Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Dziedzina nauk społecznych
Dyscyplina naukowa: ekonomia i finanse

mgr Joanna Czyżowska-Hołody

STREFY AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ JAKO INSTRUMENT KSZTAŁTOWANIA ROZWOJU LOKALNEGO NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH GMIN WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Rozprawa doktorska

Promotor: Prof. UEK dr hab. Dariusz Żmija
Promotor pomocniczy: dr Kinga Szmigiel

Kraków, 2024

SPIS TREŚCI

Wykaz ważniejszych skrótów oraz oznaczeń stosowanych w pracy 5
Wprowadzenie 7
Rozdział 1. Istota oraz mechanizmy rozwoju lokalnego 16
1.1. Rozwój lokalny – podstawowe zagadnienia teoretyczne 16
1.2. Wybrane teorie rozwoju lokalnego 26
1.3. Czynniki i bariery rozwoju lokalnego 37
1.4. Rola przedsiębiorczości oraz innowacyjności w rozwoju lokalnym 46
1.5. Znaczenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu rozwoju na poziomie lokalnym 54
Rozdział 2. Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju na poziomie lokalnym 61
2.1. Kompetencje i zadania samorządu terytorialnego w zakresie kreowania rozwoju lokalnego 61
2.2. Istota i zakres planowania strategicznego na poziomie lokalnym 71
2.3. Instrumenty wspierania rozwoju na poziomie lokalnym 78
2.4. Zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT) jako instrument pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie gminy 86
Rozdział 3. Istota i uwarunkowania funkcjonowania stref aktywności gospodarczej 92
3.1. Geneza oraz cele tworzenia stref aktywności gospodarczej 92
3.2. Strefy aktywności gospodarczej w dokumentach strategicznych i planistycznych ... 102
3.3. Klasyfikacja i charakterystyka rodzajowa SAG 109
3.4. Zarządzanie strefami aktywności gospodarczej 118
Rozdział 4. Strefy aktywności gospodarczej w województwie małopolskim w latach 2007-2021 124
4.1. Strefy aktywności gospodarczej w Polsce oraz wybranych krajach Unii Europejskiej 124
4.2. Charakterystyka i klasyfikacja stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim 132
4.3. Wybrane rezultaty rozwoju stref aktywności gospodarczej w gminach województwa małopolskiego 164
Rozdział 5. Analiza i ocena oddziaływania stref aktywności gospodarczej na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego badanych gmin województwa małopolskiego 180

5.1. Uwagi metodyczne 180
5.2. Klasyfikacja gmin województwa małopolskiego z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego 189
5.3. Oddziaływanie stref aktywności gospodarczej na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego gmin – analiza statystyczna 205
Rozdział 6. Identyfikacja i ocena wpływu stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny – wyniki badań własnych 229
6.1. Zakres i metodyka badań 229
6.2. Charakterystyka badanych podmiotów 235
6.3. Oddziaływanie badanych przedsiębiorstw na rozwój lokalny 251
6.4. Strefy aktywności gospodarczej a rozwój gminy w opinii przedstawicieli władz lokalnych 276
6.5. Wnioski i rekomendacje dla władz samorządowych 300
Podsumowanie i wnioski końcowe 308
Bibliografia 308
Spis tabel 345
Spis rysunków 351
ANEKS 355

Wykaz ważniejszych skrótów oraz oznaczeń stosowanych w pracy

BIZ – Bezpośrednie inwestycje zagraniczne

CeBiM – Centrum Business in Małopolska

IIT – inne instrumenty terytorialne

IOB – Instytucje Otoczenia Biznesu

KOM – Krakowski Obszar Funkcjonalny

KPT – Krakowski Park Technologiczny

KRK 2050 – Koncepcja Rozwoju Kraju 2050

KSRR 2030 – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego do 2030 roku

MARR – Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego

MOF OW – Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Wojewódzkiego

MORR – Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego

MPZP – Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego

MRPO 2007-2013 – Małopolski Regionalny Program Operacyjny 2007–2013

OSI – Obszar Strategicznej Interwencji

PARP – Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

PAIH – Polska Agencja Inwestycji i Handlu

PPO – Proces Przedsiębiorczego Odkrywania

RIS – Regionalne Inteligentne Specjalizacje

RLKS – rozwój lokalny kierowany przez społeczność

RPO WM 2014-2020 – Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego 2014–2020

RPO 2014-2020 – Regionalne Programy Operacyjne 2014–2020

RSI 2030 – Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2030

RSI 2020 – Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2020

SAG – Strefa Aktywności Gospodarczej

SSE – Specjalna Strefa Ekonomiczna

SRWM 2030 – Strategia Rozwoju Województwa *„Małopolska 2030”*

SUiKZP – Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

SzOOP WM 2014-2020 – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020

UMWM – Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

ZIT – zintegrowane inwestycje terytorialne

Wprowadzenie

Proces rozwoju dokonuje się w zmieniających się uwarunkowaniach, na które składają się czynniki endogeniczne, związane z efektywnym wykorzystaniem wewnętrznego potencjału gospodarczego i społecznego regionu, oraz uwarunkowania egzogeniczne, wywodzące się z jego otoczenia. Najważniejszym wyzwaniem dla gospodarek lokalnych jest stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz poprawa jakości życia mieszkańców. Przeprowadzona w Polsce reforma ustroju terytorialno-administracyjnego zapoczątkowała proces głębokich zmian w systemie zarządzania rozwojem lokalnym oraz roli samorządu terytorialnego w stymulowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego w skali lokalnej. W literaturze przedmiotu rozwój lokalny często opisywany jest jako szczególny proces, który dotyczy zmian zachodzących w gminie, powiecie lub inaczej, w mikroregionie, tj. lokalnym układzie społeczno-terytorialnym[1]. To także bazujący na zasobach endogenicznych – oddolny sposób generowania dynamiki rozwoju, wykorzystujący cały wewnętrzny potencjał rozwojowy w różnej skali przestrzennej, obejmującej zbiorowości terytorialne charakteryzujące się pewną spójnością[2]. Można zatem uznać, że rozwój jednostek lokalnych, oparty na specyficznych zasobach danego terytorium z uwzględnieniem wpływów zewnętrznych, determinuje rozwój większych jednostek – regionów ekonomicznych. Złożoność rozwoju lokalnego podkreśla jego wieloaspektowość obejmująca przede wszystkim następujące wymiary: gospodarczy, społeczno-kulturowy, środowiskowy, infratechniczny i przestrzenny. Stopień tej złożoności jest pochodną różnych celów strategicznych, którym rozwój ma przede wszystkim służyć oraz różnorodności działań i przedsięwzięć, które ostatecznie go kształtują. Rozwój lokalny należy zatem traktować bardzo szeroko, jako działania gospodarcze i społeczne, a nawet utożsamiać go z gospodarką lokalną, będącą podstawową dziedziną działalności gospodarczej terytorialnego systemu społecznego, której główny przedmiot stanowi gmina[3].

Rozwój lokalny, definiowany jako proces, kreowany jest przez wiele różnego rodzaju czynników. Niektóre z nich mają charakter powszechny, inne mogą występować incydentalnie, jednocześnie aktywnie oddziałując w określonych sytuacjach, miejscach oraz przedziałach czasowych. W literaturze przedmiotu oraz praktyce gospodarczej można napotkać różnorodne klasyfikacji uwarunkowań rozwoju lokalnego. Spośród determinant decydujących o tempie

[1] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 21.
[2] I. Pietrzyk, *Polityka Regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 32.
[3] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 1997, s. 46-47.

i zakresie rozwoju lokalnego na szczególną uwagę zasługuje działalność samorządów lokalnych, które mogą w określonym stopniu wpływać na zwiększenie aktywności gospodarczej. Samorząd terytorialny w nowym paradygmacie rozwoju lokalnego pełni funkcję kreacyjną dynamiki lokalnej gospodarki, która stanowi zbiór podmiotów gospodarujących na danym terenie. Pomiędzy tymi podmiotami istnieją różnorodne powiązania i współzależności wynikające między innymi z relacji przestrzennych, wspólnoty infrastrukturalnej, lokalnej polityki gospodarczej, społecznej i przestrzennej, uczestnictwa w lokalnym rynku pracy, kooperacji i wymiany dóbr oraz usług, a także z wzajemnej konkurencji na lokalnym rynku[4].

W literaturze przedmiotu można odnaleźć różne próby ujęcia teoretycznego i empirycznego rozwoju lokalnego. Problematyką tą z uwagi na jej interdyscyplinarny charakter interesują się badacze reprezentujący wiele różnych dyscyplin naukowych, którzy podejmują próby jej konceptualizacji i operacjonalizacji. Uwzględniając dotychczasowy dorobek licznych dyscyplin naukowych nie sposób pominąć bardzo silnego związku teorii rozwoju regionalnego z rozwojem lokalnym. Podkreślenia wymaga fakt, iż zwolennicy rozwoju lokalnego zakładają, że tworzenie warunków do koncentrowania się przedsiębiorstw zdolnych do wykorzystania potencjału miejsca jest gwarantem trwałego, samodzielnego i długookresowego rozwoju otoczenia lokalnego. Z kolei w myśl koncepcji rozwoju regionalnego, rozwój w regionie powinien być zapoczątkowany w wybranych, nielicznych, dynamicznych sektorach i obszarach geograficznych, a następnie rozprzestrzeniany w sposób spontaniczny lub wymuszony na pozostałą cześć przestrzeni (regionu)[5].

Tworzenie warunków do koncentrowania się podmiotów gospodarczych zdolnych do wykorzystania potencjału miejsca jest gwarantem trwałego, samodzielnego i długookresowego rozwoju otoczenia lokalnego. Wzrost świadomości społecznej, kierunki prowadzonej polityki krajowej oraz konieczność dostosowywania się do wymogów unijnych determinują strukturę realizowanych przez samorządy inwestycji, które dotyczą m.in. sfery ochrony środowiska, rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej oraz ośrodków badawczo-rozwojowych. Udostępnianie podmiotom gospodarczym wybranych elementów gminnej infrastruktury technicznej do prowadzenia działalności o charakterze zarobkowym skutkuje

[4] Zob. P. Dahle, *Samorząd terytorialny w procesie kształtowania rozwoju gospodarczego regionu na przykładzie woj. wielkopolskiego*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. St. Staszica w Pile, Piła 2017; A. Kożuch, A. Noworól (red.), Instrumenty zarządzania rozwojem w przedsiębiorczych gminach, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Kraków 2011.

[5] Zob. F. Perroux, Economic Space, Theory and Applications. *Quartely Journal of Economics*, *64*, 1950; A.O. Hirschman, *The Strategy of Economic Development,* New Haven, Yale Uniersity Press, 1958; G. Myrdal, *Economic Theory and Underdeveloped Regions,* New York, Harper & Row 1957; J. Friedmann, Locational aspects of economic development, *Land Economics*, *32*, 1956.

minimalizowaniem barier w zakresie rozwoju przedsiębiorczości lokalnej[6]. Powyższe kształtuje również korzystne warunki do rozwoju podmiotów gospodarczych reprezentujących branże wysokiej i średniowysokiej techniki oraz oparte na wiedzy. Są one kluczowe dla gospodarki, z uwagi na istotne źródło wzrostu zatrudnienia oraz wartości dodanej. Co więcej, na rynku pracy można dostrzec stopniową redukcję zatrudnienia w tradycyjnych, nisko produktywnych sektorach i gałęziach gospodarki. Rośnie z kolei zapotrzebowanie na wysoko wykwalifikowanych specjalistów z wykształceniem technicznym w branżach zaawansowanych technologicznie i usługach wiedzochłonnych. Mając na uwadze powyższe oraz uwzględniając dynamicznie zmieniające się uwarunkowania społeczno-gospodarcze, postęp technologiczny, pogłębiający się proces globalizacji oraz wzrost konkurencji można dostrzec nowe wyzwania dla rozwoju samorządów gminnych. Z tych względów ważne wydaje się prowadzenie pogłębionych badań ukierunkowanych na poszukiwanie instrumentów wzmacniających lokalne potencjały rozwojowe. W świetle powyższych przesłanek, podjęto problematykę badawczą pracy, czyniąc jej przedmiotem jeden z instrumentów pobudzania rozwoju lokalnego, jaki stanowią strefy aktywności gospodarczej (SAG). Głównym celem ich tworzenia jest zapewnienie warunków dla dokonywania inwestycji i podejmowania działalności gospodarczej na terenie gmin, co powinno wpływać na dynamizowanie ich rozwoju społeczno-gospodarczego, a z czasem może przynieść inne pozytywne efekty na przykład w postaci wprowadzania produkcji na wyższym poziomie zaawansowania technologicznego, zagospodarowania terenów zdegradowanych oraz tworzenia inicjatyw klastrowych.

Problematyka rozwoju lokalnego stanowi istotny przedmiot badań na gruncie nauk ekonomicznych oraz społecznych. Tematyce rozwoju lokalnego poświęcono wiele publikacji, jednak połączenie powyższego zagadnienia z koncepcją lokalnych stref aktywności gospodarczej jest stosunkowo nowym i dynamicznie rozwijającym się obszarem badawczym. Prezentowany w pracy obszar badawczy wpisuje się w aktualny oraz podejmowany w literaturze krąg zainteresowań w zakresie rozwoju lokalnego gmin. W szczególności dotyczy on nurtów związanych z instrumentami pobudzania rozwoju lokalnego, jaki stanowią strefy aktywności gospodarczej. Ponadto porusza zagadnienia pośrednio odnoszące się do działań z zakresu pobudzania lokalnej przedsiębiorczości, innowacyjności oraz planowania strategicznego. Na podstawie przeglądu literatury zidentyfikowano określone luki poznawcze,

[6] T. Skica, *Instrumenty wspierania przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny (na przykładzie woj. podkarpackiego)*, [w:] Samorząd Terytorialny 2008 nr 1-2, s. 43-62.

które uzasadniają podjęcie w dysertacji niniejszej problematyki badawczej, związane z niedostatecznym rozpoznaniem mechanizmów oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin, na obszarze których są one zlokalizowane. Dotychczasowy dorobek w tym nurcie badań obejmuje przede wszystkim prace dotyczące uwarunkowań i efektów funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych, w ujęciu regionalnym oraz krajowym[7]. Odnotowywany jest natomiast deficyt prac, które w sposób kompleksowy i wielowymiarowy podejmowałaby tematykę wpływu stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin, na obszarze których są one zlokalizowane. Co więcej, niewiele prac przyczyniło się do odkrycia natury korzyści w tym wartości dodanej, jaka wiąże się z funkcjonowaniem stref aktywności gospodarczej na obszarach wiejskich. Niewiele uwagi poświęcono również problematyce związanej z wpływem działalności gospodarczej prowadzonej przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich. Coraz częściej podkreśla się, że obszary wiejskie oraz ich specyficzne środowisko przyrodnicze, społeczne i gospodarcze mogą pełnić funkcję produktywnego ekosystemu dla rozwoju przedsiębiorczości opartej na innowacjach[8]. Lokalizacja SAG na powyższych terenach stanowi więc istotny element służący rozwojowi całej jednostki terytorialnej, tym samym wskazując znaczenie mniejszych, lokalnych ośrodków w rozwoju poszczególnych regionów. Temat rozprawy doktorskiej uzupełnia zatem lukę w dotychczasowych badaniach na temat mechanizmów oddziaływania SAG na rozwój lokalny. Przeprowadzone badania niosą istotną wartość poznawczą, prezentując wartościowe wyniki oraz płynące z nich wnioski i rekomendacje opracowane nie tylko w oparciu o analizę danych statystycznych dotyczących jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego, lecz również własne badania ankietowe przeprowadzone przez Autorkę wśród przedstawicieli urzędów miast i gmin oraz przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim. Co więcej, sformułowane wnioski oraz rekomendacje stanowią cenne z punktu widzenia kreowania polityki na szczeblu lokalnym

[7] Zob. m.in.: S. O'Keefe, *Job Creation in California's Enterprise zones, a Comparison Using a Propensity Score Matching Model*, Journal of Urban Economics, 2003; D. Bondonio, J. Engberg, *Enterprise zones and local employment*, Evidence from the States Programs, Regional Science and Urban Economics, 2000; R. Trzciński, J. Stasiowski, J. Konieczna-Sałamatin, P. Skórska, S. Bienias, A. Weremiuk, *Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na zatrudnienie. Ocena Skutków Regulacji ex post ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych z dnia 20 października 1994 roku (Dz.U. z 1994 Nr 123 poz. 600, z późn. zm.)*, Raport końcowy, Warszawa 2016; A. A. Ambroziak, Ch. A. Hartwell, *The Imact of Inwestments in Special Economic Zones on Regional Development: The Case of Poland*, Regional Studies, vol. 52, no. 10, 2018, s. 1322-1331, J. Kudełko, *Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce jako instrumentu polityki regionalnej*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie nr 709, Kraków 2006.

[8] K. Żmija, *Innowacyjność przedsiębiorstw sektora MŚP w świetle rozwoju obszarów wiejskich*, wyd. Difin, Warszawa 2022, s. 34.

kierunki rozwoju, co nadaje pracy dodatkowy walor aplikacyjny.

Celem głównym prowadzonych badań było zidentyfikowanie i ocena mechanizmów oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny w gminach, na obszarze których są one zlokalizowane. Celowi głównemu pracy zostały podporządkowane następujące cele szczegółowe:

C1: Systematyzacja literatury przedmiotu związanej z rozwojem lokalnym, w tym omówienie wybranych teorii rozwoju lokalnego oraz roli samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju gminy.

C2: Zdefiniowanie istoty stref aktywności gospodarczej oraz wyjaśnienie, w jaki sposób oddziałują one na rozwój lokalny.

C3: Identyfikacja i analiza przesłanek, uwarunkowań i zasad tworzenia oraz funkcjonowania stref aktywności gospodarczej na obszarach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego.

C4: Ocena związku pomiędzy lokalizacją stref aktywności gospodarczej, a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich w województwie małopolskim.

C5: Identyfikacja i pomiar efektów oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój gmin oraz wskazanie czynników determinujących skalę tego oddziaływania.

Celem aplikacyjnym pracy było sformułowanie rekomendacji dla władz samorządowych w zakresie tworzenia i funkcjonowania stref aktywności gospodarczej poprzez wskazanie czynników determinujących skalę ich oddziaływania na rozwój lokalny. Osiągnięcie celu głównego badań ukierunkowane zostało na weryfikację hipotez badawczych. W niniejszej pracy sformułowano następującą hipotezę główną:

Strefy aktywności gospodarczej są stymulantą rozwoju lokalnego w gminach, w których są zlokalizowane.

W celu weryfikacji hipotezy głównej postawiono następujące hipotezy szczegółowe:

H1: Strefy aktywności gospodarczej stanowią wieloaspektowy instrument kreowania polityki rozwoju na poziomie lokalnym poprzez kształtowanie korzystnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej.

H2: Istnieje związek pomiędzy lokalizacją strefy aktywności gospodarczej w gminie, a jej poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego.

H3: Podmioty gospodarcze zlokalizowane w strefach aktywności gospodarczej oddziałują na przestrzeń ekonomiczną w wymiarze lokalnym poprzez zagospodarowanie lokalnych

czynników produkcji.

H4: Działalność gospodarcza prowadzona przez przedsiębiorstwa zlokalizowane w strefach aktywności gospodarczej wpływa na rozwój gmin w wymiarze gospodarczym, społecznym, ekologicznym, infratechnicznym i przestrzennym.

H5: Strefy aktywności gospodarczej oddziałują na stopień nowoczesności gospodarki gminy poprzez lokowanie w nich podmiotów reprezentujących branże wysokiej i średnio-wysokiej techniki oraz oparte na wiedzy, a także poprzez wdrażanie w podmiotach funkcjonujących na terenie SAG innowacji produktowych oraz w procesach biznesowych.

Konstrukcja rozprawy podporządkowana została realizacji przyjętego celu głównego oraz celów szczegółowych. Praca składa się z sześciu rozdziałów, poprzedzonych wprowadzeniem oraz podsumowanych wnioskami końcowymi. Do pracy załączono również aneks zawierający wyniki przeprowadzonych obliczeń. Praca została podzielona na dwie części tj. teoretyczną – obejmującą krytyczną analizę literatury przedmiotu krajowej oraz zagranicznej związanej z rozwojem lokalnym, teoriami rozwoju lokalnego oraz rolą samorządów terytorialnych w kształtowaniu rozwoju gmin, oraz empiryczną – stanowiącą prezentację wyników badań własnych.

Rozdział pierwszy pt. „Istota oraz mechanizmy rozwoju lokalnego" poświęcono usystematyzowaniu wiedzy na temat procesu rozwoju lokalnego. W jego treści zawarto syntezę dorobku teoretycznego w powyższym obszarze. Zaprezentowano również podstawowe zagadnienia teoretyczne związane z rolą przedsiębiorczości, innowacyjności oraz znaczeniem bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu rozwoju na poziomie lokalnym. Przedstawiono wybrane teorie rozwoju lokalnego, ze szczególnym uwzględnieniem podstaw teoretycznych w zakresie funkcjonowania zorganizowanych terenów inwestycyjnych. Ponadto wskazano czynniki oraz bariery rozwoju lokalnego.

W rozdziale drugim pt. „Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju na poziomie lokalnym" przedstawiono zadania oraz kompetencje jednostek samorządu terytorialnego w zakresie kreowania rozwoju lokalnego. Zawartość merytoryczna rozdziału została wzbogacona o zagadnienia teoretyczne dotyczące istoty i zakresu planowania strategicznego na poziomie lokalnym. W dalszej części rozdziału omówiono instrumenty wspierania rozwoju lokalnego. Wskazano również na kluczową rolę zintegrowanych inwestycji terytorialnych oraz funduszy Unii Europejskiej w finansowaniu rozwoju jednostek lokalnych.

W rozdziale trzecim pt. „Istota i uwarunkowania funkcjonowania stref aktywności

gospodarczej" uwaga została skoncentrowana na omówieniu jednego z instrumentów pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego na obszarze gmin, jaki stanowią strefy aktywności gospodarczej. Przedstawiono genezę, klasyfikację oraz uwarunkowania funkcjonowania SAG. Omówiono także proces zarządzania lokalnymi strefami aktywności gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem aspektu podnoszenia poziomu atrakcyjności inwestycyjnej danego regionu. Ponadto w oparciu o dorobek teoretyczny zaproponowano typologię zorganizowanych terenów inwestycyjnych.

Rozdział czwarty pt. „Strefy aktywności gospodarczej w województwie małopolskim w latach 2007-2021" poświęcono na identyfikację stref aktywności gospodarczej w regionie oraz przedstawienie rezultatu ich funkcjonowania w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. Bazę dla rozważań stanowiła analiza danych zastanych, na podstawie której podjęto próbę wyjaśnienia oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin. Ważnym elementem rozważań zawartych w tym rozdziale była także charakterystyka społeczno-gospodarcza województwa małopolskiego oraz przegląd celów, założeń i priorytetów zawartych w najważniejszych dokumentach strategicznych województwa małopolskiego.

W rozdziale piątym pt. „Analiza i ocena oddziaływania stref aktywności gospodarczej na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego badanych gmin województwa małopolskiego" dokonano analizy i oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. Przy wykorzystaniu metody unitaryzacji zerowanej obliczona została syntetyczna miara rozwoju społeczno-gospodarczego gmin województwa małopolskiego, skalkulowana na podstawie wybranych cech diagnostycznych. Pozwoliła ona na dokonanie oceny związku pomiędzy lokalizacją stref aktywności gospodarczej, a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego.

W ostatnim rozdziale pt. „Identyfikacja i ocena wpływu stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny – wyniki badań własnych" zaprezentowano wyniki badań własnych przeprowadzonych w formie badań ankietowych wśród przedstawicieli urzędów miast i gmin oraz przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim. Powyższa analiza miała kluczowe znaczenie dla dalszych działań podejmowanych w toku realizacji procesu badawczego – posłużyła do oceny znaczenia stref aktywności gospodarczej jako miejsc sprzyjających prowadzeniu działalności gospodarczej na danym obszarze. Opracowane zostały również rekomendacje dla władz

samorządowych w zakresie tworzenia lokalnych stref aktywności gospodarczej, poprzez wskazanie czynników determinujących skalę oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin.

W podsumowaniu oraz wnioskach końcowych przedstawiono wynik weryfikacji przyjętej hipotezy głównej w oparciu o wyniki weryfikacji hipotez szczegółowych, a także zostały przedstawione główne konkluzje oraz rekomendacje wynikające z przeprowadzonych badań. Zasygnalizowano również potrzebę oraz kierunki dalszych badań.

Do realizacji zamierzonych celów rozprawy zostały użyte następujące metody badawcze: studia literaturowe i porównawcze, metody ilościowe oraz jakościowe, w tym badania ankietowe oraz studium przypadku. Jedną z metod badawczych była również metoda unitaryzacji zerowanej[9], za pomocą której obliczona została syntetyczna miara rozwoju społeczno-gospodarczego gmin województwa małopolskiego, skalkulowana na podstawie wybranych cech diagnostycznych. Następnie przy wykorzystaniu metod statystycznych dokonana została ocena związku pomiędzy lokalizacją stref aktywności gospodarczej, a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gmin w województwie małopolskim. Porównania rozkładu gmin w grupach sklasyfikowanych z uwzględnieniem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego dokonano przy pomocy dokładnego testu Fishera. Z kolei do porównania wartości syntetycznej miary rozwoju i jej zmian dla gmin, w których występuje oraz nie występuje SAG został wykorzystany nieparametryczny test Manna-Whitney'a. Wyniki analiz prowadzonych w oparciu o dane wtórne wzbogacone zostały wynikami badań własnych prowadzonych w formie badań ankietowych.

Zakres czasowy zaprezentowanych w dysertacji rozważań objął lata 2007-2021. Przedmiotem badań były strefy aktywności gospodarczej zlokalizowane w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. W przeprowadzonych badaniach skupiono uwagę przede wszystkim na procesie ich tworzenia oraz funkcjonowania z perspektywy samorządów gminnych. Podstawę analiz ekonomicznych stanowiły materiały źródłowe pochodzące z zasobów Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego oraz Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości. Ponadto wykorzystane zostały dane pochodzące z jednostek samorządu terytorialnego (gminy, powiaty. województwo) oraz przedsiębiorstw wchodzących w skład wybranych stref aktywności gospodarczej. Bazę dla rozważań stanowiła analiza danych zastanych, przeprowadzona w oparciu o dostępne dane źródłowe (m.in. dokumenty statystyki

[9] Zob. Kukuła K., *Metoda unitaryzacji zerowanej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000.

publicznej, sprawozdania, raporty, publikacje) zarówno ogólnodostępne, jak również udostępnione przez władze gmin oraz zarządy SAG, dotyczące stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim. Podstawę źródłową stanowiły również wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród przedstawicieli urzędów miast i gmin oraz przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim.

Rozdział 1. Istota oraz mechanizmy rozwoju lokalnego

1.1. Rozwój lokalny – podstawowe zagadnienia teoretyczne

Przeprowadzona w Polsce w 1990 r. reforma ustroju terytorialno-administracyjnego zapoczątkowała proces głębokich zmian w systemie zarządzania rozwojem oraz roli samorządu terytorialnego w stymulowaniu rozwoju poszczególnych jednostek. Pokreślenia wymaga fakt, iż każda jednostka uznana za terytorialny system społeczno-gospodarczy realizuje podstawowy swój cel, jakim jest rozwój[10] – stanowiący przedmiot rozważań zarówno w ujęciu teoretycznym, jak również z punktu widzenia praktyki życia społecznego. W literaturze przedmiotu rozwój definiowany jest jako: *„składowa kierunkowego procesu ewolucji, oznaczającego przechodzenie kolejnej generacji organizmów żywych na wyższy, coraz bardziej zróżnicowany, złożony poziom"*[11]. Uogólniając powyższą definicję, rozwój jest wynikiem pozytywnych zmian wzrostu ilościowego oraz postępu jakościowego w systemach gospodarczych, społecznych i przyrodniczych[12]. Jak wskazuje L. Wojtasiewicz powyższe pojęcie należy utożsamiać z *„(...) procesem zmian zachodzących na danym obszarze, z uwzględnieniem właściwych temu obszarowi potrzeb, preferencji i hierarchii wartości"*[13]. Dokonuje się on w czterech dziedzinach: gospodarczej, społecznej, politycznej i kulturowej[14]. Z kolei zdaniem J. Paryska rozwój to: *„kompleks przeobrażeń jakościowych danego obszaru, odnoszący się do poziomu życia ludności oraz warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych"*[15]. Mając na uwadze powyższe, problematykę rozwoju można rozpatrywać w następujących kategoriach tj. poprzez[16]: wzrost efektywności systemu produkcji, zaspokajanie podstawowych potrzeb ludzkich lub umiejętności wykorzystania ograniczonych zasobów znajdujących się na danym obszarze. Sama kategoria rozwoju jest jednak trudna do zdefiniowania, w aspekcie zarówno określenia substancjonalnej zawartości, jak również

[10] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej...*, op. cit., s. 22.
[11] T. Markowski, *Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] *Gospodarka regionalna i lokalna*, (red.) Z. Strzelecki, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa 2008.
[12] Pojęcie rozwoju często rozpatrywane jest przez pryzmat postępu technicznego oraz akumulacji wiedzy i innowacji, czego efektem w dłuższej perspektywie jest wzrost wydajności i efektywności, związany z możliwościami zaspokajania ludzkich potrzeb.
[13] L. Wojtasiewicz, *Problemy rozwoju lokalnego w aktualnej polityce gospodarczej*, [w:] *Polityka gospodarcza. Studia i przyczynki*, (red.) J. Tarajkowskiego, Oficyna Wydawnicza Garmond, Poznań 2005, s. 317.
[14] Należy wskazać, iż płaszczyzna gospodarcza doczekała się największego dorobku teoretycznego, szczególnie na gruncie nauk ekonomicznych.
[15] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej…,* op. cit. s. 47.
[16] L. Olszewski, *Polityka ekonomiczna w świetle współczesnych uwarunkowań wzrostu gospodarczego*, [w:] *Dynamika procesów wzrostu gospodarczego i integracji drugiej polowy XX wieku*, (red.) L. Olszewski, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2000, s. 19.

sposobu pomiaru poziomu rozwoju[17]. Z powyższych względów rozpatrując rozwój ważne wydaje się wyodrębnienie jego typów, np. rozwój gospodarczy, społeczny, regionalny czy lokalny.

W literaturze rozwój gospodarczy określany jest mianem strukturalnych oraz innych zmian towarzyszących wzrostowi gospodarczemu rozumianemu, jako powiększanie zdolności wytwórczych oraz *„(...) rozszerzanie się zdolności danego kraju do produkcji towarów i usług pożądanych przez ludzi"*[18]. Z kolei cytując definicję Encyklopedii PWN rozwój gospodarczy *„(...) jest długofalowym procesem przemian dokonujących się w gospodarce. Obejmuje zarówno zmiany ilościowe, dotyczące wzrostu produkcji, zatrudnienia, inwestycji, rozmiarów funkcjonującego kapitału, dochodów, spożycia i in. wielkości ekonomicznych charakteryzujących gospodarkę od strony ilościowej (wzrost gospodarczy), jak również towarzyszące im zmiany o charakterze jakościowym. Do zmian jakościowych zaliczyć należy przede wszystkich postęp techniczny i technologiczny, doskonalenie systemu powiązań wewnątrz gospodarczych i powiązań z gospodarką światową, wzrost poziomu kwalifikacji siły roboczej, zmiany struktury gospodarki zmierzające do jej unowocześnienia, wzrost poziomu efektywności w skali mikro- i makroekonomicznej, pojawianie się nowych produktów i doskonalenie, jakości już produkowanych. Możliwy jest wzrost gospodarczy bez rozwoju, rozwój bez wzrostu nie jest możliwy"*[19].

Rozwój społeczno-gospodarczy zdefiniować można, jako zmiany o charakterze ilościowym i jakościowym, dzięki którym możliwe jest osiągnięcie trwałego zwiększania potencjału społeczno-gospodarczego i kulturowego regionu[20]. Jego celem, a także ostateczną miarą jest poprawa warunków życia ludności, a także zapewnienie im wyższego poziomu dobrobytu. Podstawowymi cechami tego procesu są, zatem: długotrwałość i ciągłość, złożoność, ukierunkowanie na wzrost dobrobytu społeczności danej jednostki terytorialnej, a także zróżnicowanie w czasie i przestrzeni[21]. Współczesne rozumienie rozwoju społeczno-gospodarczego opisuje idea zapoczątkowana przez T. Veblena zwana instytucjonalizmem. Twórca przedmiotowego nurtu dowodzą, iż ekonomia, oprócz swojego podstawowego zakresu

[17] J. Kudełko, K. Szmigiel, D. Żmija, *Społeczno-gospodarczy rozwój gmin wiejskich. Dynamika i zróżnicowanie rozwoju na przykładzie województwa małopolskiego*, Wydawnictwo Uniwersytety Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2020, s. 28.
[18] D. R. Kamerschen, R.B. McKenzie, C. Nardinelli, *Ekonomia*, Fundacja Gospodarcza NSZZ „Solidarność", Gdańsk 1991, s. 958.
[19] *Encyklopedia Powszechna PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998, s. 616-617.
[20] J. Kudełko, K. Szmigiel, D. Żmija, *Społeczno-gospodarczy rozwój…,* op. cit. s. 28.
[21] J. Kudełko, *Uwarunkowania i kierunki rozwoju województw Polski Wschodniej jako regionów słabo rozwiniętych*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Warszawa 2013, s. 17.

badawczego, jakim są zjawiska rynkowe, powinna uwzględniać również pozaekonomiczne regiony, w których podejmowane są decyzje ekonomiczne.

Występowanie trójstopniowego podziału administracyjnego kraju umożliwia rozpatrywanie tak pojmowanego rozwoju na różnych szczeblach funkcjonowania samorządów[22]. Odnosząc rozwój do jednostek terytorialnych regionalnych lub lokalnych, określa się go mianem rozwoju regionalnego lub lokalnego. Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż rozwój regionalny dotyczy zmian, które zachodzą na szczeblu województwa, z kolei rozwój dokonujący się na poziomie gmin oraz powiatów określany jest mianem rozwoju lokalnego. W ujęciu ogólnym rozwój regionalny określić można jako proces pozytywnych przemian, które mają postać wzrostu ilościowego, a także zmian o charakterze jakościowym w danej jednostce terytorialnej, które biorą pod uwagę potrzeby, priorytety, a także preferencje i uznawane systemy wartości mieszkańców[23]. Jest zatem stopniowym procesem przemian określonych społeczności, a także formą ich realizacji, które powiązane są z danym miejscem oraz ulokowane w konkretnej przestrzeni[24]. Rozwój regionalny definiowany jest również jako *„nieodwracalne zmiany ilościowo-jakościowe zmierzające do osiągania trwałego wzrostu potencjału społeczno-gospodarczego i kulturowego regionu”*[25]. Jak wskazują A. Klasik, F. Kuźnik poprzez rozwój regionalny należy rozumieć: *„trwały wzrost trzech elementów: potencjału gospodarczego regionów, ich siły konkurencyjnej oraz poziomu i jakości życia mieszkańców, (...), przyczyniający się do rozwoju całej wspólnoty narodowej”*[26]. Jest to proces o charakterze ekonomicznym, polegający na transformacji czynników i zasobów regionalnych (wewnętrznych i zewnętrznych) w dobra i usługi[27]. Jego głównym celem jest wzrost gospodarczy. Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa samorząd województwa ma ustawowy obowiązek prowadzenia polityki rozwoju. Poprzez powyższe należy rozumieć świadome działania organów publicznych, których celem jest rozwój społeczno-ekonomiczny regionów[28]. Polityka regionalna jako składowa polityki

[22] M. Grzebyk, *Potencjał instytucjonalny administracji samorządowej a rozwój lokalny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2017, s. 41.
[23] L. Wojtasiewicz, *Czynniki rozwoju lokalnego – nowe ujęcie metodologiczne* [w:] Problematyka rozwoju lokalnego w warunkach transformacji systemowej (red.) W. Malik, Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 1997, s. 7-18; Por. T. Kudłacz, *Programowanie rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 15.
[24] J. Kudełko, K. Szmigiel, D. Żmija, *Społeczno-gospodarczy rozwój…,* op. cit. s. 31.
[25] J. Kudełko, *Efekty funkcjonowania specjalnych…,* op. cit. s. 57.
[26] A. Klasik, F. Kuźnik, *Konkurencyjny rozwój regionów w Europie*, [w:] Konkurencyjność miast i regionów, (red.) Z. Szymla, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2001, s. 21.
[27] S. Korenik, *Region ekonomiczny w nowych realiach społeczno-gospodarczych*, CeDeWu, Warszawa 2011, s. 75.
[28] J. Kudełko, *Efekty funkcjonowania specjalnych…,* op. cit. s. 39.

ekonomicznej państwa stanowi największy oraz najbardziej wyspecjalizowany system interwencji publicznej[29]. Jej nadrzędnym celem jest optymalizowanie rozwoju gospodarczego, z zasady powodującego polaryzację przestrzenną w poziomie życia mieszkańców tak, aby służył on osiąganiu celów zrównoważonego rozwoju społecznego oraz utrzymaniu wysokiej, jakości życia[30].

W literaturze przedmiotu rozwój lokalny często opisywany jest jako bazujący na zasobach endogenicznych – oddolny (*ang. bottom up*) sposób generowania dynamiki rozwoju, wykorzystujący cały wewnętrzny potencjał rozwojowy w różnej skali przestrzennej, obejmującej zbiorowości terytorialne charakteryzujące się pewną spójnością[31]. Można, zatem stwierdzić, że rozwój jednostek lokalnych, oparty na specyficznych zasobach danego terytorium z uwzględnieniem wpływów zewnętrznych, determinuje rozwój większych jednostek – regionów ekonomicznych. Zdaniem J. Paryska rozwój lokalny to: *„(...) długotrwały proces rozwoju społeczno-gospodarczego, sterowany i modyfikowany przez gminne lub powiatowe władze samorządowe, wykorzystujący dla realizacji określonych interesów lokalne czynniki rozwoju"*[32]. R. Rezsohazy definiuje rozwój lokalny jako: *„zharmonizowane i systematyczne działania prowadzone w społeczności lokalnej, z udziałem zainteresowanych, którego rezultaty służą zaspokajaniu potrzeb społecznych miejscowej ludności i przyczyniają się do ogólnego postępu"*[33]. Z kolei W. Budner[34] podkreśla rolę samorządu w pobudzaniu przedsiębiorczości i budowaniu wzrostu gospodarczego w oparciu o nowe inwestycje. Jego zdaniem rozwój lokalny to proces, w którym samorząd podnosi, jakość życia mieszkańców, w oparciu o pozyskiwanie nowych inwestorów oraz wspieranie rozwoju już istniejących przedsiębiorstw. Złożoność rozwoju lokalnego podkreśla jego wieloaspektowość obejmującą następujące wymiary: gospodarczy, społeczno-kulturowy, środowiskowy, infratechniczny i przestrzenny. Stopień tej złożoności jest pochodną różnych celów strategicznych, którym rozwój ma przede wszystkim służyć oraz różnorodności działań i przedsięwzięć, które ostatecznie go kształtują. Charakterystykę poszczególnych wymiarów przedstawiono w tabeli 1.

---

[29] A. Potoczek, *Współczesne problemy rozwoju lokalnego i regionalnego*, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku, Włocławek 2000, s. 66.
[30] T. Markowski, *Od konkurencji zasobów do konkurencji regionów* [w:] Regionalne i lokalne uwarunkowania i czynniki restrukturyzacji gospodarki Polski. Wzrost konkurencyjności regionów, Friedrich Ebert-Stiftung, Łódź 1996, s. 11.
[31] I. Pietrzyk, *Polityka Regionalna...,* op. cit., s. 32.
[32] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej…,* op. cit. s. 47.
[33] R. Rezsohazy, *Le développement des communautés*. CIACO Editeur, Louvain-la-Neuve. 1988, s. 77.
[34] W. Budner, *Czynniki lokalizacji inwestycji a możliwości rozwoju ekonomicznego gmin w Polsce,* Acta Scientiarum Polonorum, Administratio Locorum, 2007, s. 45.

WYMIARY ROZWOJU LOKALNEGO	CHARAKTERYSTYKA WYMIARÓW ROZWOJU LOKALNEGO
GOSPODARCZY	Potencjał gospodarczy, przedsiębiorczość gospodarcza wg. sektorów i branż, rynki lokalne, korzyści zewnętrzne, koszty zewnętrzne i społeczne, dobra wspólne i udogodnienia.
SPOŁECZNO-KULTUROWY	Ludność i jej struktura, stopa bezrobocia, wykształcenie, kwalifikacje zawodowe, integracja lokalna, warunki życia społeczności lokalnych, dostępność do usług społecznych.
ŚRODOWISKOWY	Zasoby środowiska naturalnego, stan zanieczyszczenie i zniszczenia środowiska naturalnego, infrastruktura ekologiczna, programy ekorozwoju oraz potencjalne źródła ich finansowania.
INFRATECHNICZNY	Stan jakościowy infrastruktury technicznej o charakterze lokalnym, programy modernizacji infrastruktury, strategiczne inwestycje infrastrukturalne oraz realna dostępność do zewnętrznych źródeł finansowania.
PRZESTRZENNY	Zagospodarowanie przestrzenne, układy funkcjonalno-przestrzenne, czynniki kształtujące przestrzeń ekonomiczną, lokalizacyjne procesy przestrzenne, wartość przestrzeni.

Tabela 1. Poszczególne wymiary rozwoju lokalnego oraz ich charakterystyka
Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Szewczuk, Rozwój lokalny i regionalny – główne determinanty, [w:] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2011, s. 9-26.

W sferze gospodarczej rozwój lokalny przejawia się w kreowaniu przedsiębiorczości przy wykorzystaniu lokalnych surowców, siły roboczej oraz krajobrazu. Niezbędne do realizacji powyższego celu są rozwinięte struktury demograficzne, społeczne, fizyczne, instytucjonalne, które rozwój ten będą kreować, wspierać, realizować oraz nim sterować[35]. Rozwój lokalny w sferze społeczno-kulturowej polega na aktywności lokalnych społeczności oraz lokalnych instytucji, jak również na zainteresowaniu miejscowej ludności przedmiotowym rozwojem oraz na aktywności władzy lokalnej[36]. Sfera środowiskowa odpowiada za szeroko rozumiany rozwój zrównoważony. Jak dostrzega T. Markowski *„współczesny rozwój powinien zostawić nienaruszony stan zasobów dla następnych pokoleń”*[37]. W praktyce powyższe oznacza polityczne wyznaczenie kierunków przemian w systemie gospodarczym oraz społecznym

[35] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny...,* op. cit., s. 11.
[36] J. Szreder, *Współdziałanie sektora publicznego i prywatnego w rozwoju lokalnym*, Wydawnictwo Wyższa Szkoła Zarządzania, Słupsk 2004, s. 20.
[37] T. Markowski, *Teoretyczne podstawy rozwoju...,* op. cit., s. 14.

w stronę eksploatacji zasobów odnawialnych w skali życia pokolenia ludzkiego[38]. Wymiar infratechniczny rozwoju lokalnego odnosi się do stanu jakościowego infrastruktury technicznej o zasięgu lokalnym, regionalnym oraz ponadregionalnym, programów modernizacji infrastruktury, strategicznych inwestycji infrastrukturalnych i realnej dostępności do zewnętrznych źródeł finansowania[39]. Z kolei sfera przestrzenna uwzględnia zagospodarowanie przestrzenne, układy funkcjonalno-przestrzenne, dostępność przestrzenną, ład przestrzenny, czynniki kształtujące przestrzeń ekonomiczną, lokalizacyjne procesy przestrzenne oraz wartość przestrzeni[40].

Zdaniem R. Brola[41] rozwój lokalny to działanie społeczności lokalnej z udziałem innych podmiotów w celu poprawy i tworzenia walorów użytkowych obszaru, tworzenia warunków gospodarki lokalnej oraz zapewnienia ładu przestrzennego i ekologicznego. Jego rezultatem jest tworzenie nowych wartości. A. Sztando podkreśla, że *„rozwój lokalny jest procesem wielowymiarowych zmian licznego zbioru różnorodnych elementów składających się na współczesne społeczeństwo, gospodarkę i środowisko, a także jeszcze liczniejszych powiązań między tymi elementami”*[42]. Z kolei według J. Paryska[43] rozwój lokalny należy traktować bardzo szeroko, jako działania gospodarcze i społeczne, a nawet utożsamiać go z gospodarką lokalną, będącą podstawową dziedziną działalności gospodarczej terytorialnego systemu społecznego, której główny przedmiot stanowi gmina. Podejmowane w niej działania skupiają się wokół podstawowego celu, jakim jest rozwój lokalny, stanowiący kategorię rozwoju społeczno-gospodarczego. J. Kudełko, K. Szmigiel, D. Żmija[44] zwracają uwagę, że rozwój społeczno-gospodarczy obejmuje zmiany o charakterze ilościowym i jakościowym, dzięki którym możliwe jest osiągnięcie trwałego zwiększania potencjału społeczno-gospodarczego i kulturowego danego regionu. Powyższe osiąga się przy wykorzystaniu zasobów wewnętrznych oraz zewnętrznych obszaru. Jak wskazuje E. J. Blakely[45] gospodarkę lokalną należy postrzegać jako złożony proces, w którym praca nad wzrostem gospodarczym danej

[38] Zob. M. Klimek, *Zrównoważony rozwój lokalny. Teoria – Planowanie – Realizacja*, Agencja Wydawniczo-Edytorska Eko Press, Białystok 2010.
[39] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny…,* op. cit. s. 29.
[40] *Ibidem.*
[41] R. Brol, *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009, s. 201-202.
[42] A. Sztando, *Bariery zarządzania strategicznego rozwojem lokalnym związane z cechami osobowymi lokalnych władz*, [w:] *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, red. R. Brol, A. Sztando, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 2013, s. 22.
[43] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej*..., op. cit. s. 46-47.
[44] J. Kudełko, K. Szmigiel, D. Żmija, *Społeczno-gospodarczy…,* op. cit. s. 28.
[45] E. J. Blakely, T. K. Bradshaw, *Planning local economic development. Theory and practice.* Third edition, Thousand Oaks, New Delhi, Sage Publications, London 2002, s. 24.

jednostki terytorialnej odbywa się przy zaangażowaniu podmiotów zewnętrznych. Teza ta stawia na równi znaczenie zasobów wewnętrznych obszaru, m.in. kapitału ludzkiego, z czynnikami zewnętrznymi, do których można zaliczyć wpływ inwestorów. Jego zdaniem lokalny rozwój gospodarczy jest procesem, który ma na celu tworzenie nowych miejsc pracy i ożywienie działalności gospodarczej. Z kolei A. Jewtuchowicz zauważa, że gospodarka lokalna jest gospodarką otwartą, a państwo spełnia tu rolę komplementarną, uruchamiając mechanizmy niezbędne do zmobilizowania społeczności lokalnych[46]. Jej zdaniem podstawową cechą rozwoju jest jego *„terytorialność"*, to znaczy, że jest on zawsze związany z konkretną przestrzenią geograficzną, ekonomiczną i społeczną. Powyższe przekonanie o konieczności podejścia do problematyki rozwoju przez pryzmat danego terytorium, stało się podwaliną podejścia ukierunkowanego terytorialnie (*ang. place-based approach*). Jak podkreślają F. Barca, P. McCann i A. Rodriguez-Pose, bierze ono pod uwagę dwa aspekty. Pierwszy z nich podkreśla istotne znaczenie kontekstu geograficznego, rozumianego jako zespół cech społecznych, kulturowych oraz instytucjonalnych danego terytorium. Z kolei drugi aspekt koncentruje się na znaczeniu wiedzy w polityce interwencji publicznych. Jak wskazują wyżej cytowani autorzy, tzw. *„pułapki niedorozwoju" (ang. underdevelopment traps),* które ograniczają i hamują potencjał wzrostu regionów lub utrwalają wykluczenie społeczne, są efektem błędów lokalnych elit oraz ich braku zdolności do poprawy sytuacji. Problemy te mogą być rozwiązane jedynie poprzez nową wiedzę oraz pomysły, z kolei celem polityki rozwoju powinno być pobudzanie interakcji pomiędzy aktorami lokalnymi i zaangażowanymi w rozwój regionu aktorami zewnętrznymi[47].

Występowanie powyższych interakcji można określić kapitałem relacyjnym danego terytorium. Jego występowanie jest przestrzennie zróżnicowane, co R. Capello[48] nazwała *„relacyjnym zróżnicowaniem"* (*ang. relational diversity)* lub też przestrzenią zróżnicowaną relacyjnie (*ang. diversified-relational space*). Takie rozumienie przestrzeni i terytorium, zmienia podejście teoretyczne z makroekonomicznego i makro-terytorialnego na mikro-terytorialne i mikro-behawioralne, w którym pojęcie regionu, jako części danego kraju, działającego i reagującego samodzielnie jak jednorodna struktura, przestało mieć uzasadnienie.

[46] A. Jewtuchowicz, *Terytorium i jego rozwój w warunkach globalizacji*, [w:] E. Molendowski (red.), Globalizacja i regionalizacja we współczesnym świecie, Książka jubileuszowa dedykowana prof. Irenie Pietrzyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012, s. 61.
[47] F. Barca, P. McCann, A. Rodriguez-Pose, *The case of regional development intervention: Place-based versus place-neutral approaches,* "Journal of Regional Science", vol. 52, no 1. 2012, s. 139.
[48] R. Capello, *Space, growth and development*, [w:] R. Capello, P. Nijkamp (ed.), Handbook of Regional Growth And Development Theories, Edward Elgar Publishing, 2009, s. 38.

Jego miejsce zajmują lokalni aktorzy (duzi i mali, publiczni i prywatni, międzynarodowi lokalni), których zachowanie jest badane pod względem decyzji lokalizacyjnych, zdolności produkcyjnych i innowacyjnych, konkurencyjności i ich relacji tak z lokalnym systemem jak i resztą świata. B. Guesnier, francuski badacz określa rozwój lokalny jako *„proces, poprzez który ludność zdobywa większą autonomię w definiowaniu i zaspakajaniu własnych potrzeb, rozwiązywaniu swoich problemów i określaniu swojego losu. Jest on efektem wykształcenia się zbiorowej dynamiki, w której wymiar społeczny, ekonomiczny, kulturalny i terytorialny nakładają sieci, w której łączą się inicjatywy lokalne z zasobami ponadlokalnymi"* [49]. Z kolei O. Godard twierdzi, że *„rozwój lokalny to proces dywersyfikacji i wzbogacania działalności gospodarczej i społecznej danego terytorium mający swoje źródło w mobilizacji i koordynacji jego zasobów i energii. Jest on rezultatem wysiłku mieszkańców, wiąże się z istnieniem projektu integrującego elementy ekonomiczne, społeczne i kulturalne, czyni z przestrzeni sąsiadujących ze sobą przestrzeń aktywnej solidarności"*[50]. Wyżej wymienione definicje podkreślają znaczenie aktywności społecznej, a także wskazują społeczność jako głównego beneficjenta procesu rozwoju lokalnego.

Efektem rozwoju lokalnego jest proces tworzenia na szczeblu gminy oraz powiatu nowych wartości. Przedmiotowymi wartościami są w szczególności nowe przedsiębiorstwa, miejsca pracy, nowe dobra i usługi zaspokajające popyt lokalny oraz ponad lokalny. Istotną rolę pełnią również atrakcyjne lokalizacje oraz wysokiej jakości środowisko przyrodnicze. Dodatkowo istotnym elementem procesu tworzenia nowych wartości pełnią czynniki miękkie, niematerialne, takie jak: wiedza, kwalifikacje i nowe umiejętności społeczności lokalnej[51]. Proces tworzenia nowych wartości na szczeblu gminy oraz powiatu przestawiono na rys. 1.

[49] A. Noworól, *Planowanie rozwoju terytorialnego w skali regionalnej i lokalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007, s. 16.
[50] O. Godard, *Le local sous influence*, „Autogestion" 19, 1985, s. 61-74.
[51] Zob. A. Klasik, *Lokalny rozwój gospodarczy i jego badania*, [w:] Gospodarka lokalna w teorii i praktyce, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 734, Wrocław 1996.

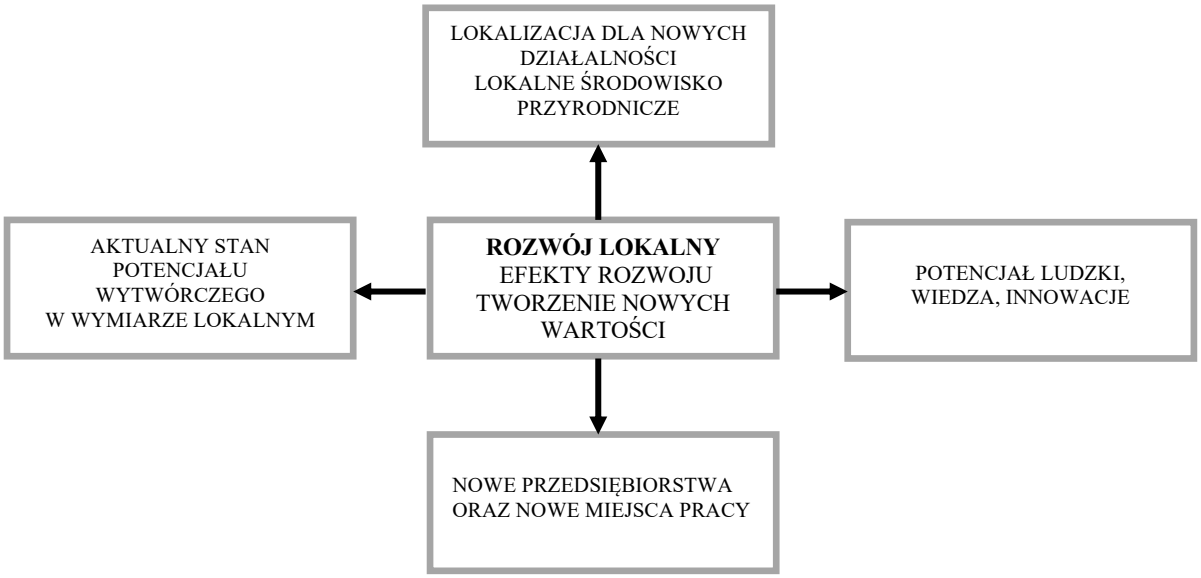

Rys. 1. Rozwój lokalny - proces tworzenia nowych wartości na szczeblu gminy oraz powiatu
Źródło: opracowanie własne na podstawie R. Brol, Praktyka planowania strategicznego w skali lokalnej – studium przypadków, [w:] M. Obrębalski (red.), Gospodarka lokalna w teorii i w praktyce, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego, Wrocław 1996, s. 122.

Rozwój lokalny to całokształt zmian, jakie zachodzą w ujęciu społeczno-gospodarczym danego terytorium. Zmiany te najczęściej są trwałe i nieodwracalne. Mają one określony kierunek oraz podlegają stosownym uregulowaniom prawnym. W opinii L. Bagdzińskiego, rozwój lokalny dotyczy takich płaszczyzn, jak: gospodarcza, polityczna, społeczna oraz kulturowa. Jak zauważa *„(...) w dziedzinie gospodarczej rozwój polega przede wszystkim na rozwijaniu przedsiębiorczości zarówno prywatnej, jak i kreowanej przez władze lokalne, a także lokalne instytucje samorządowe i społeczności lokalne”*[52]. Podkreślenia wymaga zatem fakt, iż rozwój lokalny uwzględniający w szczególności takie wartości jak:

- potrzeby mieszkańców,
- zasoby oraz zalety miejscowego środowiska przyrodniczego,
- zainwestowanie infrastrukturalne,
- stopień oświaty oraz kultury wspólnoty lokalnej,
- wsypujące zdolności gospodarcze, naukowe, techniczne oraz kadrowe,
- stałe przepisy prawa oraz zachowanie wspólnot lokalnych,

przy odpowiednim zaangażowaniu władz lokalnych spełnia się na płaszczyznach w dziedzinie:

[52] L. Bagdziński, *Lokalna polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Mikołaja Kopernika, Toruń 1994, s. 15.

gospodarczej, politycznej, społecznej, kulturalnej oraz przestrzennej[53].

Reasumując powyższe rozważania rozwój lokalny w niniejszej pracy rozumiany jest jako złożony proces, dotyczący zmian zachodzących w gminie lub powiecie w wymiarach: gospodarczym, społecznym, ekologicznym, infratechnicznym i przestrzennym, przy wykorzystaniu zasobów wewnętrznych oraz zewnętrznych obszaru.

[53] K. Pająk, *Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju lokalnego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005, s. 62.

1.2. Wybrane teorie rozwoju lokalnego

W literaturze przedmiotu można odnaleźć różne próby ujęcia teoretycznego i empirycznego rozwoju lokalnego. Problematyką tą z uwagi na jej interdyscyplinarny charakter interesują się badacze reprezentujący wiele różnych dyscyplin naukowych, którzy podejmują próby jej konceptualizacji i operacjonalizacji. Uwzględniając dotychczasowy dorobek wielu dyscyplin naukowych nie sposób pominąć bardzo silnego związku teorii rozwoju regionalnego z rozwojem lokalnym. Bazuje na endogenicznych czynnikach rozwoju, takich jak: miejscowa ludność, lokalne potrzeby oraz podmioty gospodarcze i organizacyjne. Stanowi również uzupełnienie – prowadzonego w nawiązaniu do czynników egzogenicznych – rozwoju regionalnego[54]. Podkreślenia wymaga fakt, iż zwolennicy rozwoju lokalnego zakładają, że tworzenie warunków do koncentrowania się przedsiębiorstw zdolnych do wykorzystania potencjału miejsca jest gwarantem trwałego, samodzielnego i długookresowego rozwoju otoczenia lokalnego. Z kolei w myśl koncepcji rozwoju regionalnego, rozwój w regionie powinien być zapoczątkowany w wybranych, nielicznych, dynamicznych sektorach i obszarach geograficznych, a następnie rozprzestrzeniany w sposób spontaniczny lub wymuszony na pozostałą cześć przestrzeni (regionu)[55]. Jak wskazuje R. Capello[56] teorie rozwoju lokalnego można podzielić na trzy grupy, przy czym kryterium porządkującym poszczególne teorie jest różne rozumienie przestrzeni. Pierwszą grupę tworzą teorie lokalizacyjne reprezentowane głównie przez geografów ekonomicznych m.in. A. Weber, J.H. von Thunen oraz W. Christaller. Druga grupa teorii wywodzi się z nurtu neoklasycznego w ekonomii oraz koncentruje się na procesach i czynnikach, które przyśpieszyły rozwój jednych ośrodków oraz spowodowały stagnacje lub regres innych. Do twórców powyższego nurtu można zaliczyć m.in. D.C. North, P. Krugman, W.W. Rostow, K.G. Myrdal, czy J. Schumpeter. Z kolei trzecią grupę tworzą teorie rozwoju regionalnego i lokalnego, w których jednostka terytorialna jest podmiotem rozwoju, a podejmowane przez nią działania pełnią wiodącą rolę. Przedstawicielami powyższego podejścia byli m.in. A. Marshall, M.E. Porter oraz R. Florida. Do kluczowych teorii dotyczących rozwoju lokalnego, z punku widzenia podjętej w rozprawie problematyki, zaliczyć należy m.in.: teorię lokalizacji, koncepcję okręgu przemysłowego, teorię klastrów,

[54] Por. J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej*..., op. cit., s. 46.
[55] Zob. F. Perroux, *Economic Space…,* op. cit.; A.O. Hirschman, *The Strategy of Economic…,* op. cit.; G. Myrdal, *Economic Theory and Underdeveloped…,* op. cit.; J. Friedmann, *Locational aspects of economic…,* op. cit.
[56] R. Capello, *Regional economics*, Routledge advanced texts in economics and finance, Second Edition, London 2016.

teorię biegunów wzrostu, nową geografię ekonomiczną oraz nową teorię wzrostu (tzw. teorię rozwoju endogenicznego).

Teoria lokalizacji swoimi początkami sięga XVIII w. Jako pierwsza została zdefiniowana teoria dotycząca gospodarki rolnej, a następnie lokalizacja pojedynczego zakładu przemysłowego[57]. Dalszym rozwinięciem stała się teoria ośrodków centralnych[58] oraz teoria gospodarki przestrzennej[59]. W sensie przedmiotowym teoria lokalizacji wiąże się bezpośrednio z pracami Webera, Isarda i Löscha oraz dotyczy trzech poziomów analitycznych: pojedynczego przedsiębiorstwa, większej liczby przedsiębiorstw pozostających względem siebie w sytuacji stabilnej konkurencji oraz wzajemnie ze sobą konkurujących podmiotów. Wyżej wymienieni autorzy wskazali optymalny sposób i drogę do lokalizacji zakładów produkcyjnych oraz usługowych w zgodzie z prawami ekonomicznymi i założeniami gospodarki przestrzennej. A. Weber oparł swoją teorię na analizie czynników wpływających na wybór lokalizacji pojedynczego zakładu przemysłowego działającego w warunkach rynkowych[60]. Zgodnie z przyjętymi założeniami, koszty transportu stanowią główny składnik kosztów produkcji, dlatego wybór odpowiedniej lokalizacji przedsiębiorstwa jest związany z minimalizacją kosztów transportu. Ponadto istnieje możliwość pojawienia się pełniejszego wykorzystania inwestycji infrastrukturalnych, zaplecza naukowo-technicznego, bazy kształcenia specjalistycznego itp., które określa się mianem czynnika aglomeracji.

W świetle teorii biegunów wzrostu rozwój gospodarczy ma charakter spolaryzowany, co przejawia się tym, że uaktywniające się siły rozwojowe powodują koncentrację działalności gospodarczej w wybranych miejscach w przestrzeni. Należy zaznaczyć, że nie tylko samo miejsce odgrywa rolę tzw. jednostki napędowej, a zlokalizowane na danym obszarze duże przedsiębiorstwo lub zbiór przedsiębiorstw o zróżnicowanym potencjale produkcyjnym. Aby uznać jednostkę gospodarczą za siłę napędową rozwoju powinna posiadać wielkość zdolną do wywierania wpływu na gospodarkę oraz tempo jej rozwoju, być dynamicznie rozwijającym się przedstawicielem danej dziedziny gospodarczej oraz aktywnie uczestniczyć w istniejącym systemie powiązań z ważnymi sektorami działalności gospodarczej oraz społecznej.

[57] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny…,* op. cit. s. 36.
[58] Zob. W. Christaller, *Die zentralen Orte in Suddeutschland*, Eine okonomisch-geographische Untersuchung uber die Gezetzmässigkeit der Verbreitung und Entwicklung der Siedlungen mit städtischen Funktionen, Jena 1933.
[59] Zob. A. Lösch, *Gospodarka przestrzenna, teoria lokalizacji*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1961; E. Hoover, *Spatial Price Discrimination*, Review of Economic Studies, 4, 1937; W. Isard, *The General Theory of Location and Space Economy*, Quarterly Journal of Economics, 63, 476-506, 1949; C. Ponsard, *History of Spatial Economic Theory*, Springer Verlag, (Benjamin H Steven, Margaret Chevillier and Joaquin P. Pujol, translated), Berlin 1983.
[60] W. Budner, *Czynniki lokalizacji inwestycji...,* op. cit., s. 57.

Wykorzystując powyższe powiązania jednostki rozwojowe mogą wpływać na inne jednostki gospodarcze oraz publiczne, przyczyniając się jednocześnie do wzrostu gospodarczego regionu. W początkowej fazie za jednostki wzrostu były uznawane duże przedsiębiorstwa przemysłowe. Z czasem w wyniku zmian gospodarczych oraz przeprowadzonych badań empirycznych założenia metodyczne teorii biegunów wzrostu uległy zmianie. Rozszerzony został zbiór jednostek wzrostu o wiele czynników infrastrukturalnych, m.in.: infrastrukturę techniczną, węzły komunikacyjne, lotniska, centra administracji, uniwersytety, instytuty naukowe, instytucje otoczenia biznesu i in. F. Peronu[61] zauważył, że *„wzrost nie uwidacznia się wszędzie jednocześnie; przejawia się on ze zmienną intensywnością w postaci punktów lub biegunów wzrostu; rozchodzi się różnymi kanałami i ze zmiennymi skutkami końcowymi dla całej gospodarki”*. Na bazie tego podejścia rozwinęły się dwa nurty teorii biegunów wzrostu: funkcjonalny, który odpowiada na pytanie, w jaki sposób przebiega rozwój gospodarczy, oraz geograficzny, poszukujący odpowiedzi na pytanie, gdzie ten rozwój występuje oraz przy pomocy, jakich mechanizmów ulega rozproszeniu. Z czasem zaczęto dostrzegać przestrzenne uwarunkowania funkcjonowania bieguna wzrostu i jego oddziaływanie na otoczenie. Puntem wyjścia stało się założenie, że wraz z rozwojem biegunów wzrostu rozwija się także ich otoczenie lokalne.

Jak wskazuje G. Myrdal[62] szybkość rozwoju regionu lub kraju uzależniona jest od siły sprzężeń zwrotnych, jakie występują na osi pomiędzy przedsiębiorstwami przemysłowymi oraz gospodarką. Im silniejsze jest wzajemne oddziaływanie oraz im szybciej obejmuje ono kolejne obszary i działające w ich obrębie podmioty, tym dane terytorium odnotowuje szybszy wzrost. W swojej teorii Myrdal założył możliwość swobodnego przemieszczania się ludzi oraz kapitału. W tym miejscu należy zaznaczyć, iż sama gra sił rynkowych nie powoduje wyrównywania różnic pomiędzy poszczególnymi obszarami, a wręcz przeciwnie, prowadzi poprzez system sprzężeń zwrotnych do wzmocnienia ich intensywności. Bazując na zasadzie tzw. okrężnej przyczynowości, wywołana impulsem zmiana jednej wielkości inicjuje dalsze zmiany, które obierają ten sam kierunek. W początkowej fazie centra wzrostu przyciągają zasoby ludzkie oraz materialne z terenów słabo rozwiniętych, tym samym dochodzi do regresywnych efektów *„wymywania”* w wyniku działania sił odśrodkowych. Następnie rozwój rozprzestrzenia się na tereny słabiej rozwinięte. W efekcie powyższego centra wzrostu z naddatkiem oddają to, co zabrały w początkowym okresie, czyli dochodzi do progresywnych

[61] Zob. J. Grzeszczak, *Bieguny wzrostu a formy przestrzeni spolaryzowanej*, Wydawnictwo Continuo, Wrocław 1999.
[62] Zob. G. Myrdal, *Economic Theory and Underdeveloped…,* op. cit.

efektów *„rozprzestrzeniania”* w wyniku działania sił dośrodkowych. Doprowadza to do procesu skumulowanych przeobrażeń w przyjętym na samym początku kierunku. Zmiany pozytywne wyzwalają procesy rozprzestrzeniania się wzrostu regionalnego oraz przynoszą efekt ukierunkowanej dyfuzji czynników wzrostu. Zdaniem G. Myrdala, co do zasady siła oddziaływania efektów wymywania jest większa niż siła efektów rozprzestrzeniania. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że im silniejsze jest oddziaływanie efektów rozprzestrzeniania, tym szybciej rozwija się gospodarka danego obszaru, ze względu na wykorzystanie potencjału wzrostu większej części obszaru. W praktyce do wystąpienia powyższych zjawisk może wystarczyć zamknięcie lub zbudowanie w danym regionie dużego zakładu pracy. G. Myrdal dowodzi na wielu przykładach, iż skumulowana siła oddziaływania efektów wypłukiwania jest zazwyczaj większa niż siła rozprzestrzeniania. Sugeruje także, że do zachwiania istniejącej równowagi gospodarczej określonego terytorium oraz wystąpienia korzystnych lub niekorzystnych zmian może dojść także w wyniku w niedostrzegalnych w początkowym momencie czynników.

W systemie opartym na okrężnej przyczynowości zmiana jednej wielkości powoduje zmianę innej wielkości o takim samym kierunku[63]. Ponadto na podstawie sprzężeń zwrotnych następuje wzmocnienie intensywności wzajemnych wpływów oraz uruchomienie kumulatywnego procesu zmian. Powyższe założenia zostały wykorzystane również przez J. Friedmanna[64], który opracował model *„centrum–peryferie”*. Jego zdaniem rozwój, rozumiany jako zachodzący w przestrzeni proces sekwencyjny, skumulowany, spowodowany dyfuzją i adaptacją innowacji, rozpoczyna się w nielicznych centrach, z których innowacje rozprzestrzeniają się na peryferie. Szczególnie korzystne warunki dla rozwoju innowacji znajdują się w dużych oraz dynamicznie wzrastających systemach miejskich. Dwubiegunowy model przestrzenny składa się z centrum, będącego regionem rdzeniowym oraz z peryferii, czyli wszystkich pozostałych regionów. Region rdzeniowy (biegun wzrostu) składający się z jednego lub więcej dużych miast oraz ich zapleczy, dominuje nad peryferią oraz odznacza się dużymi możliwościami rozwoju. Należy zaznaczyć, iż umocnienie powyższej dominacji następuje za pośrednictwem samowzmacniających się mechanizmów polaryzacji, tzw. efektów sprzężeń zwrotnych.

Koncepcja okręgu przemysłowego (*ang. industrial district*) została wprowadzona przez

[63] G. Myrdal, *Economic Theory and Underdeveloped…,* op. cit.
[64] Zob. J. Friedmann, *The World City Hypothesis. Development and Change*, (17), 69-83, 1986.

A. Marshalla, a rozwinięta przez G. Becattiniego oraz R. Cappelina[65]. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż przedsiębiorstwa podejmując działalność, często tworzą skupiska, aby maksymalizować korzyści zewnętrzne lokalizacji. Już we wczesnym okresie A. Marshall podkreślał występowanie dwóch typów produkcji. Pierwszy oparty na dużych pionowo zintegrowanych przedsiębiorstwach oraz drugi dotyczący koncentracji wielu małych zlokalizowanych w sąsiedztwie przedsiębiorstw, specjalizujących się w poszczególnych segmentach cyklu produkcyjnego, obsługujących jedno miejsce lub skupisko. Zaobserwowane przez A. Marshalla pod koniec XIX w. skupiska małych firm rzemieślniczych m.in. okręg metalurgiczny Birmingham, okręg jedwabniczy Lyonu, okręg produkcji odzieży Nowego Jorku dały podstawę do zdefiniowania ich jako *„koncentracji wyspecjalizowanego przemysłu w pewnej lokalizacji"* podkreślając jednocześnie zjawisko korzyści aglomeracji i organizacji przedsiębiorstw powiązanych kooperacją pionową, w aspekcie geograficznym oraz silnie konkurujących w ramach tych samych sektorów[66]. Istniejąca w ramach okręgu przemysłowego specjalizacja przyczynia się również do powstania lokalnej tożsamości kulturowej oraz klimatu dla biznesu, rozumianych, jako dobro wspólne wspierających i stymulujących rozwój wewnętrznej działalności gospodarczej dystryktu. Zdaniem G. Becattiniego *„okręg przemysłowy jest jednostką społeczno-terytorialną, którą cechuje aktywna obecność społeczności ludzi i populacji przedsiębiorstw na określonym obszarze geograficznym i historycznym. W obrębie okręgu, odwrotnie niż w innych typach środowisk, jak np. miastach przemysłowych, występuje tendencja do doskonałej osmozy między społecznością lokalną a przedsiębiorstwami"*[67]. Z kolei R. Coppelin w swojej definicji okręgu przemysłowego zwrócił uwagę na specjalizację małych i średnich przedsiębiorstw, które tworzą sieć powiązań w ramach okręgu przemysłowego. Dzięki specjalizacji mogą być konkurencyjne poza regionem (okręgiem) macierzystym. Nie sposób przestawić wszystkich definicji marshallowskiego okręgu przemysłowego występujących w literaturze. Warto jednak zwrócić uwagę, że autorzy tych definicji zgodnie wskazują korzyści dla podmiotów gospodarczych jakie niesie za sobą koncentracja wyspecjalizowanych przemysłów w obrębie specyficznych obszarów, tj. m.in. uczestnictwo w lokalnych zasobach wiedzy i rynkach pracy, niskie koszty transportu, dostęp do lokalnej wyspecjalizowanej infrastruktury usługowej oraz wyspecjalizowanych sieci sprzedaży i zaopatrzenia. Ewolucję dystryktu A. Marshalla przedstawia się w literaturze przedmiotu jako

[65] J. Chmiel, *Małe i średnie przedsiębiorstwa a rozwój regionów*, „Studia i Prace" Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN, Zeszyt 243, GUS Warszawa 1997, s. 100.
[66] J. Ryśnik, *Czynniki pozaekonomiczne funkcjonowania dystryktów przemysłowych* (rozprawa doktorska), Politechnika Wrocławska Wrocław 2008, s. 33. Pobrane z: www.dbc.wroc.pl/Content /3091 [dostęp: 29.12.2021].
[67] J. Grzeszczak, *Bieguny wzrostu a formy…,* op. cit. s. 37-38.

pierwszą z faz tworzenia się gron M. Portera. Nowa analiza okręgu pozwala wyjść poza klasyczną analizę zjawiska aglomeracji – nacisk zostaje przesunięty na problematykę kreacji zasobów i ujęcie zdolności innowacyjnych dystryktu.

We współczesnej fazie rozwoju społeczno-gospodarczego związanej z budową społeczeństwa informacyjnego podstawą funkcjonowania gospodarki jest wiedza. Powiązane ze sobą przedsiębiorstwa działające w pokrewnych branżach oraz współpracujące z nimi organizacje naukowe i instytucje otoczenia biznesu koncentrują swoją lokalizację w tzw. klastrach[68]. Podmioty te współpracują ze sobą, wymieniają się informacjami, korzystają z dostępnych na danym obszarze zasobów ludzkich oraz tworzą sieć współpracy i konkurencji[69]. Za początek koncepcji klastrów uważa się pojęcie dystryktu przemysłowego, wprowadzonego przez A. Marshalla w dziele pt. *„Zasady ekonomiki”* z 1890 r. Powiązane ze sobą przedsiębiorstwa koncentrują swoją lokalizację w tzw. okręgach przemysłowych *(ang. industrial district)*. Nowa analiza okręgu pozwala wyjść poza klasyczną analizę zjawiska aglomeracji – nacisk zostaje przesunięty na problematykę kreacji zasobów i ujęcie zdolności innowacyjnych dystryktu. Zgodnie z definicją M. Portera[70] klaster to: *„geograficzne skupiska wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (na przykład uniwersytetów, jednostek normalizacyjnych i stowarzyszeń branżowych), konkurujących między sobą, ale także współpracujących”*. W swojej definicji M. Porter powrócił do zjawiska współwystępowania konkurencji i kooperacji, na której A. Marshall oparł definicję okręgu przemysłowego, dając podwaliny pod teorię rozwoju endogenicznego. Zgodnie z definicją Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) klaster to[71]: „*lokalne skupisko powiązanych horyzontalnie lub wertykalnie firm działających w pokrewnych sektorach wraz z innymi instytucjami wobec nich komplementarnymi bądź też są to międzybranżowe sieci, składające się z niezależnych firm specjalizujących się w określonym ogniwie czy bazie wiedzy w łańcuchu wartości”.*

[68] Słowo klaster wywodzi się od angielskiego słowa „*cluster”* oraz oznacza grupę ludzi lub rzeczy znajdujących się blisko siebie lub grupę podobnych rzeczy wzrastających bądź trzymających się razem (zob. S. Szultka, T. Brodzicki, E. Wojnicka, *Klastry. Innowacyjne wyzwanie dla Polski*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2004, s. 7). W języku polskim oprócz słowa klaster funkcjonują terminy takie jak: grono, kompleks przemysłowy, lokalne systemy produkcji, skupiska.

[69] M. Gorynia, B. Jankowska, *Klastry a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa 2008, s. 311.

[70] M. Porter, *The Competitive Advantage of Nations*, The Free Press, Nowy Jork 1990, s. 71-73.

[71] OECD, Boosting Innovation: The Cluster Approach. OECD Publishing, Paris 1999. Pobrane z: www.oecd.org /document/ 23/0,3343,en2649_34273_1894871_1_1_1_1,00.html [dostęp: 29.12.2021].

Z kolei P. Cook[72] definiuje klastry jako*: „geograficzne skupisko firm, pomiędzy którymi występują powiązania poziome i pionowe, firmy te współpracują i konkurują ze sobą w ramach określonego segmentu rynku, korzystają ze wspólnej lokalnej infrastruktury i utożsamiają się z tą samą wizją rozwoju branży i regionu".* Ważną kwestią jest również rozróżnienie pojęcia klastra od inicjatywy klastrowej. Inicjatywa klastrowa jest zinstytucjonalizowaną (sformalizowaną) działalnością grupy aktorów lokalnych, mającą na celu zainicjowanie funkcjonowania danego klastra bądź rozwiązanie istotnych problemów już w funkcjonującym klastrze[73]. To zorganizowane działania w celu wzmocnienia powiązań między podmiotami oraz powiązanymi z nimi organizacjami (uczelnie wyższe, jednostki samorządu terytorialnego, instytuty badawczo-rozwojowe), przekładające się na konkurencyjność bądź przyśpieszenie rozwoju klastrów w regionie. Aby mówić o klastrze musi wystąpić jednocześnie pięć cech, tzw. atrybutów klastra tj.: (1) koncentracja podmiotów rywalizujących ze sobą w regionie, (2) skupienie przedsiębiorstw wokół jednej branży lub kilku pokrewnych, (3) wspólność dostawców oraz klientów, (4) współpraca przedsiębiorstw i instytucji regionalnych o charakterze formalnym i nieformalnym, (5) specjalizacja podmiotów w klastrze, przepływ wiedzy, technologii i innowacji pomiędzy uczestnikami klastra.

Za główne podmioty wchodzące w skład klastra uznaje się: przedsiębiorstwa, jednostki samorządu terytorialnego, uczelnie wyższe, instytucje otoczenia biznesu, instytucje badawczo-rozwojowe. Powyższe zależności przedstawiono na rys. 2.

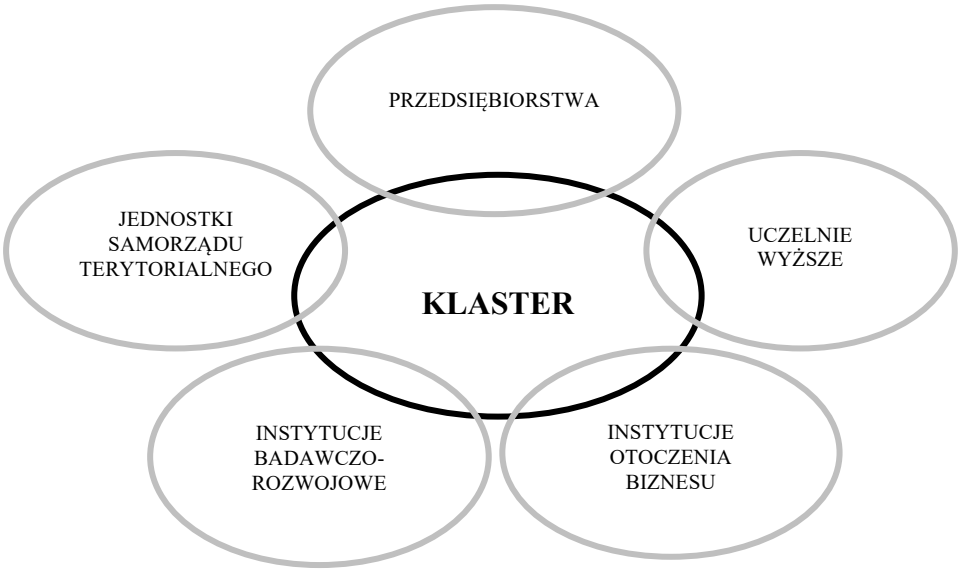

[72] Por. P. Cooke, *Regional Innovation and Learning Systems, Clusters, and Local and Global Value Chains,* [w:] J. Bröcker, D. Dohse, R. Soltwedel, Innovation Clusters and Interregional Com- petition, Springer Verlag, Berlin–Heidelberg 2003.

[73] A. M. Kowalski, *Kooperacja w ramach klastrów jako czynnik zwiększania innowacyjności i konkurencyjności regionów*, [w:] Gospodarka Narodowa, nr 5-6, 2010, s. 2.

Rys. 2. Podmioty funkcjonujące w ramach klastra
Źródło: opracowanie własne na podstawie A. M. Kowalski, Kooperacja w ramach klastrów jako czynnik zwiększania innowacyjności i konkurencyjności regionów, [w:] Gospodarka Narodowa, nr 5-6, 2010, s. 12.

Dla rozwoju klastrów, których funkcjonowanie oparte jest na uwarunkowaniach regionalnych i lokalnych, szczególnie ważne jest zaangażowanie władz samorządowych[74]. Z istnieniem klastrów wiąże się szereg zjawisk, które wpływają nie tylko na pojedyncze przedsiębiorstwa, ale również oddziałują na lokalną gospodarkę. Rola władz samorządowych w stymulowaniu rozwoju klastrów na ich terenie powinna być szczególnie istotna przy likwidowaniu i ograniczaniu barier rozwoju klastrów, zwłaszcza tam, gdzie występują ich zalążki, tzn. skupiska podmiotów gospodarczych związanych z wytwarzaniem i dostarczaniem określonych rodzajów produktów czy usług, między którymi zaczynają występować relacje współpracy[75]. Rozwój klastra prowadzi do wykształcenia się wyspecjalizowanych i relatywnie tanich czynników produkcji, w tym odpowiednio wykwalifikowanych pracowników, wiedzy, a także specjalistycznych usług wspierających[76]. Rozwijający się klaster generuje także atrakcyjne miejsca pracy. Dzięki wykorzystaniu potencjału danego obszaru dochodzi do budowy relacji pomiędzy przedsiębiorstwami działającymi w ramach klastrów, a partnerami czy rynkami zagranicznymi. Powyższe prowadzi do internacjonalizacji klastrów[77], będącej kluczowym elementem przyciągania bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Ważną rolę w lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych odgrywają również przejrzyste i przewidywalne warunki inwestowania będące wynikiem integracji z Jednolitym Rynkiem Europejskim[78].

Klastry bazujące na innowacyjności stały się centralnymi obiektami zainteresowania nie tylko naukowego, ale również gospodarczego i politycznego. Wiedza jest postrzegana jako decydujący element w procesie innowacyjnym. Dyfuzja wiedzy, jak również zakres i tempo absorpcji istniejącej wiedzy przez przedsiębiorstwa, decydują o ich sukcesie. Znaczenia klastra w aspekcie innowacyjności należy upatrywać w tym, że innowacje zachodzą w procesie ewolucyjnym, nieliniowym i interaktywnym pomiędzy przedsiębiorstwem oraz jego

[74] A. Lis, *Rola władz samorządowych w kształtowaniu regionalnej polityki opartej na klastrach*, Samorząd Terytorialny Nr 12/2010, s. 43.
[75] A. M. Kowalski, *Kooperacja w ramach klastrów...,* op. cit., s. 12.
[76] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny…,* op. cit. s. 35-51.
[77] Zob. B. Jankowska, *Internacjonalizacja klastrów*, „Gospodarka Narodowa", nr 5-6, 2010, s. 24.
[78] G. Ancyparowicz, *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na wzrost polskiej gospodarki w okresie poakcesyjnym*, GUS, Departament Statystyki i finansów, Warszawa 2009, s. 17.

otoczeniem[79]. Obecnie najważniejszą rolę odgrywają właściwa polityka władz lokalnych oraz odpowiednie ich kompetencje, a przede wszystkim możliwość specyficznego dla danego przemysłu rozlewania wiedzy oraz konwergencja technologii, które mogą przynieść znacznie wyższe efekty dla całego regionu[80].

Poszczególne formy skupisk funkcjonują według podobnych praw ekonomii. Autorem teorii zajmujących się czynnikami wpływającymi na tworzenie się skupisk określanej mianem nowej geografii ekonomicznej (*ang. new economic geography*), jest Paul Krugman[81]. Odniesienie do kształtowania wewnętrznej przestrzeni miasta jest jednym z możliwych zastosowań nowej geografii ekonomicznej, ale nie jedynym. Często znajduje ona odniesienie do większych przestrzeni, takich jak regiony czy grupy krajów. Ważnym założeniem tej teorii jest mobilność czynników produkcji, co czyni wybór lokalizacji możliwym. Produkcja wykonywana przez jedną fabrykę jest tańsza niż produkcja kliku rozproszonych zakładów produkcyjnych. Jest to dowód celowości wyboru lokalizacji. Istotną rolę odgrywają koszty transportu, co powoduje powstawanie preferencji dla regionów umożliwiających dostęp do większych rynków zbytu. Związek przyczynowo-skutkowy dotyczący wyboru lokalizacji przedstawia się następująco. Migrująca siłą robocza wydaje swoje dochody lokalnie. Generowany przez nią popyt w tworzącej się aglomeracji (rdzeniu) przysparza korzyści zlokalizowanym tam przedsiębiorcom. Fakt ten zachęca przedsiębiorstwa spoza aglomeracji do przenoszenia się w jej obręb. Wzrastająca liczba przedsiębiorstw powoduje wzrost zapotrzebowania na siłę roboczą, a co za tym idzie wzrost wynagrodzeń, co z kolei przyczynia się do coraz większej fali migracji w obręb aglomeracji[82]. Naturalne uwarunkowania dające początkową przewagę jednego regionu nad drugim stanowią początek całego procesu. Po uformowaniu się aglomeracji pojawiają się dodatkowe korzyści (np. transfer wiedzy) wzmacniające opisany powyżej związek przyczynowo-skutkowy.

W swojej koncepcji P. Krugman zwraca uwagę na zależności, jakie występują między rosnącymi korzyściami skali, kosztami transportu i popytu. W zależności od sytuacji

[79] P. Cooke, *Regional Innovation and…,* op. cit., s. 28-49.

[80] Zob. M. Andersson, *A dynamic approach to the tendency of industries to cluster*, European Regional Science Association Conference, 27–30.08.2003 Jyvaskyla.

[81] Prekursorskie były tutaj modele miejskie rozwijane w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku w związku z koncepcją *„centralnych dystryktów biznesowych",* a także model Fujity i Ogawy zakładający możliwość istnienia wielu dystryktów przemysłowych w obrębie jednego miasta oraz model Solowa i Vickreya jako pierwszy model kształtowania przestrzeni miejskiej niezakładający istnienia żadnego centrum aktywności gospodarczej. Zob. P. Krugman*, Development Geography and Economic Theory*, MIT-Press, Cambridge-London, 1995, s. 31-67.

[82] R. Sternberg, *Regional Dimensions of Entrepreneurship, Foundations and Trend in Entrepreneurship*, vol. 5, no. 4, 2009, s. 211-230.

wyjściowej w przestrzeni ekonomicznej oraz oddziaływania powyższych czynników na proces rozwoju, zwiększają się lub wyrównują różnice między obszarami wzrostu a obszarami stagnacji gospodarczej. Wynika to z działania mechanizmu procesu kumulatywnego (w wyniku działania sił dośrodkowych) oraz procesu rozpraszania działalności gospodarczej (w wyniku sił odśrodkowych). Tym samym dochodzi do powstawania koncentracji przestrzennej działalności gospodarczej np. w postaci klastrów, co skutkuje rozbudową sektora przemysłowego proporcjonalnie wyższą niż wynikałoby to z wielkości rynku wewnętrznego danego regionu. W rezultacie powstaje lokalna sieć przedsiębiorstw, sprzyjająca przepływowi informacji oraz wymianie doświadczeń i wiedzy[83]. Tworzenie się aglomeracji może mieć wpływ nie tylko na dystrybucję aktywności gospodarczej w danym regionie, ale również na jej wzrost. Zgodnie ze stwierdzeniem A. Marshalla, innowacje zależą od lokalnych zasobów wiedzy i możliwości jej bezpośredniego przekazywania. W ten sposób aglomeracja i wzrost są pozytywnie powiązane wówczas, gdy wiedza i produkcja funkcjonują blisko siebie. Innymi słowy, wzrost poprzez innowacje stanowi bodziec dla aglomeracji przestrzennych aktywności gospodarczej, która z kolei prowadzi do niższych kosztów innowacji i większego wzrostu gospodarczego. W powyższy sposób tworzy się związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy wzrostem, a geograficzną koncentracją działalności gospodarczej.

Nowa teoria wzrostu, zwana również endogeniczną teorią rozwoju, charakteryzuje się tezą, że wzrost jest procesem kumulacyjnym przestrzennie, a co za tym idzie może prowadzić do pogłębiania się nierówności w rozwoju regionów. Zgodnie z powyższym stwierdzeniem kraje lub regiony dobrze rozwinięte mają większe szanse dalszego rozwoju niż te słabo rozwinięte. Rozwoju nowej teorii wzrostu należy upatrywać w tym, że wcześniejsze modele neoklasyczne nie uwzględniały postępu technicznego, jako endogenicznego czynnika rozwoju. Teoria ta umożliwia wyjaśnienie długotrwałego wzrostu regionalnego oraz konwergencji i dywergencji regionalnego tempa wzrostu[84]. Zwraca się uwagę na postęp techniczny, którego tempo jest zależne od polityki wspierającej badania prowadzonej przez państwo, istniejącej konkurencji, a także od stopnia, w jakim rozwinęły się w danym regionie instrumenty finansowe pozwalające sfinansować inwestycje technologicznie, obarczone dużym ryzykiem. Równie ważnym czynnikiem o charakterze endogenicznym jest kapitał ludzki, którego jakość zależy od poziomu wykształcenia i zdobytych doświadczeń oraz umiejętności podążania za zmianami

[83] M. Typa, *Rola przedsiębiorstw w rozwoju lokalnym i regionalnym,* Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, 30 (1), 2016, s. 71.
[84] E. Łaźniewska, *Relacje przestrzenne w Polsce w okresie transformacji w świetle teorii rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, 2004, s. 44–46.

technologicznymi. Dla efektywnego wykorzystania kapitału ludzkiego ważne jest również tworzenie przez władze odpowiednich, stabilnych ram prawnych prowadzenia działalności gospodarczej oraz stymulowanie przedsiębiorczości.

Regionalne różnice w produktywności są spowodowane różnicami we wskaźnikach kapitał, praca, zasobie wiedzy oraz udziale siły roboczej w branżach tworzących wiedzę. Endogeniczne modele wzrostu gospodarczego to modele, w których postęp techniczny[85] jest przede wszystkim skutkiem decyzji inwestycyjnych konsumentów i producentów, którzy z założenia zawsze postępują racjonalnie. Kolejnym podmiotem podejmującym decyzje o alokacji kapitału jest państwo, realizujące określoną, długookresową politykę ekonomiczną[86]. W teorii endogenicznego wzrostu rozwój regionu jest uzależniony od inwestowania w rozwój czynników produkcji oraz od procesu uczenia się coraz bardziej efektywnego wykorzystania poszczególnych czynników wzrostu, np. postęp technologiczny, kapitał ludzki oraz know-how. Poprzez kreowanie nowych pomysłów i wiedzy dochodzi do wzrostu endogenicznego, czyli wzrostu kreowanego wewnątrz systemu gospodarczego, którym w tym wypadku jest region.

[85] Postęp techniczny rozumiany jako akumulacja wiedzy naukowo-technicznej i kapitału ludzkiego.
[86] P. Nowak, *Nowy paradygmat rozwoju regionalnego na przykładzie wybranych regionów Europy Zachodniej*, Rozprawa doktorska, Poznań 2011, s. 28.

1.3. Czynniki i bariery rozwoju lokalnego

Rozwój lokalny, dokonując się na wielu płaszczyznach w tym gospodarczej, społecznej, kulturalnej, politycznej czy ekologicznej, jest uwarunkowany wieloma czynnikami[87]. Niektóre z nich mają charakter powszechny, inne mogą występować incydentalnie, jednocześnie aktywnie oddziałując w określonych sytuacjach, miejscach oraz przedziałach czasowych. Jak zauważa P. Churski[88], czynniki rozwoju to własności, których realizacja stanowi warunek rozwoju oraz które mają charakter czynny i sterowalny. W zależności od roli, jaką odgrywają w procesie rozwoju lokalnego mogą być pozytywne, gdy go przyspieszają lub negatywne, gdy go spowalniają lub blokują. Ich występowanie, rozpoznanie i wykorzystanie determinuje skuteczność osiągania celów rozwoju lokalnego.

W literaturze przedmiotu oraz praktyce gospodarczej można napotkać wiele klasyfikacji czynników rozwoju lokalnego. Coraz szerzej wskazują one na przewartościowanie klasycznych już uwarunkowań na rzecz nowych, wypracowanych w ramach nowego paradygmatu rozwoju przestrzeni społeczno-ekonomicznej[89]. Istotne jest wyodrębnienie czynników wewnętrznych (endogenicznych) oraz zewnętrznych (egzogenicznych). Region nie stanowi bowiem zamkniętego *„małego państwa”*, dlatego należy przyjąć jako zasadę, iż rozwój lokalny wymaga zaangażowania zarówno jednych, jak i drugich rodzajów czynników[90]. Za bardzo czytelny należy uznać podział dokonany przez S. Korenika, który do podstawowych czynników wpływających na rozwój lokalny zalicza m.in. uwarunkowania wynikające z działań władzy lokalnej i/lub zarządzania zasobami danego terenu (czynniki wewnętrzne, mikroekonomiczne), czynniki uzależnione od uwarunkowań danego obszaru (czynniki przestrzenne) oraz możliwe do skonkretyzowania lub zmierzenia, np. struktura branżowa danego terytorium, infrastruktura. Dynamika rozwoju lokalnego zależy także od pewnych warunków, które muszą wystąpić. Mowa w tym względzie o wyodrębnionej strukturze społeczno-terytorialnej, posiadającej charakterystyczny dla siebie zbiór cech gospodarczych, przestrzennych i kulturowych,

[87] M. Grzebyk, *Potencjał instytucjonalny administracji...,* op. cit., s. 44.
[88] P. Churski, *Czynniki rozwoju regionalnego i polityka regionalna w Polsce w okresie integracji z Unią Europejską*, Wyd. UAM w Poznaniu, Poznań 2008, s. 26-27; P. Churski, *Czynniki rozwoju regionalnego w świetle koncepcji teoretycznych*, „Zeszyty Naukowe WSH-E we Wrocławiu, Nauki Ekonomiczne”, Włocławek 2005, s. 13-30.
[89] S. Korenik, *Region ekonomiczny w nowych...,* op. cit., s. 115-116.
[90] W. Kosiedowski, *Zarządzanie rozwojem regionalnym i lokalnym*, [w:] Z. Strzelecki (red.), Gospodarka regionalna i lokalna, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa 2008, s. 235.

wyrażających własne potrzeby oraz hierarchię wartości[91]. Inną klasyfikację czynników rozwoju lokalnego przedstawił J. Parysek[92], którą zaprezentowano na rys. 3.

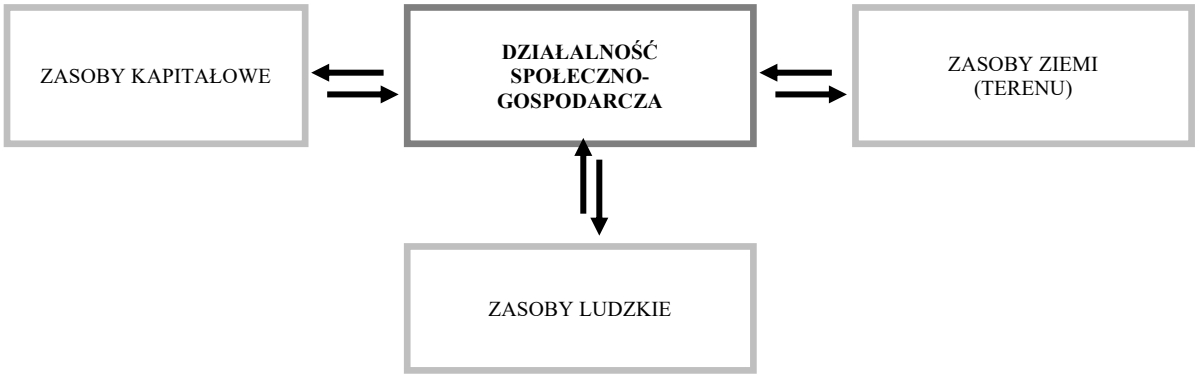

Rys. 3. Podstawowe czynniki rozwoju lokalnego
Źródło: J. Parysek (red.), Rozwój lokalny, Zagospodarowanie przestrzenne i nisze atrakcyjności gospodarczej, KPZK PAN, Warszawa 1995, s. 39.

Zdaniem J. Paryska[93] *„(...) najbardziej klarowną szansą rozwoju jest gospodarka lokalna bazująca na endogenicznych czynnikach rozwoju”,* czyli na czynnikach lokalnych. Do czynników rozwoju o charakterze ogólnym, powszechnie występujących oraz oddziałujących zalicza m. in.[94]:

- potrzeby społeczności lokalnych,
- zasoby i walory środowiska przyrodniczego,
- zasoby pracy,
- zainwestowanie infrastrukturalne,
- istniejący potencjał gospodarczy,
- rynek lokalny i rynki zewnętrzne,
- kapitał finansowy, zwłaszcza inwestycyjny,
- poziom nauki, techniki i kultury,
- nowoczesne technologie wytwarzania,
- teren i korzyści miejsca,
- stosunki międzynarodowe i współpraca bilateralna.

[91] L. Wojtasiewicz, *Czynniki rozwoju lokalnego...,* op. cit., s. 14.
[92] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej*..., op. cit., s. 73-122.
[93] M. Męczeński, B. Kornecka-Szydłowska, J. Gadziński, *Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego i klasyfikacja małych miast w Wielkopolsce,* Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2010, s. 6.
[94] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny…,* op. cit. s. 52.

Wymienione wyżej czynniki, poza skumulowanymi zasobami, uwzględniają również ich charakterystyki, w tym poziom zaawansowania oraz w przypadku kapitału społecznego, kwalifikacje, aktywność, przychylność oraz zgłaszane zapotrzebowania. Rozwój lokalny jest zatem uwarunkowany wieloma czynnikami o różnym charakterze oraz odmiennej sile oddziaływania[95]. Na uwagę zasługuje również podział czynników rozwoju lokalnego dokonany przez E. Blakley'ego, który wyróżnił cztery grupy uwarunkowań tj.: zatrudnienie, bazę dla rozwoju, zalety lokalizacji oraz zasoby wiedzy[96]. Jak wskazuje W. Kosiedowski czynniki rozwoju lokalnego można podzielić na cztery podstawowe grupy, tj.[97]:

- Ekonomiczne – np. wielkość oraz metoda działania lokalnego rynku dóbr i usług, przemiany na lokalnym rynku pracy, przemiany dochodów ludności, przedsiębiorstw i organów samorządowych, inwestycje krajowe oraz zagraniczne.
- Społeczne – np. zmiany w liczbie ludności oraz strukturze demograficznej, tempo i charakter przebiegu urbanizacji, aglomeracji i metropolizacji.
- Techniczne i technologiczne – np. ilość i jakość kapitału trwałego, a także przemiany w jego konstrukcji, działania badawczo-rozwojowe, kooperacja sektora nauki z przemysłem, dywersyfikacja produkcji, budowa oraz modernizacja istniejącej infrastruktury technicznej, tworzenie terenów pod inwestycje.
- Ekologiczne – np. dostęp do zasobów naturalnych, inicjowanie *„czystych"* technologii, świadomość oraz kultura ekologiczna społeczeństwa, rozwój edukacji ekologicznej, wprowadzanie nowych instrumentów ochrony środowiska.

Z kolei A. Jakubowska dokonała grupowania poszczególnych determinant warunkujących rozwój lokalny na m. in.[98]:

- Czynniki zewnętrzne – rozumiane jako relacje zachodzące między otoczeniem a gminą, powiatem;
- Czynniki wewnętrzne – mające miejsce na obszarze gminy lub powiatu oraz dotyczące, w szczególności zgromadzonych zasobów, umiejętności ich wykorzystania oraz działań podejmowanych przez władze lokalne;
- Czynniki ekonomiczne – rozpatrywane w ujęciu makroekonomicznym, które nie są zależne od władz lokalnych – ich kształtowanie ma miejsce na poziomie krajowym lub

[95] M. Grzebyk, *Potencjał instytucjonalny administracji...,* op. cit., s. 44.
[96] E. J. Blakely, T. K. Bradshaw, *Planning local economic…,* op. cit.
[97] Z. Strzelecki (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa 2008, s. 232-237.
[98] Por. A. Jakubowska, *Partnerstwo publiczno-prywatne i jego konsekwencje dla rozwoju lokalnego*, [w:] Regiony i społeczności lokalne, UEK, Katowice 2013.

międzynarodowym; do czynników mikroekonomicznych zaliczyć można te, na których kształt mogą wpływać władze lokalne, np. wysokość opłat i podatków lokalnych;

- Czynniki przestrzenne – związane przede wszystkim z położeniem geograficznym, ukształtowaniem terenu;
- Czynniki twarde – wyrażane za pomocą określonych wartości oraz wskaźników, np. długość sieci wodociągowej, liczba użytkowników, dostępność;
- Czynniki miękkie – których pomiar nie jest możliwy lub jest bardzo trudny do zrealizowania, np. innowacyjność, kreatywność, efektywność, kompetencje.

Efektywne wykorzystywanie czynników rozwoju lokalnego wymaga odpowiedniego klimatu społecznego dla tego typu przedsięwzięć. Stąd też istnieje konieczność właściwego postrzegania jego podstawowych elementów przez jednostki kreujące strategiczne programy rozwoju społeczno-gospodarczego. Do powyższych elementów można zaliczyć[99]:

- Konstrukcje społeczne szczebla lokalnego zainteresowane rozwojem lokalnym oraz popierające ten rozwój;
- Doświadczenie oraz chęć kreowania rozwoju przez samorząd lokalny;
- Inicjatywa, zaangażowanie oraz przedsiębiorczość wspólnoty lokalnej;
- Prawne, organizacyjne, techniczne i technologiczne popieranie propozycji;
- Materialno-finansowe wspieranie propozycji rozwoju lokalnego i inne.

Niezależnie od przyjętych kryteriów, czynnikami rozwoju danego układu lokalnego są te elementy wewnętrznej struktury terytorium oraz jego otoczenia, które są lub mogą być uruchomione w celu prowadzenia działalności gospodarczej, społecznej czy kulturalnej. Każda jednostka terytorialna ma pewne zasoby czynników określających potencjał rozwoju, na który składają się zasoby ludnościowe, środowiskowe i kapitałowe, zasoby materialne oraz niematerialne, uniwersalne i specyficzne, ekonomiczne, społeczne, instytucjonalne i in.[100].

Czynniki rozwoju można również analizować pod kątem ich wpływu na konkurencyjność gospodarczą regionu, do których można zaliczyć, w szczególności[101]:

- dostępność komunikacyjna,
- poziom innowacyjności i przedsiębiorczości,
- infrastruktura techniczno-ekonomiczna oraz społeczna,
- poziom wykształcenia społeczeństwa,

[99] A. Mirosławska, *Czynniki aktywizujące i hamujące rozwój współpracy transgranicznej*, „Samorząd Terytorialny", 2004, nr 4, s. 42-58.
[100] Zob. J. Rakowska, *Fundusze unijne jako czynnik rozwoju obszarów wiejskich w Polsce w świetle teorii rozwoju lokalnego*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2019.
[101] W. Kosiedowski, *Zarządzanie rozwojem regionalnym...,* op. cit., s. 236.

- jakość środowiska przyrodniczego,
- istnienie w regionie aglomeracji lub dużych ośrodków miejskich,
- zaplecze naukowo-badawcze i rozwojowe,
- zdolności absorpcyjne środków pomocowych,
- rezerwy terenów nadających się pod inwestycje.

Spośród wielu determinant decydujących o tempie i zakresie rozwoju lokalnego na szczególną uwagę zasługuje także działalność samorządów lokalnych, które mogą w określonym stopniu wpływać na podniesienie aktywności gospodarczej, polegającej na wzroście liczby podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na ich obszarze. Samorząd terytorialny w nowym paradygmacie rozwoju lokalnego pełni funkcję kreacyjną dynamiki lokalnej gospodarki, która stanowi zbiór podmiotów gospodarujących na danym terenie. Pomiędzy tymi podmiotami istnieją różnorodne powiązania i współzależności wynikające między innymi z relacji przestrzennych, wspólnoty infrastrukturalnej, lokalnej polityki gospodarczej, społecznej i przestrzennej, uczestnictwa w lokalnym rynku pracy, kooperacji i wymiany dóbr oraz usług, a także z wzajemnej konkurencji na lokalnym rynku[102]. A. Klasik zauważa, iż *„nie wszystkie regiony są w stanie sprostać konkurencji i skutecznie posługiwać się strategiami konkurencyjnymi. Chodzi zwłaszcza o regiony słabe, o niskiej sile konkurencyjnej – regiony, które dzieli duży dystans do regionów silnych, będących lokomotywami rozwoju kraju"*[103]. Jak dostrzega S. Korenik[104] najszybszym sposobem wpływania na rozwój gospodarczy gminy jest lokalizacja na jej obszarze dużej inwestycji. Tworzenie warunków do koncentrowania się podmiotów gospodarczych zdolnych do wykorzystania potencjału miejsca jest gwarantem trwałego, samodzielnego i długookresowego rozwoju otoczenia lokalnego. W państwach demokratycznych samorządy terytorialne występują więc w charakterze najważniejszych animatorów rozwoju wspólnot, którym przewodzą[105].

Równie istotne jak czynniki rozwoju są również ograniczenia rozwoju jednostek lokalnych. Istnienie barier nawet w przypadku korzystnego zestawu elementów prorozwojowych hamuje lub uniemożliwia rozwój. Identyfikacja, ich eliminacja, względnie

[102] Zob. P. Dahle, *Samorząd terytorialny w procesie...,* op. cit.; A. Kożuch, A. Noworól (red.), Instrumenty zarządzania rozwojem..., op. cit.
[103] A. Klasik, *Strategie regionalne. Formułowanie i wprowadzanie w życie*, Wyd. AE, Katowice 2002, s. 31.
[104] S. Korenik, *Rola małej i średniej przedsiębiorczości w rozwoju lokalnym (rozwiązania funkcjonujące w Polsce)*, [w:] Gospodarka lokalna w teorii i praktyce, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 860, Wrocław 2000, s. 181-182.
[105] Z. Strzelecki (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna…,* op. cit. s. 237.

złagodzenie są zatem równie ważne jak rozpoznanie czynników rozwojowych. Niekorzystna rola barier jest podkreślana w części definicji rozwoju lokalnego jako działania zmierzające do *„(...) kreatywnego, efektywnego i racjonalnego, gospodarczego i społecznego wykorzystania zasobów materialnych i niematerialnych danego obszaru w taki sposób, aby stwarzać warunki do przełamywania istniejących barier i niedopuszczania do ich powstawania w średnim i dłuższym czasie"*[106]. Jak wskazuje J. Parysek[107] bariery dotyczą braku któregokolwiek z czynników wzrostu. Czynniki ograniczające lub hamujące rozwój lokalny określane barierami rozwoju można zidentyfikować, przyjmując określaną koncepcję rozwoju lokalnego i odnosząc je do określonego terytorium[108]. Bariery mogą utrudniać bądź uniemożliwiać rozwój, spowalniać procesy rozwojowe, względnie powstrzymać od rozpoczynania i wspierania procesów rozwojowych[109].

Klasyfikacja barier jest różnorodna, z kolei wielość kryteriów podziału odzwierciedla złożoność samego procesu rozwoju lokalnego. Mogą mieć one charakter instytucjonalny – związany z deficytem organizacji wspierających rozwój lokalny, ustrojowy – wyrażony w niejasnym podziale zadań w strukturze władzy oraz administracji publicznej, kompetencyjny – wiążący się ze skomplikowanymi procedurami załatwiania spraw oraz finansowy – wynikający ze słabości podstaw finansowych oraz braku planowania wieloletniego[110]. Najczęściej jednak podział barier odnosi się do jednego z czterech kryteriów tj.[111]:

- Źródeł powstawania – podlegające identyfikacji z punktu widzenia jednostki terytorialnej, mające charakter wewnętrzny (endogenny) lub zewnętrzny (egzogenny).
- Możliwości pokonania – podlegające eliminacji przy użyciu rezerwowych środków ekonomicznych, prawnych lub organizacyjnych.
- Uniwersalności występowania – odnoszące się do stopnia oddziaływania poszczególnych barier. Bariery mogą mieć charakter systemowy – odnoszący się do wszystkich jednostek terytorialnych lub lokalny/regionalny, gdy zakres oddziaływania ogranicza się do określonego obszaru.
- Sposobu wpływania na rozwój – bariery mogą utrudniać lub uniemożliwiać rozwój,

[106] J. Kot, *Zarządzanie rozwojem gmin a praktyka planowania strategicznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2003, s. 16.
[107] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej*..., op. cit. s. 21.
[108] M. Grzebyk, *Potencjał instytucjonalny administracji*..., op. cit. s. 44.
[109] Por. Z. Gilowska, *Bariery rozwoju lokalnego*, [w:] Koniunktura gospodarcza i mobilizacja społeczna w gminach, (red.) G. Gorzelak, B. Jałowiecki, Studia Regionalne i Lokalne nr 25 (58), Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, Warszawa 1998, s. 153.
[110] J. Orłowska, *Czynniki i bariery rozwoju lokalnego*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, 2018 s. 51.
[111] *Ibidem*; G. Gorzelak, B. Jałowiecki (red.), *Koniunktura gospodarcza i mobilizacja społeczna w gminach*, Studia Regionalne i Lokalne nr 25 (58), Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, Warszawa 1998, s. 153.

ograniczać procesy rozwojowe.

Przedstawiony powyżej przegląd barier rozwoju lokalnego ma charakter systemowy oraz uproszczony. Rozważania nad ich charakterem pozwalają wskazać dwie grupy ograniczeń, istotnych w kontekście zasobów lokalnych oraz mechanizmów stymulowania rozwoju. Powyższy podział barier rozwoju lokalnego zaprezentowano na rys. 4.

Rys. 4. Bariery rozwoju lokalnego związane ze stanem zasobów lokalnych oraz mechanizmami stymulowania rozwoju
Źródło: M. Adamowicz (red.), Rola samorządu w zarządzaniu rozwojem lokalnym i regionalnym, Wydawnictwo Państwowej Szkoły Wyższej w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska 2006, s. 4.

Przedstawione na rys. 4. bariery rozwoju lokalnego zostały sklasyfikowane ze względu na występujące czynniki, które w zależności od roli, jaką odgrywają w procesie rozwoju lokalnego mogą być pozytywne, gdy go przyspieszają lub negatywne, gdy go spowalniają lub blokują. Do czynników zróżnicowanych przestrzennie będących jednocześnie barierami rozwoju lokalnego można zaliczyć, m.in.[112]:

- niskie potencjały podatkowe gmin,
- lekko rozwinięta infrastruktura techniczna,
- słaba jakość usług komunalnych,
- zniszczenie środowiska przyrodniczego,
- słaby poziom szkolnictwa i wykształcenia,
- lekko rozwinięta infrastruktura.

Z kolei czynniki powszechne (systemowe), to w szczególności[113]:

- bariery instytucjonalne,

[112] M. Adamowicz (red.), *Rola samorządu w zarządzaniu rozwojem lokalnym i regionalnym,* Wydawnictwo Państwowej Szkoły Wyższej w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska 2006, s. 4.
[113] *Ibidem.*

- bariery podziału kompetencyjnego,
- bariery systemu finansowego,
- bariery systemu budżetowego,
- bariery ustroju samorządu terytorialnego.

Inna klasyfikację barier przedstawia A. Potoczek[114], który do najczęściej występujących ograniczeń zalicza:

- Bariery ekonomiczno-przestrzenne, polegające na koncentracji przemysłów tradycyjnych oraz schyłkowych;
- Niedocenianie procesów innowacyjnych, ograniczające wdrażanie nowych technologii;
- Niewłaściwe sprzężenia zwrotne: nauka – instytucje rozwojowe – praktyka;
- Niedostatek urządzeń infrastruktury techniczno-ekonomicznej oraz jej niekorzystne rozmieszczenie;
- Skromną aktywność, a tym samym przedsiębiorczość społeczności lokalnej;
- Irracjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi, często prowadzącymi do degradacji środowiska;
- Brak kapitału zagranicznego i rodzimego;
- Ograniczenia instytucjonalno-informacyjne, wyrażające się brakiem instytucji otoczenia biznesu oraz zakłóceniami w przepływie informacji w zakresie kierunków polityki gospodarki lokalnej.

Jak wskazuje J. Parysek[115] za klasyczny katalog barier rozwoju lokalnego należy uznać:

- Niedorozwój infrastruktury, tj. przestarzałość infrastruktury technicznej, społecznej oraz budownictwa mieszkalnego;
- Brak wolnych terenów inwestycyjnych;
- Dewastacja środowiska naturalnego;
- Nieodpowiednie kwalifikacje kadr.

Analizując ograniczenia rozwoju lokalnego należy również odwołać się do klasyfikacji zaproponowanej przez A. Noworól[116]. Jego zdaniem bariery winny być postrzegane w dwóch perspektywach, tj. aktualnego etapu rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz stosowanych przez władze publiczne mechanizmów pobudzania rozwoju. Dokonał on podziału barier rozwojowych poprzez analizę typowych ograniczeń, związanych ze stanem lokalnych

[114] Zob. L. Bagdziński, *Lokalna polityka gospodarcza*..., op. cit., s. 37; A. Potoczek, J. Stępień, *Podstawy strategii rozwoju lokalnego i regionalnego*, Wyższa szkoła Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2008.
[115] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej*..., op. cit. s. 50.
[116] A. Noworól, *Bariery rozwoju lokalnego w Polsce*, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Szczecinie, Szczecin 2008, s. 21.

zasobów, a także mechanizmów stymulowania rozwoju. W takim ujęciu można wyróżnić następujące rodzaje barier[117]:

- bariery społeczno-polityczne i kulturowe,
- bariery planistyczne,
- bariery organizacyjno-instytucjonalne,
- bariery związane z bieżącym zarządzaniem – kierowaniem,
- bariery związane z monitorowaniem i kontrolą.

Podkreślenia wymaga fakt, iż rozwój lokalny ograniczają również niejasno określone kompetencje i zadania układu terytorialnego, niekorzystna i niestabilna polityka w stosunku do samorządu, duża ilość niespójnych przepisów oraz brak precyzji przy ich tworzeniu. Zarówno czynniki, jak i bariery w sposób jednoznaczny nie wyznaczają możliwości oraz tempa rozwoju lokalnego. Przedstawione powyżej klasyfikacje czynników oraz barier rozwoju lokalnego nie wyczerpują całości tego skomplikowanego zagadnienia, ale obejmują te zagadnienia odrywające dominującą rolę w procesie rozwoju jednostek lokalnych.

[117] A. Noworól, *Bariery rozwoju...,* op. cit. s. 21.

1.4. Rola przedsiębiorczości oraz innowacyjności w rozwoju lokalnym

Dla zapewnienia lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego niezbędne są postawy przedsiębiorcze oraz innowacyjne. Ich powstawanie w dużej mierze zależy od otoczenia kulturowego, percepcji przedsiębiorców oraz wsparcia instytucjonalnego umożliwiającego wykorzystanie szans rynkowych. Są one również ważnym czynnikiem rozwoju lokalnego, który ma istotne znaczenie dla procesu zarządzania danym układem lokalnym. Zorientowanie rozwoju jednostek osadniczych, metropolii, samorządów terytorialnych na rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności wynika ze specyficznych cech tych jednostek, które różnią się powierzchnią, wiodącymi funkcjami oraz rangą w strukturze hierarchicznej, przyjmując przedsiębiorczość i innowacyjność jako kryterium oferowanych korzyści związanych z danym miejscem. W literaturze przedmiotu przedsiębiorczość uznawana jest za zagadnienie o charakterze interdyscyplinarnym, którego rola zauważalna jest w wielu obszarach życia społeczno-gospodarczego. Współczesne definicje dotyczące przedsiębiorczości nawiązują do historycznych nurtów zapoczątkowanych przez F. Knighta, J. Schumpetera oraz szkołę austriacką[118], którzy uważali, że ponoszenie ryzyka jest głównym przejawem przedsiębiorczości. Zdaniem F. Knighta *„ryzyko to pewne (możliwe) odchylenie od stanów oczekiwanych, które można przewidzieć i można się również przed nim ubezpieczyć. Niepewność zaś to odchylenie, którego nie można przewidzieć i skwantyfikować, i nie sposób się również przed nim ubezpieczyć (...)”*[119]. Znaczenie i rolę przedsiębiorczości w rozwoju gospodarki jako jeden z pierwszych zauważył J. Schumpeter[120]. Jego zdaniem przedsiębiorczość przejawia się w poszukiwaniu innowacji w działalności gospodarczej oraz *„twórczej destrukcji”*. Najważniejszą rolę odgrywają przedsiębiorcy, którzy w poszukiwaniu zysku wprowadzają innowacyjne zastosowania, niszcząc dotychczasowy stan równowagi na rynku oraz ponosząc tym samym ryzyko[121]. Według definicji Ministerstwa Rozwoju[122], przedsiębiorczość to *„skłonność do podejmowania działalności gospodarczej, umiejętność podejmowania ryzyka, a także kreatywność, samorealizacja, elastyczność oraz innowacyjność”*. Z kolei zgodnie z Encyklopedią PWN, powyższe pojęcie zostało

[118] W. Baumol, *Entrepreneurship: Productive, unproductive, and destructive*, Journal of Political Economy, 98(5), 1990, s. 893–921.
[119] H. Barreto, *The entrepreneur in microeconomic theory. Disappearance and explanation*, London – Nowy Jork 1989, s. 36.
[120] J. Schumpeter, *Teoria rozwoju gospodarczego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1960.
[121] *Ibidem.*
[122] Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, *Raport „Przedsiębiorczość w Polsce” 2017,* Warszawa 2018. Pobrane z: https://www.mpit.gov.pl/strony/zadania/analiza-i-ocena-polskiejgospodarki/przedsiebiorczosc [dostęp: 22.02.2022].

zdefiniowane jako: *„umiejętność doboru i zaangażowania w działalności gospodarczej, prowadzonej w warunkach niepewności, czynników wytwórczych w sposób zapewniający zysk jednemu przedsiębiorcy lub grupie przedsiębiorczych osób”*[123]. Na uwagę zasługuje również definicja zaproponowana przez P. Druckera[124], który stwierdził, że przedsiębiorczość nie jest ani nauką, ani sztuką – jest praktyką.

Przedsiębiorczość nie jest obszarem odnoszącym się jedynie do przedsiębiorstw prywatnych, ale również do samorządów lokalnych. Jest to zasadnicza siła napędowa oraz podstawa relacji między administracją publiczną a gospodarką lokalną i regionalną. K. Safin wskazuje, że *„przedsiębiorczość to zespół cech opisujących szczególny sposób postępowania zespołów ludzkich, instytucji czy całej gospodarki”*[125]. Jest także jednym z ważniejszych narzędzi przyczyniających się do podnoszenia konkurencyjności. K. Wach[126] zwraca uwagę na fakt, iż *„przedsiębiorczość jest wielowątkowym tematem badawczym”*. Z ekonomicznego punktu widzenia obok ziemi, pracy oraz kapitału jest jednym z czynników wytwórczych[127]. Przedsiębiorczość w warunkach lokalnych jest jednym z ważniejszych elementów przyczyniających się do podnoszenia konkurencyjności[128]. Przedsiębiorczość lokalna jest również stymulatorem wzrostu gospodarczego oraz czynnikiem dominującym w zakresie rozwoju gospodarki całego kraju. Można ją określić jako działania podmiotów funkcjonujących na danym lokalnym terytorium, które prowadzą do powstania nowych przedsiębiorstw na jego terenie, co powoduje rozwój gospodarczy na tym terytorium, a przez to podwyższenie stopy życiowej jego mieszkańców oraz takie działania władz lokalnych i środowisk okołobiznesowych, które stymulują powstawanie nowych przedsiębiorstw oraz rozwój infrastruktury technicznej i społecznej[129]. Istotną rolę w tej mierze na poziomie lokalnym mają do spełnienia gminy. Ich zadaniem jest kształtowanie indywidualnych postaw przedsiębiorczych u obywateli, zachęcanie ich do podejmowania działalności gospodarczej oraz tworzenie warunków ułatwiających funkcjonowanie poszczególnych przedsiębiorstw. Przedsiębiorczość rozpatrywana na poziomie gminy w kontekście rozwoju lokalnego ma dwa

[123] *Wielka encyklopedia PWN*, t. 22, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 411.
[124] J. Osiński, *Administracja publiczna a gospodarka regionalna i lokalna*, [w:] Z. Strzelecki (red.), gospodarka regionalna i lokalna, WN PWN, Warszawa 2008, s. 39.
[125] K. Safin, T. Cebrowska, *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2008, s. 11–12.
[126] K. Wach, *Edukacja na rzecz przedsiębiorczości wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjno-gospodarczych*, [w:] Z. Zioło i T. Rachwał (red.), Przedsiębiorczość-Edukacja, vol. 9, Wydawnictwo Nowa Era, Warszawa-Kraków 2013, s. 247.
[127] Z. Makieła, *Przedsiębiorczość i innowacyjność terytorialna*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 25.
[128] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny...,* op. cit. s. 119.
[129] M. A. Saar, *Jak samorządy lokalne mogą wspierać rozwój przedsiębiorczości*, Wydawnictwo CeDeWu.pl, Warszawa 2011, s. 12.

wymiary. Jeden dotyczy przedsiębiorczości władz samorządowych gminy, drugi zaś faktycznie podejmowanej i prowadzonej działalności gospodarczej.

Rozwój przedsiębiorczości lokalnej zależy od czynników egzogenicznych oraz endogenicznych. Wiele z nich wynika z procesów globalizacji, konkurencji wewnątrzkrajowej i międzynarodowej oraz polityki gospodarczej państwa[130]. Spośród najważniejszych czynników egzogenicznych wpływających na rozwój przedsiębiorczości lokalnej należy wymienić polityką społeczną oraz gospodarczą, jakość i stabilność stanowionego prawa, dotacje oraz poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. Istotne znaczenie w procesie aktywizacji gospodarczej mają powiązania infrastrukturalne (autostrady, drogi ekspresowe, kolej), instytucje finansowe (dostępność do kredytów), administracyjne oraz decyzje podejmowane przez organy władzy centralnej o prorozwojowej alokacji kapitału. Na czynniki ograniczające przedsiębiorczość lokalną mają wpływ również proporcje w egzogenicznym i endogenicznym zagospodarowaniu popytu lokalnego[131]. Oprócz wyżej wymienionych uwarunkowań zewnętrznych nie mniej istotną rolą w procesie rozwoju przedsiębiorczości lokalnej odgrywają czynniki endogeniczne. Do najistotniejszych z nich należy zaliczyć m.in.: kapitał ludzki i społeczny, kulturę przedsiębiorczości, przychylność władz samorządowych, mentalność mieszkańców, infrastrukturę techniczną, infrastrukturę transportową oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego[132]. W przypadku przedsiębiorczości lokalnej szczególną rolę odgrywają władze samorządowe, które mogą tworzyć lepsze warunki dla wzrostu aktywności działalności gospodarczej, pobudzając jej rozwój.

Wspomniane wyżej uwarunkowania egzogeniczne i endogeniczne mogą być zarówno stymulatorami, jak również barierami rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Dlatego istotne jest zidentyfikowanie oraz określenie znaczenia poszczególnych czynników mających wpływ na poziom i jakość przedsiębiorczości. Barierami rozwoju należy uznać wszystkie te czynniki, które utrudniają lub uniemożliwiają rozwój działalności gospodarczej na danym obszarze. W literaturze przedmiotu można spotkać się z różnymi klasyfikacjami barier rozwoju przedsiębiorczości lokalnej. Według W. Kamińskiej[133] wyróżnia się bariery: naturalne, demograficzne, ekonomiczno-techniczne, społeczne i organizacyjno-instytucjonalne. W innej klasyfikacji barierami ograniczającymi rozwój działalności gospodarczej są: niestabilność

[130] Z. Makieła, *Przedsiębiorczość regionalna*, Difin, Warszawa 2008.
[131] Z. Zioło, *Rola przedsiębiorczości w aktywizacji gospodarczej – zarys modelu*, Przedsiębiorczość – Edukacja, 3, 2007, s. 10–16.
[132] Z. Makieła, *Przedsiębiorczość regionalna*..., op. cit.
[133] W. Kamińska, *Pozarolnicza indywidualna działalność gospodarcza w Polsce w latach 198–2003*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa 2006.

i niejasność regulacji prawnych, brak harmonizacji prawa z unijnym porządkiem prawnym, skomplikowane procedury uruchomienia i prowadzenia działalności gospodarczej, trudny dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania, ograniczony dostęp do zamówień publicznych, wahania kursów walut, rosnąca konkurencja, ograniczony popyt, skomplikowany system podatkowy, niejasność regulacji podatkowych, ograniczona pomoc publiczna, ograniczony dostęp do informacji, brak informacji gospodarczej, brak informacji o działalności władz publicznych, trudności oraz duże koszty w dostępie do infrastruktury technicznej[134].

Z kolei rozwój przedsiębiorczości na poziomie lokalnym jest w znacznej mierze wynikiem aktywności władz samorządowych, atrakcyjności inwestycyjnej badanej jednostki przestrzennej oraz postaw przedsiębiorczych społeczności lokalnych. Czynniki stymulujące rozwój przedsiębiorczości można podzielić na czynniki wewnętrze, będące źródłem kreowania postaw przedsiębiorczych oraz zewnętrzne, stanowiące instrumentarium realizacji i rozwoju tych postaw[135]. Jednym z narzędzi najczęściej wykorzystywanych przez jednostki samorządu terytorialnego w obszarze stymulowania przedsiębiorczości są instrumenty dochodowe, czyli stosowanie ulg i zwolnień podatkowych, jak również obniżanie stawek maksymalnych w podatkach lokalnych. Stymulatorem rozwoju lokalnej przedsiębiorczości jest także odpowiednio dostosowana infrastruktura techniczno-ekonomiczna oraz położenie regionu względem krajowych i regionalnych ośrodków wzrostu gospodarczego. Istotnym aspektem determinującym rozwój lokalnej przedsiębiorczości jest również potencjał demograficzny, dostępność zasobów kapitałowych, chłonność rynku lokalnego, stan bezrobocia oraz tradycje w rozwoju prywatnej inicjatywy[136].

Znaczącą rolę w lokalnym rozwoju gospodarczym przypisuje się małym oraz średnim przedsiębiorstwom. Przedsiębiorstwa pobudzają lokalny rynek, tworzą miejsca pracy oraz płacąc podatki zasilają budżet państwa i gminy, powodując zwiększenie zamożności lokalnego społeczeństwa. Działania oraz podmioty mające wpływ na rozwój lokalnej przedsiębiorczości przedstawiono na rys. 5.

[134] G. Michalczuk (red.), *Czynniki i narzędzia rozwoju MŚP,* Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2009.
[135] M. A. Saar, *Jak samorządy lokalne...*, op. cit. s. 18.
[136] Zob. K. Krajewski, J. Śliwa, *Lokalna przedsiębiorczość w Polsce. Uwarunkowania rozwoju*, Wyd. Naukowe Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.

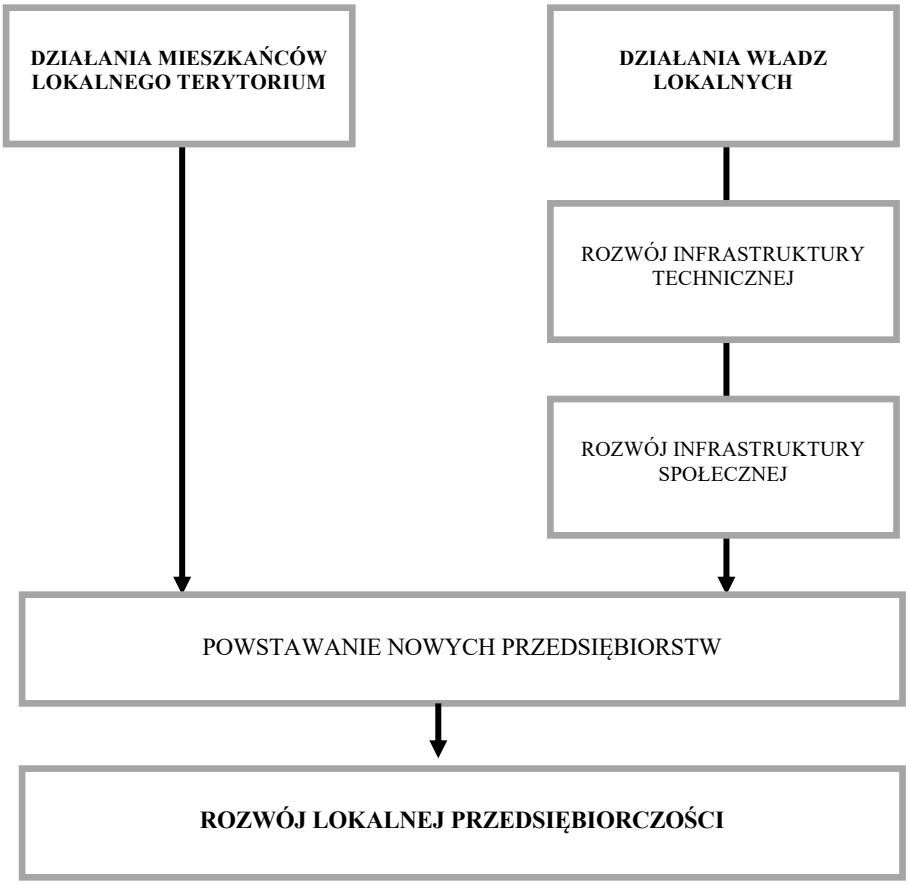

Rys. 5. Działania oraz podmioty mające wpływ na rozwój lokalnej przedsiębiorczości
Źródło: M. A. Saar, Jak samorządy lokalne mogą wspierać rozwój przedsiębiorczości, Wydawnictwo CeDeWu.pl, Warszawa 2011, s. 11.

Przedsiębiorczość rozpatrywana na poziomie gminy w kontekście rozwoju lokalnego ma dwa wymiany. Pierwszy dotyczy przedsiębiorczości władz samorządowych gminy, drugi zaś faktycznie podejmowanej oraz prowadzonej działalności gospodarczej. Pobudzanie przedsiębiorczości i inicjatyw w skali lokalnej ułatwia tworzenie harmonijnego systemu, w którym każdy członek danej społeczności ma możliwość odegrania swojej roli[137]. Zadaniem władz lokalnych jest koordynacja działalności wszystkich podmiotów gospodarujących w sposób korzystny dla całego lokalnego systemu społeczno-gospodarczego. Działania władz lokalnych oraz środowisk okołobiznesowych stymulują powstawanie nowych przedsiębiorstw oraz rozwój infrastruktury technicznej i społecznej. Przyjmując za punkt odniesienia środowisko lokalnej przedsiębiorczości, samorząd gminny należy potraktować jak

[137] K. Kuchciński (red.), *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce,* Difin, Warszawa 2010, s. 69.

szczególnego rodzaju obszar zależności ekonomicznych, instytucjonalnych, prawnych, politycznych, którego stan ogranicza bądź stymuluje efektywność funkcjonowania podmiotów gospodarczych[138] . Gospodarka samorządu jest czynnikiem wpływającym na dynamikę przedsiębiorczości lokalnej, ponieważ przede wszystkim to samorząd terytorialny stanowi otoczenie dla przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich. Do kompetencji samorządu należą w znacznym stopniu podstawowe elementy i parametry wpływające na warunki działania podmiotów gospodarczych. Tym samym może on tworzyć korzystny klimat dla biznesu, a ze względu na swoje usytuowanie, zadania i charakter jest potencjalnie naturalnym, instytucjonalnym sojusznikiem przedsiębiorczości[139]. Chcąc stymulować przedsiębiorczość na poziomie lokalnym oraz uruchamiać wykorzystujące i wspierające tę przedsiębiorczość procesy trwałego zrównoważonego rozwoju lokalnego, należy zwrócić uwagę na kulturę organizacyjną urzędów gmin, traktując zarazem nowocześnie rozumiany ekorozwój jako zasadniczą rekomendację dla gminnych strategii rozwojowych. Nie bez znaczenia jest przy tym to, jak mocne zakorzenione są w mentalności społeczności lokalnej oraz reprezentantów tej społeczności idee samorządności oraz odpowiedzialności społecznej organów władzy publicznej. Każda działalność gospodarcza i społeczna ma ścisły związek z zaspokajaniem potrzeb poszczególnych obywateli, społeczności lokalnych oraz społeczeństwa jako całości. W powyższym układzie rozwój lokalny przekłada się bezpośrednio na stopień pokrycia rosnących potrzeb społecznych. Stanowi to impuls do powstawania nowych zakładów produkcyjnych i usługowych. Praktycznie dla każdego regionu tworzenie nowych podmiotów gospodarczych, zaspokajających różnego rodzaju potrzeby, niewątpliwie staje się czynnikiem kreującym rozwój lokalnej przedsiębiorczości. Powyższe prowadzi do rozwoju lokalnego danego regionu oraz podniesienia stopy życiowej mieszkańców.

Organy samorządowe podejmując działania w relacjach z gospodarką lokalną powinny mieć na uwadze również zjawisko innowacyjności[140]. W literaturze przedmiotu można odnaleźć różne próby ujęcia teoretycznego i empirycznego innowacyjności. Poszczególne regiony dążące do poprawy poziomu innowacyjności dokonują wyboru drogi pozyskiwania innowacji. Z. Makieła[141] wskazuje, iż *„(...) innowacyjność gospodarki regionu może być rozumiana jako zdolność i chęć podmiotów tej gospodarki do ciągłego poszukiwania i wykorzystywania w praktyce gospodarczej wyników badań naukowych i prac badawczo-*

[138] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny..., op. cit.* s. 193-194.
[139] E. Wojciechowski, *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym,* Difin, Warszawa 2003, s. 56.
[140] J. Osiński, *Administracja publiczna a gospodarka...,* op. cit., s. 39.
[141] Z. Makieła, *Znaczenie innowacyjności w gospodarce regionów*, [w:] Przedsiębiorczość – Edukacja, 14, 40–48,2018, s. 41-42. DOI: 10.24917/20833296.14.3

rozwojowych, nowych koncepcji, pomysłów, wynalazków, doskonalenia i rozwoju wykorzystywanych technologii produkcji materialnej i niematerialnej, wprowadzania nowych metod i technik w organizacji i zarządzaniu, doskonalenia i rozwijania infrastruktury oraz zasobów wiedzy". J. Kot[142] definiuje innowacyjność regionalną jako zdolność i motywację gospodarki (przedsiębiorstw) do ustawicznego poszukiwania oraz wykorzystywania w praktyce badań naukowych, nowych koncepcji, pomysłów i wynalazków. Pojęcie innowacyjności jest zatem ściśle powiązane z zasobami danego regionu oraz z umiejętnością ich wykorzystania, czyli dojrzałością innowacyjną[143]. Integralnymi elementami procesów innowacyjnych są: absorbcja, czyli wchłanianie, przyjmowanie innowacji oraz dyfuzja innowacji, inaczej rozpowszechnianie innowacji. Mając na uwadze powyższe można wyróżnić następujące typy układów terytorialnych[144]: 1) zdolne do generowania innowacji; 2) niezdolne do generowania innowacji, ale zdolne do ich absorpcji i dyfuzji; 3) niezdolne ani do jednego, ani do drugiego.

Budowanie środowiska innowacyjnego wymaga aktywności wszystkich aktorów tworzących model innowacyjności w poszczególnych regionach. Skutecznie tworzony klimat innowacyjnych zachowań podmiotów sfery produkcji i usług, organizacji oraz jednostek samorządu terytorialnego, aktywnie zachęcający lokalne społeczności do włączenia się w przedmiotowy proces tworzy region innowacyjny. Posiada on również potencjał B+R, który jest gotowy do prowadzenia badań naukowych, współpracy z podmiotami lokalnymi oraz wdrażania efektów badań naukowych do gospodarki. Model środowiska innowacyjnego podkreśla znaczenie współpracy zachodzącej między poszczególnymi podmiotami gospodarczymi, która polega na wzajemnym uczeniu się oraz poszukiwaniach wspólnych rozwiązań różnych problemów. Powyższa współpraca odbywa się w określonej przestrzeni geograficznej oraz posiada określoną formę sieci. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż sama współpraca przedsiębiorstw może jednak okazać się niewystarczająca, aby dany region mógł efektywnie generować i absorbować wiedzę oraz innowacje, dlatego uwagi wymaga znaczenie czynnika publicznego, sfery działalności badawczo-rozwojowej oraz instytucji pośredniczących w transferze innowacji[145]. Obecnie najważniejszą rolę odgrywa właściwa

[142] J. Kot, *Konkurencyjność i innowacyjność w rozwoju regionalnym*, [w:] J. Kot (red.), Analiza strukturalna gospodarki regionu świętokrzyskiego i jej wykorzystanie pod kątem podnoszenia konkurencyjności i innowacyjności regionu, Akademia Świętokrzyska, Kielce 2007, s. 10-11.
[143] P. Niedzielski, *Rodzaje innowacji*, [w:] K.B. Matusiak (red.), Innowacje i transfer technologii – Słownik pojęć, PARP, Warszawa 2005, s. 75.
[144] T. Kudłacz, *Programowanie rozwoju regionalnego*..., op. cit., s. 15.
[145] Z. Makieła, *Znaczenie innowacyjności w gospodarce...,* op. cit., s. 40.

polityka władz na szczeblu lokalnym oraz odpowiednie ich kompetencje, a przede wszystkim możliwość specyficznego dla danego przemysłu rozlewania wiedzy oraz konwergencja technologii, które mogą przynieść znacznie wyższe efekty dla całego regionu[146]. Innowacyjności w lokalnych gospodarkach należy szukać w sieciach zależności pomiędzy przedsiębiorstwami, sektorem publicznym, uczelniami wyższymi i innymi instytucjami wspierającymi przedsiębiorczość[147]. Każdy z wymienionych powyżej podmiotów może mieć znaczący wpływ na stymulowanie innowacji. Ponadto od tych trzech zasadniczych grup uczestników procesów innowacyjnych zależy efektywność innowacyjności lokalnej gospodarki. Jednostki lokalne dążące do poprawy poziomu innowacyjności dokonują również wyboru drogi pozyskiwania innowacji.

Przedsiębiorczość oraz innowacyjność stanowią istotne narzędzie w budowaniu przewagi konkurencyjnej danego obszaru. W rozwiniętej gospodarce rynkowej podmioty gospodarcze, regiony, konkurują między sobą o pozyskanie czynników rozwoju, które pozwolą im na uzyskanie trwałej przewagi konkurencyjnej. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na rolę przedsiębiorczości oraz innowacyjności w procesach rozwoju lokalnego oraz wpływu zróżnicowanych warunków ekonomicznych na przedsiębiorczość i innowacyjność[148]. Czynniki kształtujące przemiany lokalne nie zawsze przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego. Można bowiem zaobserwować, że podobne czynniki w jednych regionach generują rozwój, a w innych przyczyniają się do stagnacji. Rozwój danego obszaru uzależniony jest zatem od potencjału zlokalizowanych podmiotów gospodarczych, innowacyjnych gałęzi przemysłu, usług wyższego rzędu konkurencyjnych na rynkach wewnętrznych i międzynarodowych. Ponadto w kształtowaniu czynników rozwoju lokalnego główną rolę odgrywają podmioty gospodarcze, które są liderami przemian dokonujących się w ich własnych przedsiębiorstwach oraz w całym regionie. Elementem zarządzania układem lokalnym jest zatem ustalenie długofalowych kierunków rozwoju, pozwalających na wykorzystanie istniejących szans oraz czynników rozwoju.

[146] Zob. M. Andersson, *A dynamic approach…,* op. cit.
[147] M. A. Saar, *Jak samorządy lokalne...*, op. cit. s. 122.
[148] Zob. T. G. Grosse, *Przegląd koncepcji teoretycznych rozwoju regionalnego*, „Studia Regionalne i Lokalne", 1(8), 25–48, 2002, s. 44-45; E. Wolman, *Rola środków innowacji i przedsiębiorczość w perspektywicznej, innowacyjnej polityce gospodarczej państwa*, „Innowacje" 2000, nr 9, s. 2; Z. Makieła, *Przedsiębiorczość i innowacyjność terytorialna*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 13-22.

1.5. Znaczenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu rozwoju na poziomie lokalnym

Globalizacja oraz wzrost międzynarodowej mobilności kapitału pozwala przedsiębiorstwom porównywać szanse oferowane przez rynki zagraniczne[149]. Dzięki lokowaniu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w regionach zróżnicowanych pod względem poziomu rozwoju możliwe staje się wykorzystanie różnic w ich wyposażeniu w czynniki produkcji. Ze względu na rosnące znaczenie międzynarodowych przepływów kapitału w gospodarce światowej, zjawisku BIZ poświecono wiele uwagi w literaturze ekonomicznej. Jak wskazują P. Buckley, S. Krugman oraz C. Michalet, A. Budnikowski[150] bezpośrednie inwestycje zagraniczne *„to podejmowanie od podstaw samodzielnej działalności gospodarczej za granicą lub też przejmowanie kierownictwa już istniejącego przedsiębiorstwa"*. Według definicji Międzynarodowego Funduszu Walutowego BIZ, to[151] *„(...) inwestycje podejmowane w celu uzyskania trwałego oraz efektywnego wpływu na zarządzanie działalnością przedsiębiorstwa w innym kraju"*. Zatem bezpośrednie inwestycje zagraniczne to specyficzny rodzaj międzynarodowego transferu kapitału dokonywanego w celu utworzenia w innym kraju filii oraz sprawowania nad nim kontroli[152]. Jak podkreśla J. Dunning[153] *„bezpośrednie inwestycje zagraniczne są specyficzną transakcją wiążącą trzy płaszczyzny: kapitał finansowy, doświadczenie zarządzania i wiedzę techniczną oraz przedsiębiorczość"*. Każda forma inwestycji w inny sposób łączy powyższe elementy, tym samym w inny sposób oddziałuje na gospodarkę regionu goszczącego. W. Karaszewski[154] uznaje BIZ za lokaty kapitału dokonywane poza granicami kraju osiedlenia inwestora dla podjęcia tam działalności gospodarczej w efekcie, którego następuje nie tylko transfer środków finansowych, lecz także konkretnych dóbr inwestycyjnych, a charakter tych inwestycji wskazuje wyraźnie na nieodłączność towarzyszących im motywów dochodowego

[149] A. Kłysik-Uryszek, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w gospodarce regionu*, Teoria i praktyka, CeDeWu, 2010, s. 57.
[150] K. Puchalska, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w kontekście innowacyjności i modernizacji regionu*, [w:] Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, 2010, z. nr 16, s. 348-359.
[151] C. Pilarska, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w teorii ekonomii*, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków 2005, s. 9.
[152] P. Krugman, M. Obstfeld, *Ekonomia Międzynarodowa. Teoria i praktyka*, Tom 1. PWN, Warszawa 2007, s. 237.
[153] J. Dunning, *Explaining Changing patterns of International Production: In Defense of the Electic Theory*, Oxford Bulletin of Economic and Statistics, 1979, vol. 41, s. 271-272, za: M.A. Weresa, *Skutki inwestycji zagranicznych dla gospodarki kraju przyjmującego – Doświadczenia Polski*, [w:] Rola inwestycji zagranicznych w gospodarce, Zeszyt CASE, Warszawa 2002, s. 8.
[154] Zob. W. Karaszewski, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Polska na tle świata*, DomOrganizator, Toruń 2004.

i kontrolnego[155]. Z kolei K. Firlej[156] zawraca uwagę na fakt, iż *„(...) intensyfikacja międzynarodowego obiegu kapitału, ze szczególnym uwzględnieniem bezpośrednich inwestycji zagranicznych, znajduje swoje źródło w dysproporcjach rozwoju gospodarczego w poszczególnych krajach oraz regionach”*.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne[157] wpływają na poziom rozwoju gospodarczego poszczególnych jednostek lokalnych. Inwestycje zagraniczne są postrzegane jako jeden z najważniejszych czynników innowacyjności, wzrostu oraz modernizacji gospodarki lokalnej. Ich obecność sprzyja transferowi nowoczesnych technologii oraz wpływa na lokalny rynek pracy. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne są zatem najbardziej pożądanym przez wszystkie kraje rodzajem inwestycji, z uwagi na fakt, iż oprócz napływu aktywów finansowych oraz rzeczowych, powodują także transfer technologii, *know-how* oraz nowoczesnych metod zarządzania. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż BIZ są również istotną determinantą rozwoju lokalnego. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne najczęściej wykorzystują zasoby siły roboczej oraz surowce występujące w danym regionie. Zakres popytu na lokalny kapitał zależy od specyfiki regionu oraz rodzaju inwestycji. Może mieć zarówno pozytywny, jak i negatywny wpływ na gospodarkę kraju goszczącego, natomiast rodzaj tego oddziaływania determinowany jest przez specyfikę inwestycji[158]. W wyniku napływu kapitału zagranicznego oraz konieczności konkurowania lokalnych i zagranicznych przedsiębiorstw może nastąpić poprawa zasobów krajowych oraz ich produktywności. Naśladowanie przez krajowe przedsiębiorstwa nowych rozwiązań wprowadzonych przez zagraniczne podmioty może doprowadzić do zmian w pozycji konkurencyjnej całego kraju, jak również danego obszaru, regionu (gminy, powiatu lub województwa). Należy także zwrócić uwagę na działania władz lokalnych, które często mogą być ukierunkowane bezpośrednio na pojedynczych inwestorów oraz w procesie negocjacyjnym oferować korzystne ułatwienia i pomoc. Inwestorzy zagraniczni, ze względu na swoją pozycje rynkową, korzyści skali oraz posiadane zasoby są w stanie skutecznie konkurować z przedsiębiorstwami lokalnymi w zakresie redukcji kosztów. Powyższe dotyczy w szczególności branż, w których produkcja ma charakter masowy oraz nastąpiła standaryzacja

[155] W. Karaszewski*, Bezpośrednie inwestycje...,* op. cit., s. 19.
[156] K. Firlej, *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na małopolski rynek pracy*, Wydawnictwo Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, 2012, s. 1.
[157] Procesy związane z BIZ są złożone zarówno na płaszczyźnie przedsiębiorstwa, jak również z perspektywy kraju przyjmującego potencjalnych inwestorów. Decyzja o podjęciu działalności w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych jest wynikiem analizy wielu czynników zależnych zarówno od samego przedsiębiorstwa, jak również warunków panujących w miejscu lokalizacji, w tym samorządów terytorialnych.
[158] W. Nowara, *Wpływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich na gospodarkę Polski*, [w:] Bilski J., Miziołek T. (red.), Liberalizacja stosunków ekonomicznych Polski z gospodarką światową, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Uniwersytet Łódzki, Katedra Handlu i Finansów Międzynarodowych, Łódź 2001, s. 317.

produktu w skali globalnej[159]. Z kolei przedsiębiorstwa lokalne mają naturalną przewagę nad inwestorami w zakresie znajomości rynku oraz oczekiwań konsumentów. Mogą zatem uzyskać przewagę poprzez dostosowanie swojej oferty do lokalnych potrzeb. Pojawienie się inwestora zagranicznego na rynku lokalnym zmusza lokalne przedsiębiorstwa do poszukiwania nowej, optymalnej strategii działania.

Wpływ kapitału zagranicznego na układy lokalne może być rozpatrywany w oparciu o diament Portera. Ocena relacji między inwestycjami zagranicznymi a poszczególnymi elementami diamentu może być różna z punktu widzenia władz centralnych oraz władz samorządowych. Według M. Portera[160] kraje (oraz podobnie regiony, branże czy przedsiębiorstwa) mogą uzyskać przewagi konkurencyjne poprzez wdrażanie innowacji. Przewagi te uwidaczniają się przede wszystkim we wzroście produktywności czynników wytwórczych, co prowadzi do wyższego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. M. Porter[161] wyodrębnia cztery zasadnicze elementy, które decydują o przewagach konkurencyjnych. Tworzą one system określony jako tzw. diament (romb) przewagi konkurencyjnej. Poszczególne determinanty przewagi konkurencyjnej według koncepcji M. Portera przestawiono na rys. 6.

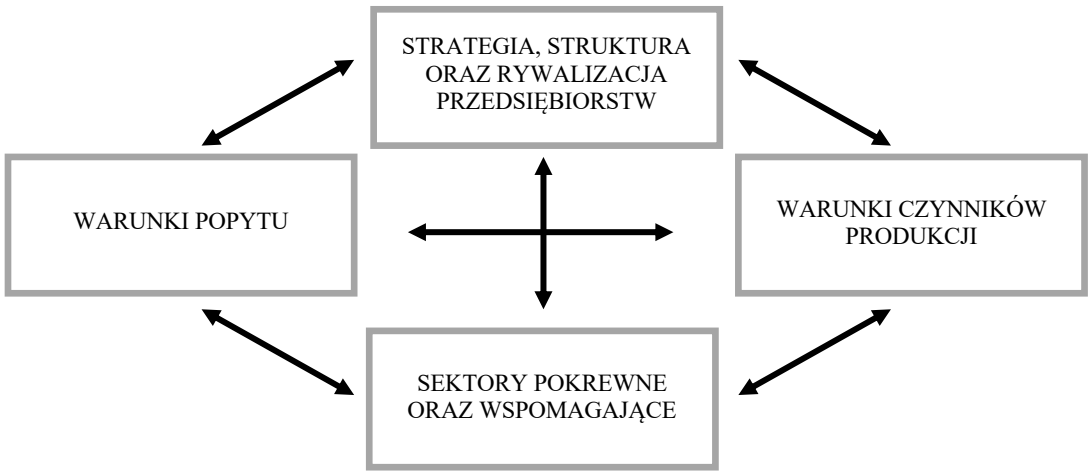

Rys. 6. Determinanty przewagi konkurencyjnej według koncepcji M. Portera
Źródło: M. Porter, Porter o konkurencji, PWE, Warszawa 2001, s. 207.

Przedstawiony na rys. 6. proces uzyskania przewagi konkurencyjnej uwarunkowany jest współdziałaniem czterech grup czynników, tj.: warunków czynników produkcji (zasobów

[159] A. Kłysik-Uryszek, *Bezpośrednie inwestycje...,* op. cit., s. 74.
[160] M. Porter, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 207.
[161] M. Porter, *The Competitive Advantage of Nations*, The Free Press, Nowy Jork 1990, s. 71.

ludzkich, bazy naukowej, technologii, tempa i sprawności tworzenia czynników produkcji), warunków popytu (rozmiar i struktura popytu pobudzające działalność innowacyjną), sektorów pokrewnych i wspomagające (sprzyjających wymianie pomysłów i innowacjom) oraz strategii, struktur i rywalizacji przedsiębiorstw. BIZ mogą pozytywnie wpływać na poprawę konkurencyjności regionu poprzez[162]: innowacje, realokację zasobów, zdobycie nowych rynków, dostosowanie struktury do zmian w gospodarce światowej. Do przedstawionych przez M. Portera teoretycznych etapów rozwoju ekonomicznego, w oparciu o dynamiczny wzorzec przewagi komparatywnej, element bezpośrednich inwestycji zagranicznych (napływających i wypływających) wprowadził T. Ozawa[163]. Przyjmuje się założenie, że bezpośrednie inwestycje zagraniczne mogą wpływać pozytywnie na gospodarkę kraju oraz regionu goszczącego, w tym jego innowacyjność, jeżeli ich typ pozwala wykorzystać jego potencjał[164]. Z inwestycjami zagranicznymi wiążą się również innowacyjne technologie oraz dzięki nim wzrasta jakość produktów i usług[165]. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne pomagają pobudzać wzrost w regionach słabo rozwiniętych, ułatwiając transfer technologii, podwyższając poziom kwalifikacji pracowników oraz zwiększając skalę eksportu i poziomu konkurencyjności[166]. Ważnym elementem w ocenach znaczenia BIZ dla wzrostu potencjału innowacyjności regionów goszczących jest wpływ powyższych inwestycji na rozwój lokalnej działalności badawczo-rozwojowej. Najkorzystniejsze dla regionów przyjmujących są inwestycje, które prowadzą do[167]:

- rozwoju sieci ośrodków B+R na terenie poszczególnych regionów,
- wzrostu zapotrzebowania na usługi lokalnych ośrodków B+R,
- zwiększenia zatrudnienia miejscowego personelu w wewnętrznych komórkach B+R.

Za sprawą postępującego procesu globalizacji pozyskiwanie kapitału zagranicznego zwłaszcza w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych dla wielu regionów (gmin, powiatów i województw) jest szansą rozwoju. Poszczególne regiony konkurują między sobą o napływ kapitału, starając się przekonać inwestorów zagranicznych, że lokalizacja zamierzonej inwestycji na ich terytorium będzie rozwiązaniem najlepszym. W rywalizacji tej

[162] A. Zakrzewska-Półtorak, *Kapitał zagraniczny jako czynnik innowacyjności regionu zarys wybranych koncepcji teoretycznych*, [w:] Miejsce innowacji we współczesnych koncepcjach rozwoju regionalnego - teoria i praktyka, Dolnośląskie Centrum Studiów Regionalnych, Prace Naukowe, Seria Konferencje, nr 7, 2007, s. 29.
[163] *Ibidem*, s. 30.
[164] *Ibidem*, s. 32.
[165] Zob. A. Golejewska, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a proces restrukturyzacji gospodarki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2008.
[166] Por. W. Karaszewski, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie kujawsko-pomorskim*, Wydawnictwo Województwo Kujawsko-Pomorskie, Toruń 2005.
[167] W. Karaszewski*, Bezpośrednie inwestycje...,* op. cit., s. 75; 361.

zwyciężają jednostki lokalne najbardziej konkurencyjne, wykazujące się największą zdolnością do osiągnięcia sukcesu, przy czym ich konkurencyjność zależy w znacznym stopniu od decyzji i zaangażowania samorządowych władz regionalnych i lokalnych[168]. Nie ulega wątpliwości, że władze samorządowe powinny dbać o konkurencyjność regionu, rozumianą, jako zdolność do uzyskania przewagi konkurencyjnej nad innymi jednostkami terytorialnymi – uczestnikami gry konkurencyjnej[169] oraz ściśle z nią związany rozwój lokalny. Przejawem powyższych postaw oraz zachowań może być także pozyskiwanie nowych inwestycji, w tym inwestycji zagranicznych, które zostaną włączone w sieci relacji terytorialnych oraz zintegrowane z lokalnym środowiskiem[170].

W literaturze przedmiotu można odnaleźć liczne próby zdefiniowania/określenia uwarunkowań napływu BIZ, które wyjaśniają strukturę przestrzennej koncentracji podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego. Decyzja o wyborze konkretnego kraju lub regionu, który ma się stać miejscem lokalizacji BIZ jest uzależniona od wielu czynników. Można wśród nich wyodrębnić dwie podstawowe grupy: wewnętrzne – wynikające z cech przedsiębiorstwa inwestującego oraz zewnętrzne – wynikające ze specyfiki lokalizacji docelowej. Do czynników wewnętrznych należą, m.in.: wielkość przedsiębiorstwa inwestującego oraz jego organizacja, strategia firmy – zwłaszcza w odniesieniu do budowy międzynarodowej pozycji konkurencyjnej oraz międzynarodowej dywersyfikacji produkcji, wykorzystywane technologie, sytuacja finansowa i skłonność do ryzyka. Z kolei do zewnętrznych czynników warunkujących decyzje o formie BIZ zaliczyć można, w szczególności: cechy strukturalne wybranego rynku, jego rozmiary, wzrost, poziom rozwoju gospodarczego, dystans kulturowy oraz instytucjonalny dzielący kraj inwestora i lokaty, zasoby lokalne oraz ich koszt, ryzyko utraty przewagi (rozprzestrzenienia informacji)[171]. Na niektóre z nich bezpośredni wpływ mogą mieć strategie władz lokalnych, inne determinowane są warunkami naturalnymi. Paradygmat sformułowany przez J. Dunninga opisuje czynniki wpływające na napływ BIZ do regionu. Autor wymienia trzy rodzaje przewag, które wpływają na decyzje o bezpośrednich inwestycjach zagranicznych[172]. Pierwsza własnościowa składa się z m.in. takich elementów, jak: wielkość przedsiębiorstwa, rozmiar produkcji, dywersyfikacja produktu lub

[168] W. Kosiedowski (red.), *Zarządzanie rozwojem regionalnym...,* op. cit., s. 30-31.
[169] *Ibidem*, s. 62.
[170] I. Pietrzyk, *Polityka regionalna...,* op. cit., s. 33.
[171] A. Kłysik-Uryszek, *Bezpośrednie inwestycje...,* op. cit., s. 59-60.
[172] J. Dunning, *The determinants of international production, Oxford Economic Papers*, 1973; za: J. Misala, *Wymiana międzynarodowa i gospodarka światowa. Teoria i mechanizmy funkcjonowania*, Wyd. SGH, Warszawa 2005, s. 232.

dywersyfikacja procesu produkcyjnego oraz poziom technologiczny produkcji, znak towarowych, potencjał badawczo-rozwojowy i innowacyjność, itp. Druga przewaga – lokalizacyjna, wynika z korzyści, jakie czerpie przedsiębiorstwo, będących pochodną warunków inwestycji w danym regionie. Trzeci rodzaj przewag jest osiągany poprzez wykorzystanie dwóch poprzednich w skali międzynarodowej. Tradycyjne teorie wyjaśniają determinanty działalności bezpośrednich inwestycji zagranicznych, jednak ulegający zmianie w czasie charakter BIZ zmusza do poszukiwania kolejnych czynników determinujących lokalizację w określonych regionach. Powyższe wynika przede wszystkim ze zmian w postrzeganiu przyczyn umiędzynarodowienia przedsiębiorstw, jak również zmian w zakresie ważności determinant oraz ich skutków dla regionu.

Postawiony problem roli bezpośrednich inwestycji zagranicznych w rozwoju danych jednostek lokalnych wymaga przede wszystkim wyodrębnienia czynników wpływających na rozwój mniejszych jednostek terytorialnych. Dopiero na tym tle można ocenić efekty działalności bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Nie wszystkie czynniki rozwoju lokalnego są kształtowane przez inwestycje zagraniczne oraz nie wszystkie efekty inwestycji zagranicznych mają wpływ na rozwój lokalny. Pozyskiwanie kapitału inwestycyjnego wiąże się nierozerwalnie z konkurowaniem o niego z innymi jednostkami terytorialnymi[173]. O wynikach przedmiotowej rywalizacji decyduje przede wszystkim klimat inwestycyjny w danym regionie, określany najczęściej jako zestaw specyficznych czynników kształtujących możliwości oraz zachęty dla przedsiębiorstw, mające skłonić je do inwestowania, tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozszerzania działalności[174]. Do grupy czynników kształtujących lokalne otoczenie gospodarczo-infrastrukturalne zalicza się w szczególności[175]:

- oferty inwestycyjne,
- dostępność komunikacyjną,
- poziom aktywności przedsiębiorstw,
- sytuację na rynku pracy,
- poziom rozwoju usług dla biznesu,
- aktywność inwestycyjną gmin w zakresie poprawy poziomu rozwoju infrastruktury

[173] T. Pakulska, *Konkurencyjność bezpośrednia regionów a rozwój przedsiębiorczości*, [w:] Atrakcyjność inwestycyjna jako źródło przedsiębiorczych przewag konkurencyjnych, (red.) H. Godlewska-Majkowska, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2012.
[174] The World Bank, *World Development Report 2005: A Better Investment Climate for Everyone,* Oxford University Press, New York 2004, s. 1.
[175] W. Lizińska, *Klimat inwestycyjny jako czynnik bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce (studium na poziomie układów terytorialnych)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2012, s. 24.

społeczno-gospodarczej.

Z kolei wśród czynników wchodzących w skład wsparcia instytucjonalnego na poziomie lokalnym wymienia się[176]:

- aktywność władz lokalnych w pozyskiwaniu inwestorów zagranicznych,
- współpracę z inwestorami na etapie projektowania i realizacji inwestycji oraz po jej zakończeniu,
- współpracę władz lokalnych z instytucjami (np. z PAIH, PARP, agencjami rozwoju regionalnego/lokalnego oraz z instytucjami otoczeniem biznesu) służącą pozyskaniu inwestorów zagranicznych,
- działalność innych inwestorów zagranicznych,
- specjalne strefy ekonomiczne, lokalne strefy aktywności gospodarczej.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne wpływają nie tylko na utrzymanie lub tworzenie nowych miejsc pracy w danym przedsiębiorstwie, ale również oddziałują pozytywnie na proces tworzenia miejsc pracy w jego otoczeniu (np. w przedsiębiorstwach świadczących usługi na rzecz firmy z kapitałem zagranicznym). Ponadto, bezpośrednie inwestycje zagraniczne wpływają pozytywnie, na jakość siły roboczej. Podmioty gospodarcze stosujące nowoczesne technologie potrzebują wysoko wykwalifikowanej siły roboczej (promują wysokie wykształcenie). Każda inwestycja pozostaje w silniejszym lub słabszym związku ze środowiskiem naturalnym. Nowoczesne technologie oraz znaczne nakłady finansowe na urządzenia ograniczające lub eliminujące zanieczyszczenia wywołane produkcją powodują, że inwestycje zagraniczne mogą mieć również bardzo korzystny wpływ na stan lokalnego środowiska naturalnego.

[176] B. Domański, W. Jarczewski, *Cel i zakres opracowania*, [w:] Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim, (red.) B. Domański, W. Jarczewski, Departament Gospodarki i Infrastruktury, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2006, s. 8.

Rozdział 2. Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju na poziomie lokalnym

2.1. Kompetencje i zadania samorządu terytorialnego w zakresie kreowania rozwoju lokalnego

Samorząd terytorialny stanowi podstawę systemu demokratycznego państwa[177]. Model demokratyczno-samorządowy, realizowany w Polsce[178] od 1990 r. rozumiany jest jako wyodrębniony w strukturze państwa związek lokalnego społeczeństwa, samodzielnie wykonujący zadania publiczne[179]. Samorząd terytorialny jest formą władzy publicznej, której przedmiotem oddziaływania jest jednostka terytorialna, czyli pewien obszar o jednoznacznie wyznaczonych granicach oraz specyficznych właściwościach środowiska przyrodniczego i społeczno-ekonomicznego[180]. Definicja *„samorządu"* określa go jako ustalony prawem zakres kompetencji do zawiadywania własnymi sprawami, samodzielne i niezależne zawiadywanie sprawami w zakresie administracji państwowej oraz samodzielne wykonywanie pewnych funkcji państwowych o charakterze administracyjnym[181]. Organy samorządu powołane są do wykonywania takich zadań administracji państwowej, którymi określona grupa jest zainteresowana[182]. Jednostki samorządu terytorialnego, mając na celu podnoszenie, jakości życia, powinny tak kształtować elementy środowiska gospodarczego, społecznego i przyrodniczego, aby jak najskuteczniej przyczyniać się do zaspokajania zbiorowych i indywidualnych potrzeb swoich mieszkańców[183]. W literaturze przedmiotu przyjmuje się pogląd, że samorząd terytorialny jest obligatoryjnym związkiem mieszkańców pewnego obszaru, wspólnie rozwiązującym swoje sprawy publiczne, a zarazem zdecentralizowaną administracją publiczną wykonywaną przez niezawisłe organy działające na podstawie odpowiednich ustaw[184]. Z kolei według M. Pietrewicza samorząd jest formą organizacji społeczeństwa przybierającą postać wyodrębnionego związku publicznoprawnego, czyli jest wyodrębnionym od państwa podmiotem prawa[185]. Jego strukturę tworzą organy samorządów

[177] A. Gołębiowska, *Prawo miejscowe samorządu terytorialnego w okresie II Rzeczypospolitej*, [w:] Cogitatus, nr 7, Warszawa 2009, s. 59-61
[178] Zob. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 r.; Europejska Karta Samorządu Terytorialnego z dn. 15 października 1985 r. (Dz.U. z 1994 r. nr 124, poz. 607, z późn. zm.).
[179] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny...*, op. cit. s. 23.
[180] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej...*, op. cit. s. 18.
[181] M. A. Saar, *Jak samorządy lokalne..., op. cit.* s. 24.
[182] J. Wojnicki, *Samorząd lokalny w Polsce i Europie*, Pułtusk 2008, s. 25.
[183] R. Domański, *Gospodarka przestrzenna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 13.
[184] A. Harańczyk, *Samorząd terytorialny organizacja i gospodarka*, Kraków 2010, s. 19.
[185] M. Pietrewicz, *Finanse samorządu terytorialnego*, [w:] Finanse, praca zbiorowa pod red. J. Ostaszewskiego, Warszawa 2005, s. 157.

terytorialnych, jednostki pełniące funkcje aparatu roboczego (urzędy) oraz inne podmioty samorządu terytorialnego, w tym jednostki bezpośrednio odpowiedzialne za świadczenie usług publicznych. Organy administracji samorządowej działają niezależnie od organów innego samorządu oraz od administracji rządowej. Z kolei granice interwencji państwowej w działalność samorządów terytorialnych określają przepisy o nadzorze nad samorządem terytorialnym. Poza nadzorem, uzależnienie organu administracji samorządowej od organu administracji państwowej wynika stąd, że organ administracji państwowej w relacji do organu samorządowego jest organem drugiej instancji[186]. Administracja samorządowa, co do zasady, finansowana jest ze środków publicznych stanowiących dochody własne samorządu, z zastrzeżeniem, że wykonywanie przez nią zadań rządowych finansowane jest z przekazanych dotacji celowych z budżetu państwa. Zgodnie z konstytucyjną zasadą praworządności, samorząd terytorialny jest zobowiązany do działania wyłącznie na podstawie i w granicach prawa. Realizując zadania, samorząd terytorialny ma obowiązek respektować usystematyzowane w ustawie zasadniczej źródła prawa. Przepisy ustawowe dotyczące poszczególnych szczebli samorządu terytorialnego stanowią najistotniejsze dopełnienie i uszczegółowienie przepisów konstytucyjnych. Pozwalają na rozróżnienie zróżnicowanych uwarunkowań, w ramach których poszczególne organy administracji publicznej (w tym przypadku samorządowej) mogą przejawiać aktywność w sferze gospodarki.

Z dniem 1 stycznia 1999 r.[187] zaczął obowiązywać nowy trójstopniowy podział terytorialny państwa. Jednostkami podziału terytorium Rzeczypospolitej stały się na najniższym szczeblu gminy, następnie powiaty oraz województwa. Reforma podziału administracyjnego nadała uprawnienia decyzyjne gminom, powiatom i województwom samorządowym – jako podstawowym jednostkom w strukturze samorządowej. Poziom lokalny samorządu terytorialnego odnosi się odpowiednio do gminy oraz powiatu[188]. Z kolei poziom regionalny samorządu terytorialnego stanowi województwo[189].

Zadania o charakterze podstawowym – lokalnym – pozostały w kompetencji gmin oraz powiatów, które mają pełnić w stosunku do gmin funkcję uzupełniającą. Powiatom przekazano

[186] Por. M. Lisiński (red.), *Słownik podstawowych terminów samorządu terytorialnego*, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowej Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2007, s. 10-11.
[187] Ustawa z dn. 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz. U. z 1998 r. Nr 96, poz. 603).
[188] Regulacje ustawowe dotyczące właściwości powiatu zawarte są przede wszystkim w ustawie z dn. 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 1998 r. Nr 91, poz. 578, z późn. zm.), z kolei gminy w ustawie z dn. 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95, z późn. zm.).
[189] Zakres właściwości decyzyjnych określono w ustawie z dn. 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 1998 r. Nr 91, poz. 576, z późn. zm.).

do realizacji zadania, które przekraczają swym zasięgiem obszar gminy. Wspólne działania gminy i powiatu na poziomie lokalnym mają gwarantować zaspokajanie zbiorowych potrzeb miejscowych. Ich zadania polegają zatem na świadczeniu usług o charakterze powszechnym[190]. Natomiast do administracji województw samorządowych należy całość zagadnień związanych z przygotowaniem strategii rozwoju regionu oraz tworzeniem warunków do tego rozwoju, z uwzględnieniem regionalnych uwarunkowań[191]. Podkreślenia wymaga fakt, iż zadania poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego określone są licznymi ustawami, które wyznaczają uwarunkowania prawne prowadzenia przez administrację samorządową działalności gospodarczej. Poszczególne uregulowania dają możliwość kształtowania, prowadzenia i inicjowania przedsięwzięć gospodarczych odpowiednio na szczeblu lokalnym lub regionalnym, przy udziale podmiotów gospodarujących.

Za rozwój lokalny odpowiadają przede wszystkim podmioty działające w ramach lokalnej wspólnoty oraz władze samorządowe. Działania podejmowane na szczeblu lokalnym powinny, zatem zmierzać m.in. do[192]:

- Wspierania inicjatyw rozwojowych mających na celu podniesienie, jakości życia lokalnych społeczności;
- Wspierania lokalnego rynku pracy;
- Promowania postaw przedsiębiorczych poprzez pomoc przy zakładaniu przedsiębiorstw działających na rynku lokalnym;
- Budowy lub poprawy, jakości istniejącej infrastruktury technicznej;
- Poprawy stanu środowiska przyrodniczego;
- Umiejętnego wykorzystania walorów i uwarunkowań znajdujących na obszarze gminy.

Od podjętych przez władze samorządowe działań zależy, czy jednostka samorządu terytorialnego będzie się rozwijać. Im bardziej rozwinięta jest gmina, tym jest atrakcyjniejsza dla społeczności lokalnej, przedsiębiorców czy turystów. Rozwój zachodzi dynamiczniej na obszarach lepiej rozwiniętych. Działania sprzyjające osiągnięciu powyższych celów stają się możliwe w sytuacji podporządkowania interesów partykularnych interesowi publicznemu gminy[193]. Powyższy paradygmat działania władz lokalnych jest istotny w sytuacji, w której o rozwoju lokalnym decyduje oddziaływanie na siebie całej gamy różnorodnych –

[190] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny..., op. cit.* s. 75-76.
[191] T. Lubińska, S. Franek, M. Będzieszak, *Potencjał dochodowy samorządu w Polsce*, Difin, Warszawa 2007, s. 33-40.
[192] A. Jabłońska, *Rola samorządu gminnego w kształtowaniu rozwoju lokalnego*, [w:] Polska Wschodnia – zarządzanie rozwojem, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej, Białystok 2008, s. 245.
[193] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny..., op. cit.* s. 66.

indywidualnych i grupowych – podmiotów o partykularnych oraz ogólnospołecznych interesach[194]. Nadrzędnym zadaniem władz lokalnych jest, zatem stwarzanie warunków do zapewnienia rozwoju lokalnego z punktu widzenia interesu wspólnego mieszkańców gminy, powiatu. Zgodnie z obowiązującymi przepisami[195], w ramach rozwoju lokalnego samorządy lokalne zostały zobowiązane m.in. do[196]:

- Podejmowania w ramach ogólnej strategii rozwoju społeczno-gospodarczego inicjatyw oraz zadań rozwoju lokalnego.
- Stymulowania rozwoju lokalnego przez stosowanie różnego rodzaju ułatwień oraz udogodnień w odniesieniu do podmiotów gospodarczych zaangażowanych w proces rozwoju lokalnego.
- Podejmowania działań promocyjnych, udostępniania lokalnych zasobów, stosowania ulg, zachęt itp.
- Identyfikacji lokalnych potrzeb społecznych i lokalnych zasobów, które mogą określać kierunki i zakres działań na rzecz rozwoju lokalnego.
- Przyciągania inwestorów oraz pozyskiwania środków, które mogą służyć rozwojowi lokalnemu.
- Tworzenia własnych funduszy stymulacji oraz wspierania rozwoju lokalnego lub pozyskiwanie zewnętrznych środków na ten cel.
- Utworzenia struktur organizacyjnych rozwoju lokalnego, w ramach, których prowadzona będzie kompleksowa obsługa podmiotów rozwoju lokalnego, od informacji wstępnej począwszy, a na ocenach efektów społecznych i ekonomicznych prowadzonej działalności skończywszy.
- Tworzenia przedsiębiorstw lokalnych (komunalnych) z udziałem kapitału lokalnego.
- Utworzenia lokalnego systemu kształcenia, dokształcania i przekwalifikowania.
- Identyfikacji lokalnych potrzeb społecznych oraz lokalnych zasobów, które mogą określać kierunki i zakres działań na rzecz rozwoju lokalnego.
- Przyciągania inwestorów oraz pozyskiwanie środków, które mogą służyć rozwojowi lokalnemu.
- Rozwoju kooperacji z udziałem miejscowych, istniejących i uruchamianych, zakładów

[194] M. Barański, S. Kantyka, S. Kubas, M. Kuś, *Samorząd terytorialny i wspólnoty lokalne*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie, Warszawa 2007, s. 25.
[195] Ustawa z dn. 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. Nr 16, poz. 95, z późn. zm.).
[196] Zob. A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny..., op. cit.* s. 76; K. Pająk, *Rola samorządu terytorialnego...,* op. cit., s. 66.

produkcyjnych i usługowych.

– Tworzenia *„przestrzeni pracy”*, *„inkubatorów przedsiębiorczości”* i in. podobnych placówek inicjujących rozwój.

Wspólne działania gminy oraz powiatu na poziomie lokalnym mają gwarantować zaspokajanie zbiorowych potrzeb miejscowych poprzez realizację zadań publicznych zarówno własnych, jak również zleconych przez administrację rządową. Na współczesną formę samorządu lokalnego oraz jego sformalizowaną administrację w kraju składają się wyzwania zorientowane na realizację wielu zadań kształtujących tempo rozwoju lokalnego oraz stopień zaspokajania potrzeb wspólnot samorządowych.

Istnieje sześć podstawowych kategorii, mieszczących się w sferze oddziaływania samorządu terytorialnego, mających wpływ na podejmowane przez władze samorządowe decyzje w zakresie rozwoju lokalnego. Poszczególne kategorie wartości dotyczące oddziaływania samorządu terytorialnego na rozwój lokalny przestawiono w tabeli 2.

KATEGORIA	**CHARAKTERYSTYKA**
LOKALNOŚĆ	Podstawą koncepcji stymulowania rozwoju jednostki samorządu terytorialnego jest dostrzeganie specyfiki lokalnych problemów, uwzględnianie różnić między gminami, powiatami oraz dostosowywanie rozwiązań do lokalnych warunków.
AUTONOMIA	Działania podejmowane przez instytucje samorządu terytorialnego muszą odzwierciedlać preferencje lokalnych społeczności. Tworzenie lokalnych programów gospodarczych powinno być efektem autonomicznych decyzji podejmowanych przez lokalny samorząd w porozumieniu ze społecznością lokalną.
DEMOKRACJA	Działania polegające na stymulowaniu lokalnego wzrostu gospodarczego powinny być podejmowane w ramach istniejącego demokratycznego porządku ustrojowego. Głównym celem stosowania demokratycznych procedur jest potrzeba zachowania czytelności podejmowanych przez władze decyzji oraz jasności formułowania opinii dotyczących spraw danej jednostki samorządu terytorialnego.
EFEKTYWNOŚĆ	Sterowanie procesami rozwojowymi jednostki samorządowej powinno być realizowane w taki sposób, aby zapewnić oszczędne, wydajne i skuteczne wykorzystanie wszystkich dostępnych zasobów. Umiejętne stosowanie rozwiązań politycznych i administracyjnych, efektywne gospodarowanie finansami i majątkiem gminy oraz zasobami ludzkimi powinny prowadzić do optymalizacji nakładów i uzyskiwanych efektów.
RÓWNOWAGA	Stymulowanie lokalnego rozwoju gospodarczego powinno być realizowane z zachowaniem równowagi różnych grup interesów.

TRWAŁOŚĆ	Lokalny rozwój gospodarczy powinien być zrównoważony i trwały. Właściwe wyważenie proporcji między tempem rozwoju gospodarczego, społecznego i ekologicznego powinno sprzyjać zachowaniu trwałości oraz dobrego stanu życia i pracy człowieka.

Tabela 2. Podstawowe wartości dotyczące oddziaływania samorządu terytorialnego na rozwój lokalny
Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 134.

Po przejęciu od sektora rządowego[197] szerokiego zakresu zadań oraz kompetencji, funkcje jednostek samorządu terytorialnego koncentrują się – poza organizowaniem i wykonywaniem usług publicznych o zasięgu lokalnym – na oddziaływaniu na aktywność ekonomiczną oraz poziom rozwoju określonych jednostek podziału terytorialnego kraju. O ile samorząd powiatowy wykonuje przede wszystkim zadania administracyjne oraz usługowe z zakresu spraw społecznych, o tyle gmina, jako jednostka samorządu terytorialnego może korzystać z różnych narzędzi oddziaływania na strefę społeczną i gospodarczą. Potencjalne narzędzia oddziaływania obejmują całość procedur interwencyjnych, m.in. przyznawanie pomocy finansowej przedsiębiorstwom, tworzenie instytucji gospodarczych, udział w kapitale spółek, powoływanie przedsiębiorstw, w ramach obowiązującego prawa, a także działania związane z ożywianiem rozwoju ekonomicznego poprzez inwestycje publiczne oraz organizację miejscowej przedsiębiorczości. Jednostki samorządu lokalnego uruchamiając powyższe procedury są zorientowane na przedsięwzięcia, które wykazują następujące cechy:

- Promowany jest rozwój opierający się na zasobach i predyspozycjach jednostek zasadniczego podziału terytorialnego kraju. Wspierane przedsięwzięcia tworzą miejsca pracy odpowiadające potrzebom lokalnego rynku pracy. W powyższych działaniach korzysta się z myśli innowacyjnej środowisk regionalnych.
- Pomoc publiczna przyznawana przez ograny jednostek samorządu terytorialnego jest przeznaczona przede wszystkim dla małych i średnich przedsiębiorstw. Korzyści wynikające ze wspierania powyższych przedsiębiorstw, tj. zmniejszenie bezrobocia, szerzenie innowacyjności, a także poprawa stanu zagospodarowania jednostek terytorialnych, sprzyjają lepszemu zaspokojeniu potrzeb wspólnot samorządowych oraz rozwijaniu poczucia tożsamości terytorialnej.

Jednostki samorządu terytorialnego mogą również oddziaływać na rozwój w różnym zakresie,

[197] Na podstawie ustawy z dn. 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz ustawy z dn. 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatu.

stosując odpowiedni rodzaj interwencji w sferach ekonomicznej i społecznej. Można wyróżnić trzy modele możliwych do zastawania przez sektor samorządowy procedur interwencji publicznych[198]:

- Model radykalnego interwencjonizmu sektora samorządowego – przejawiający się w opracowaniu szeregu lokalnych programów gospodarczych, mających w założeniu tworzyć nowe miejsca pracy, w oddziaływaniu na podmioty gospodarcze zlokalizowane w gminie poprzez zastosowanie preferencji podatkowych lub kredytowych, a także w mobilizacji jednostek organizacyjnych sektora samorządowego oraz sektora prywatnego wokół celów strategicznych rozwoju gminy. Powyższy model wiąże się z ryzykiem nadmiernego rozproszenia środków finansowych sektora samorządowego, narastaniem długu publicznego, co w konsekwencji może wpływać na efektywność zarządzania finansami publicznymi oraz racjonalność alokacji środków.
- Model nieinterwencji publicznej sektora samorządowego – wyrażający zgodę na marginalizację roli władz samorządowych w sferze gospodarczej i społecznej. W przedmiotowym modelowym podejściu sektora samorządowego do procesów rozwoju dominuje przekonanie, iż każda interwencja w sferze społeczno-ekonomicznej może oznaczać zniekształcenie mechanizmu rynkowego, nieefektywne wydatkowanie środków publicznych oraz utrwalenie tradycyjnych nieefektywnych struktur.
- Model tradycyjnej interwencji publicznej – niepoddający w wątpliwość potrzeby angażowania środków publicznych sektora samorządowego w sferach ekonomicznej i społecznej, a także uznający dominujące znaczenie mechanizmów rynkowych w niwelowaniu nadmiernych dysproporcji przestrzennych w rozwoju jednostek zasadniczego podziału terytorialnego kraju.

Wpływ jednostek samorządu terytorialnego na działalność podmiotów gospodarczych może przybierać różne formy, pod warunkiem respektowania zasad współpracy oraz partnerstwa. Istotnych warunkiem nawiązywania powyższej współpracy między podmiotami sektora prywatnego a jednostkami samorządu terytorialnego jest włączanie podmiotów gospodarczych do prac nad strategią rozwoju lokalnego. Interwencje jednostek samorządu terytorialnego kontentują się w szczególności na rozwoju infrastruktury technicznej, rozwoju biznesu poprzez popieranie innowacji i przedsiębiorczości oraz rozwoju kapitału ludzkiego.

[198] L. Patrzałek, *Finanse samorządu terytorialnego*, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2010, s. 47-48.

Stymulowanie rozwoju lokalnego polega m.in. na[199]:

- Cyklicznym ocenianiu zachodzących na obszarze jednostki samorządu lokalnego przemian;
- Ustaleniu hierarchii celów, które powinny zostać osiągnięte w bliższej i dalszej perspektywie;
- Ocenie zasobów organizacyjnych jednostek samorządu terytorialnego;
- Osiąganiu odpowiedniej sprawności działania w strukturach samorządowych.

Rolą władz lokalnych jako animatora procesów rozwojowych, jest stworzenie warunków stabilnego, harmonijnego i dynamicznego rozwoju gospodarczego danej jednostki terytorialnej[200], z wykorzystaniem wszystkich zasobów, uwarunkowań, możliwości i szans wynikających z otoczenia, które temu rozwoju mają służyć. Samorząd lokalny jest, zatem elementem sterującym procesami lokalnego rozwoju gospodarczego. Jego działania nie powinny ograniczać się wyłącznie do sfery regulacji, lecz obejmować także wpływ na kształt sfery realnej, zwłaszcza przez stymulowanie rozwoju gospodarczego, racjonalne zagospodarowanie przestrzeni, ochronę zasobów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego. Innymi słowy, władze gminy powinny wypełniać następujące funkcje[201]:

- Stymulujące – pobudzające poprzez dynamizujące procesy rozwojowe w gminie, w tym w gospodarce lokalnej;
- Regulacyjne – przeciwdziałające pojawiającym się sprzecznościom oraz konfliktom między różnymi podmiotami gospodarującymi, a także eliminujące pojawiające się bariery rozwojowe lub ograniczające negatywne skutki ich występowania.

Należy wskazać, że zaangażowanie władz samorządowych w proces pobudzania rozwoju gospodarczego na ich terenie wynika z obowiązujących przepisów prawnych[202]. W kontekście powyższego samorządy podejmują samodzielne przedsięwzięcia, dążąc do skutecznego wspierania przedsiębiorczości na podległym im obszarach. Samorząd lokalny odgrywa istotną rolę w kształtowaniu warunków działania podmiotów gospodarczych w ramach danego układu

---

[199] A. Szewczuk, *Pragmatyczna misja samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju lokalnego*, [w:] B. Filipiak (red.), Społeczno-gospodarcze aspekty kreowania rozwoju lokalnego, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005, s. 10.

[200] J. Kot*, Rozwój lokalny – jego istota, cele i czynniki*, [w:] T. Markowski, D. Stawasz (red.), Ekonomiczne i środowiskowe aspekty zarządzania rozwojem miast i regionów, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2001, s. 159.

[201] M. Ziółkowski, M. Goleń, *Zarządzanie strategiczne rozwojem lokalnym*, [w:] H. Sochacka-Krysiak (red.), Zarządzanie gospodarką i finansami gminy, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2006, s. 50.

[202] Ustawa z dn. 8 marca 1990 r. w sposób ogólny określa zadania odpowiednich podmiotów, nie określając w zasadzie sposobu ich realizacji. W przypadku ustawy o swobodzie działalności gospodarczej ustawodawca wskazał jedynie rolę państwa i jego organów w stwarzaniu warunków korzystnych do funkcjonowania i rozwoju mikro- oraz małych- i średnich przedsiębiorstw.

lokalnego. Celem powoływania inkubatorów przedsiębiorczości, parków technologicznych czy stref przedsiębiorczości jest tworzenie odpowiednich warunków dla potencjalnych inwestorów. Zlokalizowane w nich przedsiębiorstwa korzystają z infrastruktury technicznej, obsługi biurowej lub księgowej. Kreując warunki działalności gospodarczej, samorząd gminny powinien podejmować różnorakie działania. Należą do nich, w szczególności[203]:

- Inicjowanie współpracy między przedsiębiorstwami, instytucjami otoczenia biznesu;
- Koordynacja działalności podmiotów gospodarujących na danym terenie w celu uzyskania maksimum korzyści dla całego systemu;
- Rozwiązywanie sprzeczności i konfliktów, które mogą pojawić się między zróżnicowanymi podmiotami lokalnymi;
- Inicjowanie przedsięwzięć gospodarczych korzystnych z punktu widzenia harmonizacji kraju;
- Współpraca z organizacjami konsumenckimi;
- Tworzenie korzystnych warunków do powstania i rozwoju przedsiębiorstw na terenie gminy.

Aktywność władz lokalnych w zakresie stymulowania lokalnego rozwoju gospodarczego może wynikać z następujących przesłanek[204]:

- Władza lokalna jest gospodarzem obszaru należącego do niej na podstawie terytorialnej organizacji kraju; reprezentuje wole mieszkańców, jest odpowiedzialna za rozwój obszaru i troszczy się o jego zasoby;
- Władza lokalna zajmuje się wszystkimi składowymi gospodarki swojego obszaru, niezależnie od charakteru własności i rozwiązań instytucjonalnych, chociaż oczywiście w równym trybie oraz w różnej formie;
- W zasięgu działania władzy lokalnej funkcjonują różne podmioty gospodarcze; kierują się one własnymi kryteriami postępowania; mają własne cele i preferencje, wchodzą w określone relacje z innymi podmiotami, a ich pozycja wobec władzy lokalnej jest różna – od bezwzględnego podporządkowania po całkowitą niezależność;
- Władza lokalna powinna tak oddziaływać na zachowania poszczególnych podmiotów gospodarczych, aby służyły one celom całej społeczności, działając jednocześnie w imię własnych interesów i osiągając cele, do których jest powołana;

[203] B. Słomińska, *Gmina w procesach stymulowania przedsiębiorczości*, „Samorząd Terytorialny", nr 3, 2007, s. 20.
[204] M. Trojanek, *Władza lokalna a efektywność inwestycji*, [w:] E. Wysocka (red.), Przedsiębiorczość w gminach. Stymulowanie inwestycji, Zachodnie Centrum inwestycji, Warszawa – Poznań – Zielona Góra 1996, s. 124.

– Zadania władzy lokalnej nie mogą ograniczać się do doraźnej aktywizacji gospodarczej obszaru, lecz powinny być szersze oraz bardziej dalekowzroczne; oznacza to, że władza lokalna powinna sformułować pożądany obraz gospodarki swego obszaru i w tym kierunku sterować (głównie za pośrednictwem mechanizmów ekonomicznych) postępowaniem podmiotów gospodarujących.

Samorząd lokalny stanowi niezwykle złożony system organizacyjny, społeczny, ekonomiczny i polityczny. W określeniu podstawowych funkcji tego systemu należy brać pod uwagę wolę samorządu terytorialnego jako dystrybutora środków publicznych, swoistego przedsiębiorcy usługowego, właściciela majątku publicznego, inwestora, planisty, pracodawcy oraz prawodawcy. Do kompetencji samorządu terytorialnego należą w znacznym stopniu podstawowe elementy i parametry wpływające na warunki działania podmiotów gospodarczych. Tym samym może on tworzyć korzystny klimat dla biznesu, a ze względu na swoje usytuowanie, zadania i charakter jest potencjalnie naturalnym, instytucjonalnym sojusznikiem lokalnej przedsiębiorczości[205].

[205] E. Wojciechowski, *Zarządzanie w samorządzie...*, op. cit., s. 56.

2.2. Istota i zakres planowania strategicznego na poziomie lokalnym

Władze samorządowe podejmują próby doboru zespolonych działań służących rozwojowi lokalnemu. Powyższe umożliwia sporządzenie planu strategicznego wytyczającego zasadnicze kierunki działań oraz określającego cele jednostki terytorialnej. Zdaniem A. Sztando[206]: *„(...) główną funkcją każdego strategicznego planu rozwoju danego obszaru jest maksymalizacja skuteczności i efektywności zarządzania przedmiotem strategii przez podmiot strategii w celu rozwoju gospodarczej, społecznej i środowiskowej płaszczyzny owego podmiotu"*. Należy wskazać, iż gminy sporządzając opracowania strategiczne powinny je odpowiednio skorelować z opracowaniami planistycznymi oraz wieloletnimi planami finansowymi i inwestycyjnymi. Planowanie strategiczne jest pierwszym etapem zarządzania strategicznego i polega na formułowaniu strategii rozwoju oraz programów realizacyjnych. Jest etapem związanym z przygotowywaniem i podejmowaniem decyzji. Planowanie strategiczne definiowane jest jako[207] *„świadomy, systematyczny i ukierunkowany na przyszłość proces ciągłego przygotowywania i podejmowania decyzji dotyczących przyszłego poziomu rozwoju danej jst i stopnia zaspokojenia potrzeb ludności oraz koordynacji i integracji podejmowanych działań realizacyjnych na rzecz przyjętych ustaleń planistycznych z uwzględnieniem uwarunkowań zewnętrznych (szans i zagrożeń tkwiących w otoczeniu) i wewnętrznych (silnych i słabych stron) oraz zasad zrównoważonego rozwoju"*. Innymi słowy, jest to proces formułowania strategii rozwoju oraz programów i planów realizacyjnych, a więc zespół czynności i działań, dzięki którym samorząd terytorialny może projektować swoją przyszłość tak, aby nie decydowały o tym przypadkowe zdarzenia. Zatem specyficznymi cechami, odróżniającymi planowanie strategiczne od innych rodzajów planowania są, w szczególności[208]:

- Długi horyzont czasowy;
- Skoncentrowanie na wybranych, kluczowych dla rozwoju, zagadnieniach;
- Analiza dostępności zasobów;
- Identyfikowanie słabych i mocnych stron jednostki terytorialnej;
- Uwzględnianie najważniejszych zdarzeń i zmian odbywających się w jej otoczeniu;
- Działania ukierunkowane na osiągnięcie konkretnych rezultatów.

---

[206] A. Sztando, *Istota i funkcje samorządowego planowania strategicznego w regionie*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 180, Wrocław 2011, s. 48.
[207] M. Ziółkowski, *Zarządzanie strategiczne w polskim samorządzie terytorialnym*, [w:] A. Zalewski (red.), Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2005, s. 110.
[208] *Ibidem*.

Podkreślenia wymaga fakt, iż planowanie strategiczne rozwoju lokalnego koncentruje się przede wszystkim na tworzeniu jak najlepszych warunków dla rozwoju gospodarczego oraz najczęściej przebiega w kilku etapach planistycznych. Charakterystykę poszczególnych etapów przedstawiono w tabeli 3.

ETAP	**CHARAKTERYSTYKA ETAPU**
PIERWSZY	Ocena przebiegu procesów rozwojowych w przeszłości (zbieranie i analiza danych wyjściowych).
DRUGI	Rozpoznanie głównych trendów rozwojowych lokalnych firm z punktu widzenia ich silnych i słabych stron na tle otoczenia zewnętrznego (międzynarodowego, krajowego, porównywalnych jednostek terytorialnych).
TRZECI	Analiza szans i zagrożeń rozwojowych tkwiących w otoczeniu oraz silnych i słabych stron danej jednostki terytorialnej (analiza SWOT).
CZWARTY	Formułowanie ogólnego zestawu celów rozwojowych i alternatywnych strategii rozwoju gospodarczego.
PIĄTY	Przygotowanie planu wdrażania strategii realizacyjnych.
SZÓSTY	Ponowna analiza pojawiających się problemów w porównaniu z ujętymi w planie rozwiązaniami (strategiami) realizacyjnymi.

Tabela 3. Etapy strategicznego planowania rozwoju lokalnego
Źródło: M. Ziółkowski, Zarządzanie strategiczne w polskim samorządzie terytorialnym, [w:] A. Zalewski (red.), Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym, SGH, Warszawa 2007, s. 111.

Planowanie strategiczne jest odejściem od bieżącego, reaktywnego kształtowania rozwoju jednostki terytorialnej na rzecz proaktywnego oraz antycypacyjnego podejścia do rozwoju[209]. Powyższe podejście eksponuje konieczność stymulowania procesów gospodarczych i społecznych oraz większe uniezależnienie się od wpływów zewnętrznych. Mocno opiera się również na współdziałaniu w procesie planowania podmiotów gospodarczych oraz instytucji publicznych zlokalizowanych na danym terenie, co ma w przyszłości ułatwić akceptację działań oraz realizację strategii[210]. W procesie planowania strategicznego władze samorządowe powinny mieć na uwadze wzajemne powiązania pomiędzy następującymi elementami:

- Obecnym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego, stanem zagospodarowania przestrzennego, jakością środowiska przyrodniczego gminy i regionu;
- Potrzebami i preferencjami społecznymi;
- Celami rozwoju gminy i regionu;

[209] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny..., op. cit.* s. 110.
[210] G. Gorzelak, *Planowanie rozwoju lokalnego*, [w:] J. P. Gieorgic, G. Gorzelak (red.), Gmina Przedsiębiorczość, promocja, „Studia Regionalne i Lokalne", nr 7, 1992, s. 33.

- Zasobami gminy i regionu (ludzkimi, rzeczowymi, gospodarczymi, finansowymi, przestrzennymi, przyrodniczymi, kulturowymi);
- Dziedzinami (rodzajami) działalności występującymi na terenie gminy i regionu, czyli funkcjami (np. produkcyjnymi, usługowymi, mieszkaniowymi, turystycznymi);
- Otoczeniem gminy i regionu (makrootoczenie – ustrojowo-prawne, społeczne, ekonomiczne, finansowe, technologiczne oraz otoczenie terytorialne – międzynarodowe, krajowe, regionalne);
- Zdolnościami zarządzania gminą i regionem przez ich władze, pracowników samorządowych oraz inne podległe jednostki organizacyjne (wiedza, umiejętności, skłonność do innowacji i podejmowania ryzyka).

Jakość procesu planowania strategicznego ma decydujący wpływ na przebieg i rezultaty rozwoju lokalnego. Niezbędnymi warunkami skutecznego planowania strategicznego, a następnie realizacji jego ustaleń są, zatem:

- Twórcza inicjatywa, samoorganizacja oraz gotowość do podejmowania wyzwań przez władze i pracowników samorządowych;
- Rozwój współpracy sektorów prywatnego i publicznego, którego podstawą powinno być wzajemne oraz zgodne z prawem wykorzystywanie zasobów oraz poszanowanie inicjatywności i dokonań poszczególnych partnerów.

Z kolei do podstawowych zalet planowania strategicznego można zaliczyć:

- Redukowanie niepewności funkcjonowania i rozwoju, wynikającej z otoczenia danej jednostki przestrzennej oraz zwiększenie jej zdolności adaptacyjnej;
- Przyzwyczajenie przedstawicieli administracji publicznej do działania w warunkach niepewnego otoczenia;
- Ocena skuteczności działań z punktu widzenia celów długookresowych, a nie z perspektywy realizacji celów doraźnych.

Specyfika procesu strategicznego planowania rozwoju wyraża się głównie w nastawieniu na przyszłe stany otoczenia rynkowego, potrzeby społeczne oraz szanse i zagrożenia, jakie to otoczenie będzie stwarzać dla rozwoju układu lokalnego. Decyzje strategiczne (planowane) dotyczą wszystkich sfer działalności jednostki samorządu terytorialnego – rozwoju usług dla społeczności lokalnej, zakresu rozwoju sfery produkcyjnej i nie produkcyjnej, rozwoju inwestycji infrastrukturalnych, modernizacji majątku komunalnego, polityki finansowej, wyboru kontrahentów, itp. Planowane przedsięwzięcia tworzą zatem obszerną płaszczyznę realizacji rozwoju lokalnego – prowadzenie gospodarki lokalnej. Powyższe ma służyć

kształtowaniu lokalnego środowiska życia, organizacji, struktury i funkcjonowania lokalnego, terytorialnego systemu społecznego. Planowanie rozwoju lokalnego stanowi pewien sekwencyjny proces, na który składają się następujące etapy[211]:

- Ocena stanu istniejącego (analiza strategiczna);
- Prognozowanie zmian w otoczeniu;
- Opracowanie strategicznej wizji gminy;
- Opracowanie strategii rozwoju;
- Wybór i szczegółowe określenie zadań;
- Sporządzenie planu inwestycyjnego i strategii finansowej.

Należy wskazać, iż opracowanie strategii gminy w każdej sytuacji wymaga przyjęcia określonych założeń wstępnych[212]:

- Przyjmuje się, że analiza i ocena stanu istniejącego jest powszechnie akceptowana;
- Rzeczywistość ujmuje się w kategoriach czasowych i przestrzennych;
- Problemy oraz cele rozwoju społeczno-gospodarczego, określające ogólne kierunki działań, traktuje się selektywnie;
- Stosuje się ujęcie dynamiczno-strukturalne, które przedstawia rzeczy, zdarzenia oraz procesy w ich wzajemnym związku;
- Przyjmuje się wariantowe określanie dróg osiągania celów, które zmuszą do czynnego zaangażowania się w proces rozwoju lokalnego, do dokonywania ocen i wyborów oraz odpowiedzialności za przyjęte rozwiązania;
- Konkretne działania adresuje się do odpowiednich struktur organizacyjnych, odpowiedzialnych za poszczególne dziadziny życia społecznego oraz wskazują narzędzia realizacji zamierzeń.

Niewątpliwie łączącym etapem planowania strategicznego w procesie zarządzania rozwojem lokalnym jest sporządzenie planu inwestycyjnego oraz opracowanie strategii finansowej. Suma potrzeb inwestycyjnych w poszczególnych latach daje orientację, jak kosztowną strategię rozwoju wybrała jednostka samorządu terytorialnego. Ponadto strategia finansowa powinna ocena realne możliwości sfinansowania rozwoju ze źródeł wewnętrznych i zewnętrznych oraz długofalowe skutki finansowe realizacji proponowanego wariantu strategii. Trudności planowania strategicznego w sektorze samorządowym wiążą się z wieloma czynnikami, do których można zaliczyć m.in:

[211] R. Domański, *Nowe problemy rozwoju wielkich miast i regionów*, „Biuletyn KPZK PAN", nr 192, Warszawa 2000, s. 43-57; M. Romanowska, *Planowanie strategiczne w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa 2004, s. 32.
[212] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej*..., op. cit., s. 131.

- Złożoność lokalnych problemów strategicznych;
- Różnorodność oczekiwań społeczności lokalnych dotyczących wyników strategii;
- Ograniczenia finansowe;
- Działania w warunkach braku istotnych informacji (np. o szansach pozostania środków UE na finansowanie gminnych inwestycji infrastrukturalnych).

Wszystkie jednostki samorządu terytorialnego podejmują próby doboru we własnym zakresie zespolonych działań służących rozwojowi lokalnemu, określanych mianem strategii, które w fazie ich konstruowania wykorzystują, w szczególności:

- Posiadane zasoby strategiczne;
- Nabyte własne doświadczenia z działalności w sektorze samorządowym;
- Skopiowane od innych samorządów narzędzia i metody osiągania sukcesu;
- Wskazywane przez teorię scenariusze i metody zachowani jednostek samorządu terytorialnego.

Opracowanie strategii rozwoju umożliwia efektywne zagospodarowanie zasobów ludzkich, kapitałowych, środowiskowych danego obszaru, wskazuje na słabe i mocne strony, szanse oraz zagrożenia rozwoju lokalnego. Strategia zapewnia określony, stabilny kierunek rozwoju poprzez formułowanie, a następnie konsekwentne wprowadzanie w życie decyzji odnośnie do przyszłości jednostki terytorialnej. Strategia rozwoju poprzez dokładne rozpoznanie sytuacji społeczno-gospodarczej jest źródłem informacji o zachodzących procesach na danym obszarze, co także zwiększa spójność podejmowanych przez władze decyzji, wskazuje na kierunki działań i charakter przyszłych zmian. Strategia rozwoju także w większym stopniu umożliwia jednostce samorządowej uzyskanie dodatkowego wsparcia ze źródeł zewnętrznych[213]. Posiada ona również określone cechy, do których zalicza się innowacyjność, programowalność, użyteczność, partnerstwo instytucjonalne, postrzegane, jako współpraca z innymi podmiotami, np. w przypadku gminy – współpraca z samorządem powiatowym[214]. Strategia rozwoju ma także istotne znaczenie dla zwiększania poczucia tożsamości lokalnej społeczności, a dzięki integracji mieszkańców wzrasta jej zaangażowanie w kształtowanie własnej przyszłości[215].

Trafność strategii w dużym stopniu uzależniona jest od określenia misji i wyboru celów w odniesieniu do istniejących uwarunkowań. Opracowanie strategii wymaga zastosowania

[213] K. Pająk, *Rola samorządu terytorialnego...,* op. cit. s. 159.
[214] T. Kudłacz, *Programowanie rozwoju regionalnego i lokalnego*, [w:] Z. Strzelecki (red.), Gospodarka regionalna i lokalna, WN PWN, Warszawa 2008, s. 25.
[215] K. Pająk, *Rola samorządu terytorialnego...,* op. cit. s. 159.

podstawowych zasad, gdyż jest procesem skomplikowanym, prowadzącym w efekcie do powstania planu rozwoju, według którego dana jednostka samorządu terytorialnego będzie realizowała priorytetowe zadania, a tym samym przyjmowała określone kierunki rozwoju oraz rozwiązywała problemy znajdujące odbicie w sformułowanych w strategii celach. Przygotowanie planu strategicznego, a następnie działanie na podstawie jego założeń, które stanowi podstawę zarządzania strategicznego, coraz częściej wykorzystywane jest w procesie zarządzania lokalnego[216]. Warto zaznaczyć także, iż możliwość długookresowego zarządzania danym obszarem, bez względu na zmieniające się układy polityczne, należy zaliczyć do istotnych korzyści wynikających z posiadania strategii. Proces budowy strategii rozwoju lokalnego powinien stwarzać ramy rozwoju, uwzględniać występujące współzależności oraz konsekwencje proponowanych zmian, gwarantować wewnętrzną równowagę, eksponować priorytety, uwzględniać ograniczenia jurysdykcyjne, uwzględniać ocenę ryzyka, mechanizmy kontroli i monitoringu, koszty alternatywne, łączyć elementy nowe z istniejącymi programami i procesami będącymi w toku. Istotna jest także identyfikacja podmiotów odnoszących korzyści, rozróżnianie problemów ekonomicznych w skali lokalnej, regionalnej oraz całego kraju, a także uwzględnianie[217] *„strategii przetrwania tych grup społecznych i gałęzi, które będą wyłączone z postępu materialnego w układzie lokalnym lub regionalnym”*.

Opracowanie strategii rozwoju jest zadaniem złożonym, wieloetapowym. Warto zaznaczyć, iż[218] *„najtrudniejszym do opracowania fragmentem każdego programu, zwłaszcza strategicznego, jest mechanizm realizacji ustalonych celów”*, a także określenie podmiotów, które będą odpowiedzialne za realizację poszczególnych celów, oznaczające konkretne zadania oraz przedstawienie harmonogramów finansowych. Istotny jest także wybór kryteriów, które poddadzą ocenie efekty zarówno uzyskane przez podmioty gospodarcze, jak również te doświadczane przez lokalną społeczność. Z punktu widzenia społeczności lokalnej monitoring oraz ocena powinny obejmować: poziom bezrobocia wraz z działaniami prowadzonymi w celu jego obniżania, warunki i standard życia, poziom dochodów, stan zdrowia społeczności lokalnej, jakość środowiska, ład przestrzenny i estetykę środowiska, klimat społeczny życia codziennego, dostęp do różnorodnych placówek usługowych, zaspokajanie potrzeb społecznych. Natomiast z punktu widzenia samorządu terytorialnego i podmiotów gospodarczych monitoring oraz ocena powinny obejmować: powstawanie nowych rynków,

[216] A. Potoczek, *Polityka regionalna i gospodarka przestrzenna*, TNOiK, Toruń 2003, s. 153.
[217] B. Filipiak, M. Kogut, A. Szewczuk, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finanse, procedury*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005, s. 139.
[218] T. Kudłacz, *Programowanie rozwoju regionalnego...,* op. cit., s. 109.

liczbę nowych miejsc pracy, powstawanie nowych rodzajów usług, powstawanie nowej produkcji, poprawę efektywności gospodarowania, analizę postępu technicznego i technologicznego, podnoszenie kwalifikacji zatrudnionych[219]. Ocena prowadzonego rozwoju lokalnego powinna uwzględnić także efekty, jakie uzyskano w procesie realizacji rozwoju lokalnego oraz kierunki, w jakich wydatkowane były środki finansowe, skuteczność stosowanych rozwiązań. Monitoring i ocena procesu realizacji strategii rozwoju jest niezmiernie ważnym etapem całego procesu. Umożliwia poprawę, uzupełnianie czy wprowadzanie ewentualnych korekt w czasie realizacji, co z kolei przekłada się na korzystniejsze rezultaty końcowe całego procesu. Jak zauważa A. Wiatrak[220], wejście Polski do Unii Europejskiej przyczyniło się do wzrostu znaczenia planowania strategicznego w rozwoju lokalnym, ale nie zawsze przynoszącego zakładane efekty.

[219] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej*..., op. cit. s. 143-144.
[220] A. Wiatrak, *Strategia rozwoju gmin wiejskich. Podstawy teoretyczne, ocena przydatności i znaczenie w przemianach strukturalnych obszarów wiejskich*, Wyd. IRWiR PAN, Warszawa 2011, s. 25-76.

2.3. Instrumenty wspierania rozwoju na poziomie lokalnym

Rozwój lokalny definiowany jest jako proces dotyczący zmian zachodzących w gminie lub powiecie w wymiarach: gospodarczym, społecznym, ekologicznym, infratechnicznym i przestrzennym, oraz wykorzystujący dla realizacji określonych interesów zasoby wewnętrzne oraz zewnętrzne obszaru. Natomiast rolą władz jako animatora procesów rozwojowych, jest stworzenie warunków stabilnego, harmonijnego rozwoju gospodarczego danej jednostki terytorialnej[221], z wykorzystaniem wszystkich tych zasobów, uwarunkowań i szans wynikających z otoczenia, które temu rozwojowi mogą służyć. Należy wskazać, iż zaangażowanie władz samorządowych w proces pobudzania rozwoju gospodarczego na ich terenie wynika z obowiązujących przepisów prawa[222]. W celu zapewnienia warunków sprzyjających rozwojowi istotnym zagadnieniem jest wybór oraz zastosowanie odpowiednich instrumentów stymulujących rozwój na poziomie lokalnym. Mając na uwadze powyższe poniżej wyróżniono sfery zadań administracji samorządu terytorialnego, w obrębie których mogą występować instrumenty wspierające rozwój lokalny, tj.:[223]

- regulacyjno-prawną,
- informacyjno-promocyjną,
- inwestycyjno-organizacyjną,
- finansowo-redystrybucyjną,
- koordynacyjno-rozjemczą.

W sferze regulacyjno-prawnej decyzje mają charakter administracyjny bądź mają postać uchwał organów stanowiących. Zawierają one różne nakazy, zakazy czy zezwolenia oraz uchwały rady gminy, określające np. wysokość lokalnych podatków i opłat, ulg, itp.[224]. Mają one również istotne znaczenie dla administrowania daną jednostką samorządową, zapewnienia porządku oraz bezpieczeństwa obywateli. Należy zaznaczyć, iż dokumenty strategiczne stanowią znacznie istotniejszy aspekt w zakresie efektywnego zarządzania lokalnym systemem gospodarczym. Do powyższych dokumentów zaliczamy m.in. strategie rozwoju danej jednostki samorządowej oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

---

[221] J. Kot*, Rozwój lokalny...,* op. cit., s. 159.
[222] W przypadku województwa zakres właściwości decyzyjnych określono w ustawie z dn. 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 1998 r. Nr 91, poz. 576, z poźn. zm.). Z kolei właściwości dotyczące powiatu zawarte są przede wszystkim w ustawie z dn. 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 1998 r. Nr 91, poz. 578, z późn. zm.), natomiast gminy w ustawie z dn. 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. Nr 16, poz. 95, z późn. zm.).
[223] J. Osiński, *Administracja publiczna a gospodarka...,* op. cit., s. 39.
[224] Zob. M. Dylewski, B. Filipiak, M. Gorzałczyńska-Koczkodaj, *Finanse samorządowe. Narzędzia, decyzje, procesy*, WN PWN, Warszawa 2006, s. 101-130.

Sfera informacyjno-promocyjna poprzez funkcjonowanie środków masowego przekazu upublicznia informacje, dane statystyczne, fakty oraz wstępne analizy dotyczące wszelkich aspektów życia społecznego, gospodarczego oraz kulturalnego wspólnoty lokalnej. Posiadanie oraz umiejętne dysponowanie informacją z wykorzystanie najnowszych technik i technologii jest w coraz większym stopniu gwarancją sukcesu gminy czy powiatu[225]. Administracja samorządu lokalnego powinna mieć świadomość, iż kapitał lokowany jest przede wszystkim w tych regionach, w których istnieje najwięcej wiarygodnych oraz dobrze przygotowanych informacji, jak również tych dziedzin, w których oczekiwany zysk ma być największy.

Niezwykle znaczącą dla rozwoju lokalnego oraz postępu cywilizacyjnego jest sfera inwestycyjno-organizacyjna. Działalność inwestycyjną prowadzą zarówno jednostki samorządu terytorialnego, jak również wiele prywatnych podmiotów gospodarczych. Przedsiębiorstwa mogą liczyć na różnorodne instrumenty, które władze samorządowe stosują, aby zachęcić oraz ułatwić im prowadzenie działalności gospodarczej. W ramach wspomagania przedsiębiorczości podejmowane są doraźne oraz bezpośrednie decyzje organów samorządowych w zakresie np. ulg, zwolnień od podatków i opłat, udzielanie gwarancji i poręczeń, użyczanie nieruchomości komunalnych, a także pomoc publiczna. Na szczególną uwagę zasługuje mechanizm partnerstwa publiczno-prywatnego, będący długofalowym instrumentem wpływającym na całokształt współpracy w dziedzinie inwestycji[226].

W sferze finansowo-redystrybucyjnej jednostki samorządu terytorialnego opierają swe działania przede wszystkim na corocznie uchwalanym budżecie. Nie mniej istotne są również wieloletnie plany i prognozy finansowe, pozwalające w sposób całościowy zarządzać finansami lokalnymi czy regionalnymi. Z kolei sfera koordynacyjno-rozjemcza pozwala organom administracji samorządowej występować zarówno w roli koordynatora przedsięwzięć gospodarczych, jak również rozjemcy-arbitra w sytuacjach, w których występuje sprzeczność interesów między regionalnymi (lokalnymi) podmiotami gospodarczymi[227]. Powyższe ma miejsce z uwagi na fakt, iż instytucje samorządowe są nosicielami oraz wyrazicielami ciągłości rozwoju danej jednostki terytorialnej nie tylko w aspekcie społecznym czy kulturowym, ale również gospodarczym. Ponadto są one również pochodną demokratycznych procedur wyłaniania organów samorządu, będących demokratycznie legitymizowanych przez miejscowe wspólnoty obywateli do sprawowania władzy uchwałodawczej oraz wykonawczej w danej

[225] Zob. W. Jarczewski, *Pozyskiwanie inwestorów dla gmin*, Wolters Kluwer Business, Warszawa 2007, s. 83-125.
[226] K. Brzozowska, *Partnerstwo publiczno-prywatne w Europie, Cele, uwarunkowania, efekty*, CeDeWu, Warszawa 2010, s. 75-96.
[227] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny...,* op. cit., s. 195, za: T. Markowski, *Zarządzanie rozwojem miast*, WN PWN, Warszawa 1999, s. 75.

jednostce terytorialnej[228].

Dokonując klasyfikacji instrumentów polityki rozwoju lokalnego w szczególności w przypadku działań podejmowanych w zakresie wspierania lokalnej przedsiębiorczości, można mówić o podziale na instrumenty[229] powszechne, lokalne i indywidualne, pośrednie i bezpośrednie, dochodowe i wydatkowe. Z kolei jak wskazują A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło[230] instrumenty pobudzania rozwoju na obszarach lokalnych można dodatkowo podzielić na instrumenty oddziałujące na struktury przestrzenne, w których działają jednostki zmieniające finansowe bądź prawne okoliczności działania lub stopień administracyjnego podporządkowania, oraz informacyjne – zmieniające stan wiedzy jednostki o swoim otoczeniu. Klasyfikację poszczególnych instrumentów pobudzania rozwoju gospodarczego na obszarach lokalnych przedstawiono na rys. 7.

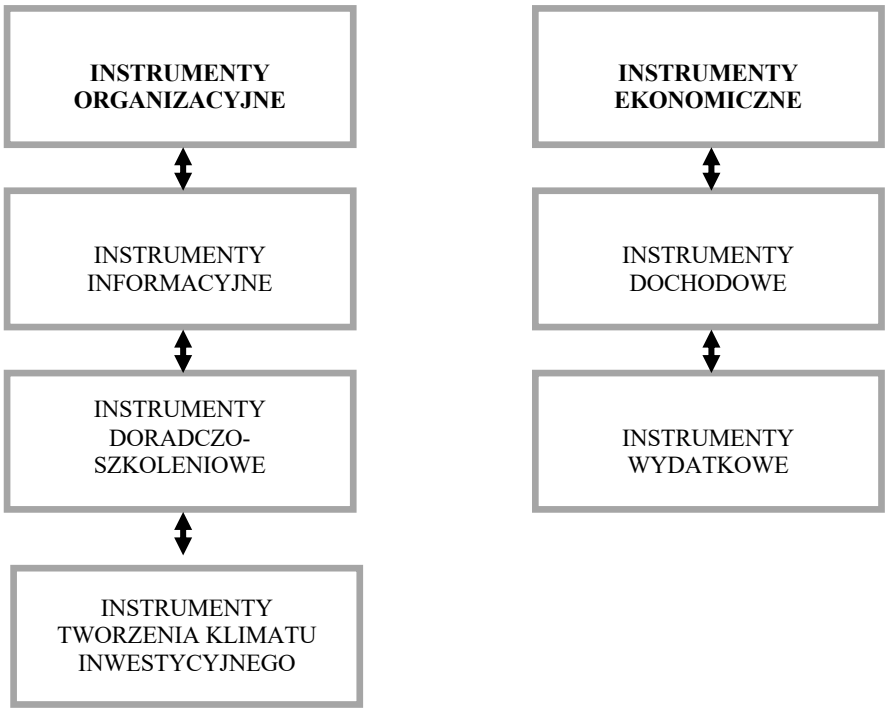

Rys. 7. Podstawowe instrumenty pobudzania rozwoju gospodarczego na obszarach lokalnych
Źródło: A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 197.

[228] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny..., op. cit.* s. 45.
[229] W. Ziemianowicz, M. Mackiewicz, E. Malinowska, M. Misiąg, M. Tomalak, *Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny*, PARP, Warszawa 2000, s. 6-12.
[230] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny..., op. cit.* s. 195.

W innym ujęciu, jak zauważa E. Wojciechowski[231] oraz T. Kudłacz[232] można wyróżnić następujące grupy instrumentów stosownych przez samorządy terytorialne w celu wspierania rozwoju lokalnego:

- Instytucjonalno-organizacyjne – dotyczące procedur oraz działań podejmowanych przez samorządy z zakresu obsługi przedsiębiorstw, np. organizacja punktów doradztwa, szkoleń, lokalnych agencji rozwojowych, itd.
- Prawno-administracyjne – obejmujące akty prawa lokalnego, tj. podejmowane uchwały, wydawane decyzje administracyjne, służące aktywnemu kształtowaniu warunków gospodarowania oraz decydujące o konkurencyjności danego terenu.
- Ekonomiczno-finansowe – związane przede wszystkim z polityką budżetową. Determinują politykę samorządów w zakresie kształtowania budżetów lokalnych. Wyróżnić można instrumenty finansowe dochodowe, w zakresie ustalania poziomu i źródeł dochodów oraz instrumenty finansowe wydatkowe, w przypadków ponoszenia wydatków, w tym wydatków inwestycyjnych, przyczyniających się poprawy atrakcyjności inwestycyjnej danej jednostki terytorialnej.
- Infrastrukturalne – dotyczące utrzymania i rozbudowy infrastruktury technicznej oraz społecznej. Podstawowym zadaniem władz lokalnym jest przygotowanie terenów pod inwestycje. Uzbrojenie terenów w niezbędną infrastrukturę techniczną może przyciągać kolejnych inwestorów.
- Planistyczne – kształtujące strukturę przestrzenną i gospodarczą gmin tj. strategie rozwoju gmin, plany rozwoju lokalnego, lokalne plany rewitalizacji.
- Informacyjno-promocyjne – działania w zakresie promocji gmin.

Możliwości wykorzystania instrumentów stymulowania rozwoju lokalnego przez gminy są zdeterminowane konkretnymi czynnikami, wśród można wymienić m.in.[233]:

- Posiadanie zasobów finansowych oraz możliwość ich pozyskania;
- Prawo do ustanawiania i wprowadzania nowych instrumentów;
- Możliwość skoordynowania instrumentów użytych przez inne podmioty;
- Ograniczenie zewnętrzne, wynikające z polityki centralnej w stosunku do danego regionu bądź gminy;
- Prawne kompetencje w stosunku do różnych podmiotów publicznych,

[231] E. Wojciechowski, *Zarządzanie w samorządzie...,* op. cit., s. 194-195.
[232] T. Kudłacz, *Rozwój lokalny*, [w:] Ekonomia społeczna a rozwój, J. Hausner (red.), Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2008, s. 120.
[233] T. Markowski, *Zarządzanie rozwojem miast*..., op. cit., s. 35.

podporządkowanych władzy lokalnej.

W grupie instrumentów, za pomocą, których gmina może oddziaływać na rozwój gospodarczy na swoim terenie, szczególna rola przypada tym, mieszącym się w sferze finansów publicznych danego układu lokalnego. Zastosowanie instrumentów ekonomiczno-finansowych ma na celu stworzenie sprzyjających warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie danej gminy, głównie przez różnicowanie wysokości podatków i opłat lokalnych, ustalanie cen za udostępnienie mienia i świadczone usługi użyteczności publicznej[234]. W grupie narzędzi ekonomiczno-finansowych wyróżnia się instrumenty dochodowe oraz wydatkowe. Wśród instrumentów dochodowych wykorzystuje się m.in.:

- Ulgi, zwolnienia, rozłożenie na raty, odroczenia terminów płatności podatkowych stanowiących dochody własne samorządów, w tym przede wszystkim podatku od nieruchomości, który ma dla gmin największe znaczenie fiskalne;
- Ulgi i zwolnienia czynszowe w gminnych lokalach użytkowych.

Organy gminy, wykorzystując przyznane im ustawowo możliwości oddziaływania na rozwój gospodarki gminy poprzez ustalanie wysokości stawek podatków lokalnych, powinny prowadzić długofalową politykę podatkową. Ustalając atrakcyjne stawki podatków lokalnych oraz stosując ulgi i zwolnienia podatkowe, gminy mogą przyciągać przedsiębiorstwa na swój teren i zapobiegać odpływowi kapitału. Polityka podatkowa gminy może mieć też na celu zwiększenie bieżących dochodów własnych poprzez stosowanie wyższych stawek podatkowych[235]. Z kolei do instrumentów finansowych wydatkowych należy zaliczyć przede wszystkim wydatki inwestycyjne przyczyniające się do poprawy atrakcyjności inwestycyjnej danej jednostki samorządowej, dotyczące głównie inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej i społecznej. Inwestycje komunalne stanowią jeden z najważniejszych czynników rozwoju lokalnego. Tworzą one warunki do wzrostu konkurencyjności jednostki terytorialnej poprzez poprawę ilości i jakości realizowanych usług komunalnych i społecznych oraz tworzenie warunków do lokalizacji nowych podmiotów gospodarczych. Działalność inwestycyjna jednostek samorządu terytorialnego znacznie odbiega od inwestycji podmiotów gospodarczych, bowiem jest prowadzona w celu poprawy bytu społeczności lokalnej i zaspokajania jej potrzeb, powinna również gwarantować długotrwały rozwój jednostki przez aktywizację gospodarczą regionu[236]. Systematyzując wydatki inwestycyjne gmin, wyodrębnić

[234] J. Zawora, *Uwarunkowania wykorzystania funduszy Unii Europejskiej wynikające z sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego*, „Finanse Komunalne" nr 1–2, 2015.
[235] B. Dolnicki, *Samorząd terytorialny*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
[236] W. Misterek, *Zewnętrzne źródła finansowania działalności inwestycyjnej jednostek samorządu terytorialnego*, Difin, Warszawa 2008.

wśród nich można nakłady[237]:

- Ponoszone w związku z rozwojem i utrzymaniem infrastruktury technicznej (m.in. drogi gminne, wodociągi, kanalizacja, komunikacja zbiorowa);
- Ponoszone na rozwój i utrzymanie infrastruktury społecznej (m.in. szkoły, ochrona zdrowia, opieka społeczna, budownictwo mieszkaniowe);
- Związane z ochroną i bezpieczeństwem publicznym (m.in. ochrona przeciwpożarowa i bezpieczeństwo sanitarne);
- Dokonywane w sferze gospodarki przestrzennej i ochrony środowiska.

Pobudzanie rozwoju gospodarczego przez jednostki samorządu lokalnego wymaga rozważania kwestii możliwości stosowania instrumentów wspierających lub promujących podejmowanie i rozszerzanie działalności gospodarczej na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego przez prywatne podmioty gospodarcze[238]. Powyższe ma na względzie przede wszystkim dostępność oraz pełną możliwość stosowanie instrumentów w następujących grupach działań[239]:

- Działania mające na celu tworzenie i rozwój infrastruktury technicznej, ułatwiającej podejmowanie, prowadzenie i rozszerzanie działalności gospodarczej;
- Działania promocyjno-organizacyjne, mające zapewnić przedsiębiorcom pełna informację o warunkach prowadzenia takiej działalności, ułatwienia w załatwianiu formalności oraz promocję przedsiębiorstw działających w obrębie jednostki samorządu terytorialnego;
- Działania mające na celu tworzenie korzystnych warunków finansowych dla podejmujących i rozszerzających działalność gospodarcza;
- Działania o charakterze pomocy publicznej, polegające na bezpośrednim lub pośrednim przysporzeniu wybranym przedsiębiorstwom korzyści finansowych, stawiając ich na uprzywilejowanej pozycji w relacji do konkurentów.

W przypadku trzech pierwszych grup działań uznaje się ich pełną dopuszczalność prawną, z kolei działania mające postać pomocy publicznej uznaje się za skomplikowane oraz kontrowersyjne z uwagi na fakt wspierania działalności prywatnej ze środków publicznych. Wydatki budżetowe służące wsparciu przedsięwzięć i finansowaniu instytucji służących rozwojowi gospodarczemu mogą także przybierać równe inne formy, np. tworzenie funduszy poręczeń pożyczkowych, posiadanie przez samorządy lokalne udziałów w agencjach rozwoju

[237] E. Zieliński, *Samorząd terytorialny w Polsce*, Elipsa, Warszawa 2004.
[238] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny...,* op. cit. s. 195.
[239] J. Osiński*, Administracja publiczna a gospodarka...,* op. cit. s. 36.

lokalnego, udzielanie wsparcia centrom biznesu lub ośrodkom wspierania przedsiębiorczości. W powyższej kategorii mieści się również idea tworzenia inkubatorów przedsiębiorczości, centrów i parków technologicznych[240]. Innym przykładem instrumentów wspierania rozwoju na poziomie lokalnym są strefy aktywności gospodarczej (SAG) będące narzędziem polityki ekonomicznej w zakresie rozwoju określonych branż. Tworzenie warunków do koncentrowania się podmiotów gospodarczych zdolnych do wykorzystania potencjału danego miejsca jest gwarantem trwałego, samodzielnego oraz długookresowego rozwoju otoczenia lokalnego. Głównym celem tworzenia stref aktywności gospodarczej jest zapewnienie warunków dla dokonywania inwestycji i podejmowania działalności gospodarczej na terenie gmin, co wpływa na dynamizowanie ich rozwoju społeczno-gospodarczego, a z czasem może przynieść inne pozytywne efekty w postaci wprowadzania produkcji na wyższym poziomie zaawansowania technologicznego, zagospodarowania terenów zdegradowanych oraz tworzenia inicjatyw klastrowych. Dzięki SAG realizowane mogą być także lokalne cele rozwoju, do których zaliczyć należy przede wszystkim: podniesienie konkurencyjności danego obszaru i zaktywizowanie go w stosunku do gmin ościennych, zwiększenie liczby nowoczesnych podmiotów gospodarczych, zwiększenie liczby dostępnych miejsc pracy, dywersyfikację zatrudnienia oraz rozwój infrastruktury technicznej[241].

Podkreślenia wymaga również fakt, iż kreowanie lokalnej przedsiębiorczości wymaga obecności sprawnie funkcjonujących instytucji lokalnych wspierających rozwój. Mają one za zadanie pomoc w zakładaniu przedsiębiorstw, przyciąganiu kapitału dla organizujących się firm, prowadzenie działalności konsultacyjno-doradczej dla istniejących już przedsiębiorstw oraz opracowywanie strategii rozwojowych bądź wdrażanie równego typu innowacji w przedsiębiorstwach[242]. Istotnym sposobem kształtowania lokalnej przedsiębiorczości jest podejmowanie przez samorządy gminne inwestycji infrastrukturalnych. Rozwój infrastruktury technicznej w istotny sposób zwiększa atrakcyjność terenów dla przedsiębiorców podejmujących na nich różne inwestycje gospodarcze[243]. Powyższe stanowi narzędzie w rękach władz gminnych ukierunkowane na rozwój przestrzenny na wybranych terenach oraz pozwalające przyciągać inwestorów, ożywiając tym samym cały system terytorialny. Zła

[240] A. Ignasiak-Szulc, *Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu przedsiębiorczości mieszkańców regionu*, [w:] J. Karwowski (red.), Jakość życia w regionie, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2003, s. 187.
[241] B. Wojtyra, *Strefy aktywności gospodarczej w teoriach rozwoju lokalnego*, Biuletyn Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna 2014, s. 25-35.
[242] M. Strużycki (red.), *Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce regionu*, PWE, Warszawa 2004, s. 208.
[243] Por. H. Janowska, *Strategie finansowania gminnych inwestycji infrastrukturalnych w Polsce*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2002.

jakość infrastruktury technicznej znacząco zmniejsza aktywizację procesów gospodarczych oraz społecznych w danym regionie.

2.4. Zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT) jako instrument pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie gminy

Wzrost świadomości społecznej oraz konieczność dostosowywania się do wymogów unijnych determinują strukturę realizowanych przez samorządy inwestycji[244]. Podejmowane przedsięwzięcia inwestycyjne w sferze infrastruktury technicznej warunkują przyszłe możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego. Podstawowym celem władz lokalnych jest zaspokajanie potrzeb miejscowej ludności, co powoduje, że zdecydowana większość przedsięwzięć inwestycyjnych realizowanych przez samorządy to inwestycje, których rezultatem jest infrastruktura społeczna oraz techniczna. Jest ona uznawana za istotny czynnik rozwoju lokalnego, a uzyskiwane dzięki niej korzyści zwiększają efektywność gospodarowania podmiotów prywatnych[245], decydując tym samym o atrakcyjności inwestycyjnej gminy oraz jakości życia mieszkańców. J. Parysek[246] podsumowując dotychczasowe osiągnięcia teoretyczne w dziedzinie rozwoju lokalnego, powołuje się m.in. na tzw. klasyczny model rozwoju lokalnego, zwierający zbiór celów, wokół których koncentrują się zadania na rzecz gospodarki lokalnej. Należą do nich w szczególności:

- Wspieranie inicjatyw wykorzystywania lokalnych zasobów i czynników rozwoju;
- Podnoszenie kwalifikacji pracowniczych mieszkańców analizowanego obszaru;
- Usprawnianie działania organizacji i instytucji gospodarczych funkcjonujących na lokalnym rynku;
- Dyfuzja wiedzy, innowacji i technologii.

Powyższe działania są częścią sterowania rozwojem lokalnym, który stanowi esencję polityki samorządowej. W demokratycznym państwie proces ten jest przeniesiony na najniższy szczebel administracyjny, na którym podejmowane są decyzje, co do kierunków polityki, gospodarki lokalnej. Aktywnie realizowana na danym obszarze polityka w zakresie wspierania lokalnych przedsiębiorców w sposób bezpośredni determinuje rozwój infrastruktury lokalnej. Mając na uwadze powyższe oraz uwzględniając dynamicznie zmieniające się uwarunkowania społeczno-gospodarcze, postęp technologiczny, pogłębiający się proces globalizacji oraz wzrost konkurencji można dostrzec nowe wyzwania dla rozwoju jednostek lokalnych. Jednym z narzędzi dających możliwość odpowiedzi władz samorządowych na powyższe wyzwania jest instrument wprowadzony przez Unię Europejską służący do wpierania spójności przestrzennej

[244] T. Skica, *Instrumenty wspierania przedsiębiorczości...,* op. cit., s. 43-62.
[245] A. Zimny, *Uwarunkowania efektywności inwestycji gminnych w sferze infrastruktury technicznej*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie, Konin 2008, s. 15-21.
[246] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej*..., op. cit., s. 46.

oraz mający wpływ na gospodarki lokalne i regionalne tj. zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT)[247]. Powyższe narzędzie zostało wprowadzone w perspektywie finansowej na lata 2014-2020 oraz zgodnie z założeniami Komisji Europejskiej[248] miało za zadanie skłonić do zacieśnienia współpracy pomiędzy jednostkami tworzącymi miejski obszar funkcjonalny oraz motywować do wspólnego rozwiązywania problemów, a także umożliwić wykorzystanie wspólnych walorów – historycznych, geograficznych i przyrodniczych. Zintegrowane inwestycje terytorialne pozwalają bowiem połączyć finansowanie z różnych osi priorytetowych jednego lub kilku programów operacyjnych do celów interwencji wielowymiarowych i międzysektorowych, zapewniając implementację zintegrowanej strategii dla określonego terytorium. W Polsce instrument ZIT był realizowany na terenie miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, tzw. ZIT wojewódzkie oraz na terenie miast o charakterze regionalnym i subregionalnym wraz z obszarami powiązanymi z nimi funkcjonalnie, tzw. regionalne inwestycje terytorialne – RIT. Wyznaczenie obszarów ZIT dla miast wojewódzkich było obligatoryjne oraz odbywało się zgodnie z wytycznymi ówczesnego Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, natomiast wyznaczanie obszarów ZIT dla miast regionalnych/subregionalnych uzależnione było od decyzji samorządów poszczególnych województw. W perspektywie finansowej na lata 2021-2027[249] planowane jest rozszerzenie zasięgu realizacji instrumentu ZIT, który nie będzie ograniczony do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego (MOF OW), ale obejmie również pozostałe MOF wyznaczone przez samorządy wojewódzkie, w szczególności miasta średniej wielkości tracące funkcje społeczno-gospodarcze, które w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do 2030 roku (KSRR 2030) są zdefiniowane jako Obszar Strategicznej Interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym. Ważnym aspektem wdrażania przedmiotowego instrumentu jest zintegrowane podejście do realizacji działań odpowiadających na potrzeby określone w strategiach terytorialnych. W nowej perspektywie ma on objąć łącznie ponad 80 miejskich obszarów funkcjonalnych. Z kolei instrument RLKS – rozwój lokalny kierowany przez społeczność, umożliwi społecznościom lokalnym inicjowanie i realizację – w sposób partycypacyjny – działań rozwojowych. W tym celu na określonym terytorium powstają lokalne grupy działania, które odpowiadają za opracowanie i wdrażanie lokalnej strategii rozwoju. Zastosowanie tego

[247] Ustawa z dn. 11 lipca 2014 r. (tzw. ustawa wdrożeniowa) o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2014 r., poz. 1146).
[248] Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020, Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 24 maja 2014 r.
[249]Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, *Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027*, Warszawa 2014.

instrumentu nie ogranicza się jedynie do terenów wiejskich. Może być on wdrażany także w gminach miejsko-wiejskich, miejskich, a także w dzielnicach miast. Istotą ZIT w nowej perspektywie na lata 2021-2027 jest realizacja projektów zintegrowanych, które przyczynią się do rozwiązywania bądź zaspokajania potrzeb obszaru objętego ZIT. W tym celu zostaną opracowane strategie rozwoju ponadlokalnego oraz strategie ZIT. Opierając się na dotychczasowych doświadczeniach w realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce, w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 przewidziano wdrażanie wszystkich narzędzi terytorialnych wymienionych w art. 28 rozporządzenia UE 2021/1060[250], w tym także tych, które zostały wypracowane w ramach polityki spójności w latach 2014-2020, tj.:

- zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT),
- rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS),
- oraz nowego narzędzia: inne instrumenty terytorialne (IIT).

W ramach ZIT możliwe są cztery formy partnerstwa:

- stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego,
- porozumienie międzygminne,
- związek międzygminny, powiatowy lub powiatowo-gminny,
- związek metropolitalny województwa.

Zintegrowane inwestycje terytorialne stanowią nie tylko nowe narzędzie w polityce regionalnej, lecz także wyznaczają kierunki tworzenia organizacyjnego, instytucjonalnego i finansowego wsparcia rozwoju poszczególnych obszarów oraz ich otoczenia. Co istotne, były one finansowane w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO) oraz pośrednio ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ) i Programu Operacyjnego Polska Wschodnia (POPW)[251]. Do grupy najważniejszych beneficjentów środków europejskich należą jednostki samorządu terytorialnego. Zgodnie z priorytetami polityki regionalnej UE, samorządy terytorialne powinny wykorzystać te środki na zwiększanie konkurencyjności regionów i lokalnych środowisk oraz poprawę, jakości życia mieszkańców. Zadania realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego znalazły dofinansowanie w szczególności w ramach Wojewódzkich Regionalnych Programów Operacyjnych.

[250] Zob. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dn. 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej Dz. U. UE. L. 2021.231.159.

[251] E. Bieńkowska, *Wstęp* [w:] *Strategicznie dla rozwoju. Polityka rozwoju w zintegrowanym podejściu*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011, s. 5.

Pokreślenia wymaga fakt, iż część programów uruchomionych w latach 2014–2020 była kontynuacją programów z wcześniejszej perspektywy 2007–2013. Programy regionalne w obu perspektywach odpowiadały za rozwój poszczególnych regionów. Funduszami w ich przypadku zarządzały instytucje samorządowe, czyli zarządy województw, z kolei beneficjentami były w szczególności gminy oraz powiaty. RPO były ukierunkowane na kompleksowe wsparcie poszczególnych regionów. Każdy z nich, w zależności od tego, dla jakiego obszaru był przeznaczony, cechował się odrębną specyfiką. Powyższe wynikało przede wszystkim z uwarunkowań oraz strategii regionalnych. Należy zwrócić uwagę, iż działania z zakresu tworzenia oraz budowy infrastruktury na rzecz rozwoju lokalnego oraz przedsiębiorczości stanowią kluczowe założenia polityki regionalnej oraz realizowane były w ramach priorytetu dotyczącego wzmacniania konkurencyjności MŚP. Przedsiębiorstwa ubiegające się o wsparcie mogły lokować swoje inwestycje w wydzielonych do tego celu obszarach, tzw. strefach aktywności gospodarczej. W zakresie odnoszącym się do infrastruktury oraz działań na rzecz rozwoju gospodarczego regionu realizowane były działania, związane z tworzeniem i rozbudową istniejących SAG, a także budową nowych takich obszarów. Finansowaniu podlegały przede wszystkim[252]:

- Kompleksowe uzbrojenie terenów;
- Dozbrojenie terenów inwestycyjnych, m.in. tworzenie na ich terenie wewnętrznych układów komunikacyjnych;
- Wyposażenie w niezbędną do ich funkcjonowania infrastrukturę, budynki i budowle.

Zainteresowanie samorządów lokalnych tworzeniem stref aktywności gospodarczej wiązać należy między innymi z udostępnieniem środków unijnych na rozbudowę i przebudowę infrastruktury SAG w gminach. Możliwość korzystania z funduszy europejskich przez samorządy terytorialne w zakresie realizacji kluczowych inwestycji infrastrukturalnych można potraktować z jednej strony jako ogromne wsparcie inwestycyjne, a z drugiej, jako dość proste w dostępie źródło w zakresie korzystania lub poszukiwania innego, pozabudżetowego strumienia pieniądza. Do priorytetów polityki Unii Europejskiej należy wspieranie rozwoju regionalnego oraz lokalnego, prowadzące do zmniejszenia międzyregionalnych i wewnątrzregionalnych dysproporcji rozwojowych przejawiających się we wzroście konkurencyjności gospodarki, jak również poprawie jakości życia mieszkańców. Jednym z warunków realizacji powyższych priorytetów jest dynamizowanie procesów rozwoju

[252] *Zarządzanie strefami aktywności gospodarczej. Podręcznik dobrych praktyk*, MORR, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Polityki Regionalnej, Kraków 2015.

gospodarczego oraz społecznego regionów i lokalnych środowisk[253]. Fundusze Unii Europejskiej stanowią istotny instrument realizacji polityki UE, które w ramach poszczególnych programów, osi priorytetowych mają wspierać finansowanie działań podejmowanych przez podmioty publiczne oraz prywatne na rzecz zmniejszania dysproporcji rozwojowych. Dzięki środkom budżetowym Unia Europejska prowadzi między innymi aktywną politykę rozwoju regionalnego, której najważniejszym celem jest zmniejszenie dysproporcji w rozwoju krajów i regionów, a co za tym idzie – zwiększenie atrakcyjności krajów członkowskich oraz samej Wspólnoty na rynku globalnym[254]. A. Sztando[255] zwraca uwagę na fakt, iż wraz z rozwojem procesów decentralizacji władzy oraz zastępowania rozwoju sektorowego nową logiką rozwoju terytorialnego, samorząd terytorialny stał się nowym podmiotem ingerencji w procesy rynkowe, a także ich aktywnym uczestnikiem. Prowadząc politykę rozwoju lokalnego, oddziałuje on bezpośrednio lub pośrednio na strukturę, tempo oraz kierunki rozwoju podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na jego terytorium. Zgodnie z założeniami programowymi dla perspektywy na lata 2021-2027 przewiduje się przygotowanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych poprzez tworzenie lub rozbudowy stref aktywności gospodarczej (SAG), w tym wyposażenie w niezbędną infrastrukturę techniczną, budynki, tworzenie wewnętrznych układów komunikacyjnych. Przygotowane/rozbudowane SAG będą mogły przyjmować przedsiębiorstwa na różnym etapie rozwoju, w tym duże przedsiębiorstwa oraz podmioty z udziałem kapitału zagranicznego.

ZIT jest instrumentem wspierającym rozwój terytorialny oraz promującym partnerski model współpracy między poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego. Realizacja powyższego instrumentu zwiększa wpływ miast oraz obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie na kształt i sposób realizacji działań na ich obszarze. W szczególności dotyczy działań wspieranych w ramach polityki spójności, które realizowane są poprzez projekty zintegrowane przyczyniające się do rozwiązywania wspólnych problemów oraz skoordynowanego świadczenia usług publicznych na rzecz mieszkańców[256]. Z uwagi na fakt, iż zdecydowana większość jednostek samorządu terytorialnego odpowiada za rozwój w skali lokalnej, istotna jest skuteczność i efektywność wykorzystania funduszy europejskich wspierających rozwój lokalny, którego jednym z aspektów jest rozwój gospodarki na poziomie

[253] A. Jaki, T. Rojek, *Rola funduszy europejskich w kreowaniu rozwoju i innowacyjności regionów w Polsce*, [w:] Studia i Prace WNEIZ US nr 52/2, Szczecin 2018. DOI: 10.18276/SIP.2018.52/2-04.
[254] *Ibidem*.
[255] A. Sztando, *Lokalny interwencjonizm samorządowy, czyli kształtowanie gminnego rozwoju gospodarczego*, „Studia Regionalne i Lokalne", nr 1(1), 2000, s. 79–89.
[256] Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, *Zasady realizacji instrumentów...,* op. cit.

gminy czy powiatu[257]. Rozwój lokalny należy postrzegać wieloaspektowo, ponieważ osiągnięcie celu – pozytywnej zmiany cywilizacyjnej w warunkach życia mieszkańców danego układu lokalnego – zależy m.in. od osiągania coraz lepszych wskaźników ekonomicznych, co stawia przed samorządami ważne zadanie racjonalnego zarządzania finansami samorządowymi[258]. Przygotowanie terenów inwestycyjnych, poprzez wyposażenie ich w niezbędną infrastrukturę, pozwala wykorzystać potencjał danego obszaru oraz stwarza warunki sprzyjające lokalnemu rozwojowi.

[257] E. Psyk-Piotrowska*, Aktywizacja i rozwój lokalny jako program i metoda działania na rzecz zmian*, „Acta Universitatis Lodziensis, Folia Sociologica", nr 37, 2011, s. 149–163.
[258] Zob. E. Psyk-Piotrowska, *Aktywizacja i rozwój lokalny...,* op. cit., s. 149–163; A. Wojarska, R. Marks-Bielska, *Fundusze Unii Europejskiej jako źródło finansowania rozwoju lokalnego gmin województwa warmińsko-mazurskiego*, „Optimum. Studia Ekonomiczne", nr 4 (76) 2015, s. 103–120, http://dx.doi.org/10.15290/ose.2015.04.76.07.

Rozdział 3. Istota i uwarunkowania funkcjonowania stref aktywności gospodarczej

3.1. Geneza oraz cele tworzenia stref aktywności gospodarczej

W konkurencyjnym otoczeniu samorządy lokalne podejmują próby zwiększenia efektywności zarządzania lokalnymi zasobami. Spośród wielu aktywności samorządów lokalnych kluczowym staje się pozyskanie inwestorów. Rozwój przedsiębiorczości stanowi istotny element lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego, z kolei władze samorządowe podejmując działania proinwestycyjne, stosują interwencjonizm lokalny, na rzecz zapewnienia odpowiednich warunków do lokalizacji przedsiębiorstw na terenie danej gminy, tym samym stając się inicjatorami procesów rozwojowych[259]. Aktywna polityka pobudzania przedsiębiorczości powinna zatem stać się kluczowym elementem strategii rozwoju lokalnego[260]. Po rozpoznaniu zasobów oraz określeniu potrzeb danej jednostki samorządu terytorialnego ważnym aspektem staje się opracowanie narzędzi, które prowadzić mogą w przyszłości do rozwoju działalności gospodarczej. Jednym z narzędzi dających możliwość odpowiedzi władz samorządowych na powyższe wyzwania są strefy aktywności gospodarczej. Stanowią one wydzielony obszar przygotowany dla inwestorów jako teren przeznaczony dla rozwoju sektora przemysłowo-usługowego oraz tworzone są z myślą o wykreowaniu lokalnego centrum rozwoju gospodarczego. SAG są skutecznym narzędziem zagospodarowania wolnych zasobów gminnych nieużytków, terenów poprzemysłowych oraz obszarów zdegradowanych. Głównym celem ich tworzenia jest zapewnienie warunków dla dokonywania inwestycji i podejmowania działalności gospodarczej na terenie gmin, co wpływa na dynamizowanie ich rozwoju społeczno-gospodarczego, a z czasem może przynieść inne pozytywne efekty w postaci wprowadzania produkcji na wyższym poziomie zaawansowania technologicznego, zagospodarowania terenów zdegradowanych oraz tworzenia inicjatyw klastrowych.

Należy również wskazać, iż strefy aktywności gospodarczej wypełniają w dużej mierze założenia modelu intensywnego rozwoju w zakresie pobudzania przedsiębiorczości[261]. Opiera się on na lokalnych podmiotach gospodarczych oraz przyciąganiu inwestorów zewnętrznych. Wymaga także przygotowania zorganizowanych terenów pod inwestorów, rozbudowy infrastruktury technicznej oraz stworzenia kompleksu gospodarczego. Istotna jest również

[259] B. Wojtyra, *Lokalne strefy aktywności gospodarczej..., op. cit*., s. 37.
[260] W. Jarczewski, *Pozyskiwanie inwestorów do...,* op. cit.
[261] B. Filipiak, M. Kogut-Jaworska, *Modele pobudzania przedsiębiorczości na poziomie lokalnym*, [w:] R. Brol (red.), Gospodarka regionalna i lokalna w teorii i praktyce, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009, s. 193-203.

współpraca pomiędzy sektorem publicznym oraz prywatnym, co w przyszłości może skutkować wymiernymi efektami w postaci przedsięwzięć inwestycyjnych oraz uzyskania poparcia lokalnej społeczności. Punktem wyjścia do dalszych rozważań nad problematyką związaną z istotą funkcjonowania stref aktywności gospodarczej jest przybliżenie historii, uwarunkowań oraz efektów działania specjalnych stref ekonomicznych, które w wielu krajach, w tym również w Polsce były pierwowzorem dla tworzenia zorganizowanych terenów inwestycyjnych. Wyżej wskazane zagadnienia są ze sobą silnie powiązane teoretycznie oraz empirycznie. Ponadto należy wskazać, iż strefy aktywności gospodarczej powstały w oparciu o model funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych oraz istnieją z nimi we wspólnej przestrzeni gospodarczej.

Próby tworzenia obszarów, które miały zapewniać przedsiębiorstwom preferencyjne warunki prowadzenia działalności, miały miejsce już w czasach starożytnego Rzymu. Wówczas wybranym miastom przyznawano przywileje handlowe. W średniowieczu natomiast tworzono *„hanze”,* czyli związki miast handlowych[262]. Zrzeszone obszary udzielały sobie wzajemnego wsparcia ekonomicznego, utrudniając tym samym pracę kupcom, którzy znajdowali się poza związkiem. Początki stref o charakterze uprzywilejowanym sięgają XVI wieku. Jako pierwsze, które uzyskały oficjalnie specjalny status, polegający na zwolnieniu z opłat (głównie ceł i podatków) oraz przepisów obowiązujących poza ich terenem, były niektóre porty morskie (np. włoski port Reggio w 1547 r., Gibraltar w 1701 r., a także Aden, Singapur oraz Hongkong)[263]. W XIX wieku również wiele portów zachodnioeuropejskich otrzymało status strefy wolnego handlu (np. Sztokholm, Kopenhaga, Hamburg oraz Brema). Działalność stref ekonomicznie uprzywilejowanych koncentrowała się przede wszystkim na handlu, przechowywaniu towarów oraz dystrybucji. W strefach wolnego handlu obowiązywał zakaz prowadzenia działalności produkcyjnej[264]. Pierwszą bezcłową strefą o charakterze produkcyjnym była strefa utworzona w Puerto Rico w 1951 r., z kolei bardziej znanym przykładem jest przemysłowa strefa wolnocłowa, powszechnie znana jako eksportowa strefa przetwórcza w Shannon, w Irlandii, która powstała w 1959 r.[265] Dopiero w latach 70. XX wieku

[262] B. Wojtyra, *Lokalne strefy aktywności gospodarczej..., op. cit*.
[263] Zob. *Założenia ustanowienia w Polsce specjalnych stref ekonomicznych (propozycja)*, przygotowane przez Biuro Pełnomocnika Ministra Przemysłu i Handlu ds. Specjalnych Stref Ekonomicznych przy współpracy Agencji Rozwoju Przemysłu SA oraz International Development Ireland z Shannon, czerwiec 1993.
[264] A. Durski, *Strefy uprzywilejowane w gospodarce światowej*, „Sprawy Międzynarodowe” 1988, nr 10, s. 93-104.
[265] Początkowo irlandzka strefa funkcjonowała jako wolnocłowa Shannon Free Zone. Jednakże z uwagi na fakt, iż działalność handlowa okazała się niewystarczająca, umożliwiono prowadzenie na terenie tej strefy działalności produkcyjnej.

odnotowano znaczący wzrost zainteresowania instrumentami uprzywilejowania strefowego. Nowe strefy powstawały głównie w krajach rozwijających się, takich jak np. Tajwan (Kaoshiung, 1965 r.), Korea (Masan, 1971 r.), Malezja (Penang, 1971 r.), Filipiny (Bataan, 1971 r.) oraz innych krajach Azji, Afryki Środkowej, Ameryki Południowej i Europie. Podkreślenia wymaga fakt, iż udogodnienia dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze stref uprzywilejowanych miały na celu wyzwolenie dodatkowej przedsiębiorczości w tych regionach, gdzie była ona niedostateczna w stosunku do potencjalnych możliwości[266].

Na świecie specjalne strefy ekonomiczne (SSE) mogą występować pod różnymi nazwami (np. strefa wolnego handlu, strefa przedsiębiorczości lub strefa handlu zagranicznego), ale ich wspólną cechą jest udzielanie wsparcia inwestorom. Największy wzrost liczby stref odnotowano na przełomie lat 90. XX w. oraz początku XXI w. Tworzenie specjalnych stref ekonomicznych jest praktyką stosowaną na całym świecie. Ich funkcjonowanie wpływa pozytywnie na gospodarki lokalne, w szczególności poprzez[267]:

- wzrost zatrudnienia,
- napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ),
- rozwój kapitału ludzkiego,
- transfer wiedzy, technologii oraz know-how.

W Polsce pojawienie się specjalnych stref ekonomicznych było efektem szeregu zjawisk towarzyszących transformacji ustrojowej oraz gospodarczej po 1989 r. Do najistotniejszych przemian ówczesnego okresu, które skłoniły władze kraju do poszukiwania nowych instrumentów interwencjonizmu były m.in. upadek wielu przedsiębiorstw, zwłaszcza przemysłowych w pierwszej fazie transformacji na początku lat 90. XX w., pojawienie się bezrobocia oraz stopniowa prywatyzacja gospodarki, a wraz z nią napływ kapitału zagranicznego oraz bezpośrednich inwestycji zagranicznych[268]. Pierwsza strefa powstała

[266] C. Pilarska, *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2009, s. 7-8.
[267] Zob. *Specjalne Strefy Ekonomiczne po 2020 roku. Analiza dotychczasowej działalności oraz perspektywy funkcjonowania*, Ernst&Young, 2011, s. 5.
[268] Zob. B. Domański, *Kapitał zagraniczny w przemyśle Polski, Prawidłowości rozmieszczenia, uwarunkowania i skutki,* Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków 2001; T. Stryjakiewicz, *Adaptacja przestrzenna przemysłu w Polsce w warunkach transformacji*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1999; W. Budner, *Lokalizacja przedsiębiorstw. Aspekty ekonomiczno-przestrzenne i środowiskowe*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2004; R. Matykowski, M. Siwek, *Proces „pączkowania" podstref w ramach specjalnych stref ekonomicznych*, [w:] D. Świątek, M. Bednarek, P. Siłka (red.), Współczesne problemy badawcze geografii polskiej – geografia człowieka, Dokumentacja Geograficzna, Poznań 2008; W. Kolczyński, W. Wojtasik, *Innowacyjne i społeczne oddziaływanie specjalnych stref ekonomicznych i klastrów w Polsce*, Towarzystwo Inicjatyw Naukowych, Katowice 2010; T. Rachwał, *Industrial restructuring in Poland and other European Union states in the era of economic globalization*, Procedia Social and Behavioral Sciences 2011.

w Mielcu w 1995 r. na terenie należącym do Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego *„PZL Mielec”*.

Pierwotnie polskie SSE miały charakter narzędzia wspierania obszarów najsłabszych ekonomicznie oraz właśnie na takich obszarach były tworzone. Tworzenie stref miało pomóc w rozwiązaniu problemów związanych ze skutkami transformacji ustrojowej poprzez kierowanie inwestycji na obszary, w których poziom bezrobocia był największy. Przedsiębiorstwa, w zamian za korzystniejsze warunki zakładania oraz prowadzenia działalności gospodarczej, miały tworzyć nowe miejsca pracy oraz tym samym poprawiać kondycję gospodarczą regionów, na obszarze których zostały zlokalizowane. Dzięki SSE wzrosła liczba utworzonych nowych miejsc pracy, zrewitalizowane zostały również tereny zdegradowane, poprzemysłowe i nieużytki. Lokalizacja specjalnych stref ekonomicznych oraz stosowanie preferencyjnych warunków funkcjonowania przedsiębiorstw na atrakcyjnych terenach jest pomocne w przyciąganiu inwestorów oraz zwiększa dysproporcje pomiędzy centrami rozwoju i obszarami peryferyjnymi[269]. SSE oferują inwestorom korzystne warunki rozwoju tzw. zachęty, które można podzielić na finansowe oraz pozafinansowe[270]. Do zachęt finansowych można zaliczyć m.in.:

- Zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych lub od osób fizycznych;
- Zwolnienia z podatku od nieruchomości, gruntu;
- Zwolnienia z opłat celnych;
- Możliwość otrzymania preferencyjnych kredytów.

Zachęty pozafinansowe to przede wszystkim:

- Pomoc przy dopełnianiu formalności związanych z rozpoczęciem inwestycji;
- Stosowanie uproszczonych procedur administracyjnych w odniesieniu do inwestorów, którzy rozpoczynają działalność oraz funkcjonują na obszarze stref;
- Wsparcie marketingowe;
- Dostęp do rozbudowanej infrastruktury[271].

Na rys. 8 przedstawiono rozwój specjalnych stref ekonomicznych w Polsce.

[269] M. K. Stawicka, *Specjalne Strefy Ekonomiczne w Unii Europejskiej*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu Nr 246, s. 442.
[270] *Ibidem,* s. 434-439.
[271] *Ibidem,* s. 434-439.

Rys. 8. Rozwój specjalnych stref ekonomicznych w Polsce
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii.

Według pierwotnych założeń większość specjalnych stref ekonomicznych miała funkcjonować jedynie przez 20 lat. Dwukrotnie podjęto jednak decyzję o wydłużeniu tego okresu. Po raz pierwszy w 2008 r. ujednolicono i przedłużono okres ich funkcjonowania do 2020 r.[272] oraz w 2015 r. Rada Ministrów przyjęła 14 rozporządzeń dotyczących SSE, przedłużając ich funkcjonowanie do 31 grudnia 2026 r.[273] Dodatkowo znowelizowano rozporządzenie w sprawie kryteriów, umożliwiających objęcie niektórych gruntów specjalną strefą ekonomiczną. Złagodzono również warunki, których spełnienie umożliwia włączenie do strefy. Powyższe dotyczy m.in. prywatnych gruntów będących własnością przedsiębiorstw oraz wymagań w zakresie minimalnej liczby utworzonych miejsc pracy i minimalnej wartości poniesionych nakładów inwestycyjnych[274]. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na fakt, iż na mocy ustawy o wspieraniu nowych inwestycji z dn. 10.05.2018 r. została zlikwidowana możliwość zmiany granic oraz obszaru specjalnych stref ekonomicznych[275]. Zgodnie

[272] Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 15 grudnia 2008 r. w sprawie poszczególnych SSE (Dz. U. z 2008 r. Nr 232, poz. 1549-1562, z późn. zm.).
[273] Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 23 lipca 2013 r. w sprawie poszczególnych SSE (Dz. U. z 2013 r., poz. 968-981, z późn. zm.).
[274] Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 10 grudnia 2008 r. w sprawie szczegółowych kryteriów, których spełnienie umożliwia objęcie specjalną strefą ekonomiczną gruntów stanowiących własność lub użytkowanie wieczyste podmiotów innych niż zarządzający specjalną strefą ekonomiczną, Skarb Państwa, jednostka samorządu terytorialnego oraz związek komunalny (Dz. U. z 2008 r. Nr 224, poz. 1477, z późn. zm.).
[275] W czerwcu 2018 r. przyjęto ustawę o wspieraniu nowych inwestycji, która wprowadza nowy instrument zrównoważonego rozwoju gospodarki tzw. Polską Strefę Inwestycji (PSI). Stanowi ona niejako rozszerzenie dotychczas działających SSE, a docelowo ma je zastąpić. Głównym celem PSI jest objęcie strefą blisko 100% terenów inwestycyjnych, co jest zasadniczą zmianą w stosunku do poprzednio obowiązujących przepisów, które

z aktualnym brzmieniem art. 5a ust. 1 ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych dopuszczalne jest jedynie połączenie lub zniesienie strefy przed upływem okresu, na jaki została ona ustanowiona. Obecnie w Polsce istnieje 14 specjalnych stref ekonomicznych. W przyszłości istniejące specjalne strefy ekonomiczne mogą zostać przekształcone w strefy aktywności gospodarczej, czego efektem będzie przeniesienie odpowiedzialności za tworzenie oraz funkcjonowanie tych obszarów na samorządy lokalne[276]. Zmienione zasady działania SSE wprowadzają preferencje dla inwestycji podejmowanych na obszarach o wysokim poziomie bezrobocia, dla mikro-, małej i średniej przedsiębiorczości oraz w miastach tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Mobilizacja znaczących prywatnych inwestycji może odwrócić trend powiększających się dysproporcji terytorialnych na poziomie podregionów w zakładaniu i rozwoju przedsiębiorstw. Konieczne jest zatem zarówno wsparcie rozwoju lokalnych przedsiębiorców, jak również przyciąganie kapitału spoza regionu. Instrumentem wspierania inwestycji oraz zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej regionów jest Polska Strefa Inwestycji[277]. Otwarcie możliwości uzyskania wsparcia dla MŚP zwiększy napływ inwestycji w rejony słabiej rozwinięte, które na obecnym etapie rozwoju nie są w stanie sprostać wymaganiom dużych inwestorów, jak infrastruktura czy dostępność zasobów ludzkich. Szczególnymi preferencjami w ramach przyciągania inwestycji zewnętrznych obejmowani będą inwestorzy mający wpływ na konkurencyjność i innowacyjność regionalnych gospodarek oraz wpisujący się w regionalne inteligentne specjalizacje (RIS). W szerszym kontekście specjalne strefy ekonomiczne stanowią element gospodarki światowej poprzez swoje międzynarodowe powiązania[278].

W ramach specjalnych stref ekonomicznych tworzone są również podstrefy, które stanowią tereny inwestycyjne na poziomie lokalnym oraz często utożsamiane są z pojęciem stref aktywności gospodarczej, definiowanymi jako[279]: *„(...) wydzielone i przygotowane do inwestycji obszary odpowiadające zapotrzebowaniu potencjalnych inwestorów, tworzone najczęściej przez samorządy lokalne”*. Podstrefy specjalnych stref ekonomicznych powstają na gruntach stanowiących własność zarządzającego, Skarbu Państwa, jednoosobowych spółek

w ramach SSE obejmowały zaledwie 0,08% obszaru kraju. Stanowi ona również istotne narzędzie wspierające priorytetowe obszary zdefiniowane w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, w szczególności w zakresie inwestycji prywatnych.

[276] Zob. *Specjalne Strefy Ekonomiczne po 2020 roku*..., op. cit.

[277] Ustawa z dn. 10 maja 2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji (Dz.U. z 2018 r., poz. 1162).

[278] S. Korenik, *Uwarunkowania ekonomiczne tworzenia specjalnych stref ekonomicznych*, [w:] M. Obrębalski (red.), Gospodarka lokalna w teorii i praktyce, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 1998, s. 135-141.

[279] J. Stanienda, *Determinanty rozwoju stref aktywności gospo*darczej, Zeszyty Naukowe MWSE w Tarnowie, 1(17), 2011, s. 257.

Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub związku komunalnego. Mogą to być również grunty oddawane zarządzającemu lub jednoosobowej spółce Skarbu Państwa w użytkowanie wieczyste. Głównym zamierzeniem powołania strefy jest pozytywne oddziaływanie na rozwój oraz racjonalne gospodarowanie na danym obszarze, zarówno w układzie regionalnym, jak również lokalnym. Pierwsze strefy aktywności gospodarczej w Polsce powstawały na początku lat 90. XX w., czyli od początku transformacji gospodarczej. Początkowo ich lokalizacja obejmowała przede wszystkim komunalne tereny niezagospodarowane. Z kolei działania podejmowane w ramach SAG miały kluczowe znaczenie dla wzrostu poziomu inwestycji komercyjnych, zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej regionu, rozwoju przedsiębiorczości oraz w rezultacie powstawania nowych miejsc pracy[280]. Pierwotnym priorytetem powstających stref aktywności gospodarczej było przede wszystkim inicjowanie rozwoju regionów słabiej rozwiniętych zarówno pod względem gospodarczym, jak również infrastrukturalnym. Celem tworzenia stref było przyspieszenie rozwoju gospodarczego części terytorium kraju, w szczególności poprzez[281]:

- Rozwój określonych dziedzin działalności gospodarczej;
- Rozwój nowych rozwiązań technicznych i technologicznych oraz ich wykorzystanie w gospodarce narodowej;
- Rozwój eksportu;
- Zwiększenie konkurencyjności wytwarzanych wyrobów i świadczonych usług;
- Zagospodarowanie istniejącego majątku przemysłowego i infrastruktury gospodarczej;
- Tworzenie nowych miejsc pracy;
- Zagospodarowanie niewykorzystanych zasobów naturalnych z zachowaniem zasad równowagi ekologicznej.

Dzięki preferencyjnym warunkom inwestorzy byli zachęcani do podejmowania działalności gospodarczej na danym obszarze. Obecnie strefy często działają w atrakcyjnych z punktu widzenia inwestorów miejscach, powodując tym samym rosnące dysproporcje pomiędzy obszarami peryferyjnymi oraz centrami rozwoju gospodarczego[282]. Strefy aktywności gospodarczej mają kluczowe znaczenie w podnoszeniu atrakcyjności inwestycyjnej regionu, pobudzaniu przedsiębiorczości oraz tworzeniu nowych miejsc pracy. Samorządy lokalne

[280] *Zarządzanie strefami aktywności gospodarczej. Podręcznik dobrych praktyk*, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Polityki Regionalnej, Kraków 2015.
[281] B. Wojtyra, *Lokalne strefy aktywności gospodarczej w procesie rozwoju obszarów wiejskich województwa wielkopolskiego*, Rozprawa doktorska, Poznań 2018.
[282] M. K. Stawicka, *Specjalne Strefy Ekonomiczne…, op. cit.*, s. 442.

dostrzegając pozytywne skutki funkcjonowania SAG budują infrastrukturę techniczną oraz zmieniają podział terenów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Gminy posiadające dobrze rozwiniętą sieć infrastruktury technicznej, stanowią szczególnie korzystne miejsca do lokalizacji inwestycji przez potencjalnych inwestorów. Wyposażone w podstawową infrastrukturę techniczną obszary mogą przyjmować przedsiębiorstwa na różnym etapie rozwoju, w tym duże przedsiębiorstwa oraz podmioty z udziałem kapitału zagranicznego. Idea przygotowywania uprzywilejowanych obszarów dla potencjalnych inwestorów jest związana z faktem dysponowania przez jednostki samorządu terytorialnego szerokim spektrum możliwości oddziaływania na rozwój przedsiębiorczości. Konsekwencją powyższych decyzji strategicznych jest podnoszenie konkurencyjności danej gminy w regionie. Mając na uwadze powyższe, strefy aktywności gospodarczej stanowią instrument kreowania polityki rozwoju na poziomie lokalnym poprzez kształtowanie korzystnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej. Do najistotniejszych narzędzi i działań, służących przyciąganiu potencjalnych inwestorów do SAG oraz świadczących o potencjale danej strefy, należą:

- Przygotowanie infrastrukturalne obszaru uzbrojonego w podstawowe media, wkomponowanego w sieć komunikacyjną zarówno lokalną, jak również regionalną i krajową;
- Korzyści finansowe, na które składają się propozycje ulg podatkowych, ceny gruntów lub dzierżawy;
- Działania informacyjne oraz promocyjne dot. terenu przeznaczonego pod prowadzenie działalności gospodarczej;
- Pomoc inwestorom w procesach inwestycyjnych, administracyjnych, zatrudnianiu kadr;
- Przygotowanie prawne gruntu oraz jego położenie, ułatwiające i przyspieszające proces inwestycji;
- Odpowiedni klimat społeczno-kulturowy wśród społeczności lokalnej;
- Możliwość dofinansowania inwestycji.

Ponadto, co istotne, wyróżnia się cztery podstawowe grupy efektów funkcjonowania stref aktywności gospodarczej[283]. Pierwszą grupę stanowią wyniki ekonomiczne, do której należą w szczególności:

- Wzrost dochodów samorządu z tytułu podatków od nieruchomości i innych podatków lokalnych;

[283] Zob. E. Markowska−Bzducha, *Rola samorządu terytorialnego we wspieraniu lokalnej przedsiębiorczości*, Finanse Komunalne 2013, s. 5-23, za: A. Grycuk, P. Russel, *Zaangażowanie jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w tworzenie instytucji wspierających przedsiębiorczość,* Studia BAS, 1/2014.

- Wzrost wpływów do samorządu z udziału w podatkach dochodowych w związku z zakładanym rozwojem przedsiębiorczości;
- Wzrost dochodów mieszkańców, którzy znajdą zatrudnienie w przedsiębiorstwach działających w ramach SAG;
- Dywersyfikacja lokalnego rynku pracy;
- Efekty mnożnikowe, czyli szereg skutków mających charakter sprzężenia zwrotnego, polegających na zakładaniu oraz rozwoju działalności gospodarczych w wyniku kreowania popytu lokalnego związanego z działalnością dostawców, odbiorców, podwykonawców itp. powstałego pod wpływem uruchomienia lokalnej strefy aktywności gospodarczej oraz podmiotów w niej działających; efekt mnożnikowy jest skutkiem powiązań przedsiębiorstw z otoczeniem[284].

Drugą kategorię stanowią skutki społeczne, na które składają się m.in:

- Zmiana poziomu życia mieszkańców, w związku z polepszeniem się sytuacji na lokalnym rynku pracy;
- Nowe możliwości rozwoju zawodowego;
- Zmiany w infrastrukturze społecznej – w przypadku powstania dużego przedsiębiorstwa często pośrednim efektem staje się konieczność rozwoju budownictwa mieszkaniowego dla potencjalnych pracowników zakładu, ponadto oczywiste konsekwencje, niesie za sobą ewentualny wzrost liczby ludności jednostki samorządu terytorialnego.

Do trzeciej grupy należą efekty przestrzenne, a wśród nich w szczególności:

- Rozwój infrastruktury technicznej;
- Zmiany w użytkowaniu ziemi, rozumiane jako strategiczne, zgodne z rozwojem zrównoważonym oraz zasadami planowania przestrzennego zajęcie terenu poprzez racjonalne wykorzystanie zasobów lokalnych pod funkcje inwestycyjne;
- Pojawienie się nowych relacji przestrzennych wywołanych np. dojazdami mieszkańców do pracy w przedsiębiorstwach działających w ramach strefy;
- Zagospodarowanie oraz rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

Ostatnią kategorią są pozostałe, potencjalne skutki powstania oraz funkcjonowania stref

[284] Efekty mnożnikowe wpływają na proces zakorzenienia (*ang. embeddedness)* przedsiębiorstwa w lokalnej przestrzeni gospodarczej (Zob. T. Stryjakiewicz (red.), *Wpływ inwestorów zagranicznych na rozwój regionalny i lokalny na przykładzie GlaxoSmithKline Pharmaceuticals S.A. w Poznaniu*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2004; B. Domański, *Kapitał zagraniczny w przemyśle Polski. Prawidłowości rozmieszczenia, uwarunkowania i skutki*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków 2001; A. Tobolska, *Miejsce inwestora zagranicznego w przestrzeni lokalnej i regionalnej na przykładzie Swedwood w Chlastawie*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Seria Studia i Prace z Geografii i Geologii, nr 5, Poznań 2010; B. Domński, K. Gwosdz, *Multiplier effects in local and regional development*, Quaesiones Geographicae 2010.

aktywności gospodarczej, do których można zaliczyć m.in.:

- Wzrost atrakcyjności gminy jako miejsca lokalizacji przedsiębiorstwa;
- Optymalne wykorzystanie lokalnych zasobów (ziemi, ludności);
- Wprowadzanie produkcji o wyższym poziomie zaawansowania technologicznego;
- Pobudzanie tworzenia inicjatyw klastrowych;
- Promocja gminy w regionie poprzez rozpowszechnianie informacji na temat zasobów lokalnych oraz terenów inwestycyjnych i korzyści płynących dla prowadzących działalność gospodarczą.

Podsumowując, zarówno SAG, jak również SSE to obszary, które oferują atrakcyjne warunki do rozpoczęcia oraz prowadzenia działalności gospodarczej. Są tworzone[285] jako narzędzia zachęcające do inwestowania oraz prowadzenia działalności gospodarczej na danym obszarze, przyczyniając się jednocześnie do rozwoju lokalnego regionu, na którym są zlokalizowane. Ponadto stwarzają nowe w skali lokalnej oraz regionalnej bieguny wzrostu, umożliwiające przekształcanie sąsiadujących wolnych zasobów gminnych nieużytków, terenów poprzemysłowych oraz obszarów zdegradowanych. Należy również wskazać, iż strefy aktywności gospodarczej wypełniają w dużej mierze założenia modelu intensywnego rozwoju w zakresie pobudzania przedsiębiorczości, który w dużej mierze opiera się na lokalnych podmiotach gospodarczych oraz przyciąganiu inwestorów zagranicznych.

[285] Zob. www.nbportal.pl/wiedza/artykuly/gospodarka/po_co_nam_strefy_ekonomiczne [dostęp: 10.03.2022].

3.2. Strefy aktywności gospodarczej w dokumentach strategicznych i planistycznych

Tworzenie warunków do koncentrowania się podmiotów gospodarczych zdolnych do wykorzystania potencjału danego miejsca może stać się gwarancją trwałego, samodzielnego oraz długookresowego rozwoju otoczenia lokalnego. Władze samorządowe podejmują próby doboru zespolonych działań służących rozwojowi lokalnemu. Inwestycje realizowane na poziomie lokalnym dotyczą głównie elementów infrastruktury komunalnej, wyznaczają kierunki rozwoju wybranych obszarów działalności, obejmują remonty oraz konserwacje eksploatowanych części majątku komunalnego. Wzrost świadomości społecznej oraz konieczność dostosowywania się do wymogów unijnych determinują strukturę realizowanych przez samorządy inwestycji, które dotyczą m.in. sfery ochrony środowiska, infrastruktury drogowej, ośrodków badawczo-rozwojowych. Udostępnianie podmiotom gospodarczym wybranych składników mienia komunalnego celem prowadzenia działalności o charakterze zarobkowym skutkuje minimalizowaniem barier w zakresie rozwoju przedsiębiorczości lokalnej[286]. Aktywnie realizowana na danym obszarze polityka w zakresie wspierania lokalnych przedsiębiorców w sposób bezpośredni determinuje rozwój infrastruktury lokalnej. Decyzje władz samorządowych dotyczące perspektyw rozwoju określonych obszarów oraz wizje ich funkcjonowania w przyszłości zostają odzwierciedlone w strategiach rozwoju samorządów terytorialnych. Z punktu widzenia tworzenia lokalnych stref aktywności gospodarczej strategie rozwoju obejmują wykorzystanie endogenicznych potencjałów gospodarczych regionów, w tym tworzenie warunków do pełniejszego wykorzystywania stref oraz zachęcanie do poszerzenia oferty instytucji wspierających biznes[287]. Kompleksowe podejście w trakcie procesu planowania strategicznego umożliwia wykreowanie strategii rozwoju jednostki samorządowej o zróżnicowanych korzyściach oraz pozwala m.in. na[288]:

- Przeprowadzenie oceny mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń dla poszczególnych kierunków rozwoju;
- Określenie przyszłości w perspektywie kilkunastu lat i zapisanie tego procesu w formie dokumentu;

[286] T. Skica, *Instrumenty wspierania przedsiębiorczości...,* op. cit., s. 43-62.
[287] *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2030.* Powyższy dokument został uchwalony w dn. 17 grudnia 2020 r. przez Sejmik Województwa Małopolskiego oraz stanowi aktualizację dokumentu pn. *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*.
[288] A. Potoczek, S. Jachowicz, *Administracja publiczna w procesie zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym*, Wyższa Szkoła Suwalsko-Mazurska im. Papieża Jana Pawła II w Suwałkach, Toruń-Warszawa 2005, s. 282.

- Kompleksowe spojrzenie na dany obszar i powiązanie ze sobą poszczególnych dziedzin działalności oraz sfer funkcjonalnych i problemowych;
- Racjonalne gospodarowanie posiadanymi zasobami (m.in. siłą roboczą, majątkiem trwałym i obrotowym, infrastrukturą, środowiskiem) oraz ich efektywne pozyskanie;
- Łatwiejsze poszukiwanie krajowych i zagranicznych środków finansowych wspierających rozwój;
- Kontrolowanie i ocenianie postępów oraz korygowanie błędów przez wszystkich członków społeczności lokalnej i regionalnej;
- Tworzenie grup współdziałających ze sobą i zaangażowanie mieszkańców w planowanie rozwoju swojej przyszłości;
- Zarządzanie danym obszarem niezależnie od zmieniających się układów politycznych.

Powyższe umożliwia sporządzenie planu strategicznego wytyczającego zasadnicze kierunki działań oraz określającego cele jednostki terytorialnej. Należy wskazać, iż jednostki samorządowe sporządzając opracowania strategiczne powinny je odpowiednio skorelować z opracowaniami planistycznymi oraz wieloletnimi planami finansowymi i inwestycyjnymi. W procesie budowania strategii istotne jest również rozpoznanie oraz ocena pojawiających się szans i zagrożeń. Planowanie strategiczne jest zatem istotnym wyznacznikiem działalności władz oraz ich podejścia do rozwoju lokalnego. Samorządy terytorialne powinny wskazywać takie kierunki i cele rozwoju, które przy jednoczesnym wykorzystywaniu lokalnych zasobów będą eliminowały pojawiające się bariery[289]. W odniesieniu do stref aktywności gospodarczej samorządy mają dowolność tworzenia tego typu dokumentów.

W praktyce samorządowej wykorzystywanych jest bardzo wiele różnorodnych typów strategii dziedzinowych, opartych na zróżnicowanym udziale czynników strategiotwórczych. Do kluczowych z uwagi na podjętą w pracy problematykę stref aktywności gospodarczej można zaliczyć m. in.: strategie wspierania rozwoju przedsiębiorczości oraz strategie inwestycyjne. Przedsiębiorczość w warunkach lokalnych jest jednym z ważniejszych elementów przyczyniających się do podnoszenia konkurencyjności[290]. Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie danego regionu stanowi także jedno z podstawowych kryteriów przeważających w ocenie jej ogólnej efektywności ekonomicznej. Należy również wskazać, iż nieodzownym elementem rozwoju lokalnej przedsiębiorczości jest zagospodarowanie infrastrukturalne. Na ten czynnik zwracają bowiem uwagę potencjalni

[289] A. Szlaska, *Strategia rozwoju gminy jako wyznacznik podejścia lokalnej elity politycznej do rozwoju lokalnego*, Studia Regionalne i Lokalne Nr 3(29)/2007.
[290] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny…, op. cit.*, s. 119.

inwestorzy poszukujący korzystnej lokalizacji dla podjęcia określonej działalności gospodarczej[291]. Gospodarka finansowa jednostek samorządowych jest ściśle powiązana ze sferą inwestycji. Plany inwestycyjne stanowią integralny przedmiot działań strategii funkcjonalnej, określanej mianem strategii inwestycyjnej. Wieloletnie plany inwestycyjne kreowane na poziomie jednostek samorządu terytorialnego korespondują z założeniami gospodarki finansowej w zakresie doboru źródeł finansowania przyszłych projektów inwestycyjnych[292]. Podkreślenia wymaga fakt, iż strategie stają się istotnym narzędziem planowania i zarządzania procesami rozwoju terytoriów. Poszczególne regiony wykorzystują je do określenia swoich planów oraz zamierzeń dotyczących przyszłych działań. Wykorzystywane są one również przez gminy nawiązujące współpracę w ramach obszarów funkcjonalnych oraz w zakresie uzgadniania wspólnych kierunków planowanych działań. Polityka rozwoju oparta na obszarach funkcjonalnych umożliwia lepszą efektywność funkcjonowania oraz rozwoju przedmiotowych obszarów w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, w tym także środowiskowym. Zarządzanie rozwojem na obszarach wykraczających poza teren jednej gminy pomaga w budowaniu spójności terytorialnej, jest źródłem oszczędności dla jednostek samorządu terytorialnego oraz kierunkiem promowanym w polityce spójności.

Przyjęta nowelizacja ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju[293] wprowadza dla jednostek samorządu terytorialnego wiele zmian w obszarze planowania strategicznego. To pierwszy etap reformy, której celem jest integracja wymiaru społecznego, gospodarczego i przestrzennego w dokumentach strategicznych, przygotowywanych na różnych poziomach administracji, w tym samorządowej. Na poziomie lokalnym zmiany dotyczą w szczególności strategii rozwoju gminy, która po raz pierwszy w polskim ustawodawstwie zyskała podstawę prawną w ustawie o samorządzie gminnym. Ustawa określa również zakres oraz procedurę sporządzania strategii. Dotychczas strategie gminne były opracowywane zgodnie z ogólnie przyjętymi standardami oraz przy zachowaniu spójności z wytycznymi dokumentów nadrzędnych. Obecnie jednostki samorządu terytorialnego mogą przygotowywać strategie, które będą instrumentami pozyskiwania środków zewnętrznych, a jednocześnie

[291] B. Filipiak, M. Kogut, A. Szewczuk, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny…, op. cit.*, s. 70.
[292] Zob. H. Janowska, *Strategie finansowania gminnych...,* op. cit., s. 73-176; R. Stanek, D. Śmiałkowski, *Wieloletnie plany inwestycyjne*, Municipium, Warszawa 2001, s. 28-36; U. Klewińska, *Wieloletni Plan Inwestycyjny: przygotowanie WPI – wniosek inwestycyjny*, t. 1, Agencja Rozwoju Komunalnego, Warszawa 1999, s. 18.
[293] Ustawa z dn. 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych ustaw (Dz. U. z 2020 r., poz. 1378).

pełnoprawnymi strategiami rozwoju, stanowiącymi element zintegrowanego systemu zarządzania rozwojem kraju. Co istotne, wraz z przyjętą nowelizacją[294] uchylono obowiązujący dokument planistyczny o zasięgu krajowym, tj. Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZP 2030)[295]. Powyższy dokument zawierał wizję zagospodarowania przestrzennego, kierunki polityki zagospodarowania kraju służące jej urzeczywistnieniu oraz zasady i mechanizmy koordynacji, wdrażania publicznych polityk rozwojowych mających istotny wpływ terytorialny. Wynikiem powyższych zmian jest również wprowadzenie strategii rozwoju ponadlokalnego. Powyższe narzędzie powstało z myślą o gminach sąsiadujących, powiązanych ze sobą funkcjonalnie, posiadających wspólne, uzupełniające się lub współzależne cele rozwojowe oraz chcących razem realizować politykę rozwoju w granicach swoich terytoriów. Strategia rozwoju ponadlokalnego jest dokumentem zintegrowanym, łączącym ze sobą sferę społeczną, gospodarczą i przestrzenną. Obowiązkowymi elementami strategii są w szczególności model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej. Kompleksowy dokument ma zapewnić koordynację przestrzenną działań planowanych w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz ładem przestrzennym. Obecnie Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej we współpracy z Instytutem Rozwoju Miast i Regionów oraz Instytutem Ochrony Środowiska prowadzi prace nad Koncepcją Rozwoju Kraju 2050 (KRK 2050). Jest to dokument wizyjny, który będzie kierunkowskazem w zarządzaniu rozwojem Polski. Zgodnie z założeniami koncepcja powinna stać się dokumentem łączącym planowanie społeczno-gospodarcze z przestrzennym. Głównym celem projektu jest wypracowanie (na podstawie badań naukowych) oraz wdrożenie dwóch kluczowych elementów systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem kraju – Koncepcji Rozwoju Kraju do 2050 r. i Modelu Struktury Przestrzenno-Funkcjonalnej Kraju (wynikających ze znowelizowanej w 2020 r. ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju)[296]. Funkcjonowanie lokalnych stref aktywności gospodarczej oprócz zapisów w dokumentach dotyczących strategii rozwoju poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego znajduje również swoje odzwierciedlenie w zapisach Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030[297]. Rozwija ona postanowienia

[294] Ustawa z dn. 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych ustaw (Dz. U. z 2020 r., poz. 1378).
[295] Zgodnie z założeniami nowej Ustawy, dokumentem zastępującym KPZK 2030 będzie nowa Koncepcja Rozwoju Kraju do roku 2050 (KRK 2050). Szerzej: https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/czym-jest-koncepcja-rozwoju-kraju-2050 [dostęp: 15.04.2023].
[296] Szerzej: https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/koncepcja-rozwoju-kraju-2050 [dostęp: 15.04.2023].
[297] *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*, Warszawa 2019. Pobrane z: https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego [dostęp: 14.02.2023].

Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.[298] m.in. za pomocą wsparcia w zakresie tworzenia oraz rozwoju terenów inwestycyjnych, z wykorzystaniem systemu aktywności stref ekonomicznych. Zgodnie z celami założonymi w powyższym dokumencie innowacyjny rozwój regionu wykorzystuje doskonalenie podejścia opartego na regionalnych inteligentnych specjalizacjach (RIS). W powyższym dokumencie przyjętym przez Radę Ministrów zostały określone kierunki interwencji w zakresie wzmocnienia sprawności administracyjnej samorządów terytorialnych oraz ich zdolności do współpracy z partnerami na rzecz rozwoju, m.in. poprzez wykorzystanie dostępnych instrumentów gospodarki nieruchomościami gminnymi i planowania przestrzennego do tworzenia lokalnych aktywności gospodarczej oraz centrów handlu lokalnego.

Powstawanie stref aktywności gospodarczej niesie za sobą szereg konsekwencji również w zagospodarowaniu przestrzennym. Zgodnie z obowiązującymi przepisami[299] planowanie przestrzenne, a tym samym odpowiedzialność za kreowanie lokalnej polityki przestrzennej spoczywa na samorządzie gminnym. Jest ona prowadzona w oparciu o następujące dokumenty planistyczne:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (SUiKZP) – określa w sposób ogólny politykę przestrzenną oraz lokalne zasady zagospodarowania; nie jest aktem prawa miejscowego, a więc nie zawiera przepisów powszechnie obowiązujących i nie może być podstawą do wydania decyzji administracyjnych; ma charakter obligatoryjnego aktu kierownictwa wewnętrznego obowiązującego w systemie organów gminy; jest podstawą sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP) – akty prawa miejscowego, będące podstawą planowania przestrzennego w gminie, przyjmowane w formie uchwały rady gminy, określające przeznaczenie, warunki i parametry kształtowania zabudowy oraz zagospodarowania terenu, a także rozmieszczenie inwestycji celu publicznego; miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego nie mogą być sprzeczne z zapisami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, mają charakter fakultatywny;
- Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, w tym decyzje

[298] Zob. *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, Warszawa 2017. Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dn.14 lutego 2017 r.

[299] Ustawa z dn. 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1073, z późn. zm.), w szczególności art. 3 pkt. 1, oraz zapisy Ustawy z dn. 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, z poźn. zm.), w szczególności art. 7 pkt. 1 oraz art. 17 pkt. 1.

o warunkach zabudowy oraz decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego – decyzje administracyjne, stanowiące według zamysłu ustawodawcy element uzupełniający system planowania przestrzennego jej wydanie ma na celu ustalenie warunków zmiany sposobu zagospodarowania terenu poprzez budowę obiektu budowlanego lub wykonanie innych robót budowlanych, w sytuacji gdy na danym terenie nie obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

W kontekście budowy stref aktywności gospodarczej najważniejsze opracowania to studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz tworzone na jego podstawie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Bazując na doświadczeniach praktyki planowania przestrzennego oraz analizując obowiązujące SUiZKP można dojść do wniosku, iż określenia zawarte w przedmiotowych dokumentach dotyczące stref aktywności gospodarczej są bardzo zróżnicowane[300]. Napotkać można różne określenia/sformułowania dotyczące SAG, m.in.: strefa zwiększonej aktywizacji gospodarczej, strefa aktywności inwestycyjnej, strefa gospodarcza, strefa przemysłowa, tereny obiektów produkcyjnych, składów i magazynów, tereny aktywności gospodarczej, tereny rozwoju/koncentracji zorganizowanej działalności gospodarczej, przemysłowo-usługowe[301]. Należy jednak podkreślić, iż samo SUiKZP nie ma jednak bezpośredniej mocy prawnej. Zatem sam zapis oraz wyznaczenie terenu strefy aktywności gospodarczej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest bezskuteczny. Stanowi jednak podstawę do sporządzania ważnego z punktu widzenia tworzenia stref aktywności gospodarczej dokumentu planistycznego jakim są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Wskazują one obowiązujące na danym terenie przeznaczenie tj. funkcję, a także parametry oraz wskaźniki kształtowania zabudowy oraz warunki zagospodarowania. Tereny przeznaczane w MPZP na funkcje stref aktywności gospodarczej zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury[302] powinny wpisywać się w zawarte w nim kategorie takie jak: tereny obiektów produkcyjnych, składów i magazynów (oznaczane symbolem P), tereny usługowe (symbol U) lub mieszane (symbol P/U). Szczegółowe zapisy dotyczące parametrów w MPZP zazwyczaj uwzględniają specyfikę planowanego przeznaczenia terenu oraz wskazują na rozwiązania mające stanowić w granicach przepisów, przyjazne środowisko do inwestowania.

[300] W przypadku MPZP poszczególne oznaczenia reguluje stosowne rozporządzenie.
[301] B. Wojtyra, *Lokalne strefy aktywności gospodarczej w planowaniu przestrzennym obszarów wiejskich województwa wielkopolskiego*, Studia KPZK PAN, t. CLXVII, 2016, s. 142-153.
[302] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dn. 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. Nr 164, poz. 1587, z późn. zm.).

Dokumenty strategiczne i planistyczne powinny uwzględniać potrzeby, ale również skutki planowanych lub prognozowanych zmian w przestrzeni społeczno-gospodarczej. Zdaniem W. Dziemianowicza[303] stan infrastruktury technicznej jest czynnikiem, który ma istotne znaczenie oraz należy do jednego z nielicznych, na który mają wpływ władze lokalne. W obrębie terenów stref aktywności gospodarczej jest to często warunek stanowiący o powodzeniu danego przedsięwzięcia. Mowa w tym względzie przede wszystkim o infrastrukturze technicznej związanej z przedmiotami ofert inwestycyjnych, nie zaś z ogólnym wyposażeniem w infrastrukturę danej miejscowości. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że samo przeznaczenie terenu w MPZP z myślą o utworzeniu w jego obrębie lokalnej strefy aktywności gospodarczej, a nawet przygotowanie infrastrukturalne mogą okazać się niewystarczające, aby zapewnić gminie zainteresowanie ze strony inwestorów. Niezwykle istotne dla skuteczności racjonalnej aktywnej polityki przestrzennej są zatem działania władz lokalnych oraz sprawna administracja umożliwiające kontrolę zagospodarowania i opanowanie pogarszającego się stanu przestrzeni[304]. Powyższe wymaga jednak skoordynowania miejscowych opracowań strategicznych z planistycznymi oraz wieloletnimi planami finansowymi i inwestycyjnymi.

[303] W. Dziemianowicz, *Rola władz samorządowych w stymulowaniu napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych*, [w:] Z. Olesiński (red.), Bezpośrednie inwestycje zagraniczne, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1998, s. 214-232.
[304] A. Miszczuk, M. Miszczuk, K. Żuk, *Gospodarka samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

3.3. Klasyfikacja i charakterystyka rodzajowa SAG

Na świecie funkcjonują różne formy zorganizowanych terenów inwestycyjnych, które działają na odmiennych zasadach. Powyższe zazwyczaj jest spowodowane odmienną kulturą prowadzenia działalności gospodarczej, poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, różnych zasad prawa planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz przepisów podatkowych. Co istotne, obszary przemysłowe wielu krajów ulegają znacznym przekształceniom już od dłuższego czasu. Stare okręgi przemysłowe, które znalazły się w głębokim kryzysie ekonomicznym, przechodzą procesy restrukturyzacji. Na obszarach dotąd słabo zindustrializowanych powstają nowe ośrodki przemysłowe, z kolei te istniejące w obrębie aglomeracji miejskich zmieniają swój charakter[305]. W konkurencyjnym otoczeniu samorządy lokalne starają się w aktywny sposób zwiększać efektywność zarządzania lokalnymi zasobami. Tworzenie lokalnych stref aktywności gospodarczej jest skutecznym narzędziem zagospodarowania wolnych zasobów gminnych nieużytków, terenów poprzemysłowych oraz obszarów zdegradowanych. Infrastrukturalne przygotowanie powyższych terenów do prowadzenia na ich obszarze działalności gospodarczej ma na celu podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu. W literaturze przedmiotu pojęcie strefy aktywności gospodarczej używane jest zamiennie z pojęciem parku technologicznego i zostało zdefiniowane jako[306]: *„zespół wyodrębnionych nieruchomości, w którego skład wchodzi, co najmniej nieruchomość, na której znajduje się infrastruktura techniczna pozostała po restrukturyzowanym lub likwidowanym przedsiębiorcy, utworzony na podstawie umowy cywilnoprawnej, której jedną ze stron jest jednostka samorządu terytorialnego, stwarzający możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorcom, w szczególności małym i średnim”*. Zgodnie z inną definicją SAG to: *„obszar przygotowany dla inwestora, ostatecznie intensywnie zaktywizowany gospodarczo, o planistycznym przeznaczeniu, związany z rozwojem sektora przemysłowo-usługowego, stanowiący lokalne centrum rozwoju gospodarczego, dzięki któremu realizowane są cele lokalnego rozwoju, takie jak: podniesienie konkurencyjności obszaru i zaktywizowanie go w stosunku do gmin sąsiednich, zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych, a co za tym idzie – stworzenie nowych miejsc pracy, rozwój infrastruktury technicznej, dywersyfikacja sektora zatrudnienia”*[307]. Z kolei cytując za Centrum Obsługi Inwestora i Eksportera[308] strefy

[305] K. Mazur, *Specjalne strefy ekonomiczne jako nowe obszary przemysłowe*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2004, s. 14.
[306] A. Grycuk, P. Russel, *Zaangażowanie jednostek…, op. cit.*, s. 70.
[307] B. Wojtyra, *Strefy aktywności gospodarczej w teoriach rozwoju…, op. cit.*, s. 25-35.
[308] *Zarządzanie strefami aktywności gospodarczej. Podręcznik dobrych praktyk…, op. cit.*

aktywności gospodarczej *„to wydzielone i przygotowane do inwestycji obszary, odpowiadające zapotrzebowaniu potencjalnych inwestorów, tworzone najczęściej przez samorządy lokalne. Strefy posiadają kluczowe znaczenie dla wzrostu poziomu inwestycji komercyjnych, w istotny sposób zwiększają atrakcyjność inwestycyjną regionu, rozwijają przedsiębiorczość i kreują nowe miejsca pracy. Gminy, dostrzegając pozytywne efekty działania takich stref, scalają nowe tereny, budują infrastrukturę techniczną, a także zmieniają przeznaczenie terenu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, dzięki czemu liczba stref aktywności gospodarczej stale wzrasta”.* Na szczególną uwagę zasługuje również definicja sformułowana w związku z uruchomieniem środków UE w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych na przygotowanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych. Zgodnie z zapisami Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 SAG to:[309] *„wydzielony pod względem obszarowym i przygotowany do inwestycji teren o powierzchni co najmniej 2 ha, odpowiadający udokumentowanemu[310] zapotrzebowaniu potencjalnych inwestorów (w odniesieniu do tzw. SAG rozproszonych, tj. zlokalizowanych na terenach nie tworzących obszaru zwartego, przynajmniej jedna z części strefy musi obejmować teren o powierzchni, co najmniej 2 ha), na którym, zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego lub dokumentem równoważnym[311], jest prowadzona działalność gospodarcza lub będzie prowadzona działalność gospodarcza”.* Pojęcie stref aktywności gospodarczej funkcjonuje w literaturze oraz w środowisku związanym z samorządem terytorialnym, jednak w przeciwieństwie do specjalnych stref ekonomicznych nie jest do końca sprecyzowane.

Przygotowanie terenów inwestycyjnych, poprzez wyposażenie ich w niezbędną infrastrukturę, pozwala wykorzystać potencjał danego obszaru oraz stwarza warunki sprzyjające lokalnemu rozwojowi. Głównym celem tworzenia stref aktywności gospodarczej jest zapewnienie warunków dla dokonywania inwestycji i podejmowania działalności gospodarczej na terenie gmin, co wpływa na dynamizowanie ich rozwoju społeczno-gospodarczego, a z czasem może przynieść inne pozytywne efekty w postaci wprowadzania

[309] Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 (SzOOP RPO WM). Wymóg przygotowania SzOOP został określony w ustawie z dn. 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.

[310] Udokumentowane zapotrzebowanie na tereny inwestycyjne powinno być wyrażone w postaci, np. listów intencyjnych, oficjalnych zapytań skierowanych do gmin.

[311] Za dokument równoważny uznaje się studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, o którym mowa w art. 9 – 13 ustawy z dn. 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, lub decyzję o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu.

produkcji na wyższym poziomie zaawansowania technologicznego, zagospodarowania terenów zdegradowanych oraz tworzenia inicjatyw klastrowych. Dzięki SAG realizowane mogą być także lokalne cele rozwoju, do których zaliczyć należy przede wszystkim[312]:

- Podniesienie konkurencyjności danego obszaru i zaktywizowanie go w stosunku do gmin ościennych;
- Zwiększenie liczby nowoczesnych podmiotów gospodarczych;
- Zwiększenie liczby dostępnych miejsc pracy;
- Dywersyfikację zatrudnienia;
- Rozwój infrastruktury technicznej.

Przygotowania do powstania strefy aktywności gospodarczej wiążą się z wieloetapowym postępowaniem wymagającym wnikliwej analizy posiadanych przez daną gminę zasobów. Odpowiednia diagnoza pozwala na identyfikację m.in.:

- Pozycji konkurencyjnej samorządu terytorialnego w regionie;
- Znaczenia zasobów lokalnych;
- Uwarunkowań rynkowych;
- Mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń (analiza SWOT);
- Poziomu rozwoju.

Można wyróżnić cztery podstawowe obszary składające się na mechanizm wdrażania stref aktywności gospodarczej w samorządach lokalnych. Poszczególne etapy zostały przestawione w tabeli 4.

ETAP	**NAZWA ETAPU**	**DZIAŁANIA TOWARZYSZĄCE WDROŻENIU KONCEPCJI SAG**
I	**DZIAŁANIA PRZYGOTOWAWCZE**	1. Deklaracja utworzenia SAG. 2. Powołanie podmiotu do tworzenia, a następnie zarządzania SAG. 3. Określenie wstępnych warunków technicznych. 4. Montaż finansowy w zakresie infrastruktury technicznej. 5. Określenie wielkości terenu oraz jego pozyskanie. 6. Uzbrojenie terenu w infrastrukturę techniczną. 7. Marketing strefy, informacja i promocja SAG.
II	**POSTĘPOWANIE FORMALNE**	1. Podjęcie decyzji o realizacji SAG. 2. Sformułowanie wstępnej koncepcji wdrożenia SAG. 3. Analiza możliwości i potrzeb terenowych. 4. Podjęcie Uchwały Rady Gminy o utworzeniu SAG. 5. Sporządzenie i przyjęcie MPZP uwzględniającego teren SAG. 6. Analiza ekonomiczna uwzględniająca możliwości pozyskania środków zewnętrznych na finansowanie SAG. 7. Przygotowanie administracyjno-prawne terenów dla SAG.

[312] B. Wojtyra, *Strefy aktywności gospodarczej w teoriach rozwoju...,* op. cit., s. 25-35.

		8. Uzbrajanie terenów dla SAG, rozpoczęcie prac nad układem sieciowym (m.in. transport, energetyka, kanalizacja, wodociągi, teletechnika).
III	**OFERTA DLA POTENCJALNYCH INWESTORÓW**	1. Stan prawny oraz wartość gruntów. 2. Oferta ulg dla przedsiębiorstw. 3. Dostępność oraz jakość siły roboczej. 4. Koszty pracy. 5. Możliwość dofinansowania działalności gospodarczej ze środków Unii Europejskiej. 6. Bezpieczeństwo prowadzenia działalności.
IV	**OFERTA LOKALIZACYJNA W STREFIE**	1. Tereny uzbrojone w infrastrukturę techniczną – strefy powyżej i poniżej 20 ha. 2. Tereny dobrze skomunikowane z krajowym układem drogowym – strefy powyżej i poniżej 20 ha. 3. Tereny zdegradowane i poprzemysłowe – strefy powyżej 20 ha. 4. Treny stanowiące nieużytki – strefy poniżej 20 ha. Tereny znajdujące się w odpowiedniej odległości od osiedli i obszarów zabudowanych budynkami mieszkalnymi – zapewniające w przyszłości brak roszczeń mieszkańców na działalność przedsiębiorstw znajdujących się na obszarze danej SAG.

Tabela 4. Etapy wdrażania koncepcji stref aktywności gospodarczej
Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Kozioł, Wpływ stref aktywności gospodarczej na zarządzanie w gminach Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego, Wydawnictwo Avalon, Kraków 2022, s. 121-122.

Zagadnienia SAG w szerszym znaczeniu mogą obejmować szereg odpowiednio skomponowanych elementów, które przyciągają potencjalnych inwestorów. Do ważniejszych z nich, świadczących o potencjale danej SAG należą m.in.:

- przygotowanie infrastrukturalne,
- korzystna oferta warunków finansowych,
- odpowiednia promocja terenów SAG,
- przygotowanie prawne gruntu,
- odpowiedni klimat społeczno-kulturowy,
- zasoby wynikające z kapitału ludzkiego,
- wprowadzanie ułatwień w procedurze urzędowej,
- udzielanie inwestorom ulg podatkowych,
- wsparcie ze strony innych sektorów gospodarki.

Lokalne strefy aktywności gospodarczej mogą zatem potencjalnie wywierać wpływ na rozwój lokalny oraz zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym danego obszaru. Z punktu widzenia funkcjonowania lokalnych stref aktywności gospodarczej najważniejsze wydają się następujące

kwestie[313]:

- Lokalne strefy aktywności gospodarczej mogą stać się miejscem wsparcia rozwoju lokalnej przedsiębiorczości;
- Działające w ramach stref aktywności gospodarczej podmioty stwarzają szansę dywersyfikacji rynku pracy;
- Lokalne strefy aktywności gospodarczej mogą zasadniczo wpływać na rozwój społeczno-gospodarczy gmin, powiatów oraz zagospodarowanie przestrzenne (ład przestrzenny).

Decyzja o wyborze miejsca powstania lokalnej strefy aktywności gospodarczej jest, obok budowania wstępnej koncepcji teoretycznej uzasadniającej celowość podjęcia takiego działania, jednym z pierwszych etapów jej tworzenia, często popartym szeregiem badań. Głównymi podmiotami, które mają największy wpływ na efekt końcowy tego procesu, czyli umiejscowienie w przestrzeni lokalnej strefy aktywności gospodarczej, są z jednej strony inwestorzy, czyli przedsiębiorcy lub reprezentanci przedsiębiorców, którzy wyrażają chęć prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze strefy, z drugiej natomiast władze samorządowe. Kolejnym podmiotem, który może włączyć się do procesu decyzyjnego w tym przypadku są osoby trzecie, czyli m.in.[314]:

- Obywatele, którzy wykazują w procedurze interes prawny (np. są właścicielami gruntów wchodzących w skład projektowanej strefy bądź bezpośrednio z nią graniczących) lub biorą udział w partycypowaniu poszczególnych etapów związanych z planowaniem i zagospodarowaniem przestrzennym w skali lokalnej w myśl obowiązujących przepisów;
- Organy i instytucje, które uzgadniają i opiniują decyzje przestrzenne;
- Inne podmioty prawne sektora prywatnego i publicznego, w tym organizacje pozarządowe, związki i stowarzyszenia.

Lokalne strefy aktywności gospodarczej to tereny przygotowane dla potencjalnego inwestora w sensie planistycznym, infrastrukturalnym i prawnym, umożliwiające szybkie przystąpienie do realizacji inwestycji oraz częściowe obniżenie jej kosztów, co kształtuje na starcie warunki, które jednoznacznie należy traktować, jako bezpośrednią zachętę, mającą skutkować wzrostem atrakcyjności inwestycyjnej danego terenu. Do najważniejszych walorów lokalizacyjnych mających wpływ na powstanie lokalnej strefy aktywności gospodarczej na

[313] B. Wojtyra, *Lokalne strefy aktywności gospodarczej..., op. cit*.
[314] *Ibidem.*

obszarach wiejskich oraz miejsko-wiejskich należą:

- Warunki planistyczne, infrastrukturalne i prawne – działania związane z przygotowaniem terenu inwestycyjnego przez samorząd;
- Instytucjonalne czynniki lokalizacji;
- Pozaprzyrodnicze uwarunkowania przestrzenne składające się na rentę położenia;
- Pozostałe, składające się na tzw. klimat inwestycyjny, w tym klimat społeczny.

Na istotne znaczenie władz samorządowych w stymulowaniu napływu inwestycji wskazywało wielu autorów, m.in. W. Dziemianowicz[315] czy B. Domański[316], najczęściej w kontekście bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W przypadku lokalnych stref aktywności gospodarczej należy mówić o czynnikach wewnętrznych, tzn. takich, na które bezpośredni wpływ ma samorząd (wynikają z miejscowych zasobów), oraz zewnętrznych, związanych z otoczeniem funkcjonowania gminy. W rzeczywistości grupy poszczególnych czynników silnie się przenikają, tym samym z powyższych względów przedmiotowy ich podział jest trudny do zdefiniowania.

Istnieje wiele form przestrzeni ekonomicznych, które według wyrazu przestrzennego, znaczenia oraz typu działalności można podzielić na kilka kategorii tj.: strefy aktywności gospodarczej, specjalne strefy ekonomiczne, podstrefy specjalnych stref ekonomicznych, strefy aktywności gospodarczej należące do SSE oraz pozostałe tereny inwestycyjne. Klasyfikację zorganizowanych terenów inwestycyjnych w Polsce przedstawiono na rys. 9.

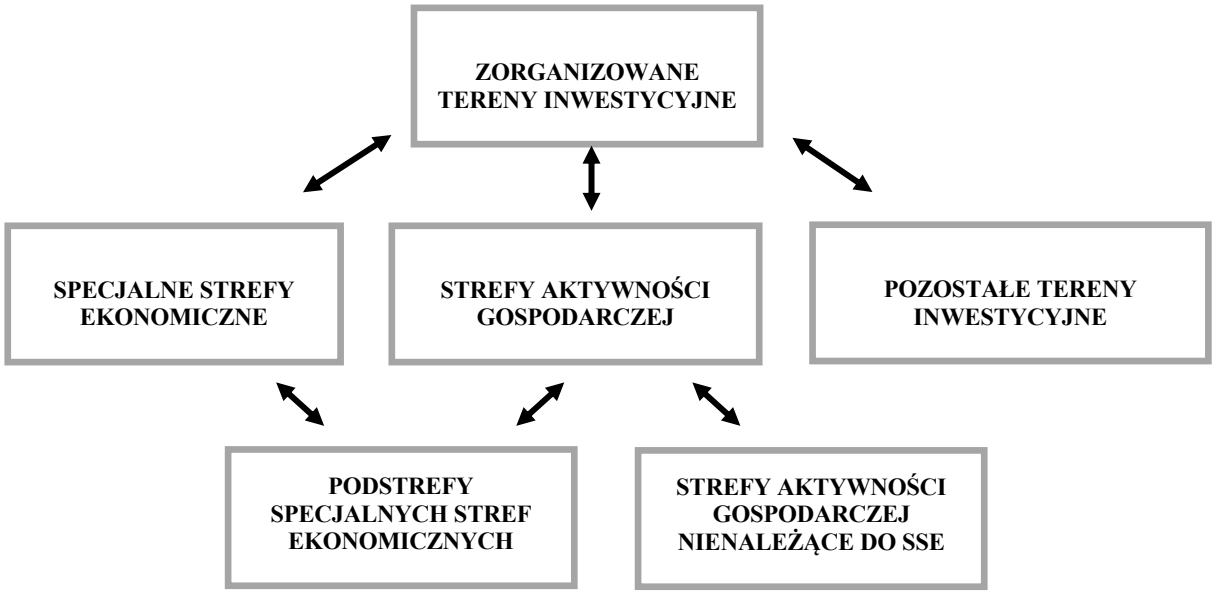

Rys. 9. Klasyfikacja zorganizowanych terenów inwestycyjnych w Polsce

[315] Zob. W. Dziemianowicz, *Rola władz samorządowych...,* op. cit., s. 214-232.
[316] Por. B. Domański, *Kapitał zagraniczny w przemyśle...,* op. cit.

Źródło: opracowanie własne.

Pojęcie terenów inwestycyjnych nie jest zagadnieniem jednoznacznie zdefiniowanym w prawie polskim, z kolei próbę ich zdefiniowania należy rozpocząć od określenia znaczenia strefy uprzywilejowanej. Według K. Budzowskiego i J. Światowiec[317] termin ten odnosi się do terenu wyodrębnionego z obszaru celnego państwa, na którym obowiązują specjalne przepisy. Jedyną formą opisaną przez ustawę są specjalne strefy ekonomiczne (SSE), którym poświęcona jest ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych[318]. Zgodnie z obowiązującymi przepisami specjalna strefa ekonomiczna (SSE) to[319]: *„wyodrębniona administracyjnie część terytorium Polski, gdzie przedsiębiorcy realizujący nowe inwestycje mogą korzystać z pomocy regionalnej w formie zwolnienia dochodu uzyskanego z działalności określonej w zezwoleniu od podatku dochodowego".* SSE są popularną na całym świecie formą nowych przestrzeni ekonomicznych. Strefy, które stały sią w Polsce pierwszym wymiernym efektem strategicznego podejścia do tworzenia uprzywilejowanych terenów inwestycyjnych po okresie transformacji ustrojowej oraz gospodarczej, powstały dzięki decyzjom i regulacjom podejmowanym na szczeblu krajowym delegowanym na poziom regionalny. W tym miejscu należy wskazać, iż na mocy ustawy o wspieraniu nowych inwestycji z dn. 10.05.2018 r. została zlikwidowana możliwość zmiany granic oraz obszaru specjalnych stref ekonomicznych[320]. Zmienione zasady działania SSE wprowadzają preferencje dla inwestycji podejmowanych na obszarach o wysokim poziomie bezrobocia, dla mikro, małej oraz średniej przedsiębiorczości oraz w miastach tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Instrumentem wspierania inwestycji i zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej regionów jest Polska Strefa Inwestycji[321]. Otwarcie możliwości uzyskania wsparcia dla MŚP zwiększy napływ inwestycji w rejony słabiej rozwinięte, które na obecnym etapie rozwoju nie są w stanie sprostać wymaganiom dużych inwestorów, jak infrastruktura czy dostępność zasobów ludzkich. Szczególnymi preferencjami w ramach przyciągania inwestycji zewnętrznych obejmowani będą inwestorzy mający wpływ na konkurencyjność i innowacyjność regionalnych gospodarek oraz wpisujący się w RIS.

W ramach SSE powołuje się podstrefy, na które składają się tereny inwestycyjne

[317] K. Budzowski, J. Światowiec, *Przesłanki tworzenia i warunki funkcjonowania stref uprzywilejowanych*, [w:] Prace z zakresu handlu zagranicznego, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie nr 501, Wydawnictwo AE, Kraków 1997, s. 7; K. Budzowski, *Ekonomika handlu zagranicznego*, Krakowska Szkoła Wyższa, Kraków 2003, s. 193.
[318] Ustawa z dn. 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 1994 r. Nr 123, poz. 600, z późn. zm.).
[319] *Ibidem.*
[320] Zob. Ustawa z dn. 10 maja 2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji (Dz. U. z 2018 r., poz. 1162).
[321] *Ibidem.*

w poszczególnych gminach oraz miastach. Powyższe tereny utożsamiane są z formą stref aktywności gospodarczej oraz mogą stanowić w klasyfikacji również element odrębny, będący inicjatywą oddolną i regulowaną na poziomie lokalnym, w przeciwieństwie do SSE. Według tego założenia istnieją SAG funkcjonujące niezależnie, bez bezpośredniego powiązania formalnego z SSE. Zgodnie z przyjętą metodyką stanowią one osobną grupę zorganizowanych terenów inwestycyjnych, natomiast z punktu widzenia praktycznego podstrefy SSE można również traktować jako strefy aktywności gospodarczej. SAG są alternatywnym rozwiązaniem dla specjalnych stref ekonomicznych w kontekście uprzywilejowanych oraz zorganizowanych terenów inwestycyjnych jako instrumentu polityki proinwestycyjnej. Strefy aktywności gospodarczej są obszarami, na których funkcjonują lub będą w przyszłości funkcjonowały podmioty gospodarcze. W związku z powyższym bardzo istotną kwestią jest odpowiednie ich umiejscowienie oraz lokalizacja. W szerszym ujęciu rozmieszczenie terenów inwestycyjnych musi zapewniać optymalną realizację celów, stanowiąc zarazem atrakcyjny inwestycyjnie teren, pozwalający generować zyski przedsiębiorstwom. Stanowi jednocześnie źródło korzyści dla samorządu oraz lokalnej społeczności. Tylko właściwie zaaranżowana oraz zlokalizowana strefa ma szansę na istnienie we współczesnej konkurencyjnej przestrzeni gospodarczej. Powyższa forma zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej wydaje się być atrakcyjna z punktu widzenia inwestora oraz samorządów lokalnych przede wszystkim z uwagi na brak obowiązku spełnienia licznych wymagań ustawowych, które narzucane są na działalność w ramach SSE[322]. W związku z powyższym również bariera wejścia oraz wyjścia ze strefy aktywności gospodarczej jest znacznie niższa niż w przypadku SSE. Powyższy fakt stanowi istotną zaletę dla potencjalnego inwestora, z kolei dla samorządów wiąże się z koniecznością budowania trwalszych relacji z poszczególnymi podmiotami gospodarczymi.

Podejmując próbę określenia wpływu stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny należy przytoczyć opinię J. Paryska[323], który zwraca uwagę na tworzenie na terenie gminy korzystnego klimatu inwestycyjnego, a więc przygotowanie warunków dla lokowania biznesu. Według A. Sekuły[324] władze i społeczność lokalna, lobby ekologiczne, stowarzyszenia społeczno-kulturalne oraz przedsiębiorcy *„współdziałając ze sobą, mobilizując energię całego środowiska lokalnego, prowadzą do osiągnięcia powszechnie akceptowanych celów rozwoju*

[322] Zob. M. K. Stawicka, *Specjalne Strefy Ekonomiczne…, op. cit.*, s. 434-439.
[323] J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej*…, op. cit. za: J. Reijnen, *The role of local authorities in fostering local initiatives*, [w:] A. Sutton (red.), Local initiatives, Alternative path for development, Press Interuniversitaires Europeennes, Maastricht 1987, s. 55-57.
[324] A. Sekuła, *Koncepcje rozwoju lokalnego w świetle współczesnej literatury polskiej - zarys problemu*, Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej, 2001, s. 89-95.

lokalnego”. Niezwykle ważne jest, aby wykorzystywać do osiągania powyższego celu zasoby wewnętrzne danego obszaru, tj.: kapitał ludzki, finansowy, infrastrukturalny, czy zasoby środowiska przyrodniczego.

Podsumowując zebrane informacje, można stwierdzić, iż strefy aktywności gospodarczej to teren inwestycyjny, sformalizowany, tworzony przez samorząd terytorialny na poziomie lokalnym. Z kolei tworzenie stref aktywności gospodarczej powinno być jednym z priorytetowych zadań polityki inwestycyjnej samorządów lokalnych. SAG bowiem w istotny sposób zwiększają atrakcyjność inwestycyjną regionu, rozwijają przedsiębiorczość oraz kreują nowe miejsca pracy. Gminy, dostrzegając pozytywne efekty działania stref, scalają nowe tereny, budują infrastrukturę techniczną, a także zmieniają przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Należy w tym miejscu również zaznaczyć, iż przedstawiona w niniejszym rozdziale klasyfikacja zorganizowanych terenów inwestycyjnych stanowi uproszczony, schematyczny podział, podkreślający przede wszystkim współistnienie SSE i SAG oraz pozostawiający inne przestrzenne formy inwestycyjne nieskategoryzowane, które zostały ujęte w szerokiej grupie *„pozostałych terenów inwestycyjnych”*. Należą do nich przede wszystkim obszary będące efektem szeroko rozumianej polityki przestrzennej samorządu lokalnego, niewpisujące się w przedstawioną w pracy definicję stref aktywności gospodarczej.

3.4. Zarządzanie strefami aktywności gospodarczej

Zarządzanie to zbiór czynności zmierzających do osiągnięcia zamierzonego celu głównego i celów pośrednich[325] przy jednoczesnym podejmowaniu działań mających na celu zminimalizowanie ryzyka wystąpienia danego zagrożenia do akceptowalnego poziomu. W kontekście poruszanej w dysertacji problematyki zawiera się w nim planowanie, realizacja oraz kontrola procesów potrzebnych do osiągnięcia celu głównego, jakim jest utworzenie strefy aktywności gospodarczej oraz monitorowanie rozwoju istniejących stref. Tym samym zarządzanie strefą to efektywne osiąganie wyznaczonego celu przy jednoczesnej neutralizacji wpływu istniejących barier, ograniczeń oraz ryzyka[326]. W świetle powyższych przesłanek istotny staje się międzynarodowy wymiar otoczenia. W ramach podjętych rozważań nie sposób zapomnieć o zjawisku globalizacji, które zmieniło warunki funkcjonowania przedsiębiorstw w przestrzeni oraz może sprzyjać napływowi bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Jak wskazuje M. Płaziak i A. Szymańska[327] *„(...) w dobie globalizacji, integracji gospodarczej oraz postępującego oddziaływania nowej gospodarki na otaczającą rzeczywistość, obserwuje się załamanie dotychczasowych paradygmatów funkcjonowania przedsiębiorstwa”.* Rosnąca dostępność transportowa oraz często nowy charakter prowadzonej działalności gospodarczej spowodowały, iż na przestrzeni lat zmieniały się czynniki decydujące o wyborze miejsca do funkcjonowania poszczególnych podmiotów gospodarczych. Co istotne, w wyniku postępującej globalizacji, strefy aktywności gospodarczej nie konkurują jedynie między sobą, ale muszą również zmierzyć się z ofertą, kierowaną do przedsiębiorstw przez inne strefy spoza kraju[328]. Pomiędzy organizacjami, tj. strefą a otoczeniem bliższym występuje sprzężenie zwrotne, co oznacza, że otoczenie oddziałuje na strefę, z kolei strefa wpływa na kształt otoczenia[329]. Właściwe określenie podmiotów mających wpływ na funkcjonowanie strefy pozwala na zdiagnozowanie ewentualnych zmian w przyjętym modelu zarządzania strefą. Podkreślenia wymaga fakt, iż większość utworzonych stref jest zarządzana przez gminy. Mniej popularnym rozwiązaniem jest model delegowania czynności związanych z zarządzaniem

[325] *Zarządzanie strefami aktywności gospodarczej. Podręcznik dobrych praktyk…, op. cit.*
[326] *Ibidem.*
[327] M. Płaziak, A. I. Szymańska, *Rola nowoczesnych czynników lokalizacji w procesie decyzyjnym przedsiębiorstw na przykładzie firm sektora budowlanego*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, 2014, s. 72.
[328] W. Pizło, A. Mazurkiewicz-Pizło, *Koncepcja otoczenia organizacji z uwzględnieniem wybranych aspektów międzynarodowych*, [w:] Zeszyty Naukowe SGGW - Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, 2008, vol., nr 71, s. 27-41.
[329] A. Adamik, M. Matejun, *Organizacja i jej miejsce w otoczeniu*, [w:] A. Zakrzewska-Bielawska (red.), *Podstawy zarządzania*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2012, s. 41–84.

strefą np. do spółek komunalnych lub lokalnych agencji rozwoju.

Wiedza na temat zarządzania oraz promocji obszarów inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej danego regionu. Bez umiejętnego prowadzenia spójnej polityki zarządczej trudno oczekiwać efektów w postaci znacznego wpływu oddziałania przygotowanych oraz uzbrojonych stref na sytuację ekonomiczną samorządów terytorialnych. Potencjał danego obszaru jest determinantą jego rozwoju ekonomicznego, przemian gospodarczych oraz zatrudnienia[330]. Jednostka samorządu terytorialnego decydująca się na utworzenie na swoim terytorium strefy aktywności gospodarczej, powinna starannie dobierać tereny oferowane potencjalnym inwestorom. Nie wszystkie tereny włączane do obszaru strefy, okazują się bowiem być w przyszłości atrakcyjne dla potencjalnych przedsiębiorstw, zainteresowanych lokalizacją swoich inwestycji na terenie danej gminy[331]. Uruchomienie SAG powinno zostać poprzedzone kompleksową analizą potencjału gminy, polegającą przede wszystkim na rzetelnym skatalogowaniu mocnych oraz słabych stron gminy dotyczących prowadzenia polityki proinwestycyjnej, czyli elementów składających się na atrakcyjność danego obszaru. W kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego współczesnych regionów zagadnienia związane z ich atrakcyjnością inwestycyjną są istotnym elementem, branym pod uwagę przy tworzeniu długofalowych strategii rozwoju terytorialnego[332]. W celu przybliżenia powyższej problematyki należy odróżnić od siebie dwa pojęcia, tj. potencjału inwestycyjnego oraz atrakcyjności inwestycyjnej. W literaturze przedmiotu potencjał inwestycyjny definiowany jest jako *„(...) teoretyczna zdolność do pozyskiwania inwestycji wynikająca łącznie z uwarunkowań i zasobów lokalnych stanowiących czynniki atrakcyjności inwestycyjnej”*[333]. Z kolei atrakcyjność inwestycyjna to *„(...) kombinacja korzyści możliwych do osiągnięcia w trakcie prowadzenia działalności gospodarczej, wynikających ze specyficznych cech obszaru, w którym działalność ta ma miejsce”*[334]. Na atrakcyjność inwestycyjną składa się szereg czynników obiektywnych oraz

[330] A. Krakowiak-Bal, *Potencjał Gospodarczy Gmin Przygranicznych Polski Południowej, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich*, Nr 2/2/2006, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, s. 149–158.
[331] Centrum Obsługi Inwestora i Eksportera to projekt Ministra Gospodarki, którego celem jest wzrost poziomu umiędzynarodowienia polskich przedsiębiorstw poprzez ułatwienie przedsiębiorcom, a także organizacjom zrzeszającym przedsiębiorców dostępu do kompleksowych, wysokiej jakości oraz nieodpłatnych usług informacyjnych w zakresie niezbędnym do planowania, organizowania i realizacji eksportu i/lub inwestycji poza granicami kraju.
[332] A. Raszkowski, *Atrakcyjność inwestycyjna regionów – wybrane zagadnienia*, [w:] Ekonomia, 5(17), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011.
[333] *Atrakcyjność inwestycyjna i potencjał gospodarczy gmin województwa śląskiego. Raport końcowy*, Katowice 2009, s. 25.
[334] A. Ancyparowicz, *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych...,* op. cit., s. 14.

subiektywnych, będących cechami danego miejsca, tj. w szczególności[335]:

- dostępność komunikacyjna,
- jakość kapitału ludzkiego,
- przedsiębiorstwa,
- instytucję otoczenia biznesu,
- zasoby i koszty pracy.

Podkreślenia wymaga fakt, iż atrakcyjność inwestycyjna jest pojęciem wymiennie używanym z klimatem inwestycyjnym, który rozumiany jest jako zespół czynników wewnętrznych oraz zewnętrznych w stosunku do regionu, mogących oddziaływać na decyzje inwestycyjne[336]. Mimo, iż są to określenia bliskoznaczne, to jednak atrakcyjność inwestycyjna może nie obejmować szeregu działań o charakterze wsparcia instytucjonalnego, a także wpływu globalnych czynników makroekonomicznych na decyzje inwestycyjne[337].

Lokalizacja stref aktywności gospodarczej powinna być poprzedzona wnikliwą analizą czynników, które w sposób optymalny spełnią wymagania pozyskania jak największej liczby podmiotów gospodarczych o określonym charakterze działalności. Należy wskazać, iż większość przedsiębiorstw uzależnia rozpoczęcie działalności w danym miejscu od wystąpienia więcej niż jednego, niekiedy wielu czynników. Według W. Budnera[338] wybór lokalizacji jest *„decyzją o charakterze gospodarczym (...)"* oraz niesie za sobą możliwość wystąpienia szeregu konsekwencji. Przedsiębiorstwa, inwestując swój majątek akceptują warunki zastane, traktując je jako najkorzystniejsze, dostępne w danym czasie oraz przy określonych możliwościach. Wybór lokalizacji pojedynczego przedsiębiorstwa może być dokonywany w skali krajowej, regionalnej (lokalizacja ogólna) oraz ostatecznie lokalnej (lokalizacja szczegółowa). Co istotne, dopiero na końcowym etapie zostaje podjęta decyzja o przeznaczeniu nieruchomości gruntowych o konkretnych numerach ewidencyjnych oraz o rozmieszczeniu obiektów budowlanych i zagospodarowaniu terenu[339]. W przypadku stref aktywności gospodarczej decyzja podejmowana jest z poziomu lokalnego – to samorząd przygotowuje teren przeznaczony dla potencjalnych inwestorów. Każda lokalizacja predysponowana do prowadzenia działalności gospodarczej cechuje się pewnym czynnikami, które decydują w sposób znaczący o jej wyborze. W literaturze przedmiotu określane są one mianem walorów

[335] R. Guzik, K. Gwosdz, J. Działek, *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim*, Kraków 2013, s. 8.
[336] *Ibidem.*
[337] *Ibidem.*
[338] W. Budner, *Lokalizacja przedsiębiorstw...,* op. cit., s. 28.
[339] Zob. *Ibidem;* A. Wieloński, *Lokalizacja działalności gospodarczej, Teoretyczne podstawy*, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.

lokalizacyjnych oraz odnoszą się zazwyczaj do poszukiwania odpowiedniego umiejscowienia siedziby pojedynczego przedsiębiorstwa. Ponadto powinny one odpowiadać wymogom, jakie przedstawia dana działalność gospodarcza, aby wybrana lokalizacja okazała się korzystna[340]. Szczególnie istotnym czynnikiem z punktu widzenia powadzonych badań nad strefami aktywności gospodarczej są tzw. instytucjonalne czynniki lokalizacji[341]. Należą do nich regulacje podejmowane na szczeblu zarówno krajowym, jak również regionalnym oraz lokalnym. Część z nich wynika wprost z wprowadzonych przepisów prawa. Formą centralnego czynnika instytucjonalnego są specjalne strefy ekonomiczne (SSE) działające na podstawie ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych. W ramach SSE mogą również funkcjonować strefy aktywności gospodarczej. Stanowią one aktywny bądź pasywny instrument polityki przemysłowej państwa[342]. Przedsiębiorstwa funkcjonujące na terenach objętych specjalną strefą ekonomiczną mogą liczyć na zwolnienie z podatku CIT lub PIT po spełnieniu warunków określonych ustawą. Co istotne, w przeszłości model funkcjonowania SSE budził zastrzeżenia Komisji Europejskiej, z uwagi na poziom ingerencji państwa w ich budowę oraz utrzymanie. Według komisji specjalne strefy ekonomiczne stanowiły zagrożenie dla zasady równej konkurencji[343]. Ostatecznie jednak w 2013 r. Rada Ministrów przedłużyła możliwość funkcjonowania SSE do końca 2026 r. Należy w tym miejscu również wskazać, iż w czerwcu 2018 r. przyjęto ustawę o wspieraniu nowych inwestycji, która wprowadza nowy instrument zrównoważonego rozwoju gospodarki tzw. Polską Strefę Inwestycji (PSI). Stanowi ona niejako rozszerzenie dotychczas działających SSE, a docelowo ma je zastąpić. Głównym celem PSI jest objęcie strefą blisko 100% terenów inwestycyjnych, co jest zasadniczą zmianą w stosunku do poprzednio obowiązujących przepisów, które w ramach SSE obejmowały zaledwie 0,08% obszaru kraju. Stanowi ona również istotne narzędzie wspierające priorytetowe obszary zdefiniowane w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, w szczególności w zakresie inwestycji prywatnych. Innymi przejawami regulacji na poziomie instytucjonalnym są stosowane na szeroką skalę w jednostkach samorządu terytorialnego najniższego szczebla zachęty inwestycyjne. Polegają one przede wszystkim na możliwości stosowania w funkcjonujących strefach aktywności gospodarczej ulg i zwolnień z podatku od nieruchomości oraz podatku od umów cywilno-prawnych. Często deklarowaną oraz stosowaną formą wsparcia finansowego przedsiębiorstw

[340] A. Wieloński, *Lokalizacja działalności gospodarczej…,* op. cit.
[341] T. Stryjakiewicz, *Adaptacja przestrzenna przemysłu...,* op. cit.
[342] W. Nelec, A. Prusek, *Funkcje państwa i specjalnych stref ekonomicznych w Polsce w zakresie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2006.
[343] D. Lebiedzińska, *Specjalne strefy ekonomiczne – bilans zysków i strat*, Prawo Pomocy Publicznej, 2010.

przez samorządy jest również pomoc de minimis[344].

Poza wspomnianą już pomocą dla przedsiębiorstw na etapie procedury inwestycyjnej istotny jest również szerzej rozumiany klimat ekonomiczny. Zagadnienie to wiązane jest bezpośrednio z istnieniem instytucji otoczenia biznesu, czyli organizacji wśród których wymienić m.in. banki, agencje, fundacje rozwoju lokalnego i biznesu, izby gospodarcze, ośrodki doradcze, centra szkoleniowe. Niezwykle znaczące są także czynniki zewnętrzne, mogące wpływać na lokalizację przedsiębiorstw oraz na decyzję o rozpoczęciu lub rozszerzeniu działalności gospodarczej. Mowa w tym względzie przede wszystkim o klimacie politycznym, administracyjnym oraz prawnym[345]. Innym istotnym zagadnieniem jest także troska o wysoką jakość życia, która może skłonić pracowników o najwyższych kwalifikacjach do zmiany miejsca zamieszkania[346]. W gospodarkach rozwiniętych wiedza pełni rolę jednego z najważniejszych endogenicznych czynników produkcji oraz rozwoju gospodarczego, który może przyczynić się do zmniejszenia ograniczoności tradycyjnych czynników produkcji, budujących dobrobyt[347]. Kapitał społeczny nie jest jednak wartością samą w sobie, a mierzony jest sumą innych wartości, jakie za jego pośrednictwem można zrealizować[348]. Zasadniczą rolę odgrywają zatem elementy, które poprawiają odbiór danej przestrzeni oraz ułatwiają funkcjonowanie w niej poszczególnych podmiotów. Do grupy powyższych czynników można zaliczyć w szczególności[349]:

- jakość środowiska przyrodniczego,
- liczba i jakość usług,
- zasoby mieszkaniowe oraz socjalne,
- atrakcyjny wizerunek gminy,
- poziom bezpieczeństwa.

We współcześnie funkcjonujących gospodarkach coraz większy nacisk położony zostaje na innowacje, dla których bazą coraz częściej staje się środowisko lokalne. Jak wskazuje

[344] Rodzaj pomocy publicznej, wsparcia finansowego, udzielanego przedsiębiorcom przez państwo, niewymagające notyfikacji Komisji Europejskiej. Obejmuje ona zwłaszcza drobne dotacje dla małych i średnich przedsiębiorstw o wartości progowej nieprzekraczającej 200 tys. euro w okresie 3 lat podatkowych, a w przypadku przedsiębiorstw z sektora transportu drogowego 100 tys. euro. Pomoc ta jest przeznaczona na pokrycie wybranych wydatków kwalifikowanych, a jej otrzymanie obarczone jest szeregiem warunków wynikających z ustawy.
[345] M. Płaziak M., A. I. Szymańska, *Rola nowoczesnych czynników lokalizacji…, op. cit.*
[346] E. M. Hoover, *The location of economic activity*, McGraw-Hill, New York 1948.
[347] P. Romer, *Increasing Returns and Long-Run Growth*, Journal of Politcal Economy, 1986.
[348] P. Bourdieu, *The forms of capital,* [w:] J. Richardson (red.), Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, Greenwood 1986, s. 248.
[349] Zob. A. Tobolska, *Miejsce inwestora zagranicznego...,* op. cit.; M. Płaziak M., A. I. Szymańska, *Rola nowoczesnych czynników lokalizacji..., op. cit*.

H. Godlewska[350] samorządy lokalne powinny odgrywać kluczową rolę *„inkubatorów innowacji, pryzmatów, przez które przechodzą pobudzenia innowacyjne (...)”*. Tym samym współpraca różnych podmiotów może przynosić szereg korzyści, które przewyższają sumę ich indywidualnych działań[351]. Podkreślenia wymaga fakt, iż w procesie zarządzania strefami aktywności gospodarczej, istotną rolę przy próbie pozyskiwania potencjalnych inwestorów pełnią także czynniki miękkie. Niejednokrotnie mają one decydujący wpływ na podjęcie przez przedsiębiorstwa decyzji o ulokowaniu swojej działalności na danym obszarze. Gminy decydujące się na utworzenie SAG, w celu efektywniejszego realizowania założonych działań mogą podejmować współpracę z innymi podmiotami. Kooperacja może obejmować w szczególności inne gminy, powiaty lub województwa, a także współpracę z inną strefą lub strefami. Powyższe umożliwia wymianę doświadczeń, skuteczniejszą promocję terenu oraz pozyskiwanie informacji dotyczących efektywniejszego zarządzania strefą. Oprócz wymienionych podmiotów, strefy mogą również współpracować z uczelniami wyższymi, ośrodkami badawczymi oraz instytucjami otoczenia biznesu. Wskazane powyżej podmioty są pomocne m.in. w procesie przygotowania ofert inwestycyjnych, dostarczają informacji obejmujących zagadnienia dotyczące negocjacji z inwestorem, a także wspierają samorządy w celu przygotowania oraz prowadzenia prezentacji w zakresie warunków i możliwości inwestowania. Ważnym elementem funkcjonowania stref aktywności gospodarczej jest również ich promocja. Do realizacji powyższego celu służą m.in. portale internetowe i inne media, wydawane foldery lub reklama bezpośrednio u zainteresowanych podmiotów gospodarczych. Należy zaznaczyć, iż głównym odbiorcą promocji SAG jest nie tylko potencjalny inwestor, ale również społeczność lokalna.

[350] H. Godlewska, *Lokalizacja działalności gospodarczej*, Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych, Warszawa 2001, s. 48.
[351] W wyniku prowadzenia wspólnych aktywności tworzy się efekt synergii, czyli możliwe jest uzyskanie zwielokrotnionych korzyści dzięki umiejętnemu połączeniu poszczególnych elementów składowych.

Rozdział 4. Strefy aktywności gospodarczej w województwie małopolskim w latach 2007-2021

4.1. Strefy aktywności gospodarczej w Polsce oraz wybranych krajach Unii Europejskiej

Postępujący proces globalizacji zmienia miejsce regionów w strukturze gospodarek wielu krajów. Jedne z regionów, wykorzystując coraz łatwiejszy przepływ towarów oraz kapitału ludzkiego, znacznie przyspieszają tempo swojego rozwoju, inne zaś pozostają na marginesie procesów rozwojowych[352]. Rozpoczęcie procesu transformacji systemowej spowodowało zapaść gospodarczą w wielu krajach Unii Europejskiej. Produkcja przemysłowa w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1990-1992 zmniejszyła się o 30%[353], co doprowadziło do upadku wielu zakładów produkcyjnych. Przedsiębiorstwom, którym udało się uniknąć likwidacji, przyszło zmagać się z wyzwaniami stawianymi przez gospodarkę wolnorynkową, w której rozwój regionalny oraz lokalny regulowany był głównie przez mechanizmy rynkowe. Co istotne, otwarcie się kolejnych krajów na kapitał zagraniczny spowodowało zwiększenie zainteresowania inwestorów zagranicznych rozszerzaniem swojej działalności gospodarczej na poszczególnych rynkach zbytu. Za sprawą postępującego procesu globalizacji pozyskiwanie kapitału zagranicznego zwłaszcza w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych dla wielu regionów (gmin, powiatów i województw) jest szansą rozwoju. Kraje rozwijające się wdrażają działania zmierzające do zwiększenia atrakcyjności wybranych obszarów dla potrzeb nowych inwestorów. Stworzenie atrakcyjnych warunków do funkcjonowania przedsiębiorstw stanowi zatem bodziec do pobudzenia przedsiębiorczości, co w efekcie może przyczynić się do wyższego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego danego regionu. Rosnąca dostępność transportowa oraz często nowy charakter prowadzonej działalności gospodarczej spowodowały, iż na przestrzeni lat zmieniały się czynniki decydujące o wyborze miejsca do funkcjonowania poszczególnych podmiotów gospodarczych. Wśród licznych rozwiązań wykorzystywanych jako zachęty do prowadzenia działalności gospodarczej stworzone zostały strefy aktywności gospodarczej oraz specjalne strefy ekonomiczne, których celem jest przede wszystkim pozyskiwanie inwestycji z zewnątrz oraz aktywizowanie społeczności lokalnej, szczególnie na obszarach najsłabiej rozwiniętych lub dotkniętych problemem

[352] A. Czudec, *Czynniki kształtujące spójność ekonomiczną i społeczną regionu* [w:] Możliwości i bariery rozwoju regionu, red. A. Czudec, Wyd. UR, Rzeszów 2009, s. 13.
[353] Zob. C. Bywalec, *Społeczne aspekty transformacji gospodarczej w Europie* Środkowo-*Wschodniej,* Akademia Ekonomiczna, Kraków 1998.

ponadprzeciętnego bezrobocia. Tworzenie zorganizowanych terenów inwestycyjnych nie jest jednak jedynie zjawiskiem charakterystycznym dla krajów rozwijających się. Również państwa dobrze rozwinięte od wielu lat stosują powyższe narzędzie do realizacji polityki rozwoju regionalnego oraz lokalnego.

W Polsce najbardziej rozpowszechnionym rodzajem zorganizowanych terenów inwestycyjnych są specjalne strefy ekonomiczne, tworzone na podstawie ustawy z dn. 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych[354]. Obecnie w kraju funkcjonuje 14 stref, zlokalizowanych w 186 miastach oraz 311 gminach. Łączna powierzchnia wynosi 22 949,5 ha[355], na którą składają się tereny zagospodarowane oraz niezagospodarowane. Lokalizację oraz wielkość poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych przedstawiają kolejno rys. 10 oraz tabela 5.

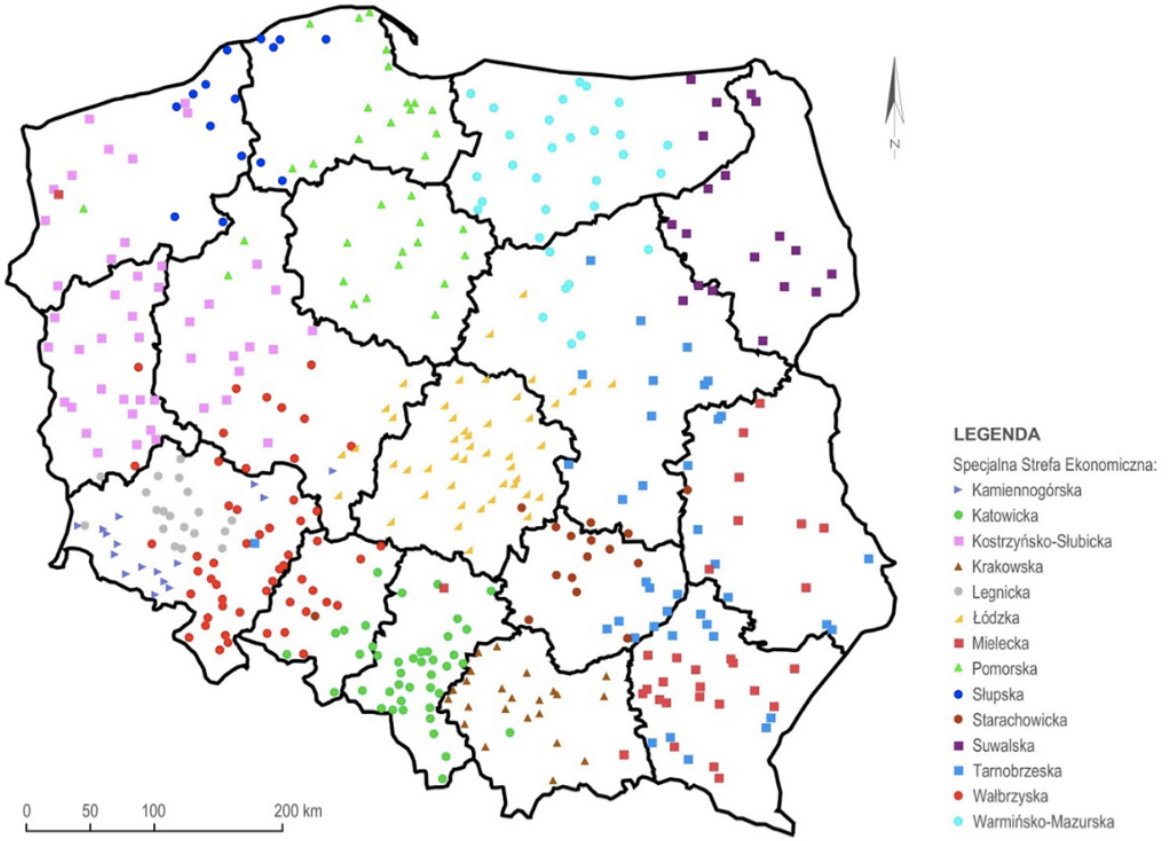

Rys. 10. Rozmieszczenie SSE w Polsce według stanu na koniec 2021 r.
Źródło: Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych, Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii, Warszawa 2022.

[354] Zob. Ustawa z dn. 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 1994 r. Nr 123, poz. 600, z późn. zm.).
[355] *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych*, Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii, Warszawa 2022.

Lp	Strefa	Lokalizacja strefy (województwo)	Obszar strefy (w ha)	Grunty zagospodarowane (w ha)	Grunty niezagospodarowane (w ha)	Stopień zagospodarowania gruntów (w %)	Stopień zagospodarowania gruntów (w %)
1.	Kamiennogórska	dolnośląskie, wielkopolskie	540,8285	283,5067	257,3218	52,42	50,16
2.	Katowicka	małopolskie, opolskie, śląskie	2 749,3570	2 270,0701	479,2869	82,57	75,88
3.	Kostrzyńsko-Słubicka	lubuskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie	2 248,9669	1 611,5756	637,3913	71,66	66,35
4.	Krakowska	małopolskie, podkarpackie, świętokrzyskie	1 015,6129	724,9048	290,7081	71,38	67,29
5.	Legnicka	dolnośląskie, lubuskie	1 361,3405	549,7039	811,6366	40,38	35,56
6.	Łódzka	łódzkie, mazowieckie, wielkopolskie	1 764,8946	1 300,3838	464,5108	73,68	69,83
7.	Mielecka	lubelskie, małopolskie, podkarpackie, śląskie, zachodniopomorskie	1 723,9743	1 479,0977	244,8766	85,80	82,10
8.	Pomorska	kujawsko-pomorskie, lubelskie, pomorskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie	2 246,2929	1 667,6925	578,6004	74,24	72,19
9.	Słupska	pomorskie, zachodniopomorskie	910,1585	444,1973	465,9612	48,80	45,13
10.	Starachowicka	lubelskie, łódzkie, mazowieckie, opolskie, świętokrzyskie	707,9814	516,5629	191,4185	72,96	66,20
11.	Suwalska	mazowieckie, podlaskie, warmińsko-mazurskie	662,9506	535,8857	127,0649	80,83	73,48
12.	Tarnobrzeska	dolnośląskie, lubelskie, podkarpackie, podlaskie, mazowieckie, świętokrzyskie	1 877,9531	1 536,8554	341,0977	81,84	80,21
13.	Wałbrzyska	dolnośląskie, lubuskie, opolskie, wielkopolskie	3 774,5461	2 308,6483	1 465,8978	61,16	58,25
14.	Warmińsko-Mazurska	mazowieckie, warmińsko-mazurskie	1 364,6770	1 022,5837	342,0933	74,93	72,96

Tabela 5. Lokalizacja, obszar oraz zagospodarowanie poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych według stanu na koniec 2021 r.
Źródło: Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych, Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii, Warszawa 2022.

Na koniec 2021 r. łączny obszar SSE w Polsce był zagospodarowany w 70,81%. Zwiększenie stopnia zagospodarowania, przy jednoczesnym wygaszaniu instrumentu stref było możliwe dzięki wykorzystaniu terenów strefowych pod realizację inwestycji objętych decyzjami o wsparciu na podstawie ustawy o wspieraniu nowych inwestycji. Na przestrzeni lat zasady udzielania pomocy w strefach ulegały zmianom, przy czym najistotniejsze modyfikacje

wynikały z unijnych regulacji dotyczących udzielania pomocy publicznej, w szczególności dotyczących regionalnej pomocy inwestycyjnej. Powyższe znalazło odzwierciedlenie w funkcjonowaniu w przeszłości kilku programów pomocowych dotyczących stref. Zasady korzystania z pomocy publicznej[356] przez przedsiębiorców posiadających zezwolenia wydane do końca 2000 r. zostały wynegocjowane z Komisją Europejską oraz określa je ustawa z dn. 2 października 2003 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i niektórych ustaw (Dz. U. poz. 1840, z późn. zm.). Z kolei przedsiębiorcy posiadający zezwolenia udzielone po 1 stycznia 2001 r. korzystają z pomocy publicznej w formie zwolnień podatkowych na zasadach całkowicie zgodnych z prawem UE obowiązującym w dniu wydania zezwolenia.

Obok specjalnych stref ekonomicznych w Polsce funkcjonują liczne niepowiązane z nimi lokalne strefy aktywności gospodarczej. SAG występują na terenie całego kraju. Rozpoczęły funkcjonowanie już na początku lat 90. XX w. we wstępnym okresie transformacji gospodarczej. W tabeli 6 przedstawiono wybrane przykłady lokalnych stref aktywności gospodarczej w poszczególnych województwach.

Lp.	**WOJEWÓDZTWO**	**WYBRANE PRZYKŁADY STREF AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ**
1.	DOLNOŚLĄSKIE	Dolnośląska Strefa Aktywności Gospodarczej – S3 Jawor, Gminna Strefa Aktywności Gospodarczej w Siechnicach, Zespół Podstrefy Wrocław-Kobierzyce, Tarnobrzeska Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Wisłosan
2.	KUJAWSKO-POMORSKIE	Nadnotecki Park Przemysłowy w Paterku, Włocławska Strefa Rozwoju Gospodarczego Park Przemysłowo-Technologiczny, Park Przemysłowy w Solcu Kujawskim
3.	LUBELSKIE	Zamojska Strefa Aktywności Gospodarczej, Strefa Aktywności Gospodarczej przy Porcie Lotniczym Lublin w Świdniku
4.	LUBUSKIE	Strefa Aktywności Gospodarczej w Zielonej Górze, Lubuskie Park Przemysłowo-Technologiczny
5.	ŁÓDZKIE	Piotrkowska Strefa Aktywności Gospodarczej
6.	MAŁOPOLSKIE	Wielicka Strefa Aktywności Gospodarczej, Niepołomicka Strefa Inwestycyjna, Strefa Przemysłowa Zielonych Dobczyc
7.	MAZOWIECKIE	Przysuska Strefa Aktywności Gospodarczej, Garwolińska Strefa Aktywności Gospodarczej, Strefa Aktywności Gospodarczej w Serocku
8.	OPOLSKIE	Strefa Aktywności Gospodarczej w gminie Ujazd
9.	PODKARPACKIE	Park Przemysłowy Gminy Leżajsk
10.	PODLASKIE	Strefa Aktywności Gospodarczej w Augustowie
11.	POMORSKIE	Redzikowo, Wieszyno – podstrefy SSE

[356] Por. *Informacja o realizacji ustawy...,* op. cit.

12.	ŚLĄSKIE	Lokalna Strefa Aktywności Gospodarczej w Czerwionce-Leszczyny, Jastrzębska Strefa Aktywności Gospodarczej, Ożarowicka Strefa Aktywności Gospodarczej
13.	ŚWIĘTOKRZYSKIE	SSE Starachowice, Ostrowiec Świętokrzyski, Skarżysko-Kamienna
14.	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	Strefa Aktywności Gospodarczej w Augustowie, Warmińsko-Mazurska oraz Suwalska – podstrefy SSE
15.	WIELKOPOLSKIE	Park Przemysłowy Buk w Niepruszewie, Goślińska Strefa Przemysłowa
16.	ZACHODNIOPOMORSKIE	Strefa Aktywności Gospodarczej w Bobolicach

Tabela 6. Przykłady lokalnych stref aktywności gospodarczej w poszczególnych województwach
Źródło: opracowanie własne na podstawie B. Wojtyra, Lokalne strefy aktywności gospodarczej w procesie rozwoju obszarów wiejskich województwa wielkopolskiego, Poznań 2018, s. 119.

Początkowo największym zainteresowaniem cieszyły się obszary korzystnie położone względem sieci komunikacyjnej lub zlokalizowane na terenach dużych miast bądź w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Obecnie lokalne strefy aktywności gospodarczej zlokalizowane są we wszystkich województwach. Najczęściej występują one w obrębach dużych aglomeracji, na terenie lub w sąsiedztwie miast o znaczeniu regionalnym, a także w lokalnych ośrodkach miejskich, rzadziej na peryferyjnych obszarach wiejskich[357].

W literaturze przedmiotu brak jest jednoznacznych oraz pełnych statystycznych danych dotyczących istnienia stref aktywności gospodarczej oraz specjalnych stref ekonomicznych w krajach Unii Europejskiej. Zgodnie z danymi publikowanymi przez Bank Światowy[358] w całej Europie istnieje ponad 500 stref, z czego około 15% należy do państwa, z kolei pozostałe stanowią własność prywatną. Popularnym rodzajem zorganizowanych terenów inwestycyjnych w krajach UE są strefy wolnocłowe oraz przemysłowe strefy eksportowe. W tabeli 7 przedstawiono wybrane państwa Unii Europejskiej, w których działają strefy ekonomiczne wraz ze wskazaniem najważniejszych zachęt oferowanych potencjalnym inwestorom.

Lp.	**KRAJ**	**LOKALIZACJA STREFY**	**ZACHĘTY OFEROWANE INWESTOROM**
1.	Austria	Wiedeń, Graz, Solbad Hall, Linz	Zwolnienie z cła, częściowe zwolnienia z podatku od dochodu
2.	Cypr	Lanarca, Limassol	Zwolnienie z cła
3.	Dania	Kopenhaga (port)	-
4.	Francja	Technopolia, wolne strefy miejskie	Dofinansowania do projektów

[357] B. Wojtyra, *Lokalne strefy aktywności gospodarczej..., op. cit.*, s. 124-125.
[358] Zob. *Special Economic Zones. Performance, Lessons Learned, and Implications for Zone Development*, FIAS, World Bank, Washington, s. 18.

5.	Hiszpania	Barcelona, Cadiz, Vigo	Zwolnienie z cła, podatku VAT, podatku dochodowego oraz innych obciążeń podatkowych na rzecz państwa
6.	Irlandia	Shannon Development	Zwolnienie z cła, zwolnienie z podatku VAT
7.	Litwa	Kanuas, Siauliani, Klaipada	Zwolnienie z cła, zwolnienie z podatku VAT, podatek dochodowy obniżony
8.	Niemcy	Porty: Hamburg, Brema, Bremerhaven, Kiel, Emden, Cuxhaven	Zwolnienie z cła, zwolnienie z podatku VAT
9.	Polska	Strefy zlokalizowane na obszarze całego kraju	Zwolnienie z cła, zwolnienie z podatku VAT oraz podatku dochodowego (do 3 lat)
10.	Portugalia	Madeira, Santa Maria Island	Zwolnienie z cła, stawka podatku VAT zredukowana, zwolnienie z podatku od dywidend
11.	Rumunia	Constanta – Sud-Agigea, Sulina, Galati, Braila, Giurgiu, Curticiarad	Zwolnienie z cła, zwolnienie z podatku VAT, zwolnienie z podatku dochodowego uzależnione od wartości inwestycji
12.	Serbia	Strefy zlokalizowane przy portach rzecznych oraz autostradach	Zwolnienie z cła, zwolnienie z podatku od sprzedaży
13.	Słowacja	Zlina, Banska Bystrzyna, Koszyce, Trencie	Ulgi uzależnione od danej strefy
14.	Szwecja	Porty morskie	Zwolnienie z cła
15.	Włochy	Porty morskie: Triest, Wenecja	Zwolnienie z cła, stawki podatku VAT obniżone

Tabela 7. Strefy ekonomiczne w wybranych państwach Unii Europejskiej
Źródło: opracowanie własne na podstawie R. Pastusiak, M. Jasiniak, J. Keller, B. Krzeczewski, Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na gospodarkę i społeczeństwo. Doświadczenia Polski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łudź 2016, s. 51.

Decyzję o utworzeniu pierwszej specjalnej strefy ekonomicznej w Europie podjęto w Shannon w Irlandii w 1947 r. tj. jeszcze przed akcesją tego państwa do UE w 1973 r. Działalność produkcyjno-przetwórczą tejże strefy została rozpoczęta dopiero w 1958 r. W Europie Środkowo-Wschodniej[359] pierwsze strefy pojawiły się w połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku, czyli w okresie rozpadu Związku Radzieckiego oraz transformacji gospodarczej wielu państw tego regionu. Transformacja gospodarcza sprzyjała bowiem nowym inwestycjom, co w połączeniu z zachętami inwestycyjnym w ramach SSE, przyniosło pozytywny efekt w postaci przyciągania inwestorów zagranicznych do poszczególnych regionów. Na zachodzie Europy funkcjonują głównie strefy wolnocłowe. Część państw europejskich nie zorganizowała na swoim terytorium żadnych stref ekonomicznych. Niemcy, Austria, Hiszpania utworzyły na swoim obszarze specjalne strefy ekonomiczne, jednak przywileje oferowane inwestorom koncentrują się głównie wokół

[359] R. Pastusiak, M. Jasiniak, J. Keller, B. Krzeczewski*, Wpływ specjalnych stref ekonomicznych...,* op. cit., s. 50.

zwolnień celnych. Przykładem typowych dla krajów Europy Zachodniej stref są *ang. Bussines Improvement Districts (BIDs)* występujące początkowo w Niemczech, a więc w kraju o wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, stopniowo rozprzestrzeniając się na pozostałe państwa członkowskie. Powyższa forma zorganizowanych terenów inwestycyjnych znana jest również pod innymi nazwami tj. m.in. *Business Revitalization Zone (BRZ), Special Services Area (SSA), Special Improvement District (SID), City Improvement Districts (CID)*. Tereny te definiowane są jako specjalnie wyznaczone obszary (dzielnice), zazwyczaj w obszarach metropolitalnych miast, gdzie za specjalną opłatą, która jest przeznaczana na projekty w obrębie dystryktu, mogą funkcjonować przedsiębiorstwa. Pierwotnym celem tworzenia dzielnic było pobudzenie rozwoju gospodarczego konkretnych części aglomeracji lub samego miasta. W rzeczywistości BIDs niosą za sobą szereg dodatkowych korzyści, do których można zaliczyć m.in. stabilność prowadzenia działalności projektowej, poprawę relacji sektora publicznego oraz prywatnego, zwiększenie inwestycji w danej dzielnicy/regionie oraz dostęp do wykwalifikowanych kadr pracowniczych[360]. Na szczególną uwagę zasługuje również stworzony we Francji biegun technologii Sophia Antipolis w Valbonne, stanowiący jeden z większych europejskich parków zaawansowanych technologii. Koncepcja parku zakłada funkcjonowanie przedsiębiorstw zaawansowanej technologii, laboratoriów badawczych oraz, co stanowi cechę charakterystyczną tej przestrzeni, została zorganizowana atrakcyjna przestrzeń życiowa, urozmaicona innymi rodzajami działalności gospodarczej, usługami, wypoczynkiem oraz osiedlami mieszkaniowymi. Jest to pierwsze miasto technopolia[361] zbudowane od podstaw we Francji oraz pierwsze w Unii Europejskiej. Interesującym rozwiązaniem zastosowanym także we Francji jest program wolnych stref miejskich wzorowanych na angielskich strefach przedsiębiorczości. Wyznaczono 85 stref miejskich, gdzie poszczególne podmioty gospodarcze mogą uzyskać dofinansowanie na projekty, których celem jest rozwój społeczno-gospodarczy obszarów miejskich oraz poprawa warunków życia mieszkańców miast, w ramach programu rewitalizacji obszarów miejskich. Innym rodzajem przestrzeni ekonomicznych występujących na obszarze UE jest ekologiczny park przemysłowy zlokalizowany w nadmorskim duńskim mieście Kalundborg[362]. Jego charakterystyczną cechą jest energooszczędność osiągana poprzez centralne sterowanie zamkniętymi obiegami wody, energii oraz odpadów. Dzięki zastosowaniu powyższego rozwiązania zakłady chemiczne,

[360] Zob. L. Hoyt, D. Gopal-Agge, *The Business Improvement District Model. A Balanced Review of Contemporary Debates*, Geography Compass 1(4), 2017.
[361] K. Mazur, *Specjalne Strefy Ekonomiczne jako obszary...,* op. cit., s. 29.
[362] *Ibidem,* s. 47-52.

farmaceutyczne, rafinerie oraz elektrownie funkcjonują w sposób nieobciążający dla środowiska naturalnego.

Podsumowując zebrane informacje, należy stwierdzić, iż zarówno w wybranych państwach Unii Europejskiej, jak również w Polsce funkcjonują różne formy zorganizowanych terenów inwestycyjnych działających na odmiennych zasadach. Powyższe zazwyczaj wynika z odmiennej kultury prowadzenia działalności gospodarczej, poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, różnych zasad prawa planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz przepisów podatkowych. Problemem pozostaje jednak brak dużych terenów inwestycyjnych będących we władaniu jednostek samorządu terytorialnego lub innych instytucji o charakterze publicznym. Przedmiotowy fakt jest przede wszystkim konsekwencją niewielkiej ilości gruntów znajdujących się we władaniu samorządów lokalnych oraz nieuregulowanych stanów prawnych poszczególnych nieruchomości.

4.2. Charakterystyka i klasyfikacja stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim

Województwo małopolskie zajmuje obszar o powierzchni 15,2 tys. km^2 oraz położone jest w południowej części Polski. Stolicą jest Kraków, stanowiący drugie co do wielkości miasto w kraju. Pod względem administracyjnym województwo podzielone jest na 22 powiaty, w tym 3 miasta na prawach powiatu oraz 182 gminy (14 gmin miejskich, 120 wiejskich i 48 miejsko-wiejskich). Małopolskę[363] zamieszkuje ponad 3,4 mln osób, co stanowi 9% ludności kraju[364]. Pod względem liczby mieszkańców region zajmuje 4 miejsce po województwach: mazowieckim, śląskim oraz wielkopolskim. Ponadto jest drugim, po województwie śląskim, regionem o najwyższej gęstości zaludnienia (226 osób/km^2)[365]. Obszary wiejskie zajmują 89,1% powierzchni województwa oraz są zamieszkiwane przez blisko 1,8 mln osób. Region wyróżnia się niską stopą bezrobocia, wynoszącą pod koniec 2022 r. 4,5%[366]. Jest to wartość o 0,7 pkt. proc. niższa niż średnia wartość stopy bezrobocia dla całego kraju. Co istotne, liczba podmiotów gospodarki narodowej w województwie małopolskim wykazuje w ostatnich latach tendencję wzrostową. Według stanu na koniec 2022 r. w systemie REGON zarejestrowanych było 463,0 tys. podmiotów gospodarczych, tj. o blisko 18 tys. więcej niż w roku poprzednim[367]. Na szczególną uwagę zasługuje również fakt, iż region charakteryzuje duża różnorodność rzeźby terenu, budowy geologicznej, warunków klimatycznych, hydrologicznych i glebowych. Ponadto w Małopolsce występują złoża surowców mineralnych, m.in.: ropa naftowa, gaz ziemny, siarka, gips, cynk, ołów, piaskowce, wapienie, węgiel kamienny, sól kamienna, wody mineralne oraz geotermalne.

Województwo małopolskie stanowi jeden z największych w kraju ośrodków szkolnictwa wyższego. Na jego terytorium zlokalizowanych jest 29 szkół wyższych, które kształcą ponad

[363] W niniejszej pracy termin „Małopolska" służy określeniu obszaru administracyjnego, terytorialnie zlokalizowanego w południowej części kraju. Określenie „Małopolska" jest w pracy zamiennie używane z terminem „województwo małopolskie" oraz „region".
[364] Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, *Raport o stanie województwa małopolskiego za rok 2022*, Załącznik do Uchwały nr 698/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z dn. 25.04.2023 r. Pobrane z: https://www.malopolska.pl/biznes/rozwoj-regionalny/rozwoj-wojewodztwa/raport-o-stanie-wojewodztwa-1 [dostęp: 28.02.2023].
[365] Dane Bank Danych Lokalnych GUS, 2022. Pobrane z: https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica [dostęp: 28.02.2023].
[366] Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie*, Regionalna mapa bezrobocia*. Pobrane z: https://wupkrakow.praca.gov.pl/reginalna-mapa-bezrobocia [dostęp: 31.03.2023].
[367] Dane Bank Danych Lokalnych GUS, 2022. Pobrane z: https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica [dostęp: 28.02.2023].

150 tys. osób, z czego blisko 65% stanowią mieszkańcy województwa[368]. Ponadto w regionie funkcjonują liczne instytucje otoczenia biznesu oraz ośrodki innowacji i przedsiębiorczości takie jak np.: centra transferu technologii, inkubatory przedsiębiorczości, inkubatory technologiczne, parki technologiczne, strefy aktywności gospodarczej, sieci aniołów biznesu oraz klastry. Występujący wysoki potencjał naukowo-badawczy i edukacyjny, dostępność wykwalifikowanej kadry inżynierskiej, siły roboczej oraz dogodne warunki naturalne, przyrodnicze i klimatyczne stwarzają możliwość dla rozwoju sektora *high tech,* motoryzacyjnego, turystycznego oraz BPO[369]. Również rosnące znaczenie Przemysłu 4.0, stanowi istotny aspekt w zakresie innowacyjności oraz konkurencyjności małopolskiej gospodarki. Zmiana modeli biznesowych przedsiębiorstw w kierunku gospodarki opartej o Przemysł 4.0, w tym automatyzacja oraz robotyzacja przedsiębiorstw z sektora MŚP, w perspektywie do roku 2030, w dużej mierze może zdecydować o pozycji Małopolski na arenie międzynarodowej. Na tle innych polskich regionów województwo małopolskie odznacza się bardzo wysoką wartością wskaźnika GERD, tj. wartością nakładów wewnętrznych na B+R w relacji do PKB, wskazującego na znaczenie badań oraz rozwoju w gospodarce regionu. Pod koniec 2022 r. powyższy wskaźnik wyniósł 2,56%[370], tym samym stanowiąc najwyższą wartość na tle pozostałych regionów w kraju, przy średniej dla Polski wynoszącej 1,46%. O innowacyjności regionu świadczy również wysoka liczba uzyskanych patentów oraz zgłoszeń patentowych. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż zgodnie z opracowanym przez Komisję Europejską raportem pn. *„Regional Innovation Scoreboard 2021”* Małopolska znalazła się w gronie dwóch najbardziej innowacyjnych regionów w Polsce „*Moderate Innovator”*. Liderami innowacji w UE pozostają regiony zlokalizowane na obszarze Szwecji, następnie Finlandii, Danii oraz Belgii, z wynikami innowacyjności znacznie powyżej średniej UE[371]. Na rys. 11 przedstawiono wyniki w zakresie innowacyjności poszczególnych regionów UE w 2021 r.

[368] *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2030*. Pobrane z: https://www.malopolska.pl /biznes/innowacje/regionalna-strategia-innowacji [dostęp: 28.02.2023].
[369] BPO (*ang. business process outsourcing*) – proces polegający na zlecaniu wybranych procesów biznesowych związanych z działalnością przedsiębiorstwa osobom lub organizacjom z zewnątrz.
Zob. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, *Raport pn. Województwo Małopolskie 2022*, Oficyna Wydawnicza Pegaz, Kraków 2022.
[370] Dane Bank Danych Lokalnych GUS, 2022. Pobrane z: https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica [dostęp: 28.02.2023].
[371] *Regional Innovation Scoreboard 2021*. Pobrane z: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/statistics/performance-indicators/regional-innovation scoreboard _ pl [dostęp: 28.02.2023].

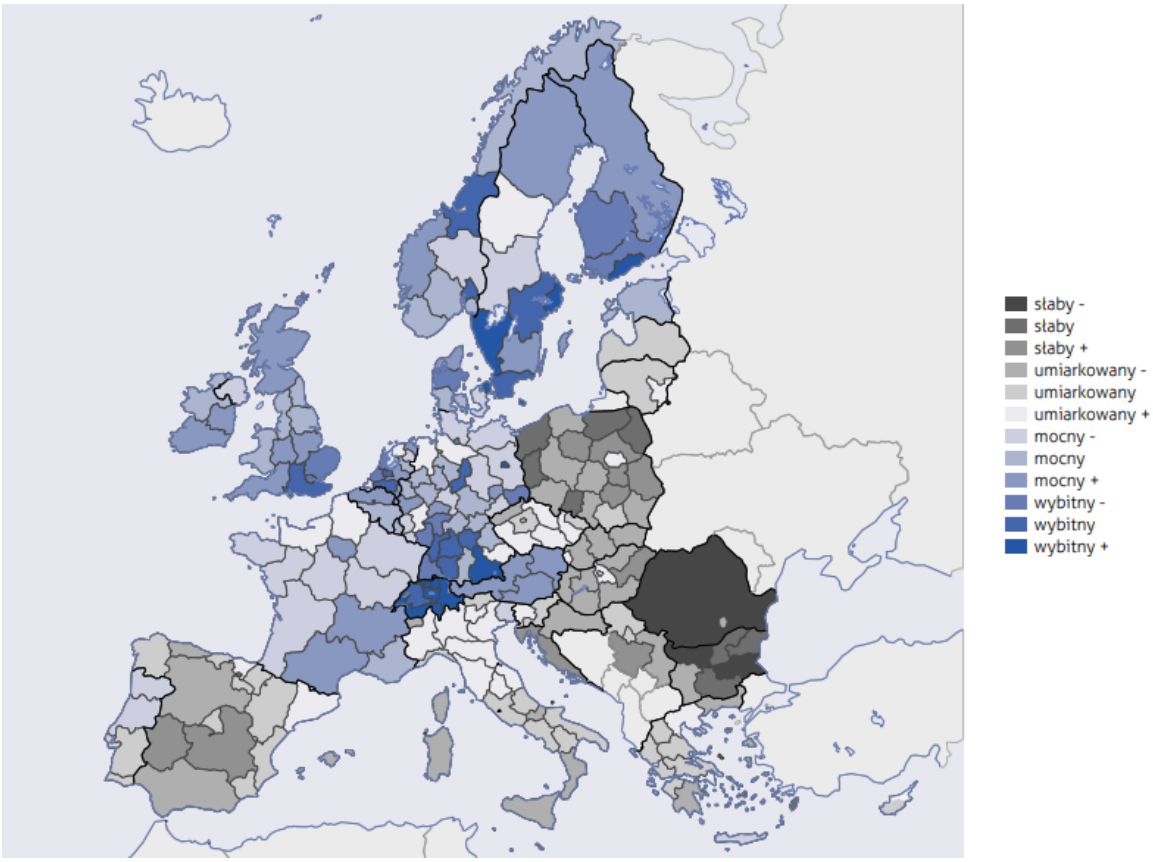

Rys. 11. Innowacyjność poszczególnych regionów UE w 2021 r.
Źródło: Regional Innovation Scoreboard 2021. Pobrane z: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/statistics/performance-indicators/regional-innovationscoreboard _pl [dostęp: 28.02.2023].

Obecna pozycja województwa małopolskiego wśród regionów UE pod względem innowacyjności sprawia, iż władze regionalne podejmują szereg działań mających na celu realizację projektów budujących potencjał innowacyjny regionu. Kluczowym staje się również poszukiwanie nowych, skutecznych sposobów bieżącego wykorzystania potencjału innowacyjnego (np. analiza łańcuchów wartości[372], nowa formuła procesu przedsiębiorczego odkrywania (PPO)[373]), przy jednoczesnym, długofalowym wzmacnianiu czynników wzrostu.

[372] Łańcuch wartości – zgodnie z definicją M. Portera, pojęcie to stosowane jest jako narzędzie analizy konkurencyjności danego przedsiębiorstwa. Łańcuch wskazuje na wszystkie istotne procesy, mające na celu analizę powstawania kosztów oraz wyodrębnienie istniejących lub potencjalne wyróżniających się obszarów działalności przedsiębiorstwa na tle konkurencji. Przewagę konkurencyjną (*ang. competitive advantage*), zdaniem Portera, zdobywają te przedsiębiorstwa, które są w stanie przeprowadzić powyższe procesy taniej lub lepiej od konkurencji. Termin łańcuch wartości oznacza zatem wszelkie działania, które są podejmowane przez przedsiębiorstwa od momentu powstawania produktu (dobra lub usługi), aż do jego ostatecznego zastosowania. Szerzej: M.E. Porter, *Przewaga Konkurencyjna. Osiąganie i Utrzymywanie Lepszych Wyników*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2006; *Regionalna Strategia Innowacji..., op. cit.*

[373] Proces przedsiębiorczego odkrywania PPO (*ang. entrepreneurial process of discovery*) – polega na tworzeniu oraz wyborze priorytetowych obszarów w zakresie wdrażanych innowacji, czyli tzw. inteligentnych specjalizacji. Identyfikacja merytorycznych obszarów odbywa się przy współudziale sektora prywatnego, świata nauki, instytucji otoczenia biznesu, organizacji pozarządowych, administracji oraz opinii publicznej. Regiony za pomocą

Podkreślenia wymaga fakt, iż wraz z uruchomieniem naborów w ramach pierwszej osi priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego (RPO WM) na lata 2014-2020 województwo małopolskie rozpoczęło realizację RIS3, czyli strategii badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (IS). Funkcję dokumentu RIS3 w Małopolsce do końca 2020 r. pełniła *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2020*[374]. W dniu 25.02.2021 r. Sejmik Województwa Małopolskiego uchwalił *Regionalną Strategię Innowacji Województwa Małopolskiego 2030*[375], która obecnie stanowi aktualizację dokumentu pt. *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2020.* Powyższy program należy do najważniejszych ujętych w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego oraz wpisuje się w realizację nadrzędnego celu dla rozwoju Małopolski, czyli budowę gospodarki regionalnej opartej na wiedzy i innowacji. Zgodnie z założeniami przyjętymi w Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa Małopolskiego 2030 w obszarze interwencji „*Innowacyjne zaplecze, potencjał i wizerunek regionu"*, zakłada się podejmowanie działań oraz realizację projektów budujących bądź wzmacniających potencjał innowacyjny regionu w długim horyzoncie czasowym. Dotyczy to zarówno tworzenia obiektów infrastruktury technicznej (w szczególności przeznaczonej na działalność B+R oraz innowacyjną), jak również szeroko rozumianego zaplecza intelektualnego opartego o uniwersalne kompetencje przyszłości oraz kompetencje specyficzne z punktu widzenia inteligentnych specjalizacji Małopolski. Powyższe zasoby wraz z silnie ugruntowaną pozycją marki regionu na rynku krajowym oraz zagranicznym, stanowią pożądane, niekiedy kluczowe elementy łańcuchów wartości, w których uczestniczą podmioty małopolskich inteligentnych specjalizacji (przedsiębiorstwa, uczelnie oraz inne jednostki badawcze, IOB, instytucje i pozostali interesariusze specjalizacji).

Istotnym elementem budowania potencjału innowacyjnego oraz gospodarczego regionu jest tworzenie przestrzeni przystosowanych do lokalizacji potencjalnych przedsiębiorstw. Co istotne, wsparcie w powyższym zakresie, w szczególności w domenach IS obejmuje m.in.:

- Tworzenie nowych oraz aktywizacja istniejących stref aktywności gospodarczej w całej Małopolsce;
- Wzmacnianie ich zdolności organizacyjnych, w szczególności pod kątem pozyskiwania inwestorów wpisujących się w małopolskie inteligentne specjalizacje;

tworzonych przez siebie inicjatyw muszą wskazać te dziedziny, które ich zdaniem mają największy potencjał rozwojowy. Z reguły proces ten odbywa się na drodze prób i błędów oraz eksperymentów z nowymi rodzajami działalności. Zob. *Regionalna Strategia Innowacji..., op. cit.,* s. 8.

[374] *Ibidem,*

[375] *Ibidem.*

– Podnoszenie jakości zarządzania terenami inwestycyjnymi.

W województwie małopolskim funkcjonują 54 strefy aktywności gospodarczej zlokalizowane w 42 gminach miejskich, miejsko-wiejskich oraz wiejskich[376]. Zgodnie z założeniami zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa *„Małopolska 2030"* planowane jest utworzenie kolejnych 40 stref aktywności gospodarczej. Na rys. 12 zobrazowano rozmieszczenie poszczególnych stref w regionie.

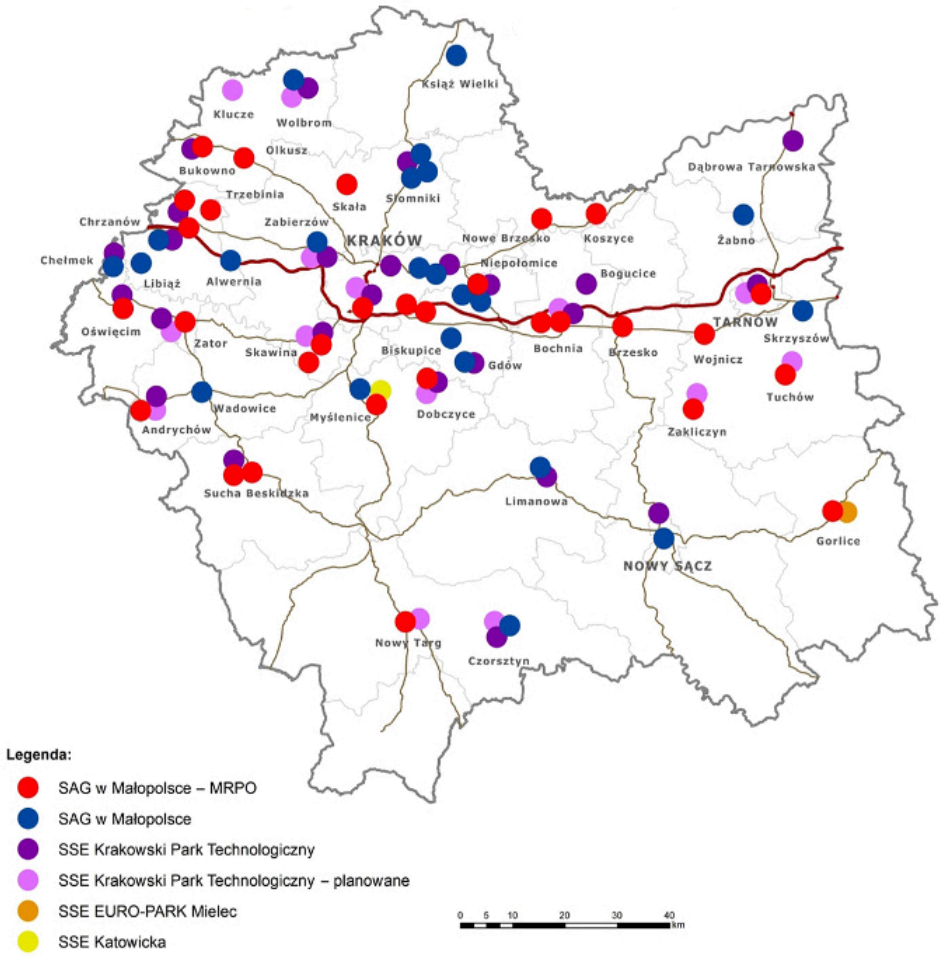

Rys. 12. Tereny inwestycyjne w województwie małopolskim
Źródło: https://mapy.businessinmalopolska.pl/ [dostęp: 28.02.2023].

Strefy aktywność gospodarczej w województwie małopolskim zazwyczaj tworzone są na terenach dobrze skomunikowanych, niekiedy ich lokalizacja jest powiązana z istnieniem specjalnych stref ekonomicznych (SSE). Według stanu na koniec 2021 r. ponad 66%

[376] *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2030*. Dokument przyjęty w dn. 17 grudnia 2020 r. przez Sejmik Województwa Małopolskiego. Pobrane z: https://www.malopolska.pl/strategia-2030 [dostęp 28.02.2023].

wszystkich terenów objętych granicami stref aktywności gospodarczej została zagospodarowana[377]. Najmniejszy obszar oferowany inwestorom w ramach SAG to 1 ha, z kolei największy wynosi 20 ha. Obszary możliwe do zagospodarowania są najczęściej własnością podmiotów prywatnych, co świadczy o skuteczności włączania do SAG obszarów innych niż publiczne. Problemem pozostaje jednak brak dużych terenów inwestycyjnych, możliwych do szybkiej sprzedaży inwestorowi. Powyższe wynika z niewielkiej ilości gruntów znajdujących się we władaniu samorządów lokalnych oraz nieuregulowanych stanów prawnych poszczególnych nieruchomości. Punktem wyjścia do identyfikacji terenów inwestycyjnych w Małopolsce są przede wszystkim zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (MPZP) oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (SUiKZP). Ich rola w kontekście lokalizacji oraz rozwoju terenów inwestycyjnych jest bardzo istotna, o czym świadczą przede wszystkim, wyróżnione kategorie terenów inwestycyjnych wskazane w tabeli 8.

KRYTERIUM	**TYP**	**CHARAKTERYSTYKA**
PRZYNALEŻNOŚĆ DO SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH SSE	PODSTREFY SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH	Teren inwestycyjny zorganizowany w ramach specjalnych stref ekonomicznych działających na podstawie ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 282, z późn. zm.)
	LOKALNE STREFY AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ *nienależące do specjalnych stref ekonomicznych*	Zorganizowane przez samorządy terytorialne tereny inwestycyjne, których działanie nie jest powiązane z przynależnością do specjalnych stref ekonomicznych
	LOKALNE STREFY AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ *częściowo należące do specjalnych stref ekonomicznych*	Lokalne strefy aktywności gospodarczej, których teren tylko częściowo został włączony do specjalnej stref ekonomicznej
POZIOM SFORMALIZOWANIA	SFORMALIZOWANE	Strefy, działające m.in. na podstawie ustawy z dn. 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 282, z późn. zm.), rozporządzeń dot. wyłączeń oraz włączeń nowych terenów (podstrefy SSE), uchwał rady gminy/miasta ustanawiających SAG, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego MPZP
	NIESFORMALIZOWANE	SAG, dla których nie ustanowiono żadnej z form formalizacji

[377] Zob. *Regionalna Strategia Innowacji*..., op. cit.

LOKALIZACJA	MIEJSKIE	Położone na terenie miast na prawach powiatu oraz w gminach miejskich
	MIEJSKO-WIEJSKIE	Położone na terenie miast w gminach miejsko-wiejskich
	WIEJSKIE	Położone na obszarach wiejskich delimitowanych według kryterium administracyjnego
STOPIEŃ ZAINWESTOWANIA	STREFY AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ *(aktywne)*	Zaktywizowane, w pewnym stopniu aktywne, tzn. funkcjonują na ich obszarze podmioty gospodarcze
	STREFY AKTYWIZACJI GOSPODARCZEJ *(nieaktywne)*	Dotychczas niewykorzystany, ale przygotowany teren inwestycyjny, gotowy na przyjęcie podmiotów gospodarczych
PRZYGOTOWANIE PLANISTYCZNE	PEŁNE	Dla części lub całości terenu uchwalono miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego MPZP
	NIEPEŁNE	Teren przeznaczony pod funkcje aktywizacji gospodarczej jedynie w SUiKZP
PRZYGOTOWANIE INFRASTRUKTURALNE	UZBROJONE	Teren SAG z dostępem do infrastruktury drogowej, podstawowych mediów (tj. sieć wodna i elektroenergetyczna), opcjonalnie z drogami wewnętrznymi, bocznicą kolejową, oświetleniem, przyłączami kanalizacyjnymi i gazowymi
	NIEUZBROJONE	Teren SAG bez uzbrojenia lub z niepełnym dostępem do infrastruktury techniczne
TYP INWESTYCJI	GREENFIELD	Teren SAG powstały w nowym, niezagospodarowanym miejscu
	BROWNFIELD	Teren SAG powstały poprzez ponowne wykorzystanie terenów, budynków, obiektów infrastruktury przemysłowej (często zdegradowanych), którym nadaje się nowe funkcje

Tabela 8. Klasyfikacja stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim
Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów strategicznych i planistycznych gmin oraz wyników badań własnych.

Zaprezentowana w powyższej tabeli klasyfikacja stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim uwzględnia kryteria, w ramach których spełnione zostały następujące warunki, tj.: przynależność do specjalnej strefy ekonomicznej (SSE), poziom sformalizowania, lokalizacja, stopień zainwestowania, przygotowanie planistyczne oraz infrastrukturalne, typ inwestycji. Dobór poszczególnych kryteriów oparto na wnikliwej analizie literatury przedmiotu[378]. Przyjęte założenia pozwoliły na wyróżnienie stref aktywności

[378] Zob. B. Domański, *Kapitał zagraniczny w przemyśle...,* op. cit.; B. Wojtyra, *Lokalne strefy aktywności gospodarczej..., op. cit*. S. O'Keefe, *Job Creation in California's Enterprise zones, a Comparison Using a Propensity Score Matching Model*, Journal of Urban Economics, 2003; R. Trzciński, J. Stasiowski, J. Konieczna-Sałamatin, P. Skórska, S. Bienias, A. Weremiuk, *Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na zatrudnienie. Ocena*

gospodarczej oraz wskazanie ich odmienności względem pozostałych terenów inwestycyjnych. Powyższa klasyfikacja zakłada rozłączność poszczególnych zbiorów wyodrębnionych w ramach jednego warunku. Jako podstawowe kryterium klasyfikacji SAG w województwie małopolskim przyjmuje się przynależność do specjalnej strefy ekonomicznej. Należ wskazać, iż na terenie województwa małopolskiego działa krakowska specjalna strefa ekonomiczna zarządzana przez Krakowski Park Technologiczny (KPT). Ponadto swoje podstrefy na terenie Małopolski posiadają specjalna strefa ekonomiczna *„Euro-Park Mielec"* oraz katowicka specjalna strefa ekonomiczna. Podstrefy specjalnych stref ekonomicznych utożsamiane są często z formą stref aktywności gospodarczej oraz stanowią w klasyfikacji element odrębny, będący inicjatywą oddolną oraz regulowaną na poziomie lokalnym. Zgodnie z przyjętym założeniem stanowią one osobną grupę zorganizowanych terenów inwestycyjnych, natomiast z praktycznego punktu widzenia, podstrefy SSE można również traktować jako strefy aktywności gospodarczej. W ramach powyższej formy terenów zorganizowanych przyszłym oraz obecnym inwestorom oferowane są m.in.: przygotowanie infrastrukturalne, zwolnienia z podatku od nieruchomości oraz częściowe zwolnienie z podatku dochodowego od dochodu uzyskanego w strefie[379]. Co istotne, na obszarze niektórych gmin objętych granicami SSE równolegle funkcjonują również inne tereny inwestycyjne noszące znamiona SAG (np. tereny inwestycyjne zlokalizowane w gminie Skawina). Niejednokrotnie jedynie fragment danej strefy aktywności gospodarczej został włączony do specjalnej strefy ekonomicznej, z kolei całość stanowi zwartą jednostkę, funkcjonującą na odmiennych warunkach (np. gminy Trzebinia, Zator). Podstrefy SSE zlokalizowane są w 10 gminach miejskich, 17 gminach miejsko-wiejskich oraz w 9 wiejskich województwa małopolskiego. Znaczna część spośród wszystkich stref aktywności gospodarczej działających w ramach mechanizmu specjalnych stref ekonomicznych należy do krakowskiej SSE zarządzanej przez KPT. Zlokalizowane są one na terenie gmin: Andrychów, Babice, Bobowa, Bochnia, Chełmek, Chełmiec, Chrzanów, Czorsztyn, Dąbrowa Tarnowska, Dobczyce, Drwinia, Gdów, Klucze, Niepołomice, Nowe Brzesko, Skawina, Słomniki, Stary Sącz, Szczurowa, Trzebinia, Tuchów, Wolbrom, Zabierzów, Zakliczyn, Zator oraz miast: Bochnia, Bukowno, Kraków, Limanowa, Nowy Sącz,

Skutków Regulacji ex post ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych z dnia 20 października 1994 roku (Dz. U. z 1994 Nr 123 poz. 600, z późn. zm.), Raport końcowy, Warszawa 2016; A. A. Ambroziak, Ch. A. Hartwell, *The Imact of Inwestments in Special Economic Zones on Regional Development: The Case of Poland*, Regional Studies, vol. 52, no. 10, 2018, s. 1322-1331.

[379] Na mocy ustawy o wspieraniu nowych inwestycji z dn. 10.05.2018 r. została zlikwidowana możliwość zmiany granic oraz obszaru specjalnych stref ekonomicznych, w tym również granic ich podstref. Instrumentem wspierania inwestycji oraz zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej regionów jest obecnie Polska Strefa Inwestycji.

Nowy Targ, Oświęcim, Sucha Beskidzka, Tarnów. Najmniej podstref SSE zlokalizowanych na obszarze województwa małopolskiego przypada na SSE *„Euro-Park Mielec”*, której grunty znajdują są na obszarze gminy miejskiej Gorlice oraz katowicką SSE, której podstrefa została zlokalizowana na terenie gminy miejsko-wiejskiej Myślenice.

Przyjmując do analizy kryterium administracyjne, strefy aktywności gospodarczej można podzielić na obszary położone w gminach miejskich, miejsko-wiejskich lub wiejskich. Wśród wszystkich 54 stref aktywności gospodarczej, 12 zlokalizowanych jest na obszarze gmin miejskich, 33 na obszarach gmin miejsko-wiejskich, z kolei 9 na obszarach wiejskich województwa małopolskiego. SAG mogą być zaktywizowane (aktywne), na obszarze których funkcjonują podmioty gospodarcze lub nieaktywne, stanowiące niewykorzystany, ale przygotowany na przyjęcie podmiotów gospodarczych teren inwestycyjny. Przykładem nieaktywnych stref aktywności gospodarczej w Małopolsce są np. Strefa Gospodarcza w Książu Wielkim, Strefa Aktywności Gospodarczej w Bochni oraz Strefa Aktywności Gospodarczej w Krzeszowicach. W przypadku SAG w Książku Wielkim została ona wyłączona z granic SSE w 2013 r. Obecnie trwają prace zmierzające do jej ponownego uruchomienia. Należy wskazać, iż część nieaktywnych stref w regionie jest uzbrojona w podstawową infrastrukturę techniczną, natomiast brak jest na ich obszarze podmiotów gospodarczych lub grunty zlokalizowane na obszarze poszczególnych SAG zostały zakupione przez przedsiębiorstwa, które w analizowanym okresie nie rozpoczęły jeszcze prowadzenia działalności gospodarczej.

Dla większości zidentyfikowanych w regionie terenów inwestycyjnych obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Tereny przeznaczone pod strefy aktywności gospodarczej zazwyczaj sklasyfikowane są jako grunty o przeznaczeniu przemysłowym, produkcyjnym lub usługowym. Istnienie MPZP dla danego terenu umożliwia szybszą realizację inwestycji oraz niekiedy stanowi kluczowe kryterium brane pod uwagę przez potencjalnych inwestorów. Wśród lokalnych stref aktywności gospodarczej nienależących do SSE znajdują się zorganizowane tereny inwestycyjne, dla których sporządzono MPZP. Przykładem powyższego może być Wielicka Strefa Aktywności Gospodarczej, która mimo braku objęcia jej obszaru granicami SSE, posiada uchwalony miejscowy plany zagospodarowania przestrzennego oraz funkcjonuje jako inicjatywa oddolna, oparta na długofalowej, strategicznej polityce przestrzennej i gospodarczej. Co istotne, wśród terenów wskazanych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jako tereny inwestycyjne, znaczna część jest jeszcze niezagospodarowana. Wyposażone w podstawową

infrastrukturę techniczną obszary mogą przyjmować przedsiębiorstwa na różnym etapie rozwoju, w tym duże przedsiębiorstwa oraz podmioty z udziałem kapitału zagranicznego. Większość z analizowanych SAG w województwie małopolskim stanowią tereny z dostępem do infrastruktury drogowej, podstawowych mediów (tj. sieć wodna i elektroenergetyczna), opcjonalnie z drogami wewnętrznymi, bocznicą kolejową, oświetleniem, przyłączami kanalizacyjnymi i gazowymi. W gminie Wieliczka, Skała oraz Krzeszowice występują strefy posiadające przygotowanie infrastrukturalnie oraz planistycznie, nie oferujące jednak żadnych ulg podatkowych podmiotom gospodarczym zlokalizowanym na ich obszarze.

Lokalne strefy aktywności gospodarczej podzielić można także ze względu na typ inwestycji oraz zastaną formę zagospodarowania na tereny „*brownfield"* lub „*greenfield"*. W sytuacji, gdy decyzja o lokalizacji przedsiębiorstwa sprowadza się do zmiany przeznaczenia już istniejących obiektów oraz infrastruktury i zaadaptowania ich do nowych funkcji, często w połączeniu z rozbudową lub modernizacją, mamy do czynienia z inwestycją typu „*brownfield".* Z kolei w przypadku uruchomienia inwestycji w nowym, niezagospodarowanym miejscu, mamy do czynienia z przedsięwzięciem określanym mianem inwestycji typu „*greenfield".* Istnieje również zjawisko relokacji, czyli poszukiwania nowego miejsca dla istniejącego już przedsiębiorstwa. Co istotne, strefy aktywności gospodarczej to najczęściej inwestycje typu „*greenfield"*. Przykładem terenów powstałych poprzez ponowne wykorzystanie terenów, budynków, obiektów infrastruktury przemysłowej (często zdegradowanych), którym nadaje się nowe funkcje jest strefa aktywności gospodarczej utworzona na terenach poprzemysłowych po byłych Zakładach Metalurgicznych *„Trzebinia I",* Gumowni i Zakładach Tłuszczowych. W ramach przedmiotowej inwestycji zrealizowano zadania obejmujące m.in. budowę oraz modernizację dróg wewnętrznych i dojazdowych do strefy, kanalizację deszczową oraz oświetlenie. Projekt realizowany był w systemie *„zaprojektuj i wybuduj"*, obejmującym kompleksowe przygotowanie dokumentacji projektowo-budowlanej oraz realizację późniejszych robót budowlanych. Inwestycja uzyskała dofinansowanie z Unii Europejskiej w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013.

Podsumowując przedstawione w tabeli 8 kryteria, w województwie małopolskim można wyróżnić następujące rodzaje stref aktywności gospodarczej, tj.:

- Lokalne strefy aktywności gospodarczej funkcjonujące w ramach SSE (np. tereny zlokalizowane na obszarze gmin Drwinia, Szczurowa, Babice, Gdów, Czorsztyn, Zabierzów, Chełmiec, Klucze);

- Lokalne strefy aktywności gospodarczej funkcjonujące jako zwarte tereny inwestycyjne, sformalizowane, przygotowane przede wszystkim fiskalnie, często również infrastrukturalnie oraz promocyjnie na przyjęcie inwestorów (np. Strefa Aktywności Gospodarczej w Skawinie, Niepołomicka Strefa Inwestycyjna, Strefa Aktywności Gospodarczej w Trzebini, Zatorska Strefa Aktywności Gospodarczej);
- Lokalne strefy aktywności gospodarczej, na których co prawda nie funkcjonują ulgi podatkowe, ale są przygotowane infrastrukturalnie na przyjęcie inwestorów, nazywane strefami aktywności gospodarczej przez tworzące je samorządy, często działające już od lat w przestrzeni gospodarczej (np. Wielicka Strefa Aktywności Gospodarczej, Olkuska Strefa Aktywności Gospodarczej, Strefa Aktywności Gospodarczej w Skale, Strefa Aktywności Gospodarczej w Miękini);
- Pozostałe[380], pojawiające się jedynie jako oferty terenów inwestycyjnych, ujęte w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, niekiedy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, niewynikające ze strategicznej polityki rozwoju społeczno-gospodarczego gmin, zazwyczaj w trakcie aktywizacji (np. tereny zlokalizowane na obszarze gmin Czernichów, Wielka Wieś, Biskupice, Liszki, Zielonki).

Na dalszym etapie prowadzonych badań skupiono uwagę na analizie i ocenie lokalnych stref aktywności gospodarczej położonych na terenach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. W regionie według stanu na koniec 2021 r. funkcjonowały 42 strefy aktywności gospodarczej, zlokalizowane w 34 gminach miejsko-wiejskich oraz wiejskich[381]. Stanowią one 77,8% wszystkich SAG w regionie oraz położone są na obszarze 25 gmin miejsko-wiejskich oraz 9 wiejskich województwa małopolskiego[382]. Lokalizacja stref na powyższych terenach stanowi istotny element służący rozwojowi całej jednostki terytorialnej, tym samym wskazując znaczenie mniejszych, lokalnych ośrodków w rozwoju poszczególnych obszarów[383]. W tabeli 9 przedstawiono podstawowe informacje o SAG

[380] Na dalszym etapie badań wyłączono pozostałe tereny inwestycyjne, które są dopiero aktywizowane lub planowane jest w przyszłości utworzenie na ich obszarze stref aktywności gospodarczej.
[381] *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2030,* Pobrane z: https://www.malopolska.pl/strategia-2030 [dostęp 28.02.2023]. Dane według stanu na koniec 2021 r.
[382] Zestawienie wszystkich SAG funkcjonujących na obszarze gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego przedstawiono w rozdziale 4 niniejszej pracy. Zob. Tabela 5. *Zestawienie stref aktywności gospodarczej (SAG) zlokalizowanych w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w latach 2007-2021.*
[383] K. Heffner, *Rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich. Definicje – uwarunkowania – zależności – czynniki – skutki. Badania zróżnicowania rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] A. Rosner (red.), *Zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich a zróżnicowanie dynamiki przemian*, IRWiR PAN, Warszawa 2007.

zlokalizowanych w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. Zakres czasowy zaprezentowanych rozważań objął lata 2007-2021. Przedmiot badań stanowiły istniejące oraz utworzone w powyższym przedziale czasowym strefy aktywności gospodarczej. Co istotne, część omawianych w niniejszej pracy lokalnych stref aktywności gospodarczej rozpoczęła swoją działalność już od początku lat 90. XX w.

Lp.	NAZWA STREFY	TYP STREFY	GMINA	TYP GMINY	ROK POWSTANIA	POWIERZCHNIA [HA]	ULGI PODATKOWE	PODSTAWOWA INFRASTRUKTURA	STATUS STREFY AKTYWNA/ NIEAKTYWNA
1.	Strefa Aktywności Gospodarczej w Andrychowie	SAG, częściowo podstrefa SSE	Andrychów	miejsko-wiejska	2008 r. (obszar objęty SSE od 2008 r.)	>100	TAK	TAK	AKTYWNA
2.	Strefa Aktywności Gospodarczej w Babicach	Podstrefa SSE	Babice	wiejska	2019 r.	<50	TAK	TAK	NIEAKTYWNA****
3.	Strefa Aktywności Gospodarczej w Siedliskach	SAG, częściowo podstrefa SSE	Bobowa	miejsko-wiejska	2020 r. (obszar objęty SSE od 2017 r.)	<50	TAK	TAK	NIEAKTYWNA****
4.	Bocheńska Strefa Aktywności Gospodarczej	SAG, częściowo podstrefa SSE	Bochnia	wiejska	2014 r. (obszar objęty SSE od 2009 r.)	<50	TAK	TAK	NIEAKTYWNA****
5.	Miejska Strefa Aktywności Gospodarczej w Chełmku	SAG, częściowo podstrefa SSE	Chełmek	miejsko-wiejska	2003 r. (obszar objęty SSE od 2011 r.)	<50	TAK	TAK	AKTYWNA
6.	Podstrefa Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej	Podstrefa SSE	Chełmiec	wiejska	2017 r.	b.d.	TAK	TAK	AKTYWNA
7.	Chrzanowska Strefa Inwestycyjna	Podstrefa SSE	Chrzanów	miejsko-wiejska	2004 r. (obszar objęty SSE od 2013 r.)	>100	TAK	TAK	AKTYWNA
8.	Podstrefa Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej	Podstrefa SSE	Czorsztyn	wiejska	2012 r. (obszar objęty SSE od 2013 r.)	<50	TAK	TAK	AKTYWNA
9.	Specjalna Strefa Ekonomiczna w Dąbrowie Tarnowskiej w Morzychnie	Podstrefa SSE	Dąbrowa Tarnowska	miejsko-wiejska	2009 r. (obszar objęty SSE od 2013 r.)	<50	TAK	TAK	NIEAKTYWNA****
10.	Strefa Przemysłowa Zielonych Dobczyc	SAG, częściowo podstrefa SSE	Dobczyce	miejsko-wiejska	1992 r. (obszar objęty SSE od 2007 r.)	51-100	TAK	TAK	AKTYWNA

11.	Podstrefa Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej	Podstrefa SSE	Drwinia	wiejska	2017 r.	<50	TAK	TAK	NIEAKTYWNA****
12.	Strefa Przemysłowa w Gdowie	Podstrefa SSE	Gdów	wiejska	2008 r.	<50	TAK	TAK	NIEAKTYWNA****
13.	Podstrefa Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej	Podstrefa SSE	Klucze	wiejska	2016 r.	<50	TAK	TAK	AKTYWNA
14.	Koszycka Strefa Aktywności Gospodarczej	SAG	Koszyce	miejsko-wiejska	2013 r.	<50	NIE	TAK	AKTYWNA**
15.	Strefa Aktywności Gospodarczej w Miękini	SAG	Krzeszowice	miejsko-wiejska	2021 r.	<50	b.d.	TAK	NIEAKTYWNA****
16.	Strefa Gospodarcza w Książu Wielkim	Podstrefa SSE	Książ Wielki	miejsko-wiejska	2009 r.	nd	nd	nd	NIEAKTYWNA*
17.	Myślenicka Strefa Inwestycyjna w Jaworniku *"Jawornik/Polanka"*	SAG, częściowo podstrefa SSE	Myślenice	miejsko-wiejska	2007 r. (obszar objęty SSE od 2006 r.)	51-100	TAK	TAK	AKTYWNA
18.	Strefa Przemysłowa *"Dolne Przemieście"*	SAG, częściowo podstrefa SSE	Myślenice	miejsko-wiejska	2000 r. (obszar objęty SSE od 2006 r.)	<50	TAK	TAK	AKTYWNA
19.	Niepołomicka Strefa Inwestycyjna	SAG, częściowo podstrefa SSE	Niepołomice	miejsko-wiejska	1990 r.***** (obszar objęty SSE od 2005 r.)	>100	TAK	TAK	AKTYWNA
20.	Wschodnia Strefa Inwestycyjna w Woli Batorskiej	SAG, częściowo podstrefa SSE	Niepołomice	miejsko-wiejska	1990 r.***** (obszar objęty SSE od 2005 r.)	<50	TAK	TAK	AKTYWNA
21.	Strefa Inwestycyjna w Ochmanowie	SAG, częściowo podstrefa SSE	Niepołomice	miejsko-wiejska	1990 r.***** (obszar objęty SSE od 2005 r.)	51-100	TAK	TAK	AKTYWNA
22.	Nowobrzeski Obszar Gospodarczy	Podstrefa SSE	Nowe Brzesko	miejsko-wiejska	2012 r. (obszar objęty SSE od 2019 r.)	<50	TAK	TAK	NIEAKTYWNA****
23.	Olkuska Strefa Aktywności Gospodarczej	SAG	Olkusz	miejsko-wiejska	2013 r.	<50	TAK	TAK	AKTYWNA

24.	Strefa Aktywności Gospodarczej w Skale	SAG	Skała	miejsko-wiejska	2014 r.	<50	b.d.	TAK	AKTYWNA
25.	Strefa Aktywności Gospodarczej w Skawinie	SAG, częściowo podstrefa SSE	Skawina	miejsko-wiejska	2005 r. (obszar objęty SSE od 2011 r.)	>100	TAK	TAK	AKTYWNA
26.	Skawiński Obszar Gospodarczy	SAG, częściowo podstrefa SSE	Skawina	miejsko-wiejska	2013 r. (obszar objęty SSE od 2011 r.)	<50	TAK	TAK	AKTYWNA
27.	Strefa Aktywności Gospodarczej HUTA	SAG	Skawina	miejsko-wiejska	b.d.	51-100	b.d.	TAK	AKTYWNA
28.	Obszary Aktywizacji Gospodarczej***	Podstrefa SSE	Słomniki	miejsko-wiejska	2008 r.	b.d.	TAK	TAK	NIEAKTYWNA****
29.	Starosądecka Strefa Aktywności Gospodarczej	Podstrefa SSE	Stary Sącz	miejsko-wiejska	2017 r.	<50	TAK	TAK	AKTYWNA
30.	Strefa Aktywności Gospodarczej w Szczurowej	Podstrefa SSE	Szczurowa	wiejska	2019 r.	<50	TAK	TAK	AKTYWNA
31.	Strefa Aktywności Gospodarczej na terenach po byłych Zakładach Metalurgicznych *„Trzebinia"* I, Gumowni i Zakładach Tłuszczowych	SAG	Trzebinia	miejsko-wiejska	2013 r.	<50	b.d.	TAK	AKTYWNA
32.	Strefa Aktywności Gospodarczej w Trzebini przy węźle autostrady A4	Podstrefa SSE	Trzebinia	miejsko-wiejska	2014 r. (obszar objęty SSE od 2013 r.)	<50	TAK	TAK	AKTYWNA
33.	Strefa Aktywności Gospodarczej *„Górka"* w Trzebini	SAG	Trzebinia	miejsko-wiejska	2015 r.	<50	b.d.	TAK	AKTYWNA
34.	Tuchowska Strefa Aktywności Gospodarczej	Podstrefa SSE	Tuchów	miejsko-wiejska	2014 r.	<50	TAK	TAK	NIEAKTYWNA****
35.	Strefa Aktywności Gospodarczej w Wadowicach	SAG	Wadowice	miejsko-wiejska	2011 r.	51-100	b.d.	TAK	AKTYWNA

36.	Wielicka Strefa Aktywności Gospodarczej w Brzegach	SAG	Wieliczka	miejsko-wiejska	2015 r.	51-100	b.d.	TAK	AKTYWNA
37.	Wielicka Strefa Aktywności Gospodarczej w Węgrzcach Wielkich	SAG	Wieliczka	miejsko-wiejska	2020 r.	<50	b.d.	TAK	AKTYWNA
38.	Zielony Park Przemysłowy w Wojniczu	SAG	Wojnicz	miejsko-wiejska	1999 r.	>100	TAK	TAK	AKTYWNA
39.	Strefa Aktywności Gospodarczej w Wolbromiu	Podstrefa SSE	Wolbrom	miejsko-wiejska	2008 r.	<50	TAK	TAK	AKTYWNA
40.	Podstrefa Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej	Podstrefa SSE	Zabierzów	wiejska	2005 r.	<50	TAK	TAK	AKTYWNA
41.	Zakliczyńska Strefa Aktywności Gospodarczej (ZSAG)	Podstrefa SSE	Zakliczyn	miejsko-wiejska	2013 r. (obszar objęty SSE od 2016 r.)	<50	TAK	TAK	AKTYWNA
42.	Zatorska Strefa Aktywności Gospodarczej	SAG, częściowo podstrefa SSE	Zator	miejsko-wiejska	2012 r. (obszar objęty SSE od 2009 r.)	<50	TAK	TAK	AKTYWNA

* Strefa zarządzana przez KPT, utworzona w 2009 r., usunięta z granic SSE w 2013 r. Obecnie strefa planowana do utworzenia.

** Działki objęte strefą stanowią własność prywatną, z kolei infrastruktura techniczna stanowi własność gminy.

*** Obszar zwiększonej koncentracji działalności wytwórczo-przemysłowo-handlowej.

**** Strefa uzbrojona, przygotowana pod potencjalnych inwestorów, według stanu na koniec 2021 r. bez podmiotów gospodarczych lub z podmiotami, które zakupiły grunty w strefie aktywności gospodarczej natomiast nie rozpoczęły jeszcze prowadzenia działalności gospodarczej.

***** Za początek funkcjonowania strefy uznaje się proces napływu przedsiębiorstw produkcyjnych do gminy od pierwszej połowy lat 90-tych, nastawionych na krakowski rynek zbytu, a także eksportujących swoje wyroby do innych ośrodków przy wykorzystaniu transportu kolejowego. Włączona do granic SSE w 2005 r., obszar rozszerzony w 2007 r.

Tabela 9. Zestawienie stref aktywności gospodarczej (SAG) zlokalizowanych w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w latach 2007-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawienie danych udostępnionych przez UMWM oraz dokumentów strategicznych gmin.

Analiza terenów inwestycyjnych na obszarze gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego wskazuje na fakt występowania bardzo dużego zróżnicowania, jeśli chodzi o zaawansowanie działań związanych z obsługą oraz przyciąganiem inwestorów. Najwięcej stref aktywności gospodarczej oraz SAG działających w ramach podstref SSE zlokalizowanych jest w północnej części województwa. W przypadku gmin miejsko-wiejskich zdecydowana większość położona jest na obszarze wiejskim, poza granicami miasta. Są to zazwyczaj tereny, których łączna powierzchnia nie przekracza 50 ha. Najmniejszy obszar oferowany inwestorom w ramach SAG to 1 ha, z kolei największy wynosi 20 ha. Istotny udział terenów inwestycyjnych w regionie mają gminy Niepołomice, Skawina, Myślenice, Wieliczka oraz Trzebina, w których znajduje się więcej niż jedna strefa aktywności gospodarczej. Należy w tym miejscu również zaznaczyć, iż jako pierwsze w regionie rozpoczęły swoją działalność strefy położone w gminach Niepołomice, Dobczyce oraz Wojnicz. Co istotne, za początek funkcjonowania strefy w gminie Niepołomice uznaje się proces napływu przedsiębiorstw produkcyjnych do gminy od pierwszej połowy lat 90-tych, nastawionych na krakowski rynek zbytu, a także eksportujących swoje wyroby do innych ośrodków przy wykorzystaniu transportu kolejowego. Jedenaście spośród wszystkich stref aktywności gospodarczej wymienionych w tabeli 9 jest nieaktywna. W SAG zlokalizowanych w gminach Krzeszowice oraz Bochnia nie funkcjonują żadne podmioty gospodarcze, tym samym trwają poszukiwania potencjalnych inwestorów. Podkreślenia wymaga jednak fakt, iż zgodnie ze stanem na koniec 2021 r. grunty zlokalizowane na obszarze pozostałych nieaktywnych SAG zostały zakupione przez przedsiębiorstwa, które w analizowanym okresie nie rozpoczęły jeszcze prowadzenia działalności gospodarczej. W przypadku Koszyckiej Strefy Aktywności Gospodarczej działki objęte strefą stanowią własność prywatną, z kolei infrastruktura techniczna stanowi własność gminy. Strefa zlokalizowana na obszarze gminy Książ Wielki przestała funkcjonować w 2013 r., jednocześnie zostając wyłączoną z granic objętych SSE. Obecnie trwają przygotowania do ponownego uruchomienia przedmiotowej strefy. W części gmin, na obszarze których funkcjonują strefy aktywności gospodarczej oraz SAG działające w ramach podstref SSE, równolegle znajdują się także inne tereny inwestycyjne noszące znamiona strefy aktywności gospodarczej. Podkreślenia wymaga fakt, iż niejednokrotnie jedynie fragment SAG został objęty granicami SSE, z kolei całość funkcjonuje jako zwarta jednostka, niekiedy na odmiennych warunkach. Obszar zwiększonej koncentracji działalności wytwórczo – przemysłowo – handlowej występuje m.in. w gminie Słomniki.

Z uwagi na dużą liczbę zidentyfikowanych w województwie małopolskim stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych na obszarach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich

zdecydowano się na dokonanie pogłębionej charakterystyki czterech wybranych w sposób celowy SAG. Tym samym przeprowadzono analizę wybranych studiów przypadku (ang. *case study*)[384]. Głównym celem powyższej metody jest szczegółowe zobrazowanie danego przypadku oraz wnikliwa analiza i ocena konkretnego zjawiska. Kryteriami, którymi kierowano się podczas doboru SAG w przeprowadzonej analizie były:

- typ/rodzaj strefy aktywności gospodarczej,
- typ administracyjny gminy,
- poziom rozwoju społeczno-gospodarczego gminy[385].

Ostatecznie wyselekcjonowano cztery strefy aktywności gospodarczej wraz z gminami, na obszarze których zlokalizowane są poszczególne strefy (tabela 10).

Nazwa SAG	**Typ/rodzaj SAG**	**Gmina**	**Typ administracyjny gminy**	**Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego***
Wielicka Strefa Aktywności Gospodarczej	SAG	Wieliczka	miejsko-wiejska	I
Strefa Aktywności Gospodarczej Małopolski Zachodniej w Zatorze	SAG, częściowo podstrefa SSE	Zator	miejsko-wiejska	II
Strefa Aktywności Gospodarczej w Babicach	Podstrefa SSE	Babice	wiejska	III
Strefa Aktywności Gospodarczej w Szczurowej	SAG, częściowo podstrefa SSE	Szczurowa	wiejska	IV

** Na podstawie wyników badań własnych, według stanu na koniec 2021 r., zob. rozdział 5 niniejszej pracy.*

Tabela 10. Charakterystyka wybranych SAG w województwie małopolskim objętych metodą case study
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS oraz wyników badań własnych.

[384] Zob. A. Kożuch, I. Marzec, *Studium przypadku jako strategia badawcza w naukach społecznych*, Zeszyty Naukowe WSOWL, Nr 2 (172), 2014.
[385] Na podstawie wyników badań własnych, według stanu na koniec 2021 r., zob. rozdział 5 niniejszej pracy.

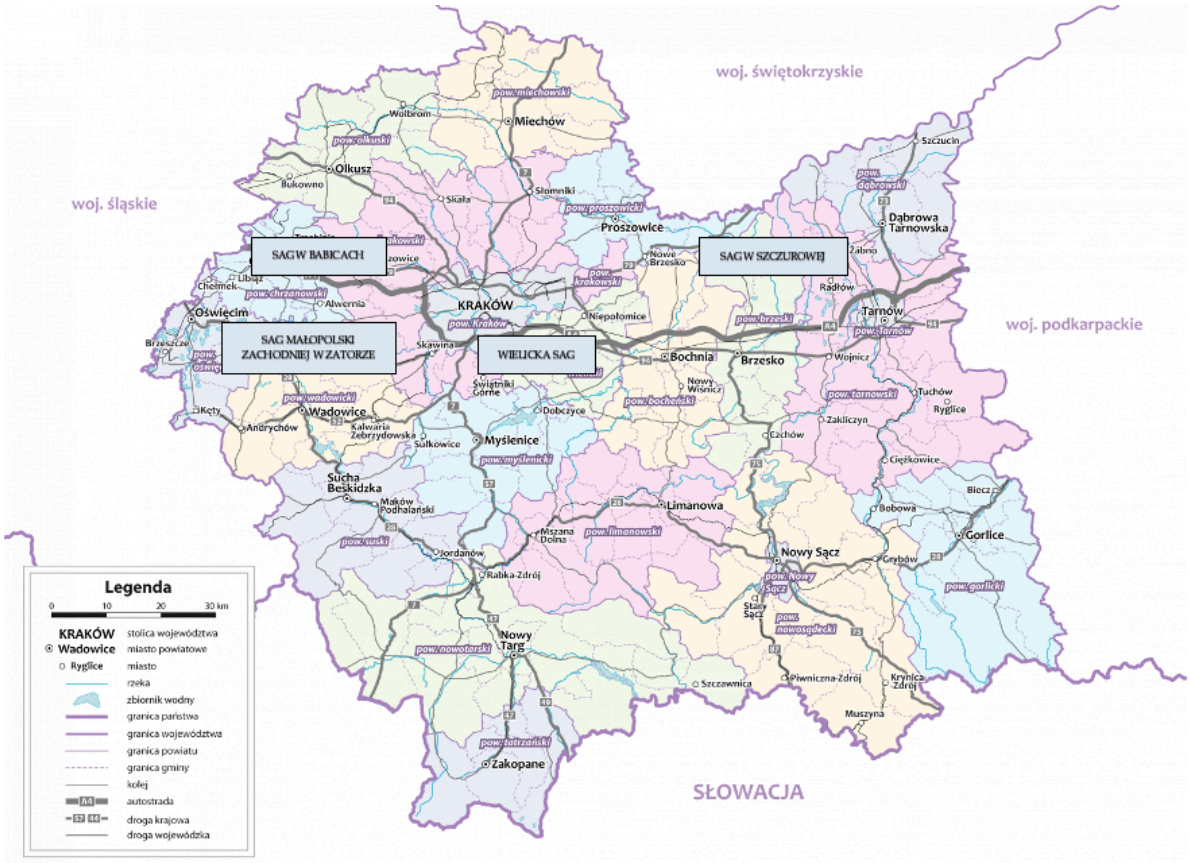

Rys. 13. Lokalizacja wybranych stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim objętych metodą case study
Źródło: opracowanie własne.

Podstawowym narzędziem badawczym wykorzystanym w studiach przypadku była analiza danych zastanych (*tzw. desk research)*, przeprowadzona w oparciu o dostępne dane źródłowe (m.in. dokumenty statystyki publicznej, sprawozdania, raporty, publikacje, dokumenty strategiczne i planistyczne gmin) zarówno ogólnodostępne, jak również udostępnione przez władze gmin oraz zarządy SAG, dotyczące poszczególnych stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim.

Wielicka Strefa Aktywności Gospodarczej

Gmina Wieliczka jest gminą miejsko-wiejską usytuowaną w południowo-wschodniej części Krakowa. Jest jedną z 11 gmin strefy podmiejskiej Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM). Cała gmina zajmuje obszar ok. 100,1 km^2. Jej strukturę administracyjną tworzy miasto Wieliczka oraz 29 sołectw. Wieliczka posiada dogodne położenie komunikacyjne. Przez obszar miasta przebiega główna magistrala kołowa Kraków – Przemyśl (autostrada A4 oraz droga krajowa E40). Miasto pełni funkcję lokalnego węzła komunikacji drogowej: krzyżują się tutaj szlaki komunikacyjne łączące Wieliczkę

z Krakowem, Niepołomicami, Gdowem oraz Dobczycami. W 2021 r. Gmina Wieliczka liczyła 58 164 mieszkańców, z czego 22 786 osiedliło się w części miejskiej gminy, z kolei 35 378 – wiejskich jej części wiejskiej. Korzystna sytuacja w obszarze lokalnej gospodarki przekłada się na relatywnie dobrą sytuację na lokalnym rynku pracy w gminie. Powiat, w którym położona jest gmina wyróżnia się niską stopą bezrobocia, wynoszącą pod koniec 2021 r. 4,3%. Jest to wartość o 0,3 pkt. proc. niższa niż średnia wartość stopy bezrobocia dla całego województwa małopolskiego[386]. Dochody budżetowe na 1 mieszkańca w 2021 r wyniosły 6 573,46 zł, podczas gdy wydatki na 1 mieszkańca w analizowanym okresie kształtowały się na poziomie 6 654,05 zł. Atrakcyjność inwestycyjna gminy Wieliczka została również potwierdzona w raporcie przygotowanym przez Szkołę Główną Handlową w Warszawie[387]. Zgodnie z powyższym opracowaniem Wieliczka została uznana za jedną z najbardziej atrakcyjnych gmin w województwie małopolskim oraz znalazła się na 3. miejscu wśród wszystkich gmin miejsko – wiejskich w województwie, pod względem atrakcyjności inwestycyjnej. Za gminy o wyższej atrakcyjności uznano wyłącznie Niepołomice oraz Myślenice, z kolei na podobnym poziomie znalazły się Skawina i Zator. Z wysokiej pozycji konkurencyjnej gminy Wieliczka korzystają duże międzynarodowe przedsiębiorstwa lokujące swoją działalność w strefie aktywności gospodarczej oraz firmy budujące swoje ponadlokalne znaczenie, jak np. OTCP S.A., która w latach 2019-2020 znalazła się na liście Diamentów Forbesa[388].

Powstanie Wielickiej Strefy Aktywności Gospodarczej stworzyło możliwość wykorzystania potencjału gminy do rozwoju społeczno-gospodarczego. Czynniki sprzyjające rozwojowi gospodarczemu, takie jak wysoka atrakcyjność inwestycyjna gminy wyrażana poprzez bardzo dużą liczbę podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie gminy (6567 przedsiębiorstw), wysoki poziom przedsiębiorczości (97,2 – liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców; średnia liczba aktywnych przedsiębiorstw w województwie małopolskim - 47,3 na 1000 mieszkańców) oraz potencjał tkwiący w zasobach ludzkich (20,5% ludności w wieku przedprodukcyjnym, 63,7% w wieku produkcyjnym)[389] wraz z korzystnym położeniem gminy, wpłynęły na decyzję władz gminy Wieliczka w zakresie utworzenia SAG. Innymi czynnikami, branymi pod uwagę w procesie podejmowania decyzji przez władze lokalne były m.in.: niski odsetek mieszkańców

[386] Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie*, Regionalna mapa bezrobocia*. Pobrane z: https://wupkrakow.praca.gov.pl/reginalna-mapa-bezrobocia [dostęp: 31.03.2023].
[387] Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, *Atrakcyjność inwestycyjna regionów*, Warszawa 2017.
[388] *Laureaci Diamentów Forbesa – woj. małopolskie*. Pobrane z: https://www.forbes.pl/diamenty/2020/laureaci-diamentow-forbesa-2020-woj-malopolskie/rx50gy6 [dostęp: 01.09.2023].
[389] Dane Bank Danych Lokalnych GUS, 2021. Pobrane z: https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica [dostęp: 28.02.2023].

korzystających z czynnej kanalizacji – 40,7%[390], niezadowalający stan techniczny dróg oraz infrastruktury drogowej i niewystarczająca promocja gminy. Powstanie oraz rozwój SAG sprzyja napływowi nowych inwestorów, z kolei wzrost liczby inwestycji w sektorze prywatnym jest źródłem nowych miejsc pracy, co wpływa pozytywnie na jakość życia mieszkańców, konkurencyjność rynku pracy oraz poziom bezrobocia.

Wielicka SAG jest przykładem lokalnej strefy aktywności gospodarczej nienależącej do SSE, która mimo braku odgórnego sformalizowania funkcjonuje jako inicjatywa oddolna, oparta na długofalowej, strategicznej polityce przestrzennej i gospodarczej. Koncepcja budowy strefy aktywności gospodarczej po raz pierwszy pojawiła się w Strategii Rozwoju Gminy Wieliczka na lata 2007-2013. Jako główne kierunki działań zostały wskazane: budowa drogi oraz powołanie operatora/zarządcy strefy. Powyższe zamierzenie zostało ujęte również w wieloletnim planie inwestycyjnym na lata 2007-2013 oraz miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Wybór terenu przeznaczonego pod wielicką SAG w północnej części gminy podyktowany był jego położeniem w sąsiedztwie przebiegu głównych szlaków komunikacyjnych o znaczeniu międzynarodowym. Jest to miejsce strategiczne, gdzie krzyżują się autostrada A4, łącząca wschód z zachodem kraju oraz droga ekspresowa S7, łącząca południe z północą kraju, będąca obecnie w trakcie budowy. Położenie strefy jest korzystne nie tylko pod względem drogowym, ale także ze względu na położenie magistrali kolejowej E30. Istotny aspekt stanowi również bliskość Portu Lotniczego Kraków Balice. Powyższe szlaki komunikacyjne zapewniają szybki dostęp do strefy aktywności gospodarczej za pomocą zróżnicowanych środków transportu. Obszar wielickiej SAG podzielony jest na 3 części. Są to kolejno[391]:

- Część zachodnia Brzegi-Kokotów – o powierzchni około 90 ha, zlokalizowana pomiędzy miejscowościami Brzegi i Kokotów, funkcjonująca nazwa tej części – *„Brzegi”*;
- Część środkowa Węgrzce Wielkie – o powierzchni około 25 ha, zlokalizowana w obrębie ulic Kolejowej, Łąkowej i Szkolnej w miejscowości Węgrzce Wielkie, funkcjonująca nazwa tej części – *„Węgrzce I”* (strefa w trakcie zagospodarowania);
- Część wschodnia Węgrzce Wielkie – o powierzchni około 50 ha, zlokalizowana we wschodniej części miejscowości Węgrzce Wielkie, funkcjonująca nazwa tej części –

[390] *Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Wieliczka na lata 2015-2022*, Centrum Doradztwa Strategicznego, Wieliczka 2014. Pobrane z: https://www.wieliczka.eu/pl/201185/0/strategia-rozwoju-gminy-wieliczka.html [dostęp: 01.09.2023].
[391] *Wielicka Strefa Aktywności Gospodarczej*, Raport dla Urzędu Miasta i Gminy Wieliczka opracowany przez PM Doradztwo Gospodarcze sp. z o.o., Kraków 2016, s. 12-13.

„Węgrzce II” (strefa w trakcie zagospodarowania).

Strefę tworzą trzy obszary przemysłowe podzielone na cztery segmenty. W segmencie A, B (obszar miejscowości Brzegi-Kokotów) głównymi funkcjami są usługi, produkcja oraz turystyka. Strefa C została przeznaczona pod funkcje usługowe, z kolei segment D pod budowę centrów logistycznych, produkcję oraz usługi. Położenie magazynów i hal produkcyjnych oraz powierzchni biurowych zapewnia komfortowy dojazd do miasta. Wielicka SAG systematycznie zwiększa liczbę i powierzchnię oferowanych inwestorom hal magazynowo – produkcyjnych oraz budynków biurowych. Profil przedsiębiorstw w Wielickiej Strefie Aktywności Gospodarczej obejmuje różnorodne branże. Uwaga władz gminy skupiona jest jednak na przyciąganiu branż wysokich technologii oraz centrów B+R. Głównymi branżami w wielickiej strefie są m.in. branże: logistyczna, motoryzacyjna, odlewnicza, stalowa, chemiczna, spożywcza oraz budowlana. Należy zaznaczyć, iż większość przedsiębiorstw to działy Sekcji C wg. PKD, czyli przetwórstwa przemysłowego. Z punktu widzenia prowadzonej przez władze lokalne polityki, istotne znaczenie dla pobudzenia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu ma dynamika tworzenia nowych miejsc pracy. Według stanu na koniec 2021 r. liczba nowo utworzonych miejsc pracy w wielickiej SAG (w tym zatrudnienie pracowników z terenu miasta i gminy) wyniosła 1025 osób. Zestawiając dane dotyczące liczby nowych miejsc pracy utworzonych w strefie z liczbą osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach w całej gminie dostrzec można znaczący udział zatrudnienia w strefie w zatrudnieniu ogółem[392]. W analizowanym okresie zwiększył się on z 5,56% w 2020 r. do 8,15% w 2021 r. Powyższe świadczy o rosnącej roli przedsiębiorstw zlokalizowanych w wielickiej SAG w kreowaniu nowych miejsc pracy w gminie. Dodatkowo należy w tym miejscu również zwrócić uwagę na fakt, iż dotychczas na obszarze strefy zainwestowały 34 podmioty gospodarcze.

Utworzenie wielickiej strefy było możliwe dzięki środkom pozyskanym z funduszy unijnych regionalnych programów operacyjnych województwa małopolskiego. W ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, Działanie 4.3. Tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej, Schemat B: Strefy aktywności gospodarczej o powierzchni powyżej 20 ha, władze lokalne złożyły wniosek o dofinansowanie projektu pn. *„Utworzenie Wielickiej Strefy Aktywności Gospodarczej”*. Całkowita wartość projektu

[392] Szerzej: J. Czyżowska, D. Żmija, *Strefy aktywności gospodarczej jako narzędzie rozwoju lokalnego na przykładzie wielickiej strefy aktywności gospodarczej*, [w:] *„Wiedza – Gospodarka – Społeczeństwo”*: XIII Międzynarodowa Konferencja Naukowa Kolegium Nauk o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 22-23.09.2021, Instytut Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2021.

wyniosła 20 mln złotych, w tym dofinansowanie ze środków MRPO 2007-2013 w kwocie 12,3 mln złotych, co stanowiło około 61% kosztów całkowitych[393]. Wkład własny został pokryty ze środków własnych gminy oraz powiatu. Projekt obejmował budowę i modernizację dróg wewnętrznych strefy, instalacji wodno-kanalizacyjnych oraz dróg zewnętrznych tj. łącznika pomiędzy strefą, a drogą ekspresową S7. W oparciu o program funkcjonalno-użytkowy, zgodnie z formułą *„zaprojektuj i wybuduj”* została przygotowana kompleksowa wielobranżowa dokumentacja projektowa, a następnie wykonane roboty budowlane. W 2017 r. gmina Wieliczka ponownie podpisała z Zarządem Województwa Małopolskiego umowę o dofinansowanie projektu pn.: *„Utworzenie i rozbudowa Stref Aktywności Gospodarczej (SAG) wraz z odpowiednią infrastrukturą w gminie Wieliczka”* w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa 3. Przedsiębiorcza Małopolska, Działanie 3.1 Strefy aktywności gospodarczej, Poddziałanie 3.1.1 Strefy aktywności gospodarczej – ZIT. Całkowita wartość projektu wyniosła 23,5 mln złotych, z czego dofinansowanie zostało udzielone w kwocie 19,3 mln złotych[394]. Inwestycja polegała na zagospodarowaniu 16,8 ha terenu w miejscowości Węgrzce Wielkie wraz z jej podziałem na poszczególne strefy funkcjonalne i komunikacyjne oraz budowę sieci kanalizacji deszczowej, sanitarnej, wodociągowej, przebudowę istniejących rowów melioracyjnych, budowę sieci elektrycznej, linii oświetlenia, sieci monitoringu, układu dróg wewnętrznych oraz ciągu pieszo-rowerowego. Analizując wielicką SAG należy również wskazać, iż pod koniec 2014 r. zachodni teren strefy został wybrany jako miejsce do przeprowadzenia centralnych wydarzeń Światowych Dni Młodzieży (ŚDM). Transmisja wydarzenia za pośrednictwem telewizji, radia oraz Internetu w wielu państwach wpłynęła na wysoki poziom rozpoznawalności przedmiotowego terenu, również przez potencjalnych inwestorów z kraju i zagranicy.

Wielicka SAG funkcjonuje formalnie od 2015 r. Cele, jakie postawił samorząd, uruchamiając zorganizowany teren inwestycyjny, są stopniowo realizowane. Dzięki SAG wykorzystano w dużej mierze potencjał gminy, przede wszystkim związany z korzystnym położeniem geograficznym. Jak wskazano w przedstawionych efektach funkcjonowania wielickiej SAG, bezpośredni wpływ strefy na obszar gminy w wymiarze gospodarczym, społecznym, infratechnicznym i przestrzennym jest znaczący. Strefa generuje atrakcyjne

[393] Dane udostępnione przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Funduszy Europejskich, w trybie dostępu do informacji publicznej.
[394] Dane udostępnione przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Funduszy Europejskich, w trybie dostępu do informacji publicznej.

miejsca pracy oraz stanowi bodziec rozwojowy dla całej społeczności lokalnej.

Strefa Aktywności Gospodarczej Małopolski Zachodniej w Zatorze

Gmina Zator jest gminą miejsko-wiejską położoną w zachodniej części województwa małopolskiego w powiecie oświęcimskim, 40 km na zachód od Krakowa oraz 45 km od Katowic. Gmina składa się z miasta Zator oraz 9 sołectw: Graboszyce, Grodzisko, Laskowa, Łowiczki, Palczowice, Podolsze, Rudze, Smolice, Trzebieńczyce. Powyższy obszar zamieszkuje 9198 osób[395], z kolei średnia gęstość zaludnienia wynosi 175 osób/km^2. Gmina Zator posiada dogodne połączenie z autostradą A4 (węzeł w Chrzanowie) oraz korzystne położenie względem dwóch lotnisk tj. Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków – Balice oraz Port Lotniczy Katowice – Pyrzowice. Przez Zator przebiega także droga wodna Górnej Wisły łącząca Śląsk z Krakowem – wykorzystywana głównie do transportu kopalin oraz surowców sypkich dla budownictwa. Gmina Zator poprzez swoje położenie pomiędzy aglomeracją krakowską oraz konurbacją górnośląską, w Subregionie Małopolski Zachodniej, stanowi naturalny obszar przepływu towarów, usług, kapitału i zasobów ludzkich pomiędzy powyższymi metropoliami. Podmioty gospodarcze funkcjonujące na terenie gminy to przede wszystkim małe i średnie przedsiębiorstwa. Na podstawie raportów z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) według stanu na koniec 2021 r., liczba wszystkich zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, których główne miejsce prowadzenia działalności znajduje się w gminie Zator, obejmowała 992 pozycji, z czego status *„aktywny”* posiadało 403 podmiotów, status *„wykreślony”* – 446, z kolei status *„zawieszony”* – 109 podmiotów gospodarczych. Na obszarze gminy odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wynosi ponad 98,1%, niewiele niższy, jest stopień skanalizowania, który wynosi 77,2% mieszkańców gminy[396]. Atrakcyjność inwestycyjna gminy Zator podobnie jak w przypadku gminy Wieliczka została również potwierdzona w raporcie przygotowanym przez Szkołę Główną Handlową w Warszawie[397]. Zgodnie z powyższym opracowaniem gmina Zator została uznana za jedną z najbardziej atrakcyjnych gmin w województwie małopolskim.

Priorytetem działań władz lokalnych jest rozwój infrastruktury, umożliwiający pozyskiwanie nowych inwestorów oraz zrównoważony rozwój gospodarczy regionu. Konsekwentnie prowadzone wieloletnie działania doprowadziły do rozpoczęcia w 2009 r. budowy strefy aktywności gospodarczej, która sukcesywnie przyciąga kolejnych inwestorów.

[395] Raport o stanie Gminy Zator w 2021 r., Zator 2022, s. 5. Pobrane z: https://www.zator.pl/ [dostęp: 11.11.2023].
[396] Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Pobrane z: https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/pod grup/tablica [dostęp: 11.11.2023].
[397] Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, *Atrakcyjność inwestycyjna regionów*, Warszawa 2017.

W 2012 r. oddano do użytkowania inwestorom blisko 40 ha w pełni uzbrojonych terenów inwestycyjnych, w tym 30 ha przeznaczonych pod działalność przemysłową oraz 8 ha pod działalność usługową. Ogromne znaczenie dla potencjalnych inwestorów ma zatwierdzony dla przedmiotowego obszaru plan zagospodarowania przestrzennego. W 2016 r. powiększono obszar strefy o kolejnych 34,5 ha tj. grunty rodzinnego parku rozrywki Energylandia. Obecnie SAG obejmuje obszar około 74,5 ha, z czego 96% zostało zakupionych oraz w większości zagospodarowanych przez poszczególne podmioty gospodarcze działające w strefie. Według stanu na koniec 2021 r. na terenie strefy zatrudnionych było około 1300 osób (w sezonie letnim około 1700), łącznie w 33 przedsiębiorstwach[398]. Zatorska SAG jest przykładem lokalnej strefy aktywności gospodarczej częściowo objętej granicami SSE, tym samym na terenie gminy funkcjonuje zatorska strefa aktywności gospodarczej oraz specjalna strefa ekonomiczna – podstrefa *„Zator"* – SAG funkcjonująca w ramach krakowskiej SSE[399].

Utworzenie zatorskiej strefy aktywności gospodarczej było możliwe dzięki środkom pozyskanym z funduszy unijnych w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, Działanie 4.3. Tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej, Schemat B: Strefy aktywności gospodarczej o powierzchni powyżej 20 ha. Gmina otrzymała wsparcie w łącznej wysokości 9,3 mln złotych na realizację dwóch projektów inwestycyjnych pn. *„Kompleksowe uzbrojenie terenów pod Strefę Aktywności Gospodarczej Małopolski Zachodniej – Gmina Zator"* oraz pn. *„Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy Zator poprzez dozbrojenie terenów obecnej SAG – etap II"*. Realizacja powyższych projektów miała za zadanie przyczynić się w dłuższym horyzoncie czasowym się do wzrostu poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Zator oraz sąsiednich gmin powiatu oświęcimskiego i wadowickiego. Z kolei celem strategicznym poszczególnych projektów było aktywne i bezpośrednie przeciwdziałanie marginalizacji zarówno społecznej, jak również ekonomicznej regionu oraz zwiększanie poziomu inwestycji na terenie gminy, poprzez kompleksowe uzbrojenie terenów położonych w sąsiedztwie planowanej obwodnicy miasta, a następnie skoncentrowanie na tym terenie inwestycji usługowo – przemysłowych. Rozwojowi produkcji oraz usług w regionie sprzyja oraz determinuje korzystne położenie w sąsiedztwie dużych centrów rozwoju gospodarczego tj.: Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, Krakowa

[398] *Raport o stanie Gminy...* op. cit., s. 18. Pobrane z: https://www.zator.pl/ [dostęp: 11.11.2023].
[399] Podstrefa SSE działa na podstawie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych oraz Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie krakowskiej specjalnej strefy ekonomicznej z dn. 14 kwietnia 2009 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 64, poz. 537).

oraz aglomeracji Bielska Białej. Głównymi atutami zatorskiej SAG są w szczególności[400]:

- dogodne rozwiązania komunikacyjne,
- sąsiedztwo dużych rynków zbytu, w tym zagranicznych,
- system ulg, zwolnień i zachęty dla inwestorów (SSE),
- przygotowane i uzbrojone tereny inwestycyjne,
- aktualny plan zagospodarowania przestrzennego,
- wyspecjalizowane zasoby ludzkie,
- przyjazny klimat inwestycyjny,
- scalone tereny inwestycyjne,
- niskie ceny gruntu,
- bezpłatne odrolnienie gruntów.

Zatorska SAG funkcjonuje od 2012 r. Atrakcyjność regionu została dostrzeżona przez inwestorów, którzy w ciągu 11 lat zagospodarowali niemal całą strefę aktywności gospodarczej oraz poszukują nowych terenów do inwestowania. Efektem działalności zatorskiej SAG jest przede wszystkim powstanie znaczącej liczby nowych miejsc pracy, w tym również miejsc pracy dla społeczności lokalnej. Podkreślenia wymaga również fakt, iż działalność podmiotów zatorskiej strefy ma przełożenie na większe wpływy dochodów z tytułu podatków do budżetu gminy Zator. Istotnym aspektem płynącym z analizy strategii rozwoju gminy jest fakt, iż władze samorządowe planują dalszą rozbudowę SAG[401]. Wyzwaniem jakie stoi przed wspólnotą samorządową w najbliższych latach będzie przede wszystkim wzmacnianie pozycji gospodarczej gminy uwarunkowane inwestycjami gminnymi i prywatnymi (m.in. zagospodarowanie / rozbudowa istniejącej strefy aktywności gospodarczej, nowe tereny inwestycyjne) oraz zewnętrznymi (m.in. rozbudowa oraz modernizacja dróg krajowych i wojewódzkich, poprawiających poziom skomunikowania gminy z Krakowem i aglomeracją śląską, budowa obwodnic, modernizacja linii kolejowych, itp.).

Strefa Aktywności Gospodarczej w Babicach (Babicka Strefa Ekonomiczna)

Gmina Babice jest gminą wiejską położoną w północno-zachodniej części województwa małopolskiego, w powiecie chrzanowskim. Gmina obejmuje zasięgiem terytorialnym siedem

[400] Wnioski sformułowane na podstawie przeprowadzonego w grudniu 2021 r. własnego badania ankietowego wśród podmiotów gospodarczych oraz przedstawicieli urzędów miast i gmin, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej. Tematem przewodnim przeprowadzonego badania były zorganizowane tereny inwestycyjne oraz ich wpływ na rozwój lokalny gmin, na obszarze których są zlokalizowane. Wyniki przedmiotowych badań własnych szczegółowo zostały omówione w rozdziale 6 niniejszej pracy.

[401] *Strategia Rozwoju Gminy Zator na lata 2014-2022*, załącznik do uchwały nr LIX/468/14 Rady Miejskiej w Zatorze z dn. 30 września 2014 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Zator na lata 2014-2022.

sołectw tj.: Babice, Jankowice, Mętków, Olszyny, Rozkochów, Wygiełzów i Zagórze, zajmując obszar około 54,4 km^2. Według stanu na koniec 2021 r. gminę zamieszkiwało 9038 osób[402], co stanowi tendencje spadkową względem roku poprzedniego. W 2021 r. odnotowano również ujemy przyrost naturalny. Babice posiadają dogodną lokalizację pomiędzy aglomeracją Krakowa i Katowic oraz bliskość węzła trzebińsko – chrzanowskiego, autostrady A4, portów lotniczych Katowice – Pyrzowice i Kraków – Balice. Przez gminę przebiegają również strategiczne szlaki komunikacyjne, np. droga wojewódzka nr 780 stanowiąca najważniejszy szlak komunikacyjny gminy o charakterze tranzytowym. Do pozytywnych determinant rozwoju, obok wskazanej powyżej lokalizacji gminy należy zaliczyć stabilną gospodarkę finansową, którą wyróżnia na tle jednostek w powiecie wysoki poziom dochodów własnych oraz jego udział w ogóle dochodów, a także relatywnie wysoki poziom absorpcji środków zewnętrznych[403]. Kolejnym pozytywnym czynnikiem rozwojowym jest wysoki potencjał do dalszego rozwoju gospodarczego gminy. Gmina Babice dysponuje atrakcyjnymi terenami inwestycyjnymi o łącznej powierzchni ponad 57 ha. Zlokalizowane są one w bezpośrednim sąsiedztwie obwodnicy Babic i Wygiełzowa, w odległości około 39 km od Krakowa oraz około 45 km od Katowic. Gospodarka lokalna Babic rozwija się dynamicznie, z kolei tzw. *„zielona transformacja”* stopniowo odmienia profil gminy, wzmacniając zróżnicowanie, konkurencyjność oraz innowacyjność. Przedsiębiorczość promowana oraz wspierana przez samorząd lokalny i wyspecjalizowane instytucje, skutkuje liczną reprezentacją mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Struktura branżowa przedsiębiorstw w gminie nie wyróżnia się znacząco na tle większości jednostek porównawczych. W 2021 r.[404] dominowały przedsiębiorstwa zgrupowane w sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa samochodów – 24,81%). Kolejne pozycje zajmowały przedsiębiorstwa z sekcji F (Budownictwo – 20,59%) oraz z sekcji C (Przetwórstwo przemysłowe – 12,40%), charakterystycznej dla tej części regionu. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna stanowiła jedynie 6,52%.

Babicka strefa ekonomiczna działa od 2019 r. oraz posiada pełne uzbrojenie w infrastrukturę techniczną. W ramach inwestycji gminnej wykonano układ drogowy wraz z oświetleniem i odwodnieniem, sieć energetyczną, wodociągową oraz kanalizacyjną. Wartość

[402] *Raport o stanie Gminy Babice w 2021 r.,* Babice 2022, s. 4. Pobrane z: https://www.babice.pl/ [dostęp: 11.11.2023].
[403] *Strategia Rozwoju Gminy Babice do roku 2030*, załącznik do uchwały nr XLVII/369/2022 Rady Gminy Babice z dn. 30 marca 2022 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Babice do roku 2030, 2002, s. 8.
[404] Dane Bank Danych Lokalnych GUS, 2021. Pobrane z: https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica [dostęp: 28.02.2023].

wykonanych robót przekroczyła kwotę 3 mln złotych[405]. Powyższe tereny zgodnie z obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego zostały zabezpieczone na cele produkcyjno-usługowe. Sprzedaż terenów inwestycyjnych w gminie rozpoczęła się w 2020 r. Ogółem sprzedano 9 działek o łącznej powierzchni 5,1359 ha, za blisko 7 mln złotych. Na mocy ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych[406] oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 10 czerwca 2019 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie krakowskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 2019 r., poz. 1101), grunty znajdujące się na terenie babickiej strefy zostały w całości włączone w krakowską specjalną ekonomiczną zarządzaną przez Krakowski Park Technologiczny. Formą udzielanej pomocy publicznej w ramach SSE jest zwolnienie dochodu od podatku dochodowego, obowiązujące w kolejnych latach, do momentu odzyskania 50% wartości nakładów inwestycyjnych poniesionych przez przedsiębiorstwo. Podmioty z sektora MŚP uprawnione są do odzyskania odpowiednio 60% oraz 70% nakładów inwestycyjnych. Istnieją dwa sposoby naliczania pomocy publicznej tj. z tytułu nowo utworzonych miejsc pracy oraz z tytułu poniesionych przez przedsiębiorcę nakładów inwestycyjnych, w związku z realizacją nowego projektu inwestycyjnego. Przedsięwzięcia gospodarcze, które mogły być realizowane na podstawie zezwolenia[407] na prowadzenie działalności gospodarczej w strefie wydawane były przez zarządzającego strefą, tj. Krakowski Park Technologiczny, z uwzględnieniem następujących kryteriów[408]:

- Stopień innowacyjności technologii planowanych przedsięwzięć;
- Przedmiot i zakres działalności gospodarczej prowadzonej dotychczas przez oferenta oraz działalności, jaką planuje podjąć w strefie;
- Wartość planowanych inwestycji oraz warunki ich realizacji (warunkiem uzyskania zezwolenia jest zainwestowanie, co najmniej kwoty 100 000 euro);
- Deklarowany udział w tworzeniu i modernizacji infrastruktury na terenie strefy;
- Możliwa współpraca z przedsiębiorstwami działającymi w strefie oraz jej otoczeniu;
- Zgodność planowanej działalności z celami rozwoju strefy;
- Stopień zagrożenia dla środowiska oraz planowane przedsięwzięcia w zakresie jego ochrony;

[405] Szerzej: https://www.babice.pl/ [dostęp: 11.11.2023].
[406] Ustawa z dn. 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 1994 r. Nr 123, poz. 600, z późn. zm.).
[407] Zgodnie z ustawą o wsparciu nowych inwestycji wprowadzono nowy instrument wsparcia w formie zwolnienia podatkowego dla przedsiębiorców realizujących projekty inwestycyjne na terenie całego kraju. W konsekwencji powyższego, w 2020 r. nie wydano żadnego zezwolenia w ramach SSE. Ostatnie zezwolenie zostało wydane w czerwcu 2019 r. oraz dotyczyło tarnobrzeskiej strefy ekonomicznej. SSE będą funkcjonowały do końca 2026 r.
[408] Zob. https://www.kpt.krakow.pl/polska-strefa-inwestycji/archiwum-sse/ [dostęp: 11.11.2023].

- Możliwość kooperacji z krakowskimi wyższymi uczelniami w projektach badawczych i edukacyjnych.

Oprócz pomocy publicznej, wynikającej z rządowych gwarancji, inwestujący na terenie całej gminy mogą liczyć także na lokalne ulgi ustalone przez władze gminy. Przedsiębiorstwa, które utworzą nowe miejsca pracy otrzymują zwolnienie z lokalnego podatku od nieruchomości. Okres, na jaki udzielone jest zwolnienie, zależy od liczby nowo zatrudnianych mieszkańców gminy. Oprócz wskazanych powyżej ulg oraz zachęt wynikających z ustawy o SSE, gmina Babice proponuje następujące ułatwienia dla inwestorów tj.[409]:

- Pomoc w trakcie trwania całego procesu inwestycyjnego;
- Gotowość współpracy z inwestorem w procesie ubiegania się o wymagane przepisami prawa zezwolenia oraz zgody;
- Pomoc w prowadzeniu rozmów z właścicielami terenów inwestycyjnych;
- Profesjonalna, terminowa obsługa inwestora.

Zgodnie z ustawą o wsparciu nowych inwestycji[410] wprowadzono nowy instrument wsparcia w formie zwolnienia podatkowego dla przedsiębiorców realizujących projekty na terenie całego kraju. Co istotne, Zarząd Krakowskiego Parku Technologicznego sukcesywnie wydaje kolejne decyzje o wsparciu w ramach Polskiej Strefy Inwestycji (PSI) na terenie Babickiej Strefy Ekonomicznej.

Przygotowane i uzbrojone w infrastrukturę techniczną tereny inwestycyjne stanowią możliwość rozwoju dla gminy Babice. W okresie 4-letniej działalności babickiej strefy można dostrzec pierwsze efekty jej funkcjonowania. Strefa generuje atrakcyjne miejsca pracy oraz stanowi bodziec rozwojowy dla całej społeczności lokalnej. Dalszy rozwój strefy z pewnością pozytywnie wpłynie na rozwój społeczno-gospodarczy gminy poprzez tworzenie nowych miejsc pracy oraz zwiększenie wpływów podatkowych do budżetu jednostki samorządu terytorialnego. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż tereny babickiej strefy zostały nominowane przez Państwową Agencję Inwestycji i Handlu (PAIiH), w kategorii najlepiej przygotowanych terenów w ogólnopolskim konkursie *„Grunt na Medal 2021”*. W wyniku przeprowadzonej weryfikacji oraz oceny zgłoszonych terenów inwestycyjnych babicka strefa została zakwalifikowana do drugiego etapu konkursu, na którym ostatecznie zakończyła rywalizację.

[409] https://www.babice.pl/ [dostęp: 11.11.2023].
[410] Ustawa z dn. 10 maja 2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji (Dz. U. z 2018 r., poz. 1162).

Strefa Aktywności Gospodarczej w Szczurowej

Gmina Szczurowa jest gminą wiejską, położoną w północno-wschodniej części województwa małopolskiego. Obszar gminy obejmuje powierzchnię 135 km^2 oraz składa się z 21 sołectw, będących jednostkami pomocniczymi gminy Szczurowa. Istotną rolę w gminie odgrywa rolnictwo, z nieznacznym udziałem sektora przemysłu. W gminie krzyżują się strategiczne szlaki komunikacyjne, stanowiące dogodne połączenie z dużymi aglomeracjami Krakowa i Tarnowa. Obecnie w trakcie realizacji jest także kluczowy pod względem komunikacji oraz bezpieczeństwa całego województwa małopolskiego, projekt budowy południowej obwodnicy Szczurowej. Powyższa inwestycja stanowi również istotny z punktu widzenia potencjalnych inwestorów aspekt do lokalizacji przedsiębiorstw na obszarze gminy. Termin zakończenia realizacji projektu planowany jest na trzeci kwartał 2024 r. Całkowity koszt inwestycji szacowany jest na kwotę ponad 59 mln złotych, z czego 23,6 mln złotych pochodzi z budżetu województwa, z kolei 35,4 mln złotych, to wsparcie z Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg. Gmina Szczurowa współfinansuje koszty nabycia gruntów w wysokości ponad 1,6 mln złotych. Należy również wskazać, iż na terenie gminy znajdują się znaczące pokłady złoża gazu ziemnego. Powyższe stanowi dodatkowy czynnik sprzyjający lokalizacji podmiotów gospodarczych na obszarze gminy. Problemy z jakimi borykają się władze lokalne to przede wszystkim demografia. Według stanu na koniec 2021 r.[411] gminę zamieszkiwało 9254 osób, co stanowiło spadek względem roku ubiegłego o 1 pkt. proc. W 2021 r. odnotowano również ujemy przyrost naturalny. Na obszarze wiejskim odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wynosi ponad 86,1%, dużo niższy, jest jednak stopień skanalizowania, który wynosi zaledwie 16,9%[412]. Należy wskazać, iż wskaźnik ten ma tendencję wzrostową w wyniku poczynionych przez samorząd gminny inwestycji. Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej, w tym atrakcyjności inwestycyjnej terenów gminy skłoniła władze samorządowe do podjęcia decyzji o utworzeniu na swoim obszarze strefy aktywności gospodarczej. Powstanie oraz rozwój SAG sprzyja napływowi nowych inwestorów, z kolei wzrost liczby inwestycji w sektorze prywatnym jest źródłem nowych miejsc pracy. Powyższe wpływa również pozytywnie na jakość życia mieszkańców, konkurencyjność lokalnego rynku pracy oraz poziom bezrobocia.

Jednym z filarów kształtowania rozwoju gospodarczego gminy Szczurowa jest aktywnie prowadzona polityka przestrzenna. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego

[411] Dane Bank Danych Lokalnych GUS, 2021. Pobrane z: https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica [dostęp: 28.02.2023].
[412] *Ibidem.*

zostały zabezpieczone tereny pod inwestycje produkcyjne, obiekty magazynowe, usługowe, handlowe, sportowo-rekreacyjne, a także pod budownictwo mieszkaniowe[413]. Strefa aktywności gospodarczej w Szczurowej jest jedną ze stref, która powstała w ostatnich latach w Małopolsce. Całkowita jej powierzchnia wynosi 17,54 ha, z czego 5,30 ha jest własnością osób fizycznych, z kolei 12,24 ha stanowi mienie komunalne gminy Szczurowa[414]. Tworząc SAG gmina zagospodarowała grunty bezpośrednio przy wschodniej obwodnicy Szczurowej. Układ infrastrukturalny stworzonej strefy został oparty na założeniach dostępności oraz funkcjonalności terenu, przy uwzględnieniu następujących aspektów, tj.[415]:

- Wysoki standard wykonania i funkcjonalność infrastruktury;
- Zapewnienie dostępności strefy oraz pełnej swobody komunikacyjnej;
- Objęcie całości terenu SAG miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego;
- Uzbrojenie terenu w niezbędną infrastrukturę techniczną.

Utworzenie strefy aktywności gospodarczej w Szczurowej było możliwe dzięki środkom pozyskanym z funduszy unijnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Działanie 3.1. Strefy aktywności gospodarczej, Poddziałanie 3.1.2. Strefy aktywności gospodarczej – SPR. Całkowita wartość projektu pn. *„Budowa Strefy Aktywności Gospodarczej w Szczurowej”* wyniosła 3,4 mln złotych, w tym dofinansowanie ze środków RPO 2014-2020 w kwocie 2,7 mln złotych, co stanowiło około 79% kosztów całkowitych inwestycji[416]. Wkład własny został pokryty ze środków własnych budżetu gminy. Inwestycja obejmowała budowę i modernizację dróg wewnętrznych strefy oraz instalacji wodno-kanalizacyjnych.

Podmiotem zarządzającym SAG jest gmina, która może powierzyć realizacje tego zadania innej osobie prawnej lub fizycznej. Obecnie cały obszar strefy został objęty granicami krakowskiej SSE, zarządzanej przez Krakowski Park Technologiczny. Przedsiębiorstwem, które zainwestowało w Szczurowej jest m.in. Sandezia Sp. z o.o. Zgodnie ze stanem na koniec 2021 r. przedmiotowe przedsiębiorstwo zakupiło grunty, natomiast jak dotąd nie rozpoczęło prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze strefy aktywności gospodarczej

[413] *Strategia Rozwoju Gminy Szczurowa na lata 2021-2030*, załącznik do uchwały Nr XXXI/262/2021 Rady Gminy Szczurowa z dn. 29 października 2021 r., Szczurowa 2021.
[414] Uchwała nr XIX/140/2016 Rady Gminy Szczurowa z dn. 26 października 2016 r. w sprawie utworzenia „Strefy Aktywności Gospodarczej w Szczurowej”.
[415] *Strategia Rozwoju Gminy Szczurowa*... op. cit.
[416] Dane udostępnione przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Funduszy Europejskich, w trybie dostępu do informacji publicznej.

w Szczurowej[417]. W 2021 r. Zarząd Krakowskiego Parku Technologicznego wydał dla podstrefy w Szczurowej decyzje o wsparciu w ramach Polskiej Strefy Inwestycji (PSI). Jest to pierwsza decyzja wydana w ramach PSI w gminie Szczurowa na terenie działającej specjalnej strefy ekonomicznej. Do strefy w Szczurowej została przeniesiona siedziba wyżej wskazanej firmy Sandezia Sp. z o.o. Przedsiębiorstwo zainwestowało w ramach Polskiej Stefy Inwestycji blisko 3,1 mln złotych. Pokreślenia wymaga fakt, iż dzięki zmianom w funkcjonowaniu specjalnych stref ekonomicznych oraz wprowadzeniu PSI, znacznie więcej przedsiębiorstw może skorzystać z zachęt/ulg podatkowych oferowanych w ramach powyższego instrumentu.

Wyzwania jakie stoją przed władzami gminy w najbliższych latach to przede wszystkim rozwój strefy aktywności gospodarczej oraz podejmowanie działań na rzecz kreowania w gminie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych. Dzięki narzędziom polityki przestrzennej gmina powinna aktywnie angażować się we wsparcie właścicieli nieruchomości w scalaniu oraz przekształcaniu gruntów na cele inwestycyjne. Ponadto w miarę możliwości inwestycyjnych, władze powinny podejmować próby współpracy z właścicielami gruntów oraz inwestorami w zakresie uzbrajania nieruchomości przeznaczonych pod inwestycje. Niewątpliwie funkcjonująca strefa aktywności gospodarczej stwarza warunki do rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw na terenie gminy, stanowiąc przy tym źródło dochodów do budżetu gminy z tytułu podatków, potencjał dla dalszego zagospodarowania i rozbudowy oraz tworzenia nowych miejsc pracy.

[417] Wyniki własnych badań ankietowych przeprowadzonych wśród przedstawicieli miast i gmin, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej. Wyniki przedmiotowych badań własnych szczegółowo zostały omówione w rozdziale 6 niniejszej pracy.

4.3. Wybrane rezultaty rozwoju stref aktywności gospodarczej w gminach województwa małopolskiego

Funkcjonowanie w przestrzeni publicznej mechanizmu zorganizowanych terenów inwestycyjnych zapoczątkowało proces określania skutków ich funkcjonowania oraz wpływu na gospodarkę poszczególnych regionów. W literaturze przedmiotu odnaleźć można szereg prac szczegółowo analizujących skuteczność tworzenia uprzywilejowanych terenów inwestycyjnych[418] oraz stosowania ulg podatkowych, które mogą być określane jako pozytywne[419], neutralne[420] lub negatywne[421]. Co istotne, efekty funkcjonowania stref mogą wystąpić w sferze gospodarczej, finansowej, w zakresie relacji społecznych oraz w aspektach związanych z ochroną środowiska przyrodniczego. Ich wymiernym rezultatem są m.in. wartość inwestycji, liczba stworzonych miejsc pracy, liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze danej strefy, wielkość produkcji i eksportu, stan środowiska naturalnego lub sytuacja finansów publicznych. Uzyskanie pełnego obrazu efektów funkcjonowania stref aktywności gospodarczej wymaga jednak uwzględnienia czynnika czasu z uwagi na dynamikę zmian oraz struktury inwestycji w strefach. SAG z założenia powinny sprzyjać terytorialnej koncentracji przedsiębiorstw oraz w konsekwencji powyższego ożywieniu lokalnej gospodarki.

Każdy region charakteryzuje się unikalnymi cechami, położeniem oraz możliwościami współpracy z podmiotami publicznymi oraz prywatnymi. Znajdujące się w województwie małopolskim strefy aktywności gospodarczej zostały utworzone stosunkowo niedawno, co należy mieć na uwadze analizując ich potencjał oraz określając rezultaty ich rozwoju. Poszczególne strefy aktywności gospodarczej różnią się od siebie nie tylko powierzchnią oraz okresem funkcjonowania, ale również ilością i specjalizacją branżową przedsiębiorstw działających na ich obszarze. W celu określenia kierunków działalności gospodarczej w poszczególnych gminach województwa małopolskiego, na obszarze których funkcjonują SAG, podjęto próbę określenia ich specjalizacji/preferencji branżowych. Powyższe wyznaczono w oparciu o liczbę pracujących w gminach w podziale na sekcje PKD 2007[422]. Potrzebne do analizy dane zaczerpnięto z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu

[418] Zob. S. O'Keefe, *Job Creation in California's*..., op. cit.; R. Trzciński, J. Stasiowski, J. Konieczna-Sałamatin, P. Skórska, S. Bienias, A. Weremiuk, *Wpływ specjalnych stref*..., op. cit; A. A. Ambroziak, Ch. A. Hartwell, *The Imact of Inwestments*..., op. cit.

[419] T. Mayer, F. Mayneris, L. Py, *The Impact of Urban Enterprise Zones on Establishments' Location Decisions*, Evidence from French ZFUs', Banque de France Working Paper, 458, Banque de France 2013.

[420] L. Gobillion, T. Magnac, H. Laurent, *Do Unemployed Workers Benefit from Enterprise Zones?* The French experience, Journal of Public Economics, 2012.

[421] S. Billings, *Do Enterprise Zones Work?* An Analysis at the Borders, Public Finance Review 2009.

[422] Szerzej: Raport pn. *„Specjalizacja lokalna w gminach i powiatach województwa małopolskiego"*, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Kraków 2015, s. 5.

Statystycznego oraz raportu pn. *„Specjalizacja lokalna w gminach i powiatach województwa małopolskiego”* opracowanego na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego. W tabeli 11 przedstawiono specjalizacje branżowe gmin oraz kluczowych inwestorów prowadzących działalność gospodarczą na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim.

Lp.	GMINA	SPECJALIZACJA BRANŻOWA GMINY W RAMACH SEKCJI PKD 2007		KLUCZOWI INWESTORZY PROWADZĄCY DZIAŁALNOŚĆ NA OBSZARZE SAG*
1.	ANDRYCHÓW	C, G	Przetwórstwo przemysłowe, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	Optisofa, Solidbox, ZASŁAW TSS Sp. z o.o., Sp. k.
2.	BABICE	G, F, C	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Budownictwo, Przetwórstwo przemysłowe	P&M Serwis Sp. z o.o.**
3.	BOBOWA	G	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	-
4.	BOCHNIA	C, F	Przetwórstwo przemysłowe, Budownictwo	-
5.	CHEŁMEK	C	Przetwórstwo przemysłowe	Boryszew S.A., Alsina Polska Sp. z.o.o., Lamipol Sp. z o.o., Plastic Pack, Przedsiębiorstwo Budowlane "Dermex" sp. z o. o., Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej i Gospodarki Wodno-Ściekowej "ENWOS" sp. z o. o., SZAN sp. z o.o.
6.	CHEŁMIEC	C, F, G	Przetwórstwo przemysłowe, Budownictwo, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	Wiśniowski Sp. z o.o. Sp. k.
7.	CHRZANÓW	C, G, Q	Przetwórstwo przemysłowe, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Valeo Autosystemy Sp. z o.o., Dan Cake Polonia Sp. z o.o.
8.	CZORSZTYN	H, I	Transport i gospodarka magazynowa, Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	Supersnow S.A.
9.	DABROWA TARNOWSKA	C, F, G, Q	Przetwórstwo przemysłowe, Budownictwo, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Good Snack**
10.	DOBCZYCE	C, G, H	Przetwórstwo przemysłowe, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Transport i gospodarka magazynowa	Wawel S.A., Nutrifoods Sp. z o.o., MET-GAL Sp. z o.o. Oddział Dobczyce, DREWBUK, ALPHA Technology Sp. z o.o., Sp. k., SIGMA-ELEKTRO Sp. z o.o., MARBUD, POLIMERC Sp. z o.o., ES SYSTEM Sp. z o.o.
11.	DRWINIA	Brak specjalizacji		-
12.	GDÓW	F, G, H	Budownictwo, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Transport i gospodarka magazynowa	-
13.	KLUCZE	C, G	Przetwórstwo przemysłowe,	VELVETCARE Sp. z o. o.

			Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	
14.	KOSZYCE	A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	b.d.
15.	KRZESZOWICE	C, F, G	Przetwórstwo przemysłowe, Budownictwo, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	-
16.	KSIĄŻ WIELKI	Brak specjalizacji		-
17.	MYŚLENICE	C, F, G, Q	Przetwórstwo przemysłowe, Budownictwo, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Cooper Standard Automotive Polska Sp. z o. o., Jutax, Meble Ryś Sp. z o.o.
18.	NIEPOŁOMICE	C, G	Przetwórstwo przemysłowe, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	MAN Trucks, Coca-Cola HBC Poland, DHL, Nidec, Royal Canin, Pharma C Food Sp. z o.o., Oknoplast Kraków Sp. z o.o., JUKA, Silgan White Cap Sp. z o.o., Convoy Logistic, Staco Polska Sp. z o.o., Cedrob S.A., TEKO s.c., Elektrotermia Sp. z o.o., Polynt Sp. z o.o., Madro Kraków Sp. z o.o., Nycz Intertrade Sp. z o.o., Scandia Cosmetics S.A., n-Vision Sp. z o.o., Woodward Govenor Poland Sp. z o.o., Fabryka Kart Trefl-Kraków Sp. z o.o., Olident Sp. z o.o., Sp. k.
19.	NOWE BRZESKO	Brak specjalizacji		-
20.	OLKUSZ	C, F, G	Przetwórstwo przemysłowe, Budownictwo, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	PLAST-MET Automotive Systems Sp. z o. o., CREATON POLSKA
21.	SKAŁA	H	Transport i gospodarka magazynowa	Metalplast s.c., Old Wood A. Litwin, P. Brożek s.c., VIVENDA s.c.
22.	SKAWINA	C, G	Przetwórstwo przemysłowe, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	Valeo Autosystemy Sp. z o.o., COLAS Polska Sp. z o.o. Wytwórnia Mas Bitumicznych w Skawinie, BIOONE Sp. z o.o. Sp. k., Boryszew S.A. Oddział Nowoczesne Produkty Aluminiowe Skawina, Dragon Poland Sp. z o.o. Sp. k., Bahlsen, STOCK-HURT Paweł Łepkowski, Jakub Goryca, ELMACO Sp. z o.o., CYPRYS Sp. j., PRO-ASSEM Sp. z o.o., GRC Technologie, Lajkonik Snacks Sp. z o.o., Agata S.A., LYNKA Sp. z o.o., DPD Polska Sp. z o.o., DEEZEE Sp. z o.o., Q-BETONOARNIA Sp. z o.o., Sp. k., Brandbox Sp. z o.o., PREC-ODLEW Sp. z o.o., MATPOL Sp. z o.o., Sp. k., Przedsiębiorstwo Innowacyjne Odlewnictwa SPECODLEW, FERRO S.A., Teamtechnik Production Technology Sp. z o.o., Tri-Wall Polska Sp. z o.o., TELPOD S.A., POLCOM S.A., ELPOM s.c., Hautec Sp. z o.o., Sp. k.,

				Volvo Polska Sp. z o.o., General Logistics Systems Poland Sp. z o.o., FerTrans Sp. z o.o., MISTERM PLUS Sp. z o.o., Sp. k., IRIS PACK Sp. z o.o., OKSYMET Sp. z o.o., Sp. j.
23.	SŁOMNIKI	C	Przetwórstwo przemysłowe	Almus Sp. z o.o., Intersnack Poland Sp. z o.o., Kraty Mostostal Kraków, Amplus sp. z o.o.**
24.	STARY SĄCZ	F, G, H	Budownictwo, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Transport i gospodarka magazynowa	KALMAR, BATM TRANSPORT, EKRAN, KOŁBON
25.	SZCZUROWA	A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Sandezia Sp. z o.o.
26.	TRZEBINIA	C, F, G, H	Przetwórstwo przemysłowe, Budownictwo, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Transport i gospodarka magazynowa	ArchSystem Dystrybucja Sp. z o.o., Technicqll (d. Nalmat Trezbinia), Syntaj Sp. z o.o., Strobos Sp. z o.o., Orlen Południe
27.	TUCHÓW	C, G, Q	Przetwórstwo przemysłowe, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	UPM Service Sp. z o.o., Usługi Stolarskie Dawid Bodzioch, FAN MM Antoniak Sp. j.**
28.	WADOWICE	C, G	Przetwórstwo przemysłowe, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	Maspex GMW Sp. z o.o., Pack Plus Sp. z o.o., „Kasprzak" Sp. j., „Skawa" S.A., Nowatech Sp. z o.o., Fabryka Papieru i Tektury „Beskidy" S.A.
29.	WIELICZKA	C, F, G	Przetwórstwo przemysłowe, Budownictwo, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	Iglomen, 7R Logistic Sp. z o.o., Teekanne Polska, Pekaes Sp. z o.o., Wearco and brandbq, Rohlig Suus Logistic S.A., PPHU Specjał Sp. z o.o., AUTO GUM
30.	WOJNICZ	G	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	Jeronimo Martins Dystrybucja S.A., Legbud Gargula, M&R Printing Equipment Poland Sp. z o.o., Solid – Parkiet, Kroll Polska Sp. z o. o., Planta Sp. z o.o., JMK Import Autokarów Mateusz Kachniarz, Drewnostyl
31.	WOLBROM	C, G	Przetwórstwo przemysłowe, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	Bilstein Polska, Linoszczel Sp. z o.o.
32.	ZABIERZÓW	C, G, H	Przetwórstwo przemysłowe, Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Transport i gospodarka magazynowa	UBS BUSINESS SOLUTIONS POLAND Sp. z o.o., HCL Poland Sp. z o.o., Luxoft Poland Sp. z o.o., Assa Abloy Poland Sp. z o.o.
33.	ZAKLICZYN	F	Budownictwo	BECKER Sp. z o.o., INDUCOMP INDUSTRIAL COMPONENTS Sp. z o.o., Stanisław Wiśniowski Tapicer Sp. z o.o.
34.	ZATOR	Brak specjalizacji		Protech sp. z o.o., Energylandia Spółka Komandytowa oddział w Zatorze, Płoszczyca Sp. z o.o., Argo-Hytos Polska Sp. z o.o., Bibp Sp. z o.o., Cordia Plus Sp. z o.o., Sp. k., Suneko, Swt

			Sp. z o.o., MWH Meble Sp. z o.o., Sp. k., SAHARA, McDonald's, Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o., Eurowafel Sp. z o.o., Sp. k., Fonte Sp. z o.o., Hat-Trick Janusz Płonka

** Dane opracowane na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych wśród podmiotów gospodarczych oraz przedstawicieli gmin, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarcze.*
Wyniki badań własnych szczegółowo omówiono w rozdziale 6 niniejszej pracy.
*** Wskazano przedsiębiorstwa, które zgodnie ze stanem na koniec 2021 r. zakupiły grunty zlokalizowane na obszarze poszczególnych SAG, natomiast w analizowanym okresie nie rozpoczęły jeszcze prowadzenia działalności gospodarczej.*

Tabela 11. Specjalizacje branżowe gmin oraz kluczowi inwestorzy prowadzący działalność gospodarczą na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim
Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportu pn. „Specjalizacja lokalna w gminach i powiatach województwa małopolskiego", Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Kraków 2015 oraz Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Analizując dane zawarte w powyższej tabeli należy wskazać, iż pod względem specjalizacji branżowej poszczególne gminy posiadające na swoim obszarze strefy aktywności gospodarczej charakteryzują się zróżnicowanym profilem. W strukturze podmiotów gospodarczych według podstawowego rodzaju prowadzonej działalności zdecydowanie dominuje sekcja *Handel, naprawa pojazdów samochodowych,* co stanowi udział w wysokości 61,8% ogółu gmin z SAG objętych analizą. Drugą, co do liczebności sekcją jest *Przetwórstwo przemysłowe* (58,8%). Znaczna liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowana jest także w sekcji *Budownictwo* (32,4%), z kolei w dalszej kolejności – w sekcji *Transport i gospodarka magazynowa* (20,6%). Niestety nie każdej gminie z SAG można przypisać konkretną specjalizację gospodarczą. W gminach Książ Wielki, Zator, Nowe Brzesko, Drwinia struktura zarejestrowanych podmiotów jest na tyle zróżnicowana, że wyznaczenie jednej lub nawet kilku branż specjalizacji okazuje się niemożliwe. Znaczna część gmin z SAG charakteryzuje się wielospecjalizacją, tj. posiada wyraźnie zaznaczone specjalizacje w więcej niż jednej lub dwóch dziedzinach. Wśród wiodących branż w poszczególnych strefach aktywności gospodarczej dominuje branża logistyczna, motoryzacyjna oraz budowlana. Gminy Niepołomice, Skawina, Wieliczka, Zator, Chełmek, Dobczyce, Trzebinia, posiadają w swoich strefach aktywności gospodarczej znaczną ilość przedsiębiorstw o różnorodnym profilu działalności, jednocześnie skupiając uwagę na przyciąganiu przemysłu wysokich technologii oraz centrów B+R.

Wskazując na specjalizację branżową gmin w województwie małopolskim należy również wspomnieć o specjalizacjach na poziomie regionalnym, czyli o inteligentnych specjalizacjach województwa. Wraz z uruchomieniem naborów w ramach regionalnych programów operacyjnych na lata 2014-2020 województwo małopolskie rozpoczęło realizację RIS3, czyli strategii badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (IS). Obszary inteligentnych specjalizacji Małopolski obejmują[423]: (1) Nauki o życiu (life science), (2) Energię zrównoważoną, (3) Technologie informacyjne i komunikacyjne, (4) Chemię, (5) Produkcję metali i wyrobów metalowych oraz wyrobów z mineralnych surowców niemetalicznych, (6) Elektrotechnikę i przemysł maszynowy, (7) Przemysły kreatywne i czasu wolnego. Zgodnie z zapisami *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Małopolskiego 2030*[424] budowa gospodarki regionalnej opartej na wiedzy i innowacji stanowi nadrzędny cel dla rozwoju Małopolski. Wskazany katalog branż zapewniających innowacyjny rozwój regionu powinien zostać uwzględniony w procesie pozyskiwania inwestorów, ze szczególnym uwzględnieniem

[423] *Regionalna Strategia Innowacji...,* op. cit.
[424] *Ibidem*.

branż innowacyjnych. W poszczególnych specjalizacjach działają również kluczowi inwestorzy stref aktywności gospodarczej.

Proinwestycyjne nastawienie władz lokalnych odgrywa kluczową rolę w procesie przyciągania inwestorów. Za istotny instrument wspierający rozwój poszczególnych gmin uznawane są zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT). Wsparcie w ramach ZIT obejmuje miasto wojewódzkie oraz jego obszar funkcjonalny. Co istotne, w systemie finansowania ze środków europejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego (RPO WM) funkcjonują obszary strategicznej interwencji tzw. *„subregiony”*. Zostały one wyodrębnione w celu optymalnego wykorzystania zróżnicowanych przestrzennie potencjałów, wzmacniania czynników decydujących o atrakcyjności lokalizacyjnej oraz niwelowania barier w rozwoju lokalnym oraz regionalnym. Istnieje 5 obszarów strategicznej interwencji tzw. *„subregionów funkcjonalnych”*, tj.:

- Krakowski Obszar Metropolitarny (KOM) – miasto Kraków oraz powiaty bocheński, krakowski, miechowski, myślenicki, proszowski, wielicki (z wyłączeniem gmin tworzących Metropolię Krakowską);
- Subregion tarnowski – miasto Tarnów oraz powiaty: brzeski, dąbrowski, tarnowski;
- Subregion sądecki – miasto Nowy Sącz oraz powiaty: gorlicki, limanowski, nowosądecki;
- Subregion podhalański – powiaty: nowotarski, suski, tatrzański;
- Małopolska Zachodnia – powiaty: chrzanowski, olkuski, oświęcimski, wadowicki.

Z KOM zostały wyodrębnione dwa obszary tj. miasto wojewódzkie oraz jego obszar funkcjonalny (Metropolia Krakowska) na terenie, którego realizowane są projekty w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT). Pozostałe gminy otaczające Metropolię Krakowską[425] tworzą subregion Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM). Interwencja podejmowana w ramach ZIT oraz subregionów jest rozłączna, tj. Metropolia Krakowska nie bierze udziału w podziale środków w obszarach dedykowanych pozostałym subregionom,

[425] Metropolia Krakowska obejmuje 15 gmin województwa małopolskiego, położonych w sąsiedztwie miasta Krakowa. Tworzy zinstytucjonalizowaną płaszczyznę współpracy miasta Kraków oraz otaczających go 14 gmin, wśród których znajdują się: Biskupice, Czernichów, Igołomia-Wawrzeńczyce, Skawina, Kocmyrzów-Luborzyca, Liszki, Michałowice, Mogilany, Niepołomice, Świątniki Górne, Wieliczka, Wielka Wieś, Zabierzów oraz Zielonki. Miastem centralnym jest Kraków (miasto na prawach powiatu), z kolei wśród pozostałych gmin cztery stanowią gminy miejsko-wiejskie, pozostałe dziesięć to gminy wiejskie. Mianem metropolii określany jest Kraków jako miasto, w którym koncentruje się najwyższy kapitał ludzki oraz w którym obserwuje się najwyższy postęp techniczny i technologiczny. Na tle kraju, Kraków wyróżnia się lepszą siecią połączeń lotniczych, wysoką rankingową pozycją szkół wyższych, bogatą ofertą kulturalną, atrakcyjną ofertą turystyczną, wysokim poziomem wydatków na B+R, rozbudowanym zapleczem konferencyjnym oraz wielkością aglomeracji. Współpraca Krakowa z sąsiadującymi gminami jest sformalizowana.

natomiast subregiony nie uczestniczą w podziale środków dedykowanych Metropolii Krakowskiej. Zgodnie z zapisami statutu, Stowarzyszenie pełni funkcję Związku ZIT, którego zadaniem jest wdrażanie zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) w Krakowskim Obszarze Funkcjonalnym (KOM)[426]. W ramach powyższych instrumentów w województwie małopolskim dotuje się projekty dotyczące tworzenia stref aktywności gospodarczej ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego. Rezultatem powyższego są liczne zorganizowane tereny inwestycyjne w poszczególnych subregionach województwa[427].

W ramach perspektywy finansowej 2007-2013 można było uzyskać maksymalnie 80% dofinansowania na utworzenie strefy aktywności gospodarczej. Procedury uzyskania dofinansowania były zróżnicowane w zależności od powierzchni SAG. Na utworzenie stref aktywności gospodarczej o powierzchni powyżej 20 hektarów można było uzyskać dofinansowanie w trybie pozakonkursowym, z kolei o powierzchni od 2 do 20 ha w trybie konkursu. Powyższe wynikało z założenia, że mniejsze SAG nie stwarzają tak dużych możliwości rozwoju danego obszaru. Wydatki na doposażenie terenów w niezbędną infrastrukturę techniczną oraz komunikacyjną do granic strefy mogły stanowić 30% kosztów

[426] W perspektywie finansowej na lata 2021-2027 planowane jest rozszerzenie zasięgu realizacji instrumentu ZIT, który nie będzie ograniczony do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego (MOF OW), ale obejmie również pozostałe MOF wyznaczone przez samorządy wojewódzkie, w szczególności miasta średniej wielkości tracące funkcje społeczno-gospodarcze, które w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do 2030 roku (KSRR 2030) są zdefiniowane jako Obszar Strategicznej Interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym.
Zob. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, *Zasady realizacji instrumentów...,* op. cit.

[427] Podstawowymi dokumentami strategicznymi w zakresie tworzenia stref aktywności gospodarczej na terenie Metropolii Krakowskiej są *„Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego”* oraz *„Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego”* (Strategia ZIT). W każdym z wyżej wymienionych dokumentów pojawiły się cele oraz działania w zakresie rozwoju wspomnianych stref. W ramach Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych kwestie SAG obejmuje działanie 1.1.1 – *Promowanie przedsiębiorczości, poprzez budowę i rozbudowę metropolitalnej sieci stref aktywności gospodarczej (SAG) wraz z obsługującą je infrastrukturą*. Polega ono na zagęszczeniu Metropolii Krakowskiej terenami, które będą przeznaczone na działalność gospodarczą. Wśród zakładanych efektów wskazuje się przede wszystkim zwiększenie ilości dostępnych terenów inwestycyjnych, realizację nowych inwestycji MŚP na uzbrojonych terenach oraz utworzenie nowych miejsc pracy. Zgodnie ze Szczegółowym Opisem Osi Priorytetowych w ramach wspomnianego powyżej działania wyróżniono poddziałanie 3.1.1 – *Strefy Aktywności Gospodarczej – ZIT*. Wsparciem zostały objęte przedsięwzięcia z zakresu tworzenia nowych oraz rozbudowy istniejących stref aktywności gospodarczej o przeznaczeniu przemysłowym/usługowym (SAG) na terenie ZIT, poprzez kompleksowe uzbrojenie lub dozbrojenie terenów inwestycyjnych – także działających w formule parków przemysłowych.
W przypadku subregionów utworzony został *„Subregionalny Program Rozwoju”* (SPR) będący instrumentem służącym wdrożeniu zasad zintegrowanego podejścia terytorialnego do rozwoju w wymiarze gospodarczym, społecznym oraz terytorialnym wynikającym z dokumentów strategicznych na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym. Tym samym SPR określa politykę województwa małopolskiego wobec pięciu subregionów funkcjonalnych oraz stanowi swego rodzaju ofertę samorządu dla partnerów z sektora samorządowego, gospodarczego i społecznego mającą na celu uruchomienie oddolnych inicjatyw do wykorzystania wewnętrznych potencjałów dla zbudowania specjalizacji poszczególnych subregionów. W ramach SPR również dotuje się projekty związane z budową/rozbudową stref aktywności gospodarczej – Poddziałanie 3.1.2 *Strefy aktywności gospodarczej – SPR.*

kwalifikowanych. W perspektywie finansowej 2014-2020 kosztami kwalifikowanymi były jedynie wydatki ponoszone na budowę dróg wewnętrznych. Budowa dróg dojazdowych (zewnętrznych) do stref aktywności gospodarczej musiała zostać sfinansowana ze środków własnych jednostek samorządu terytorialnego. Zgodnie z założeniami programowymi dla perspektywy finansowej 2021-2027 również przewiduje się udzielanie wsparcia w zakresie budowy lub rozbudowy istniejących stref aktywności gospodarczej. Przygotowane / rozbudowane SAG będą mogły przyjmować przedsiębiorstwa na różnym etapie rozwoju, w tym duże przedsiębiorstwa oraz podmioty z udziałem kapitału zagranicznego. Poniżej przedstawiono wykaz projektów dotyczących budowy / rozbudowy stref aktywności gospodarczej dofinansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013 oraz 2014-2020.

Lp.	BENEFICJENT*	NAZWA PROJEKTU	WARTOŚĆ OGÓŁEM	DOFINANSOWANIE OGÓŁEM (EFRR+BP)	DOFINANSOWANIE EFRR	POWIERZCHNIA STWORZONYCH I ROZBUDOWANYCH SAG [HA] *zadeklarowana w umowie o dofinansowanie*	STATUS PROJEKTU
1.	GMINA ANDRYCHÓW	Rozbudowa strefy poprzez stworzenie wewnętrznego układu komunikacyjnego andrychowskiej podstrefy Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej	6 558 109,77 zł	2 433 265,16 zł	2 433 265,16 zł	27,95	Zakończony
2.	GMINA DOBCZYCE	Wzmocnienie zdolności przyjęcia nowych inwestorów przez rozbudowę infrastruktury Strefy Przemysłowej	10 489 512,06 zł	6 771 135,54 zł	6 771 135,54 zł	27	Zakończony
3.	GMINA KOSZYCE	Utworzenie Koszyckiej Strefy Aktywności Gospodarczej	4 407 368,67 zł	2 875 600,60 zł	2 875 600,60 zł	11,3	Zakończony
4.	GMINA MYŚLENICE	Utworzenie parku przemysłowo-technologicznego w Myślenicach Dolne Przedmieście	6 052 062,30 zł	3 595 864,87 zł	3 595 864,87 zł	17	Zakończony
5.	GMINA NIEPOŁOMICE	Infrastruktura dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie Niepołomickiej Strefy Inwestycyjnej	23 685 288,32 zł	17 621 702,80 zł	17 621 702,80 zł	123	Zakończony
6.	GMINA NIEPOŁOMICE	Budowa infrastruktury dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie Niepołomickiej Strefy Inwestycyjnej- vol. II	14 774 324,41 zł	11 034 701,49 zł	11 034 701,49 zł	70,7	Zakończony
7.	GMINA NOWE BRZESKO	Budowa infrastruktury technicznej dla Nowobrzeskiego Obszaru Gospodarczego	6 681 481,04 zł	5 312 553,36 zł	5 312 553,36 zł	30,45	Zakończony
8.	GMINA OLKUSZ	Olkuska Strefa Aktywności Gospodarczej – budowa infrastruktury	5 828 491,09 zł	3 781 244,70 zł	3 781 244,70 zł	28	Zakończony
9.	GMINA SKAŁA	Budowa strefy aktywności gospodarczej w gminie Skała	3 279 924,90 zł	2 488 939,90 zł	2 488 939,90 zł	4,07	Zakończony
10.	GMINA SKAWINA	Rozwój Strefy Aktywności Gospodarczej w Skawinie - Etap II	5 610 770,89 zł	3 517 938,45 zł	3 517 938,45 zł	23,87	Zakończony
11.	GMINA SKAWINA	Rozwój Strefy Aktywności Gospodarczej w Skawinie	21 357 222,70 zł	9 154 339,35 zł	9 154 339,35 zł	120	Zakończony
12.	GMINA SKAWINA	Rozwój Skawińskiego Obszaru Gospodarczego – Park Technologiczny	23 801 289,75 zł	13 474 843,62 zł	13 474 843,62 zł	50,29	Zakończony
13.	GMINA TRZEBINIA	Budowa Strefy Aktywności Gospodarczej w Trzebini przy węźle autostrady A4	3 354 207,26 zł	2 043 648,03 zł	2 043 648,03 zł	17,32	Zakończony

14.	GMINA TRZEBINIA	Budowa infrastruktury dla powstającej Strefy Aktywności Gospodarczej "Górka" w Trzebini	2 863 156,60 zł	2 215 777,58 zł	2 215 777,58 zł	26,6	Zakończony
15.	GMINA TRZEBINIA	Utworzenie Strefy Aktywności Gospodarczej w Trzebini obejmującej teren po byłych Zakładach Metalurgicznych I, Gumowni i Zakładach Tłuszczowych	8 488 300,01 zł	6 788 630,54 zł	6 788 630,54 zł	42,4	Zakończony
16.	GMINA TUCHÓW	Utworzenie Tuchowskiej Strefy Aktywności Gospodarczej na terenach poprzemysłowych	7 055 156,59 zł	5 281 207,49 zł	5 281 207,49 zł	16,34	Zakończony
17.	GMINA WIELICZKA	Utworzenie Wielickiej Strefy Aktywności Gospodarczej	20 069 051,89 zł	12 398 160,45 zł	12 398 160,45 zł	40,93	Zakończony
18.	GMINA WOJNICZ	Przebudowa i remont drogi w strefie aktywności gospodarczej Zielony Park Przemysłowy w Wojniczu	3 806 599,76 zł	2 864 606,91 zł	2 864 606,91 zł	121,5	Zakończony
19.	GMINA ZAKLICZYN	Utworzenie Zakliczyńskiej Strefy Aktywności Gospodarczej	2 604 108,55 zł	1 761 037,18 zł	1 761 037,18 zł	3,29	Zakończony
20.	GMINA ZATOR	Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy Zator poprzez dozbrojenie terenów obecnej SAG - etap II	3 075 338,44 zł	2 452 462,75 zł	2 452 462,75 zł	6,6	Zakończony
21.	GMINA ZATOR	Kompleksowe uzbrojenie terenów pod Strefę Aktywności Gospodarczej Małopolski Zachodniej – Gmina Zator	18 486 885,54 zł	14 389 408,26 zł	14 389 408,26 zł	31,48	Zakończony
22.	POWIAT BOCHEŃSKI	Utworzenie Powiatowej Społecznej Strefy Aktywności Gospodarczej w Bochni (PSSAG)	2 821 384,78 zł	1 703 651,93 zł	1 703 651,93 zł	5,27	Zakończony
		RAZEM	**205 150 035,32 zł**	**133 960 720,96 zł**	**133 960 720,96 zł**	**845,36**	

** W tabeli uwzględniono jedynie projekty zrealizowane w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego.*
*** Powierzchnia stworzonych i rozbudowanych stref inwestycyjnych – wartość zrealizowanego wskaźnika wyniosła 1 292,46 ha (z uwzględnieniem gmin miejskich), co oznacza wykonanie na poziomie aż 861,6% założonej wartości docelowej.*
**** Liczba miejsc pracy utworzonych w strefach inwestycyjnych – wartość zrealizowanego wskaźnika wyniosła 4 703 (z uwzględnieniem gmin miejskich), co oznacza osiągnięcie 235,2% założonej wartości docelowej.*

Tabela 12. Wykaz projektów stref aktywności gospodarczej dofinansowanych w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego MRPO na lata 2007-2013 (stan na dzień 31.12.2016 r.)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego w trybie dostępu do informacji publicznej.

Lp.	BENEFICJENT*	NAZWA PROJEKTU	WARTOŚĆ OGÓŁEM	DOFINANSOWANIE OGÓŁEM (EFRR+BP)	DOFINANSOWANIE EFRR	POWIERZCHNIA PRZYGOTOWANYCH TERENÓW INWESTYCYJNYCH [HA] *zadeklarowana w umowie o dofinansowanie*	LICZBA INWESTYCJI ZLOKALIZOWANYCH NA PRZYGOTOWANYCH TERENACH INWESTYCYJNYCH [SZT.] *zadeklarowana w umowie o dofinansowanie*	LICZBA NOWYCH MIEJSC PRACY W SAG [SZT.] *zadeklarowana w umowie o dofinansowanie*	LICZBA MIEJSC PRACY W SAG [SZT.] *zadeklarowana w umowie o dofinansowanie*	STATUS PROJEKTU
1.	GMINA ANDRYCHÓW	Rozbudowa strefy aktywności gospodarczej w Andrychowie poprzez uzbrojenie nowych terenów inwestycyjnych oraz rozbudowę i przebudowę infrastruktury drogowej w strefie	18 088 841,53 ZŁ	11 049 673,96 ZŁ	11 049 673,96 ZŁ	11,63	5	42	0	Projekt w trakcie realizacji
2.	GMINA BOBOWA	Strefa aktywności gospodarczej w miejscowości siedliska, gmina Bobowa	4 340 397,44 ZŁ	3 171 038,78 ZŁ	3 171 038,78 ZŁ	12,02	3	21	0	Zakończony
3.	GMINA BOCHNIA	Utworzenie strefy aktywności gospodarczej w miejscowości Gorzków w gminie Bochnia	2 944 261,52 ZŁ	1 883 476,39 ZŁ	1 883 476,39 ZŁ	7,26	2	17	0	Zakończony
4.	GMINA KRZESZOWICE	Budowa strefy aktywności gospodarczej w Miękini, w gminie Krzeszowice	7 159 573,97 ZŁ	4 213 285,69 ZŁ	4 213 285,69 ZŁ	5,48	6	23	0	Projekt w trakcie realizacji
5.	GMINA SKAWINA	Rozwój SAG – etap III	3 234 308,20 ZŁ	1 828 310,45 ZŁ	1 828 310,45 ZŁ	19,96	2	0	50	Zakończony
6.	GMINA STARY SĄCZ	Budowa strefy aktywności gospodarczej w gminie Stary Sącz	2 518 547,36 ZŁ	896 088,53 ZŁ	896 088,53 ZŁ	3,48	2	22	0	Zakończony
7.	GMINA SZCZUROWA	Budowa strefy aktywności gospodarczej w Szczurowej	3 360 202,89 ZŁ	2 515 413,47 ZŁ	2 515 413,47 ZŁ	17,54	1	4	0	Zakończony
8.	GMINA WIELICZKA	Utworzenie i rozbudowa stref aktywności gospodarczej (SAG) wraz z odpowiednią infrastrukturą w gminie Wieliczka	23 499 204,89 ZŁ	19 247 881,53 ZŁ	19 247 881,53 ZŁ	16,82	1	10	0	Zakończony
9.	GMINA WOLBROM	Rozbudowa strefy aktywności gospodarczej w Wolbromiu	1 199 152,64 ZŁ	669 032,45 ZŁ	669 032,45 ZŁ	16,50	2	25	95	Zakończony
		RAZEM	**66 344 490,44 ZŁ**	**45 474 201,25 ZŁ**	**45 474 201,25 ZŁ**	**110,69**	**24**	**164**	**145**	

** W tabeli uwzględniono jedynie projekty realizowane/zrealizowane w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego.*
***W przypadku wskaźników rezultatu ich osiągnięcie może nastąpić dopiero w okresie trwałości projektu, tj. do pięciu lat od daty zakończenia realizacji projektu. W tabeli wskazano docelowe wartości przewidziane do osiągnięcia w ramach poszczególnych projektów inwestycyjnych.*

Tabela 13. Wykaz projektów stref aktywności gospodarczej dofinansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 (stan na dzień 31.12.2021 r.)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego w trybie dostępu do informacji publicznej.

W tabelach 12 i 13 przedstawiono wykaz projektów dofinansowanych ze środków regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej 2007-2013 oraz 2014-2020 dotyczących budowy nowych lub rozbudowy istniejących stref aktywności gospodarczej. Rezultatem powyższych projektów jest bardzo liczna reprezentacja zorganizowanych terenów inwestycyjnych w stosunku do wielkości regionu. W ramach perspektywy finansowej 2007-2013 dofinansowano budowę oraz rozbudowę istniejących stref o łącznej powierzchni 1 292,46 ha (z uwzględnieniem gmin miejskich), co oznacza wykonanie na poziomie 861,6% założonej wartości docelowej. Liczba miejsc pracy utworzonych w strefach aktywności gospodarczej wyniosła 4 703 etaty (z uwzględnieniem gmin miejskich), co oznacza osiągnięcie 235,2% założonej wartości docelowej. Należy wskazać, iż dla wszystkich projektów współfinansowanych w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 zakończył się już okres trwałości. Rozliczenie projektów w ramach MRPO realizowane było poprzez Krajowy System Informatyczny KSI SIMIK 07-13. Obecnie brak jest dostępu do przedmiotowego systemu, tym samym dane wskazane w tabeli 12 dotyczące liczby utworzonych nowych miejsc pracy w poszczególnych strefach aktywności gospodarczej wskazano łącznie wraz z gminami miejskimi w oparciu o zagregowane dane dla sprawozdania końcowego z realizacji MRPO 2007-2013. W odniesieniu do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 część projektów związanych z budową/rozbudową SAG jest nadal w trakcie realizacji. Jednocześnie projekty zakończone znajdują się obecnie w okresie trwałości, w trakcie którego poszczególni beneficjenci mają możliwość osiągnięcia założonych w umowie o dofinansowanie wskaźników rezultatu, w tym między innymi wskaźników w zakresie utworzonych nowych miejsc pracy w poszczególnych SAG.

Stworzenie stref aktywności gospodarczej bez zagwarantowania odpowiedniego aparatu zarządzającego terenami inwestycyjnymi nie zapewni wzrostu gospodarczego na szczeblu lokalnym. Istotnym wsparciem dla samorządów terytorialnych w powyższym zakresie są działania oferowane przez instytucje otoczenia biznesu (IOB). Ich zadaniem jest wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w regionie poprzez inicjowanie i realizowanie programów, wdrażanie nowych technologii i form zarządzania oraz doradztwo ekonomiczno – prawne. Ponadto IOB oferują również pomoc samorządom w przygotowywaniu ofert inwestycyjnych, dostarczają informacji obejmujących proces negocjacji z inwestorem, a także udzielają wsparcia w przygotowaniu oraz prowadzeniu prezentacji dotyczącej warunków i możliwości inwestowania w danej gminie. W województwie małopolskim funkcjonuje wiele stowarzyszeń, agencji, fundacji, izb gospodarczych, określanych mianem instytucji otoczenia

biznesu. Z uwagi na podjętą w dysertacji problematykę stref aktywności gospodarczej, do kluczowych instytucji otoczenia biznesu prowadzących działalność na terenie Małopolski można zaliczyć, w szczególności: Krakowski Park Technologiczna (KPT)[428], Małopolską Agencję Rozwoju Regionalnego (MARR)[429], Centrum Bussines in Małopolska (CeBiM)[430] oraz Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego (MORR)[431]. Co istotne w ramach jednego z projektów realizowanych przez MORR powstał współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego raport pt. *„Zarządzanie strefami aktywności gospodarczej. Podręcznik dobrych praktyk",* mający za zadanie usprawnić proces budowania, zarządzania oraz utrzymywania lokalnych stref aktywności gospodarczej w regionie.

Podsumowując należy stwierdzić, iż poszczególne strefy aktywności gospodarczej nie są bezpośrednio porównywalne. Wyniki przeprowadzonej analizy pozwalają jednak na wskazanie wybranych rezultatów rozwoju SAG w regionie. Istotnym wnioskiem płynącym

[428] Krakowski Park Technologiczny (KPT) stanowi wyspecjalizowaną instytucję otoczenia biznesu działającą na terenie Małopolski od 1997 r. Instytucja zarządza krakowską specjalną strefą ekonomiczną oraz Polską Strefą Inwestycji (PSI), dzięki której przedsiębiorstwa mogą uzyskać ulgę podatkową na realizację nowych inwestycji. KPT prowadzi działania skierowane nie tylko do przedsiębiorstw. Spółka współpracuje również z jednostkami samorządu terytorialnego podczas wizyt potencjalnych inwestorów na ich obszarze. Ponadto Krakowski Park Technologiczny podejmuje działania, mające na celu zwiększenie świadomości przedstawicieli poszczególnych gmin w zakresie istoty opieki poinwestycyjnej oferowanej przedsiębiorstwom.
Szerzej: https://www.kpt.krakow.pl/o-nas/o-kpt/ [dostęp: 08.11.2023].

[429] Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego (MARR) jest wiodącą, regionalną instytucją, działającą na rzecz rozwoju regionalnego. Jednostka specjalizuje się w obsłudze przedsiębiorstw, zapewniając kompleksowy know-how i nowoczesne rozwiązania finansowe. Świadczy również usługi w zakresie pozyskiwania środków unijnych oraz udziela wsparcia w efektywnym inwestowaniu w województwie małopolskim. Instytucja jest jedynym w regionie, oficjalnym partnerem Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu (PAIiH). MARR wspiera również jednostki samorządu terytorialnego w przygotowaniu ofert inwestycyjnych oraz organizuje stosowne szkolenia oraz konferencje z powyższego zakresu. Agencja odpowiada także za opiekę nad inwestorem w trakcie jego wizyty w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego oraz jest przygotowana do przeprowadzenia prezentacji regionu. Eksperci MARR biegle posługują się językiem angielskim, co umożliwia organizację spotkań z inwestorami zagranicznymi.
Szerzej: Statut Małopolskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółki Akcyjnej z dn. 22.03.2019 r. Pobrane z: https://bip. marr.pl/60,statut [dostęp: 08.11.2023].

[430] Centrum Business in Małopolska (CeBiM) stanowi inicjatywę, której celem jest usprawnienie obsługi inwestora i eksportera oraz promocja gospodarcza regionu. CeBiM wspiera rozwój przedsiębiorczości w regionie, promuje małopolski biznes oraz udziela wsparcia małopolskim przedsiębiorcom na rynkach zagranicznych. Ponadto organizacja zapewnia obsługę inwestorów, prowadzi regionalną bazę ofert inwestycyjnych oraz świadczy usługi doradztwa w dziedzinie instrumentów wsparcia inwestycji. Samorządy lokalne mogą również skorzystać z oferowanego wsparcia w zakresie samego procesu obsługi inwestora w gminie. Instytucja dzięki prowadzonej aktywnej polityce promocyjnej dostarcza aktualności w zakresie działalności eksportowej oraz inwestycyjnej, w tym bieżące informacje o zewnętrznych źródłach dofinansowania działalności inwestycyjnej i eksportowej, a także raporty branżowe.
Szerzej: https://businessinmalopolska.pl/pl/o-nas [dostęp: 08.11.2023].

[431] Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego (MORR) jest częścią Departamentu Zrównoważonego Rozwoju działającego w strukturach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w Krakowie. Obserwatorium wspiera doskonalenie systemu zarządzania regionem poprzez realizację badań oraz wprowadzanie efektów prac w obieg debaty publicznej.
Szerzej: http://www.obserwatorium.malopolska.pl/o-nas/ [dostęp: 08.11.2023].

z obserwacji terenów inwestycyjnych jest fakt, iż na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej występuje bardzo duże zróżnicowanie w zakresie specjalizacji branżowej przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą. Zaprezentowana w części teoretycznej dysertacji oraz w niniejszym rozdziale argumentacja pozytywnie weryfikuje hipotezę badawczą H1 potwierdzając, iż strefy aktywności gospodarczej stanowią wieloaspektowy instrument kreowania polityki rozwoju na poziomie lokalnym poprzez kształtowanie korzystnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej. Niewątpliwie SAG są skutecznym narzędziem zagospodarowania wolnych zasobów gminnych nieużytków, terenów poprzemysłowych oraz obszarów zdegradowanych. Głównym celem ich tworzenia jest zapewnienie warunków dla dokonywania inwestycji oraz podejmowania działalności gospodarczej na terenie gmin, co wpływa na dynamizowanie rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych jednostek. Należy również wskazać, iż strefy aktywności gospodarczej wypełniają w dużej mierze założenia modelu intensywnego rozwoju w zakresie pobudzania przedsiębiorczości w regionie oraz tworzenia nowych miejsc pracy.

Rozdział 5. Analiza i ocena oddziaływania stref aktywności gospodarczej na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego badanych gmin województwa małopolskiego

5.1. Uwagi metodyczne

Rozwój społeczno-gospodarczy stanowi przedmiot analiz teoretycznych oraz badań empirycznych w wielu pracach naukowych[432]. Występujące dysproporcje w rozwoju poszczególnych regionów wpływają na podejmowanie rozważań nad czynnikami determinującymi ten proces. Gminy charakteryzujące się wyższym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego dysponują korzystniejszymi uwarunkowaniami, zarówno ekonomicznymi, jak i społecznymi, dla rozwoju szeroko rozumianej przedsiębiorczości[433] oraz innowacyjności. Celem badań zaprezentowanych w niniejszym rozdziale była ocena związku pomiędzy lokalizacją stref aktywności gospodarczej a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich w województwie małopolskim. Realizacja tak sformułowanego celu wymagała dokonania analizy i oceny oddziaływania SAG na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego gmin, na obszarze których są one zlokalizowane. Osiągnięcie powyższego celu badawczego zostało ukierunkowane na weryfikację postawionej we wprowadzeniu do rozprawy hipotezy badawczej H2 głoszącej, iż istnieje związek pomiędzy lokalizacją strefy aktywności gospodarczej w gminie, a jej poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Przesłanką wyboru powyższego zakresu terytorialnego badań był fakt, iż Małopolska zajmuje wysoką lokatę wśród polskich województw pod względem wartości różnorodnych wskaźników świadczących o innowacyjności regionu. Odznacza się wysokim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego[434] oraz występującymi korzystnymi warunkami do rozwoju przedsiębiorczości. Jak wspomniano w podrozdziale 4.2. Małopolska stanowi jeden z największych w kraju ośrodków szkolnictwa wyższego. W regionie funkcjonują także liczne instytucje otoczenia biznesu oraz ośrodki innowacji i przedsiębiorczości takie jak np.: centra transferu technologii, inkubatory przedsiębiorczości, inkubatory technologiczne, parki technologiczne, strefy aktywności gospodarczej, sieci aniołów biznesu oraz klastry. Występujący wysoki potencjał naukowo-badawczy i edukacyjny, dostępność

[432] Zob. J. Kudełko, K. Szmigiel, D. Żmija, *Społeczno-gospodarczy rozwój...,* op. cit.; M. Grzebyk, *Potencjał instytucjonalny administracji...,* op. cit.; T. Wojewodzic, *Ocena poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin województwa małopolskiego*, [w:] „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu" nr 94, Wrocław 2002; K. Żmija, *Innowacyjność przedsiębiorstw sektora...* op. cit.

[433] *Ibidem*, s. 281.

[434] Zob. Urząd Statystyczny w Krakowie, *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego 2021*, Kraków 2021.

wykwalifikowanej kadry inżynierskiej, siły roboczej oraz dogodne warunki naturalne, przyrodnicze i klimatyczne stwarzają możliwość dla rozwoju sektora *high tech,* motoryzacyjnego, turystycznego oraz BPO[435].

Województwo małopolskie liczy ogółem 182 gminy, w tym 14 gmin miejskich, 120 wiejskich oraz 48 miejsko-wiejskich[436]. Badaniami empirycznymi objęto wszystkie gminy wiejskie oraz miejsko-wiejskie województwa małopolskiego, czyli łącznie 168 jednostek samorządowych. Stanowią one 92,3% wszystkich gmin województwa. Są zróżnicowane pod względem położenia, wielkości, liczby ludności, a także różnych charakterystyk określających ich poziom rozwoju społeczno-gospodarczego oraz dominujące funkcje ekonomiczne. W regionie funkcjonują 54 strefy aktywności gospodarczej, które zlokalizowane są w 42 gminach miejskich, miejsko-wiejskich oraz wiejskich[437]. W niniejszej pracy skupiono uwagę na analizie i ocenie oddziaływania na rozwój lokalnych stref aktywności gospodarczej położonych na terenach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich. Stanowią one 77,8% wszystkich SAG w regionie oraz zlokalizowane są na obszarze 25 gmin miejsko-wiejskich oraz 9 wiejskich województwa małopolskiego. Lokalizacja stref na powyższych terenach stanowi istotny element służący rozwojowi całej jednostki terytorialnej, tym samym wskazując znaczenie mniejszych, lokalnych ośrodków w rozwoju poszczególnych obszarów. Z uwagi na znacząco wyższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego gmin miejskich w porównaniu z gminami miejsko-wiejskimi czy wiejskimi oraz występujące w nich znacząco odmienne uwarunkowania realizacji procesów rozwojowych zostały one wyłączone z dalszej analizy.

Analiza przeprowadzona w niniejszym rozdziale objęła cztery poziomy obserwacji poszczególnych zmiennych, tj.:

- analizę zmian w wartościach poszczególnych typów zmiennych,
- analizę zmian w wartościach zmiennych w ujęciu dynamicznym,
- porównanie wartości wskaźników syntetycznych dla gmin z SAG oraz gmin bez SAG,
- analizę zmian w wartościach wskaźników syntetycznych.

[435] Szczegółowa charakterystyka województwa małopolskiego na tle kraju została przedstawiona w rozdziale 4 niniejszej pracy.
[436] W latach 2007-2021 wprowadzono zmiany charakteru poszczególnych gmin województwa małopolskiego. W analizowanym okresie nadano status miasta sześciu miejscowościom wiejskim tj. Koszyce pow. proszowicki, Nowe Brzesko pow. proszowicki, Radłów pow. tarnowski, Szczucin pow. dąbrowski, Bobowa pow. gorlicki, Wojnicz pow. tarnowski. Tym samym zmienił się charakter z gmin wiejskich na gminy miejsko-wiejskie. Dane Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2021. Pobrane z: https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica [dostęp: 28.02.2023].
[437] Szczegółowa charakterystyka poszczególnych SAG w regionie została przeprowadzona w rozdziale 4 niniejszej pracy.

W pierwszym etapie dokonano oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego badanych gmin województwa małopolskiego, wykorzystując syntetyczną miarę rozwoju obliczoną na podstawie wybranych cech diagnostycznych. Następnie dokonano porządkowania liniowego gmin w celu określenia ich miejsca w rankingu pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Istotnym elementem prowadzonych badań był dobór cech diagnostycznych opisujących przedmiot badań. Przeprowadzone studia literaturowe wykazały, iż nie ma jednego uniwersalnego zestawu zmiennych, które opisywałyby badaną problematykę[438]. Wybrane do badania zmienne powinny odnosić się zarówno do zjawisk, jak również do procesów kształtujących rozwój obszarów wiejskich oraz miejsko-wiejskich. Definiowanie zmiennych oparto na wnikliwej analizie literatury przedmiotu przyjmując następujące kryteria[439]:

- merytoryczne – dobór zmiennych reprezentujących aspekty rozwoju społeczno-gospodarczego gmin,
- formalno-statystyczne – odpowiedni poziom zróżnicowania poszczególnych cech diagnostycznych,
- dostępność oraz kompletność danych w układzie gminnym (na poziomie NTS 5).

Wstępna analiza pozwoliła wyodrębnić do badania 23 zmienne opisujące gospodarczy i społeczny aspekt rozwoju gmin. Przyjęte do analizy cechy zakwalifikowano do zbioru stymulant (S) i destymulant (D) oraz określono źródło danych służących do ich ilościowego opisu. Stymulanty to cechy, których wysokie wartości są zjawiskiem pożądanym z pewnego punktu widzenia (np. poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego), natomiast niskie są zjawiskiem niepożądanym[440]. Destymulanty z kolei to cechy, których niskie wartości są pożądane z pewnego puntu widzenia, a wysokie wartości są zjawiskiem niepożądanym[441]. W tabeli 14 przedstawiono wybrane do analizy zmienne opisujące gospodarczy oraz społeczny aspekt rozwoju w latach 2007-2021.

[438] Zob. K. Heffner, *Rozwój społeczno-gospodarczy obszarów...,* op. cit.; M. Stanny, A. Czarnecki, *Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich Zielonych Płuc Polski. Próba analizy empirycznej*, IRWiR PAN, Warszawa 2011; A. Krakowiak-Bal, *Zrównoważona konkurencyjność obszarów wiejskich w województwie małopolskim*, C.H. Beck, Warszawa 2019.

[439] Zob. K. Żmija, *Innowacyjność przedsiębiorstw sektora...,* op. cit.; J. Kudełko, K. Szmigiel, D. Żmija, *Społeczno-gospodarczy rozwój...,* op. cit.; M. Grzebyk, *Potencjał instytucjonalny administracji...,* op. cit.; T. Wojewodzic, *Ocena poziomu rozwoju...*, op. cit.; A. Zeliaś, *Dobór zmiennych diagnostycznych*, [w:] A. Zeliaś (red.), *Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym*, Wyd. AE w Krakowie, Kraków 2000.

[440] M. Grzebyk, *Potencjał instytucjonalny administracji...,* op. cit., s. 16.

[441] J. Dziechciarz, *Ekonometria. Metody, przykłady, zadania*, Wyd. UE we Wrocławiu, Wrocław 2012, s. 126.

POTENCJAŁ/KOMPONENT GOSPODARCZY		STYMULANTA/ DESTYMULANTA	ŹRÓDŁO DANYCH
X1	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 1 tys. ludności	S	BDL
X2	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1 tys. ludności	S	BDL
X3	Średnie dochody budżetowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	S	BDL
X4	Dochody z podatków od osób fizycznych i prawnych (CIT i PIT), będących udziałami w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa na jednego mieszkańca w zł	S	BDL
X5	Średnie wydatki budżetowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	S	BDL
X6	Udział dochodów własnych danej gminy w dochodach całkowitych	S	BDL
X7	Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	S	BDL
X8	Liczba pracujących na 1 tys. ludności	S	BDL
X9	Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	D	BDL
X10	Średnia wartość środków z UE na finansowanie programów i projektów unijnych na 1 mieszkańca	S	BDL
POTENCJAŁ/KOMPONENT SPOŁECZNY		STYMULANTA/ DESTYMULANTA	ŹRÓDŁO DANYCH
X11	Ludność na 1 km^2	S	BDL
X12	Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego)	D	BDL
X13	Odsetek ludności w wieku produkcyjnym	S	BDL
X14	Przyrost naturalny na 1 tys. mieszkańców	S	BDL
X15	Saldo migracji na 1 tys. mieszkańców	S	BDL
X16	Średnia wartość wydatków na oświatę i wychowanie, kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz ochronę zdrowia na 1 mieszkańca	S	BDL
X17	Liczba czytelników bibliotek publicznych na 1 tys. ludności	S	BDL

X18	Odsetek osób korzystających z infrastruktury kanalizacyjnej	S	BDL
X19	Odsetek osób korzystających z infrastruktury wodociągowej	S	BDL
X20	Odsetek osób korzystających z infrastruktury gazowej	S	BDL
X21	Średnia wartość wydatków na drogi publiczne w gminach na 1 mieszkańca	S	BDL
X22	Średnia wartość wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska na 1 mieszkańca	S	BDL
X23	Liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1 tys. mieszkańców	S	BDL

Tabela 14. Zbiór zmiennych/cech diagnostycznych przyjętych do konstrukcji syntetycznego miernika poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w latach 2007-2021
Źródło: opracowanie własne.

Przyjęte cechy diagnostyczne dostarczają informacji na temat różnych aspektów rozwoju społeczno-gospodarczego gmin. Gospodarczy aspekt rozwoju scharakteryzowany został za pomocą 10 zmiennych opisujących poziom przedsiębiorczości (X_1, X_2), aktywność ekonomiczną ludności (X_8, X_9) oraz finanse badanych gmin (X_3, X_4, X_5, X_6, X_7, X_{10}). Do charakterystyki społecznego aspektu rozwoju wybrano 13 zmiennych odnoszących się do kwestii związanych z demografią (X_{11}, X_{12}, X_{13}, X_{14}, X_{15}), edukacji, aktywności społecznej mieszkańców i lokalnego samorządu (X_{16}, X_{17}) oraz warunków życia (X_{18}, X_{19}, X_{20}, X_{21}, X_{22}, X_{23}).
W ramach komponentu gospodarczego pierwsze dwie zmienne: X_1 – podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 1 tys. ludności oraz X_2 – liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1 tys. ludności świadczą o rozwoju przedsiębiorczości, a tym samym o stopniu dywersyfikacji struktury funkcjonalnej lokalnej gospodarki. O poziomie rozwoju gospodarczego danej jednostki terytorialnej decyduje także stan finansów gmin, który zobrazowany został za pomocą zmiennych X_3, X_4, X_5, X_6, X_7 oraz X_{10}. Zdolność tworzenia dochodów własnych przez gminy uzależniona jest zarówno od możliwości i umiejętności wykorzystania lokalnych instrumentów samorządowych, głównie o charakterze fiskalnym, jak również od potencjału endogenicznego gminy, korzyści lokalizacyjnych, a także od struktury funkcjonalnej lokalnej gospodarki[442]. Wydatki majątkowe gmin wskazują na możliwości realizowania m.in. projektów infrastrukturalnych, które zaspokajają potrzeby mieszkańców oraz przyczyniają się do podnoszenia jakości życia

[442] J. Kudełko, K. Szmigiel, D. Żmija, *Społeczno-gospodarczy…,* op. cit. s. 87.

lokalnej społeczności. Możliwości rynku pracy oraz stopień wykorzystania siły roboczej scharakteryzowane zostały za pomocą cech X_8 – liczba pracujących na 1 tys. ludności oraz X_9 – udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %. Co istotne, natężenie bezrobocia rejestrowanego uważa się za podstawowy miernik równowagi lub też jej braku na lokalnym rynku pracy[443].

W ramach komponentu społecznego ze jedną z miar atrakcyjności danej gminy przyjęto zmienną X_{11} – ludność na 1 km^2, świadczącą o konkurencyjności danej jednostki terytorialnej, ocenianej z punktu widzenia osiedlającej się w niej ludności. Z kolei cecha X_{13} – odsetek ludności w wieku produkcyjnym wskazuje na potencjał demograficzny gminy. Efekt procesów demograficznych oraz migracyjnych scharakteryzowany został za pomocą wskaźnika obciążenia demograficznego (zmienna X_{12}), przyrostu naturalnego na 1 tys. mieszkańców (zmienna X_{14}) oraz salda migracji na 1 tys. mieszkańców (zmienna X_{15}). Średnia wartość wydatków na oświatę i wychowanie, kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz ochronę zdrowia na jednego mieszkańca (zmienna X_{16}) świadczy o wadze jaką władze lokalne przypisują rozwojowi poszczególnych dziedzin. Część z nich wynika z obowiązku zaspokojenia potrzeb ludności, z kolei pozostała, w tym w szczególności wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, może wynikać z realizacji szerszej strategii rozwoju/promocji gminy. Placówki biblioteczne oraz wydatki ponoszone na oświatę i kulturę pełnią istotną funkcję w organizacji życia zarówno społecznego, jak również kulturalnego mieszkańców oraz integracji społeczności lokalnych. Poziom zaspokojenia potrzeb kulturalnych ludności gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich odzwierciedla zmienna X_{17} – liczba czytelników bibliotek publicznych na 1 tys. ludności. Potencjał techniczny oraz wydatki ponoszone na przedmiotowy komponent i elementy służące ochronie środowiska przedstawiają cechy: X_{18}, X_{19}, X_{20}, X_{21}, X_{22} oraz X_{23}. Powyższe zmienne odzwierciedlają warunki życia ludności lokalnej. Wśród wszystkich wymienionych zmiennych większość ma charakter stymulant (S). Do destymulant (D) zaliczają się jedynie dwie cechy X_9 oraz X_{12}

W przeprowadzonych badaniach do kwantyfikacji poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego wykorzystano metodę unitaryzacji zerowanej[444]. Metoda ta bazuje na porównywaniu wybranych elementów pod względem wielu kryteriów, które z kolei ukazują różne od siebie zmienne. W powyższej metodzie dane statystyczne, na podstawie których przeprowadzono

[443] J. Kudełko, K. Szmigiel, D. Żmija, *Społeczno-gospodarczy…,* op. cit. s. 85.
[444] K. Kukuła, *Metoda unitaryzacji ...* op. cit., s. 86.

analizę tworzą macierz:

$$X = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \cdots & x_{1p} \\ x_{21} & x_{22} & \cdots & x_{2p} \\ \cdots & \cdots & \cdots & \cdots \\ x_{n1} & x_{n2} & \cdots & x_{np} \end{bmatrix}$$

gdzie: x_{ij} − element macierzy X, który oznacza wartość dla *i*-tego (i = 1, 2, …, n) obiektu (gminy) oraz *j*-tej (j = 1, 2, …, p) zmiennej.

W celu wyznaczenia wartości zmiennej syntetycznej dokonano normalizacji zmiennych diagnostycznych w zależności od ich typów według poniższych wzorów[445]:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \min\limits_{i} x_{ij}}{\max\limits_{i} x_{ij} - \min\limits_{i} x_{ij}} \quad \textit{dla stymulant}$$

$$z_{ij} = \frac{\max\limits_{i} x_{ij} - x_{ij}}{\max\limits_{i} x_{ij} - \min\limits_{i} x_{ij}} \quad \textit{dla destymulant}$$

i = 1, ..., n j = 1, ..., m

Stosując powyższe wzory została utworzona macierz o wartościach w przedziale [0,1]. W kolejnym etapie wyznaczono zmienną zagregowaną q_i korzystając ze wzoru:

$$q_i = \sum_{j=1}^{m} z_{ij} \qquad (i = 1, ..., n)$$

gdzie: q_i − wartość zmiennej syntetycznej dla *i*-tej gminy.

Konstrukcja syntetycznego wskaźnika q_i umożliwiła wielokryterialną ocenę zróżnicowania regionalnego badanych gmin z punktu widzenia ich pozycji w powstałym rankingu. Otrzymane

[445] K. Kukuła, *Metoda unitaryzacji ...* op. cit., s. 86.

w powyższy sposób wartości stanowią miernik opisujący poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w ujęciu przestrzennym. W obrębie uporządkowanego zbioru obiektów (gmin) przeprowadzono klasyfikację typologiczna obiektów podobnych, dzieląc uzyskane wartości syntetycznej miary rozwoju w latach 2007-2021 na cztery przedziały o równej długości. Tym samym wyznaczono następujące grupy gmin, tj.[446]:

1) I grupa – bardzo wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego (gminy z syntetyczną miarą rozwoju w przedziale 0,5795 – 0,724);
2) II grupa – wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego (gminy z syntetyczną miarą rozwoju w przedziale 0,435 – 0,5794);
3) III grupa – średni poziom rozwoju społeczno-gospodarczego (gminy z syntetyczną miarą rozwoju w przedziale 0,2905 – 0,4349);
4) IV grupa – niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego (gminy z syntetyczną miarą w przedziale 0,1458 – 0,2904).

Następnie przy wykorzystaniu metod statystycznych dokonana została ocena związku pomiędzy lokalizacją stref aktywności gospodarczej a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich w województwie małopolskim. Do porównania wartości syntetycznej miary rozwoju i jej zmian dla gmin, w których występuje oraz nie występuje SAG został wykorzystany nieparametryczny test Manna-Whitney'a, służący sprawdzeniu czy wartości prób pobranych z dwóch (zwykle niezależnych) populacji są jednakowo duże. Test posłużył do weryfikacji hipotezy o braku przesunięcia porównywanych rozkładów tzn. najczęściej nieistotności różnic pomiędzy medianami badanej zmiennej w dwóch populacjach[447]. W przeprowadzonej analizie przyjęto poziom istotności 0,05, tym samym wszystkie wartości *p* poniżej 0,05 interpretowano jako świadczące o istotnych zależnościach[448]. Porównania rozkładu gmin w grupach w kolejnych latach dokonano przy pomocy dokładnego testu Fishera, z uwagi na niską liczebność grupy pierwszej w poszczególnych latach. Należy również wskazać, iż znaczna część stref aktywności gospodarczej w regionie powstała przy udziale środków UE w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 oraz 2014-2020, dlatego jako początkowy do analizy poszczególnych zmiennych przyjęto rok 2007. Koniec ram czasowych przeprowadzonych badań wyznacza rok 2021,

[446] W celu zachowania przejrzystości oraz czytelności wywodów, tabele zawierające dane dotyczące osiągniętych wskaźników (syntetycznej miary rozwoju) osiągniętych przez dane jednostki terytorialne w poszczególnych latach objętych analizą zamieszczono w Aneksie zob. Tabela A.1.
[447] Zob. K. Kukuła, *Elementy statystyki w zadaniach,* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003, s. 154.
[448] Analizę wykonano w programie R, wersja 4.2.2. R Core Team (2022), R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. URL https://www.R-project.org/.

będący zakończeniem procesu gromadzenia oraz porządkowania danych. Podstawę analizy statystycznej stanowiły materiały źródłowe pochodzące z zasobów Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

5.2. Klasyfikacja gmin województwa małopolskiego z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego

W oparciu o metodykę zaprezentowaną w podrozdziale 5.1. dla potrzeb dokonania klasyfikacji gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obliczono wartość syntetycznej miary rozwoju, wykorzystując metodę unitaryzacji zerowanej. Następnie dokonano porządkowania liniowego gmin w celu określenia ich miejsca w rankingu pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego – od wykazujących najwyższa wartość syntetycznej miary rozwoju do tych, które wykazują wartość najniższą. Powyższe pozwoliło na porównanie poziomu rozwoju osiągniętego przez badane gminy i jego zmian w czasie oraz ustalenie pozycji poszczególnych gmin w porównaniu z innymi jednostkami. Wyznaczone miary syntetyczne posłużyły do oceny wyodrębnionych wymiarów zjawiska złożonego, jakim był poziom rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych gmin województwa małopolskiego.
Przy konstrukcji miernika syntetycznego wykorzystano 23 zmienne[449]. Ich podstawowe charakterystyki zaprezentowano w tabeli 15.

CECHA	NAZWA ZMIENNEJ DIAGNOSTYCZNEJ	S/D	min	max	R	śr.	SD	V
X_1	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 1 tys. ludności	S	24,00	161,00	137,00	76,69	24,45	31,88
X_2	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1 tys. ludności	S	16,00	133,00	117,00	62,64	19,98	31,90
X_3	Średnie dochody budżetowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	S	1683,60	11379,96	9696,36	3726,45	1395,88	37,46
X_4	Dochody z podatków od osób fizycznych i prawnych (CIT i PIT), będących udziałami w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa na jednego mieszkańca w zł	S	90,42	2194,52	2104,10	490,51	302,31	61,63
X_5	Średnie wydatki budżetowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	S	1591,22	11324,40	9733,18	3711,57	1286,63	34,67
X_6	Udział dochodów własnych danej gminy w dochodach całkowitych	S	9,36	93,24	83,88	33,32	13,27	39,83
X_7	Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	S	0,80	68,40	67,60	17,25	9,30	53,91
X_8	Liczba pracujących na 1 tys. ludności	S	29,00	587,00	558,00	108,00	67,27	62,29
X_9	Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	D	0,90	16,30	15,40	5,78	2,70	46,71

[449] Patrz podrozdział 5.1. niniejszej pracy.

CECHA	NAZWA ZMIENNEJ DIAGNOSTYCZNEJ	S/D	min	max	R	śr.	SD	V
X_{10}	Średnia wartość środków z UE na finansowanie programów i projektów unijnych na 1 mieszkańca	S	0,00	1411,47	1411,47	43,48	104,63	240,64
X_{11}	Ludność na 1 km2	S	22,00	672,00	650,00	162,49	101,68	62,58
X_{12}	Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego)	D	31,80	189,80	158,00	81,46	24,69	30,31
X_{13}	Odsetek ludności w wieku produkcyjnym	S	57,40	71,33	13,93	65,80	1,86	2,83
X_{14}	Przyrost naturalny na 1 tys. mieszkańców	S	-15,97	15,66	31,63	1,58	3,67	232,28
X_{15}	Saldo migracji na 1 tys. mieszkańców	S	-11,06	35,85	46,91	1,27	4,89	385,04
X_{16}	Średnia wartość wydatków na oświatę i wychowanie, kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz ochronę zdrowia na 1 mieszkańca	S	1,42	202,44	201,02	17,80	15,06	84,61
X_{17}	Liczba czytelników bibliotek publicznych na 1 tys. ludności	S	17,00	421,00	404,00	143,46	54,24	37,81
X_{18}	Odsetek osób korzystających z infrastruktury kanalizacyjnej	S	0,00	99,90	99,90	35,15	23,78	67,65
X_{19}	Odsetek osób korzystających z infrastruktury wodociągowej	S	0,00	100,00	100,00	63,24	30,60	48,39
X_{20}	Odsetek osób korzystających z infrastruktury gazowej	S	0,00	99,90	99,90	48,80	31,18	63,89
X_{21}	Średnia wartość wydatków na drogi publiczne w gminach na 1 mieszkańca	S	0,00	1917,27	1917,27	193,32	162,42	84,02
X_{22}	Średnia wartość wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska na 1 mieszkańca	S	10,42	4716,32	4705,90	313,81	302,74	96,47
X_{23}	Liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1 tys. mieszkańców	S	0,00	28,60	28,60	3,16	2,17	68,67

Tabela 15. Podstawowe charakterystyki zmiennych przyjętych do oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w latach 2007-2021
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Gospodarczy aspekt został rozwoju scharakteryzowany został za pomocą 10 zmiennych opisujących poziom przedsiębiorczości (X_1, X_2), aktywność ekonomiczną ludności (X_8, X_9) oraz finanse badanych gmin (X_3, X_4, X_5, X_6, X_7, X_{10}). Charakteryzując społeczny aspekt rozwoju za pomocą wybranych 13 zmiennych skupiono się na cechach odnoszących się do kwestii związanych z demografią (X_{11}, X_{12}, X_{13}, X_{14}, X_{15}), edukacją, aktywnością społecznej mieszkańców i lokalnego samorządu (X_{16}, X_{17}) oraz warunków życia (X_{18}, X_{19}, X_{20}, X_{21}, X_{22}, X_{23}). Wśród wszystkich wymienionych zmiennych 21 ma charakter stymulant (S). Do destymulant (D) zaliczają się jedynie dwie cechy X_9 oraz $X_{12.}$ Większość zmiennych charakteryzuje się jednakowym

kierunkiem zmian w czasie. Wzrasta zarówno średnia, jak również minimalna oraz maksymalna wartość poszczególnych zmiennych. Poszczególne cechy pozwalają stworzyć w miarę pełny oraz obiektywny obraz poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego analizowanych gmin. Wykorzystując uzyskane wyniki (syntetyczną miarę rozwoju), stworzono stosowny ranking gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich. Wyznaczone wartości syntetycznego miernika opisującego poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w poszczególnych gminach pozwoliły na dokonanie hierarchizacji gmin. W tabeli 16 dokonano porównania pozycji poszczególnych gmin w rankingu w latach 2007 i 2021, wskazując jakie nastąpiły zmiany w tym zakresie. Dane w poniższym zestawieniu przedstawiono dla dwóch momentów czasowych – początkowego oraz końcowego przeprowadzonych badań. W celu zachowania przejrzystości oraz czytelności wywodów, tabele zawierające dane dotyczące wskaźników (syntetycznej miary rozwoju) osiągniętych przez dane jednostki terytorialne w pozostałych latach objętych analizą zamieszczono w Aneksie do niniejszej pracy[450].

Lp.	Gmina*	Syntetyczna miara rozwoju za 2007 r.	Pozycja w rankingu w 2007 r.	Syntetyczna miara rozwoju za 2021 r.	Pozycja w rankingu w 2021 r.	Zmiana pozycji w rankingu gmin w 2021 r. w stosunku do 2007 r.
1	Alwernia (MW)	0,3571	41	0,3831	57	(-) 16
2	**Andrychów (MW)**	0,4271	21	0,4045	39	(-) 18
3	**Babice (W)**	0,3411	50	0,358	89	(-) 39
4	Biały Dunajec (W)	0,2786	94	0,3376	109	(-) 15
5	Biecz (MW)	0,2323	138	0,2981	138	0
6	Biskupice (W)	0,3230	69	0,4264	27	(+) 42
7	**Bobowa (MW)**	0,2595	114	0,3545	92	(+) 22
8	**Bochnia (W)**	0,3385	52	0,4012	40	(+) 12
9	Bolesław (W)**	0,4093	25	0,418	32	(-) 7
10	Bolesław (W)***	0,1942	160	0,2348	164	(-) 4
11	Borzęcin (W)	0,2196	148	0,2948	143	(+) 5
12	Brzesko (MW)	0,4037	27	0,4121	33	(-) 6
13	Brzeszcze (MW)	0,4950	5	0,4412	21	(-) 16
14	Brzeźnica (W)	0,3091	77	0,3629	84	(-) 7
15	Budzów (W)	0,2391	133	0,3034	136	(-) 3
16	Bukowina Tatrzańska (W)	0,2962	86	0,3691	74	(+) 12
17	Bystra-Sidzina (W)	0,2442	129	0,3238	120	(+) 9
18	Charsznica (W)	0,2072	158	0,2378	162	(-) 4
19	**Chełmek (MW)**	0,4175	23	0,3736	69	(-) 46

[450] Patrz Aneks do niniejszej pracy, Tabel A.1.

Lp.	Gmina*	Syntetyczna miara rozwoju za 2007 r.	Pozycja w rankingu w 2007 r.	Syntetyczna miara rozwoju za 2021 r.	Pozycja w rankingu w 2021 r.	Zmiana pozycji w rankingu gmin w 2021 r. w stosunku do 2007 r.
20	**Chełmiec (W)**	0,3050	81	0,405	37	(+) 44
21	**Chrzanów (MW)**	0,4800	7	0,3964	45	(-) 38
22	Ciężkowice (MW)	0,2763	97	0,3477	99	(-) 2
23	Czarny Dunajec (W)	0,2343	136	0,2839	151	(-) 15
24	Czchów (MW)	0,3352	54	0,3648	81	(-) 27
25	Czernichów (W)	0,3341	58	0,4429	20	(+) 38
26	**Czorsztyn (W)**	0,3661	39	0,405	38	(+) 1
27	**Dąbrowa Tarnowska (MW)**	0,3311	60	0,3414	107	(-) 47
28	Dębno (W)	0,3272	66	0,3627	85	(-) 19
29	**Dobczyce (MW)**	0,4673	15	0,4925	11	(+) 4
30	Dobra (W)	0,2266	141	0,3197	123	(+) 18
31	**Drwinia (W)**	0,2724	101	0,3322	114	(-) 13
32	**Gdów (W)**	0,3425	48	0,3986	42	(+) 6
33	Gnojnik (W)	0,2652	108	0,3477	100	(+) 8
34	Gołcza (W)	02492	123	0,2979	140	(-) 17
35	Gorlice (W)	0,2582	116	0,33	115	(+) 1
36	Gręboszów (W)	0,1519	168	0,2153	166	(+) 2
37	Gromnik (W)	0,2278	140	0,3109	130	(+) 10
38	Gródek nad Dunajcem (W)	0,2783	95	0,3293	117	(-) 22
39	Grybów (W)	0,2334	137	0,3659	78	(+) 59
40	Igołomia-Wawrzeńczyce (W)	0,2553	118	0,3152	128	(-) 10
41	Iwanowice (W)	0,2930	87	0,3609	87	0
42	Iwkowa (W)	0,2702	103	0,3916	51	(+) 52
43	Jabłonka (W)	0,2698	104	0,3242	119	(-) 15
44	Jerzmanowice-Przeginia (W)	0,3392	51	0,3639	83	(-) 32
45	Jodłownik (W)	0,2253	143	0,4238	29	(+) 114
46	Jordanów (W)	0,3053	79	0,3081	131	(-) 52
47	Kalwaria Zebrzydowska (MW)	0,3866	33	0,4203	30	(+) 3
48	Kamienica (W)	0,2211	147	0,2769	156	(-) 9
49	Kamionka Wielka (W)	0,2816	93	0,3615	86	(+) 7
50	Kęty (MW)	0,4555	16	0,4202	31	(-) 15
51	**Klucze (W)**	0,3494	47	0,3674	77	(-) 30
52	Kłaj (W)	0,3916	29	0,4353	23	(+) 6
53	Kocmyrzów-Luborzyca (W)	0,3728	37	0,4608	16	(+) 21
54	Koniusza (W)	0,2608	113	0,345	105	(+) 8
55	Korzenna (W)	0,2161	151	0,3677	76	(+) 75

Lp.	Gmina*	Syntetyczna miara rozwoju za 2007 r.	Pozycja w rankingu w 2007 r.	Syntetyczna miara rozwoju za 2021 r.	Pozycja w rankingu w 2021 r.	Zmiana pozycji w rankingu gmin w 2021 r. w stosunku do 2007 r.
56	**Koszyce (MW)**	0,2678	106	0,2377	163	(-) 57
57	Kościelisko (W)	0,3415	49	0,458	17	(+) 32
58	Kozłów (W)	0,1673	166	0,1997	168	(-) 2
59	Krościenko nad Dunajcem (W)	0,3297	63	0,3996	41	(+) 22
60	Krynica-Zdrój (MW)	0,4956	4	0,4647	15	(-) 11
61	**Krzeszowice (MW)**	0,3836	35	0,4051	36	(-) 1
62	**Książ Wielki (W)**	0,1723	165	0,2499	160	(+) 5
63	Lanckorona (W)	0,3343	56	0,3506	94	(-) 38
64	Laskowa (W)	0,2422	130	0,3487	98	(+) 32
65	Libiąż (MW)	0,4206	22	0,3759	66	(-) 44
66	Limanowa (W)	0,2345	135	0,3206	122	(+) 13
67	Lipinki (W)	0,2134	154	0,2808	152	(+) 2
68	Lipnica Murowana (W)	0,2559	117	0,333	112	(+) 5
69	Lipnica Wielka (W)	0,2314	139	0,3065	133	(+) 6
70	Lisia Góra (W)	0,3312	59	0,3864	55	(+) 4
71	Liszki (W)	0,3888	30	0,4793	13	(+) 17
72	Lubień (W)	0,2973	85	0,3162	127	(-) 42
73	Łabowa (W)	0,2630	110	0,3495	96	(+) 14
74	Łapanów (W)	0,3539	44	0,3846	56	(-) 12
75	Łapsze Niżne (W)	0,2871	89	0,3051	134	(-) 45
76	Łącko (W)	0,2169	150	0,3192	124	(+) 26
77	Łososina Dolna (W)	0,2400	132	0,3469	101	(+) 31
78	Łukowica (W)	0,1776	164	0,2891	148	(+) 16
79	Łużna (W)	0,1901	162	0,2941	144	(+) 18
80	Maków Podhalański (MW)	0,3357	53	0,3191	125	(-) 72
81	Mędrzechów (W)	0,2098	155	0,212	167	(-) 12
82	Michałowice (W)	0,4320	19	0,5592	6	(+) 13
83	Miechów (MW)	0,3527	45	0,3599	88	(-) 43
84	Mogilany (W)	0,4843	6	0,5208	7	(-) 1
85	Moszczenica (W)	0,1933	161	0,3555	91	(+) 70
86	Mszana Dolna (W)	0,2534	119	0,2908	147	(-) 28
87	Mucharz (W)	0,3131	75	0,3745	67	(+) 8
88	Muszyna (MW)	0,4399	18	0,4392	22	(-) 4
89	**Myślenice (MW)**	0,4729	11	0,4936	10	(+) 1
90	Nawojowa (W)	0,2453	127	0,3457	104	(+) 23
91	Niedźwiedź (W)	0,2725	99	0,3043	135	(-) 36
92	**Niepołomice (MW)**	0,6380	1	0,6837	1	0

Lp.	Gmina*	Syntetyczna miara rozwoju za 2007 r.	Pozycja w rankingu w 2007 r.	Syntetyczna miara rozwoju za 2021 r.	Pozycja w rankingu w 2021 r.	Zmiana pozycji w rankingu gmin w 2021 r. w stosunku do 2007 r.
93	**Nowe Brzesko (MW)**	0,2617	112	0,3383	108	(+) 4
94	Nowy Targ (W)	0,2661	107	0,3368	110	(-) 3
95	Nowy Wiśnicz (MW)	0,3179	73	0,3828	58	(+) 15
96	Ochotnica Dolna (W)	0,2363	134	0,3298	116	(+) 18
97	Olesno (W)	0,3213	71	0,2772	155	(-) 84
98	**Olkusz (MW)**	0,4782	8	0,3923	49	(-) 41
99	Osiek (W)	0,3261	67	0,3715	72	(-) 5
100	Oświęcim (W)	0,3835	36	0,3965	44	(-) 8
101	Pałecznica (W)	0,2069	159	0,3877	54	(+) 105
102	Pcim (W)	0,2759	98	0,3339	111	(-) 13
103	Piwniczna-Zdrój (MW)	0,2620	111	0,3068	132	(-) 21
104	Pleśna (W)	0,2582	115	0,3114	129	(-) 14
105	Podegrodzie (W)	0,2085	157	0,3467	102	(+) 55
106	Polanka Wielka (W)	0,3286	64	0,4284	26	(+) 38
107	Poronin (W)	0,3349	55	0,3645	82	(-) 27
108	Proszowice (MW)	0,3342	57	0,3511	93	(-) 36
109	Przeciszów (W)	0,3062	78	0,3918	50	(+) 28
110	Raba Wyżna (W)	0,2724	100	0,2937	145	(-) 45
111	Rabka-Zdrój (MW)	0,4083	26	0,3816	60	(-) 34
112	Raciechowice (W)	0,2449	128	0,3024	137	(-) 9
113	Racławice (W)	0,2096	156	0,273	157	(-) 1
114	Radgoszcz (W)	0,2227	146	0,2608	159	(-) 13
115	Radłów (MW)	0,2706	102	0,3566	90	(+) 12
116	Radziemice (W)	0,2155	153	0,2648	158	(-) 5
117	Ropa (W)	0,2506	120	0,3801	62	(+) 58
118	Ryglice (MW)	0,2233	144	0,3328	113	(+) 31
119	Rytro (W)	0,2227	145	0,2935	146	(-) 1
120	Rzepiennik Strzyżewski (W)	0,1836	163	0,3184	126	(+) 37
121	Rzezawa (W)	0,2847	91	0,3819	59	(+) 32
122	Sękowa (W)	0,2457	125	0,3709	73	(+) 52
123	Siepraw (W)	0,3970	28	0,4541	18	(+) 10
124	**Skała (MW)**	0,3505	46	0,4072	35	(+) 11
125	**Skawina (MW)**	0,4711	12	0,5114	9	(+) 3
126	Skrzyszów (W)	0,3299	62	0,3932	48	(+) 14
127	Słaboszów (W)	0,1531	167	0,2178	165	(+) 2
128	**Słomniki (MW)**	0,2987	84	0,3458	103	(-) 19
129	Słopnice (W)	0,2261	142	0,3681	75	(+) 67

Lp.	Gmina*	Syntetyczna miara rozwoju za 2007 r.	Pozycja w rankingu w 2007 r.	Syntetyczna miara rozwoju za 2021 r.	Pozycja w rankingu w 2021 r.	Zmiana pozycji w rankingu gmin w 2021 r. w stosunku do 2007 r.
130	Spytkowice (W)****	0,3541	43	0,3726	71	(-) 28
131	Spytkowice (W)*****	0,2853	90	0,3649	80	(+) 10
132	**Stary Sącz (MW)**	0,3052	80	0,4484	19	(+) 61
133	Stryszawa (W)	0,2846	92	0,2977	141	(-) 49
134	Stryszów (W)	0,3851	34	0,3727	70	(-) 36
135	Sułkowice (MW)	0,3553	42	0,3881	52	(-) 10
136	Sułoszowa (W)	0,3204	72	0,3251	118	(-) 46
137	Szaflary (W)	0,2453	126	0,3503	95	(+) 31
138	Szczawnica (MW)	0,4169	24	0,4107	34	(-) 10
139	Szczucin (MW)	0,2468	124	0,2796	153	(-) 29
140	**Szczurowa (W)**	0,2404	131	0,2881	149	(-) 18
141	Szerzyny (W)	0,2156	152	0,2843	150	(+) 2
142	Świątniki Górne (MW)	0,4487	17	0,5196	8	(+) 9
143	Tarnów (W)	0,4278	20	0,4348	24	(-) 4
144	Tokarnia (W)	0,2493	122	0,2956	142	(-) 20
145	Tomice (W)	0,3887	31	0,3961	46	(-) 15
146	Trzciana W)	0,2923	88	0,426	28	(+) 60
147	**Trzebinia (MW)**	0,4735	10	0,3933	47	(-) 37
148	Trzyciąż (W)	0,2180	149	0,2782	154	(-) 5
149	**Tuchów (MW)**	0,2776	96	0,3489	97	(-) 1
150	Tymbark (W)	0,3168	74	0,3881	53	(+) 21
151	Uście Gorlickie (W)	0,3219	70	0,3974	43	(+) 27
152	**Wadowice (MW)**	0,4698	14	0,4721	14	0
153	**Wieliczka (MW)**	0,4776	9	0,5816	5	(+) 4
154	Wielka Wieś (W)	0,5548	2	0,6312	2	0
155	Wieprz (W)	0,3282	65	0,3767	65	0
156	Wierzchosławice (W)	0,3049	82	0,3813	61	(+) 21
157	Wietrzychowice (W)	0,2496	121	0,2456	161	(-) 40
158	Wiśniowa (W)	0,2996	83	0,3651	79	(+) 4
159	**Wojnicz (MW)**	0,3114	76	0,377	64	(+) 12
160	**Wolbrom (MW)**	0,3661	38	0,3741	68	(-) 30
161	**Zabierzów (W)**	0,4705	13	0,611	4	(+) 9
162	**Zakliczyn (MW)**	0,2630	109	0,3422	106	(+) 3
163	**Zator (MW)**	0,3880	32	0,4888	12	(+) 20
164	Zawoja (W)	0,2680	105	0,2979	139	(-) 34
165	Zembrzyce (W)	0,3616	40	0,321	121	(-) 81
166	Zielonki (W)	0,5477	3	0,6294	3	0

Lp.	Gmina*	Syntetyczna miara rozwoju za 2007 r.	Pozycja w rankingu w 2007 r.	Syntetyczna miara rozwoju za 2021 r.	Pozycja w rankingu w 2021 r.	Zmiana pozycji w rankingu gmin w 2021 r. w stosunku do 2007 r.
167	Żabno (MW)	0,3237	68	0,3777	63	(+) 5
168	Żegocina (W)	0,3304	61	0,429	25	(+) 36

** W nawiasie obok nazwy gminy wskazano jej rodzaj zgodnie z klasyfikacją przyjętą przez Główny Urząd Statystyczny: W – gmina wiejska; MW – gmina miejsko-wiejska.*
*** Gmina Bolesław, powiat olkuski.*
**** Gmina Bolesław, powiat dąbrowski.*
***** Gmina Spytkowice, powiat wadowicki.*
****** Gmina Spytkowice, powiat nowotarski.*
Pogrubioną czcionką wyróżniono gminy, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej objęte badaniem według stanu na koniec 2021 r.

Tabela 16. Ranking gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego, uwzględniający poziom rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych jednostek w latach 2007 i 2021 – analiza porównawcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W latach 2007 oraz 2021 pozycje poszczególnych gmin w rankingu pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego uległy zmianom. Można wskazać jednostki, których pozycja zmieniała się znacząco. Wyraźnie poprawiła się pozycja gmin Pałecznica (powiat proszowicki) oraz Jodłownik (powiat limanowski), które w rankingu przesunęły się o ponad 100 miejsc do góry. Dużą poprawę zaobserwowano także w przypadku gmin Trzciana, Stary Sącz, Słopnice, Moszczenica oraz Korzenna. W zestawieniu przesunęły się one do góry odpowiednio o 60, 61, 67, 70 oraz 75 miejsc. Największy spadek w rankingu odnotowała gmina Olesno w powiecie dąbrowskim (spadek o 84 miejsca) oraz gmina Zembrzyce w powiecie suskim (spadek o 81 miejsc). Duże spadki w klasyfikacji odnotowała również gmina Maków Podhalański w powiecie suskim (spadek o 72 miejsca) oraz gmina Koszyce w powiecie proszowickim (spadek o 57 miejsc). W przypadku gmin Biecz, Iwanowice, Wieprz, Wadowice, Niepołomice, Wielka Wieś, Zielonki pozycje w rankingu w porównywanych okresach nie uległy zmianie.

Wartości syntetycznej miary rozwoju w poszczególnych jednostkach w latach 2007-2021 wahały się w przedziale od 0,1458 do 0,724[451]. W obrębie uporządkowanego zbioru obiektów

[451] W celu zachowania przejrzystości oraz czytelności wywodów, tabele zawierające dane dotyczące osiągniętych wskaźników (syntetycznej miary rozwoju) osiągniętych przez dane jednostki terytorialne w poszczególnych latach objętych analizą zamieszczono w Aneksie zob. Tabela A.1.

(gmin) przeprowadzono klasyfikację typologiczna obiektów podobnych, dzieląc uzyskane wartości syntetycznej miary rozwoju w latach 2007-2021 na cztery przedziały o równej długości. Tym samym wyznaczono następujące grupy gmin, tj.:

1) I grupa – bardzo wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego (gminy z syntetyczną miarą rozwoju w przedziale 0,5795 - 0,724);
2) II grupa – wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego (gminy z syntetyczną miarą rozwoju w przedziale 0,435 - 0,5794);
3) III grupa – średni poziom rozwoju społeczno-gospodarczego (gminy z syntetyczną miarą rozwoju w przedziale 0,2905 - 0,4349);
4) IV grupa – niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego (gminy z syntetyczną miarą rozwoju w przedziale 0,1458 - 0,2904).

Z uwagi na niską liczebność grupy pierwszej w poszczególnych latach porównania rozkładu gmin w grupach w kolejnych latach dokonano za pomocą dokładnego testu Fishera. Procentowy rozkład gmin zaliczonych do poszczególnych grup, sklasyfikowanych z uwzględnieniem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w kolejnych latach objętych analizą zaprezentowano w tabeli 17.

Lata	Grupa				p
	Grupa I	Grupa II	Grupa III	Grupa IV	
2007 (N=168)	1 (0,60%)	17 (10,12%)	70 (41,67%)	80 (47,62%)	p<0,001
2008 (N=168)	3 (1,79%)	14 (8,33%)	80 (47,62%)	71 (42,26%)	
2009 (N=168)	4 (2,38%)	17 (10,12%)	79 (47,02%)	68 (40,48%)	
2010 (N=168)	2 (1,19%)	19 (11,31%)	76 (45,24%)	71 (42,26%)	
2011 (N=168)	3 (1,79%)	22 (13,10%)	99 (58,93%)	44 (26,19%)	
2012 (N=168)	1 (0,60%)	23 (13,69%)	100 (59,52%)	44 (26,19%)	
2013 (N=168)	3 (1,79%)	16 (9,52%)	115 (68,45%)	34 (20,24%)	
2014 (N=168)	5 (2,98%)	19 (11,31%)	115 (68,45%)	29 (17,26%)	
2015 (N=168)	4 (2,38%)	23 (13,69%)	111 (66,07%)	30 (17,86%)	
2016 (N=168)	4 (2,38%)	20 (11,90%)	115 (68,45%)	29 (17,26%)	
2017 (N=168)	4 (2,38%)	20 (11,90%)	124 (73,81%)	20 (11,90%)	
2018 (N=168)	6 (3,57%)	23 (13,69%)	122 (72,62%)	17 (10,12%)	
2019 (N=168)	5 (2,98%)	23 (13,69%)	119 (70,83%)	21 (12,50%)	
2020 (N=168)	3 (1,79%)	19 (11,31%)	114 (67,86%)	32 (19,05%)	
2021 (N=168)	5 (2,98%)	18 (10,71%)	124 (73,81%)	21 (12,50%)	

p - dokładny test Fishera

Tabela 17. Rozkład gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w latach 2007-2021
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W latach 2007-2018 odsetek gmin z grupy czwartej o niskim poziomie rozwoju spadał, z kolei odsetek gmin z grupy trzeciej o średnim poziomie rozwoju zwiększał się. W tym okresie zaobserwowano istotny spadek liczby gmin nisko rozwiniętych z 80 gmin w 2007 r. do 17 gmin w 2018 r. W analogicznym okresie w grupie trzeciej odnotowano z kolei wzrost liczby gmin z 70 gmin w 2007 r. do 122 gmin w 2018 r. W pozostałych latach, tj. w okresie 2019-2021, odsetek poszczególnych gmin z grupy czwartej oraz trzeciej wahał się, nie wykazując stałych trendów. W przypadku grupy pierwszej – gmin o bardzo wysokim poziomie rozwoju oraz grupy drugiej – gmin o wysokim poziomie rozwoju, odsetek gmin nie zmieniał się znacząco w całym analizowanym okresie. Przeprowadzona analiza wykazała, iż poszczególne gminy były mocno zróżnicowane pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, na co wskazuje nie tylko przynależność do odpowiednich grup, lecz także występowanie wyraźnych różnic w wartościach cech diagnostycznych przyjętych do analizy. Wśród 168 gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich Małopolski dominowały gminy charakteryzujące się średnim poziomem rozwoju – odsetek takich gmin wyniósł odpowiednio 41,7% w 2007 r., z tendencją wzrostową do 73,8% w 2021 r. Relatywnie mniej liczną zbiorowość tworzyły gminy nisko rozwinięte – w tym przypadku odnotowano spadek z 47,6% w 2007 r. do 12,5% w 2021 r. Następne w kolejności były gminy o wysokim poziomie rozwoju – odsetek tych gmin charakteryzował się zmiennością w całym okresie objętym analizą. Najmniej liczną grupę stanowiły gminy o najwyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. W analizowanym okresie odsetek gmin z grupy pierwszej zwiększył się pięciokrotnie z 0,6 % w 2007 r. do niemal 3% w 2021 r. Świadczy to o rosnącym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego większości badanych gmin województwa małopolskiego. W tabeli 18 przedstawiono poszczególne grupy gmin, sklasyfikowane z uwzględnieniem wartości syntetycznej miary rozwoju osiągniętej w latach 2007 oraz 2021. Podobnie jak w przypadku tabeli 16 przedstawione dane dotyczą dwóch momentów czasowych – początkowego oraz końcowego przeprowadzonych badań. W celu zachowania przejrzystości oraz czytelności wywodów, tabele zawierające dane dotyczące osiągniętych wskaźników (syntetycznej miary rozwoju) osiągniętych przez dane jednostki terytorialne w pozostałych latach objętych analizą zamieszczono w Aneksie do niniejszej pracy[452].

[452] Patrz Aneks do niniejszej pracy, Tabela A.1.

GRUPA GMIN	WARTOŚĆ MIERNIKA	GMINY OBJĘTE POSZCZEGÓLNYMI GRUPAMI* (wg stanu na koniec 2007 r.)	GMINY OBJĘTE POSZCZEGÓLNYMI GRUPAMI* (wg stanu na koniec 2021 r.)
I GRUPA *bardzo wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego*	$q_i > 0{,}5794$	**Niepołomice (MW; 0,6380)**	**Niepołomice (MW; 0,6837)**, Wielka Wieś (W; 0,6312), Zielonki (W; 0,6294), **Zabierzów (W; 0,6110)**, **Wieliczka (MW; 0,5816)**
II GRUPA *wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego*	$q_i \in (0{,}4349, 0{,}5794>$	Wielka Wieś (W; 0,5548), Zielonki (W; 0,5477), Krynica-Zdrój (MW; 0,4956), Brzeszcze (MW; 0,4950), Mogilany (W; 0,4843), **Chrzanów (MW; 0,4800)**, Olkusz (MW; 0,4782), Wieliczka (MW; 0,4776), Trzebinia (MW; 0,4735), **Myślenice (MW; 0,4729)**, **Skawina (MW; 0,4711)**, **Zabierzów (W; 0,4705)**, Wadowice (MW; 0,4698), **Dobczyce (MW; 0,4673)**, Kęty (MW; 0,4555), Świątniki Górne (MW; 0,4487), Muszyna (MW; 0,4399)	Michałowice (W; 0,5592), Mogilany (W; 0,5208), Świątniki Górne (MW; 0,5196), **Skawina (MW; 0,5114)**, **Myślenice (MW; 0,4936)**, **Dobczyce (MW; 0,4925)**, **Zator (MW; 0,4888)**, Liszki (W; 0,4793), **Wadowice (MW; 0,4721)**, Krynica Zdrój (MW; 0,4647), Kocmyrzów-Luborzyca (W; 0,4608), Kościelisko (W; 0,4580), Siepraw (W; 0,4541), **Stary Sącz (MW; 0,4484)**, Czernichów (W; 0,4429), Brzeszcze (MW; 0,4412), Muszyna (MW; 0,4392), Kłaj (W; 0,4353)
III GRUPA *średni poziom rozwoju społeczno-gospodarczego*	$q_i \in (0{,}2904, 0{,}4349>$	Michałowice (W; 0,4320), Tarnów (W; 0,4278), Andrychów (MW; 0,4271), Libiąż (MW; 0,4206), **Chełmek (MW; 0,4175)**, Szczawnica (MW; 0,4169), Bolesław (W; 0,4093), Rabka-Zdrój (MW; 0,4083), Brzesko (MW; 0,4037), Siepraw (W; 0,3970), Kłaj (W; 0,3916), Liszki (W; 0,3888), Tomice (W; 0,3887), Zator (MW; 0,3880), Kalwaria Zebrzydowska (MW; 0,3866), Stryszów (W; 0,3851), Krzeszowice (MW; 0,3836), Oświęcim (W; 0,3835), Kocmyrzów-Luborzyca (W; 0,3728), Wolbrom (MW; 0,3661), Czorsztyn (W; 0,3661), Zembrzyce (W; 0,3616), Alwernia (MW; 0,3571), Sułkowice (MW; 0,3553), Spytkowice (W; 0,3541), Łapanów (W; 0,3531), Miechów (MW, 0,3527), Skała (MW; 0,3505), Klucze (W; 0,3494), Gdów (W; 0,3425), Kościelisko (W;	Tarnów (W; 0,4338), Żegocina (W; 0,4290), Polanka Wielka (W; 0,4284), Biskupice (W; 0,4264), Trzciana (W; 0,4260), Jodłownik (W; 0,4238), Kalwaria Zebrzydowska (MW; 0,4203), Kęty (MW; 0,4202), Bolesław (W; 0,4180), Brzesko (MW; 0,4121), Szczawnica (MW; 0,4107), **Skała (MW; 0,4072)**, **Krzeszowice (MW; 0,4051)**, **Chełmiec (W; 0,4050)**, **Czorsztyn (W; 0,4050**), **Andrychów (MW; 0,4045)**, **Bochnia (W; 0,4012)**, Krościenko nad Dunajcem (W; 0,3996), **Gdów (W; 0,3986)**, Uście Gorlickie (W; 0,3974), Oświęcim (W; 0,3965), **Chrzanów (MW; 0,3964)**, Tomice (W; 0,3961), **Trzebinia (MW; 0,3933)**, Skrzyszów (W; 0,3932), **Olkusz (MW; 0,3923)**, Przeciszów (W; 0,3918), Iwkowa (W; 0,3916), Sułkowice (MW; 3881), Tymbark (W; 3881), Pałecznica

GRUPA GMIN	WARTOŚĆ MIERNIKA	GMINY OBJĘTE POSZCZEGÓLNYMI GRUPAMI* (wg stanu na koniec 2007 r.)	GMINY OBJĘTE POSZCZEGÓLNYMI GRUPAMI* (wg stanu na koniec 2021 r.)
		0,3415), Babice (W; 0,3411), Jerzmanowice-Przeginia (W; 0,3392), Bochnia (W; 0,3385), Maków Podhalański (MW; 0,3357), Czchów (MW; 0,3352), Poronin (W; 0,3349), Lanckorona (W; 0,3343), Proszowice (MW; 0,3342), Czernichów (W; 0,3341), Lisia Góra (W; 0,3312), Dąbrowa Tarnowska (MW; 0,3311), Żegocina (W; 0,3304), Skrzyszów (W; 0,3299), Krościenko nad Dunajcem (W; 0,3297), Polanka Wielka (W; 0,3286), Wieprz (W; 0,3282), Dębno (W; 0,3272), Osiek (W; 0,3261), Żabno (MW; 0,3237), Biskupice (W; 0,3230), Uście Gorlickie (W; 0,3219), Olesno (W; 0,3213), Sułoszowa (W; 0,3204), Nowy Wiśnicz (MW; 0,3179), Tymbark (W; 0,3168), Mucharz (W; 0,3131), **Wojnicz (MW; 0,3114)**, Brzeźnica (W; 0,3091), Przeciszów (W; 0,3062), Jordanów (W; 0,3053), Stary Sącz (MW; 0,3052), Chełmiec (W; 0,3050), Wierzchosławice (W; 0,3049), Wiśniowa (W; 0,2996), Słomniki (MW; 0,2987), Lubień (W; 0,2973), Bukowina Tatrzańska (W; 0,2962), Iwanowice (W; 0,2930), Trzciana (W; 0,2923)	(W; 0,3877), Lisia Góra (W; 0,3864), Łapanów (W; 0,3846), Alwernia (MW; 0,3831), Nowy Wiśnicz (MW; 0,3828), Rzezawa (W; 0,3819), Rabka-Zdrój (MW; 0,3816), Wierzchosławice (W; 0,3813), Ropa (W; 0,3801), Żabno (MW; 0,3777), **Wojnicz (MW; 0,3770)**, Wieprz (W; 0,3767), Libiąż (MW; 0,3759), Mucharz (W; 0,3745), **Wolbrom (MW; 0,3741)**, **Chełmek (MW; 0,3736)**, Stryszów (W; 0,3727), Spytkowice (W; 0,3728), Osiek (W; 0,3715), Sękowa (W; 0,3709), Bukowina Tatrzańska (W; 0,3691), Słopnice (W; 0,3681), Korzenna (W; 3677), **Klucze (W; 0,3674)**, Grybów (W; 0,3659), Wiśniowa (W; 0,3651), Spytkowice (W; 0,3649), Czchów (MW; 0,3648), Poronin (W; 0,3645), Jerzmanowice-Przeginia (W; 0,3639), Brzeźnica (W; 0,3629), Dębno (W; 0,3627), Kamionka Wielka (W; 0,3615), Iwanowice (W; 0,3609), Miechów (MW; 0,3599), **Babice (W; 0,3580)**, Radłów (MW; 0,3566), Moszczenica (W; 0,3555), **Bobowa (MW; 0,3545)**, Proszowice (MW; 0,3511), Lanckorona (W; 0,3506), Szaflary (W; 0,3503), Łabowa (W; 0,3495), **Tuchów (MW; 0,3489)**, Laskowa (W; 0,3487), Ciężkowice (MW; 0,3477), Gnojnik (W; 0,3477), Łososina Dolna (W; 0,3469), Podegrodzie (W; 0,3467), **Słomniki (MW; 0,3458)**, Nawojowa (W; 0,3457), Koniusza (W; 0,3450), **Zakliczyn (MW; 0,3422)**, **Dąbrowa Tarnowska (MW; 0,3414)**, **Nowe Brzesko (MW; 0,3383)**, Biały Dunajec (W; 0,3376), Nowy Targ (W; 0,3368), Pcim (W; 0,3339), Lipnica Murowana (W; 0,3330), Ryglice (MW; 0,3328), **Drwinia (W; 0,3322)**, Gorlice (W; 0,3300), Ochotnica Dolna (W; 0,3298), Gródek nad Dunajcem (W; 0,3293), Sułoszowa (W; 0,3251), Jabłonka (W; 0,3242), Bystra-Sidzina (W;

GRUPA GMIN	WARTOŚĆ MIERNIKA	GMINY OBJĘTE POSZCZEGÓLNYMI GRUPAMI* (wg stanu na koniec 2007 r.)	GMINY OBJĘTE POSZCZEGÓLNYMI GRUPAMI* (wg stanu na koniec 2021 r.)
			0,3238), Zembrzyce (W; 0,3210), Limanowa (W; 0,3206), Dobra (W; 0,3197), Łącko (W; 0,3192), Maków Podhalański (MW; 0,3191), Rzepiennik Strzyżewski (W; 0,3184), Lubień (W; 0,3162), Igołomia-Wawrzeńczyce (W; 0,3152), Pleśna (W; 0,3114), Gromnik (W; 0,3106), Jordanów (W; 0,3081), Piwniczna-Zdrój (MW; 0,3068), Lipnica Wielka (W; 0,3065), Łapsze Niżne (W; 0,3051), Niedźwiedź (W; 0,3043), Budzów (W; 0,3034), Raciechowice (W; 0,3024), Biecz (MW; 0,2981), Zawoja (W; 0,2979), Gołcza (W; 0,2979), Stryszawa (W; 0,2977), Tokarnia (W; 0,2956), Borzęcin (W; 0,2948), Łużna (W; 0,2941), Raba Wyżna (W; 0,2937), Rytro (W; 0,2935), Mszana Dolna (W; 0,2908)
IV GRUPA *niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego*	$q_i \leq 0{,}2904$	Łapsze Niżne (W; 0,2871), Spytkowice (W; 0,2853), Rzezawa (W; 0,2847), Stryszawa (W; 0,2846), Kamionka Wielka (W; 0,2816), Biały Dunajec (W; 0,2786), Gródek nad Dunajcem (W; 0,2783), Tuchów (MW; 0,2776), Ciężkowice (MW; 0,2763), Pcim (W; 0,2759), Niedźwiedź (W; 0,2725), Raba Wyżna (W; 0,2724), Drwinia (W; 0,2724), Radłów (W; 0,2706), Iwkowa (W; 0,2702), Jabłonka (W; 0,2698), Zawoja (W; 0,2680), Koszyce (W; 0,2678), Nowy Targ (W; 0,2661), Gnojnik (W; 0,2652), Zakliczyn (MW; 0,2630), Łabowa (W; 0,2630), Piwniczna-Zdrój (MW; 0,2620), Nowe Brzesko (W; 0,2617), Koniusza (W; 0,2608), Bobowa (W; 0,2595), Pleśna (W; 0,2582), Gorlice (W; 0,2582), Lipnica Murowana (W; 0,2559), Igołomia-Wawrzeńczyce (W; 0,2553), Mszana Dolna (W; 0,2534), Ropa (W; 0,2506), Wietrzychowice (W; 0,2496), Tokarnia (W; 0,2493), Gołcza (W; 0,2492), Szczucin (W; 0,2468), Sękowa (W; 0,2457), Szaflary (W; 0,2453), Nawojowa (W; 0,2453), Raciechowice	Łukowica (W; 0,2891), **Szczurowa (W; 0,2881)**, Szerzyny (W; 0,2843), Czarny Dunajec (W; 0,2839), Lipinki (W; 2808), Szczucin (MW; 0,2796), Trzyciąż (W; 0,2782), Olesno (W; 0,2772), Kamienica (W; 0,2769), Racławice (W; 0,2730), Radziemice (W; 0,2648), Radgoszcz (W; 0,2608), **Książ Wielki (W; 0,2499)**, Wietrzychowice (W; 0,2456), Charsznica (W; 0,2378), **Koszyce (MW; 0,2377)**, Bolesław (W; 0,2348), Słaboszów (W; 0,2178), Gręboszów (W; 0,2153), Mędrzechów (W; 0,2120), Kozłów (W; 0,1997)

GRUPA GMIN	WARTOŚĆ MIERNIKA	GMINY OBJĘTE POSZCZEGÓLNYMI GRUPAMI* (wg stanu na koniec 2007 r.)	GMINY OBJĘTE POSZCZEGÓLNYMI GRUPAMI* (wg stanu na koniec 2021 r.)
		(W; 0,2449), Bystra-Sidzina (W; 0,2442), Laskowa (W; 0,2422), Szczurowa (W; 0,2404), Łososina Dolna (W; 0,2400), Budzów (W; 0,2391), Ochotnica Dolna (W; 0,2363), Limanowa (W; 0,2345), Czarny Dunajec (W; 0,2343), Grybów (W; 0,2334), Biecz (MW; 0,2323), Lipnica Wielka (W; 0,2314), Gromnik (W; 0,2278), Dobra (W; 0,2266), Słopnice (W; 0,2261), Jodłownik (W; 0,2253), Ryglice (MW; 0,2233), Rytro (W; 0,2227), Radgoszcz (W; 0,2227), Kamienica (W; 0,2211), Borzęcin (W; 0,2196), Trzyciąż (W; 0,2180), Łącko (W; 0,2169), Korzenna (W; 0,2161), Szerzyny (W; 0,2156), Radziemice (W; 0,2155), Lipinki (W; 0,2134), Mędrzechów (W; 0,2098), Racławice (W; 0,2096), Podegrodzie (W; 0,2085), Charsznica (W; 0,2072), Pałecznica (W; 0,2069), Bolesław (W; 0,1942), Moszczenica (W; 0,1933), Łużna (W; 0,1901), Rzepiennik Strzyżewski (W; 0,1836), Łukowica (W; 0,1776), Książ Wielki (W; 0,1723), Kozłów (W; 0,1673), Słaboszów (W; 0,1531), Gręboszów (W; 0,1519)	

** W nawiasie przy nazwie gminy wskazano rodzaj gminy: W – wiejska, MW – miejsko-wiejska oraz wartość syntetycznego miernika m_i.*
Pogrubioną czcionką wyróżniono gminy, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej objęte badaniem.

Tabela 18. Klasyfikacja gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w przekroju grup wyodrębnionych z uwagi na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w latach 2007 i 2021 – analiza porównawcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W 2007 r. wartość syntetycznej miary wahała się od 0,1519 w gminie Gręboszów w powiecie dąbrowskim do 0,6380 w gminie Niepołomice w powiecie wielickim. W grupie najlepiej rozwiniętych gmin znalazła się jedynie gmina Niepołomice, położona w bezpośrednim sąsiedztwie Krakowa, o dużym poziomie zurbanizowania. Druga grupa skupiała gminy o stosunkowo wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego – syntetyczna miara osiągnęła w nich wartość z przedziału 0,4399 – 0,5548. Znalazło się w niej 17 gmin, występujących na obszarze powiatów: krakowskiego (6 gmin), nowosądeckiego (2 gminy, oświęcimskiego (2 gminy), chrzanowskiego (2 gminy), myślenickiego (2 gminy), olkuskiego (1 gmina), wielickiego (1 gmina) oraz wadowickiego (1 gmina). Poszczególne gminy zlokalizowane były w głównej mierze w północno-zachodniej oraz południowej części województwa. Są to jednostki o wysokim poziomie zurbanizowania. Trzecia grupa skupiała gminy o średnim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Syntetyczna miara rozwoju osiągnęła w nich wartość od 0,2923 w gminie Trzciana w pow. bocheńskim do 0,4320 w gminie Michałowice w pow. krakowskim. Znalazło się w niej 70 gmin, co stanowiło 41,7% wszystkich badanych gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. Poszczególne gminy zaliczone do tej grupy charakteryzowały się dużym rozproszeniem na obszarze całego województwa, bez widocznych wyraźnych tendencji w zakresie lokalizacji. Grupa czwarta skupiała 80 gmin o relatywnie bardzo niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Poszczególne jednostki w niej zlokalizowane stanowiły najliczniejszą grupę. Miara syntetyczna osiągnęła w nich wartość z przedziału 0,1519 – 0,2871. Wśród nich znalazły się gminy, w których dominująca funkcję pełni rolnictwo.

Analogiczną analizę przeprowadzono dla 2021 r. Wartość miary syntetycznej wahała się od 0,1997 w gminie Kozłów w powiecie miechowskim do 0,6837 w gminie Niepołomice w powiecie wielickim. Gminy o najwyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego zlokalizowane były w głównej mierze w północnej oraz południowych krańcach województwa. Są to gminy o wysokim poziomie zurbanizowania, położone w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Kraków – centrum regionalnego województwa małopolskiego. Co istotne, gminy objęte grupą pierwszą należą do strefy podmiejskiej Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM). W grupie najlepiej rozwiniętych gmin, wyróżniających się na tle innych, wartość miary syntetycznej rozwoju przekroczyła 0,50 i wyniosła od 0,5816 w gminie Wieliczka do 0,6837 w gminie Niepołomice. Do grupy tej należały trzy gminy powiatu krakowskiego: Wielka Wieś, Zielonki, Zabierzów oraz wskazane powyżej dwie gminy powiatu wielickiego: Niepołomice, Wieliczka. Druga grupa skupiała gminy o wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (miara syntetyczna kształtowała się w przedziale 0,4353 – 0,5592). Znalazło się

w niej 18 gmin również zlokalizowanych głównie w północno-zachodniej oraz południowej części województwa małopolskiego. Ich lokalizacja najczęściej była powiązana z sąsiedztwem gmin o bardzo wysokim poziomie rozwoju. Gminy zaklasyfikowane do trzeciej grupy, o średnim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, stanowiły najliczniejszą grupę. Miara syntetyczna rozwoju osiągnęła w nich wartość od 0,2908 do 0,4348. Podobnie jak w 2007 r. poszczególne gminy zaliczone do tej grupy charakteryzowały się dużym rozproszeniem na obszarze całego województwa, bez widocznych wyraźnych tendencji w zakresie lokalizacji. Korzystnie na rozwój gmin z tej grupy wpływa bliskość konurbacji śląskiej oraz w mniejszym stopniu Bielska-Białej, oddziałujących przede wszystkim na rozwój gmin powiatów oświęcimskiego, chrzanowskiego i wadowickiego. Grupa czwarta skupiała 21 gmin o niskim poziomie rozwoju. Miara syntetyczna osiągnęła w nich wartość poniżej 0,2908. Poszczególne gminy z tej grupy zlokalizowane były przede wszystkim we wschodniej części województwa małopolskiego oraz występowały na obszarze powiatów: dąbrowskiego (5 gmin), miechowskiego (5 gmin), limanowskiego (2 gminy), proszowickiego (2 gminy), olkuskiego (2 gminy), tarnowskiego (2 gminy) oraz brzeskiego, nowotarskiego, gorlickiego (po 1 gminie).

Podsumowując uzyskane wyniki, należy stwierdzić, iż bardzo wyraźnie poprawiła się pozycja gmin zlokalizowanych w niedalekim sąsiedztwie miasta Kraków. Bardzo wysoki i wysoki poziom rozwoju stosunkowo częściej dotyczy gmin miejsko-wiejskich niż wiejskich. Należy jednak wskazać, iż to gminy wiejskie odnotowały wyraźnie szybszą poprawę pozycji w rankingu w poszczególnych latach objętych analizą. Najwyższym poziomem rozwoju odznaczają się silnie zurbanizowane gminy powiatu krakowskiego oraz wielickiego. Wyraźnie wyższym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego charakteryzują się jednostki należące do zachodniej części województwa. Stosunkowo wysoki poziom rozwoju osiągnęły także inne wysoko zurbanizowane gminy powiatu myślenickiego, chrzanowskiego, oświęcimskiego oraz wadowickiego. Powyższe może świadczyć o korzystnym położeniu poszczególnych gmin w sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej oraz konurbacji śląskiej i Bielska-Białej, na szlaku komunikacyjnym biegnącym w stronę Katowic. Lokalne skupiska gmin o wysokim lub bardzo wysokim poziomie rozwoju charakterystyczne były również dla południowych obszarów województwa małopolskiego, bogatych w walory przyrodnicze i krajobrazowe. Gminy o średnim poziomie rozwoju cechowały się rozproszeniem na obszarze całego województwa. Najniższym poziomem rozwoju odznaczały się gminy zlokalizowane we wschodniej części województwa. W przeważającej części były to gminy wiejskie typowo rolnicze, w których funkcje rolnicze przeważają zdecydowanie nad innymi.

5.3. Oddziaływanie stref aktywności gospodarczej na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego gmin – analiza statystyczna

W podrozdziale 5.2. obliczono oraz dokonano stosownej analizy syntetycznej miary rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego, skonstruowanej na podstawie zmiennych diagnostycznych odzwierciedlających różne aspekty rozwoju[453]. W niniejszym podrozdziale przedstawiono analizę uzyskanych wyników przeprowadzając ją w podziale na gminy, w których występują oraz nie występują SAG. Przy wykorzystaniu metod statystycznych dokonana została ocena związku pomiędzy lokalizacją stref aktywności gospodarczej a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. W tym celu przeprowadzono analizę uzyskanych wartości syntetycznej miary rozwoju w poszczególnych latach objętych badaniem, celem weryfikacji jak kształtowały się zmienne w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG. Do porównania wartości syntetycznej miary rozwoju w poszczególnych jednostkach objętych analizą został wykorzystany nieparametryczny test Manna-Whitney'a[454]. Powyższe posłużyło do weryfikacji postawionej we wprowadzeniu do rozprawy hipotezy badawczej H2 zakładającej, iż istnieje związek pomiędzy lokalizacją strefy aktywności gospodarczej w gminie, a jej poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego.

W województwie małopolskim według stanu na koniec 2021 r. funkcjonowały 42 strefy aktywności gospodarczej, zlokalizowane w 34 gminach miejsko-wiejskich oraz wiejskich[455]. Stanowią one 77,8% wszystkich SAG w regionie oraz położone są na obszarze 25 gmin miejsko-wiejskich oraz 9 wiejskich województwa małopolskiego[456]. Lokalizacja stref na powyższych terenach stanowi istotny element służący rozwojowi całej jednostki oraz wskazujący znaczenie mniejszych, lokalnych ośrodków w rozwoju obszarów wiejskich[457]. W tabeli 19 przedstawiono liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występują oraz nie występują SAG według stanu na koniec 2021 r. Tabela ma postać tablicy

[453] Patrz podrozdział 5.1. niniejszej pracy.
[454] Patrz podrozdział 5.1. niniejszej pracy.
[455] *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2030*. Dokument przyjęty w dn. 17 grudnia 2020 r. przez Sejmik Województwa Małopolskiego. Pobrane z: https://www.malopolska.pl/strategia-2030 [dostęp 28.02.2023]. Dane według stanu na koniec 2021 r.
[456] Zestawienie wszystkich SAG funkcjonujących na obszarze gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego przedstawiono w rozdziale 4 niniejszej pracy. Zob. Tabela 5. *Zestawienie stref aktywności gospodarczej (SAG) zlokalizowanych w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w latach 2007-2021.*
[457] K. Heffner, *Rozwój społeczno-gospodarczy obszarów...,* op. cit.

wielodzielczej, która stała się podstawą dla testu Manna-Whitney'a. W przeprowadzonej analizie przyjęto poziom istotności 0,05, tym samym wszystkie wartości *p* poniżej 0,05 interpretowano jako świadczące o istotnych zależnościach[458]. Na rys. 14 zaprezentowano procentowy rozkład liczebności gmin występujących w grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy z SAG oraz bez SAG. Z poszczególnych lat objętych analizą wyłączono gminę Książ Wielki, na obszarze której w przeszłości zlokalizowana była strefa aktywności gospodarczej. Obecnie na terenie gminy nie funkcjonuje żadna SAG.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	3	6	22	2	33
	nie występuje	2	12	102	19	135
RAZEM		5	18	124	21	168

Tabela 19. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2021 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

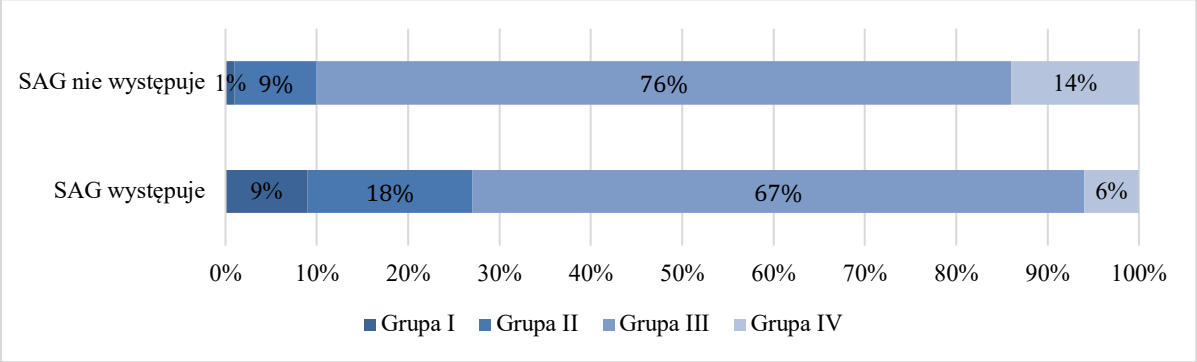

Rys. 14. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2021 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Charakterystyki liczbowe obrazujące gminy, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej w poszczególnych grupach wyróżnionych z uwagi na ich poziom rozwoju społeczno-gospodarczego są silnie zdeterminowane liczebnością badanych gmin. Według stanu na koniec 2021 r. liczba wyodrębnionych gmin, w których występują strefy

[458] Analizę wykonano w programie R, wersja 4.2.2. R Core Team (2022), R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. URL https://www.R-project.org/.

aktywności gospodarczej wyniosła 33, natomiast łączna liczba przebadanych gmin – 168. SAG objęte badaniem zlokalizowane były w 3 gminach bardzo wysoko rozwiniętych (9% ogółu gmin z SAG), 6 gminach wysoko rozwiniętych (18% ogółu gmin z SAG), 22 gminach średnio rozwiniętych (67% ogółu gmin z SAG) oraz 2 gminach o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (6% ogółu gmin z SAG). Biorąc pod uwagę liczebność poszczególnych grup gmin wyodrębnionych z uwagi na ich poziom rozwoju społeczno-gospodarczego należy stwierdzić, iż najwyższy odsetek gmin z SAG w stosunku do ogółu gmin w danej grupie charakteryzuje odpowiednio grupę gmin o bardzo wysokim (60%) oraz wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (33%). Relatywnie wysoką liczbą gmin z SAG charakteryzowała się grupa o średnim poziomie rozwoju, tj. 22 gminy. Jednak z uwagi na dużą liczebność grupy trzeciej, odsetek gmin z SAG kształtował się jedynie na poziomie 18%. Najniższy odsetek gmin, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej zanotowany został w grupie o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego – odpowiednio 10%. Dla zobiektywizowania powyższych wniosków wykorzystując test Manna-Whitney'a zbadano zależność pomiędzy lokalizacją strefy aktywności gospodarczej w gminie, a jej poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Zakres czasowy zaprezentowanych rozważań objął lata 2007-2021. Wyniki obliczeń statystycznych (weryfikacja testem Manna-Whitney'a) zaprezentowano w tabeli 20.

SAG	N	Syntetyczna miara rozwoju za rok 2007							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	160	0,3036	0,0811	0,2897	0,1519	0,5548	0,2447	0,3442	p<0,001 *
Gminy z SAG	8	0,4661	0,0895	0,4708	0,3114	0,6380	0,4548	0,4747	
SAG	N	Syntetyczna miara rozwoju za rok 2008							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	156	0,3094	0,0803	0,2976	0,1497	0,6085	0,2533	0,3453	p<0,001 *
Gminy z SAG	12	0,4393	0,0947	0,4326	0,3321	0,6666	0,3616	0,4871	
SAG	N	Syntetyczna miara rozwoju za rok 2009							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	152	0,3192	0,0813	0,3028	0,1723	0,6391	0,2639	0,3594	p<0,001 *
Gminy z SAG	16	0,4238	0,1011	0,4071	0,2352	0,6522	0,3566	0,4773	
SAG	N	Syntetyczna miara rozwoju za rok 2010							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	152	0,3157	0,0759	0,2968	0,1702	0,5856	0,2613	0,3496	p<0,001 *
Gminy z SAG	16	0,4040	0,0970	0,3850	0,2252	0,6326	0,3540	0,4604	
SAG	N	Syntetyczna miara rozwoju za rok 2011							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	

Gminy bez SAG	151	0,3357	0,0753	0,3271	0,1787	0,6002	0,2855	0,3712	p<0,001 *
Gminy z SAG	17	0,4389	0,1109	0,4356	0,2576	0,6891	0,3618	0,5134	
SAG	**N**	**Syntetyczna miara rozwoju za rok 2012**							**p**
		Średnia	**SD**	**Mediana**	**Min**	**Max**	**Q1**	**Q3**	
Gminy bez SAG	149	0,3366	0,0753	0,3246	0,1626	0,5783	0,2862	0,3770	p<0,001 *
Gminy z SAG	19	0,4205	0,0953	0,4060	0,2364	0,5957	0,3545	0,5023	
SAG	**N**	**Syntetyczna miara rozwoju za rok 2013**							**p**
		Średnia	**SD**	**Mediana**	**Min**	**Max**	**Q1**	**Q3**	
Gminy bez SAG	146	0,3386	0,077	0,3284	0,1458	0,6445	0,2955	0,3742	p<0,001 *
Gminy z SAG	22	0,4088	0,090	0,4033	0,2636	0,6027	0,3357	0,4681	
SAG	**N**	**Syntetyczna miara rozwoju za rok 2014**							**p**
		Średnia	**SD**	**Mediana**	**Min**	**Max**	**Q1**	**Q3**	
Gminy bez SAG	144	0,3496	0,0756	0,3419	0,1875	0,6483	0,3004	0,3867	p<0,001 *
Gminy z SAG	24	0,4258	0,0931	0,4140	0,2589	0,6223	0,3670	0,4574	
SAG	**N**	**Syntetyczna miara rozwoju za rok 2015**							**p**
		Średnia	**SD**	**Mediana**	**Min**	**Max**	**Q1**	**Q3**	
Gminy bez SAG	143	0,3482	0,0765	0,3405	0,1742	0,6778	0,3002	0,3850	p<0,001 *
Gminy z SAG	25	0,4275	0,1014	0,4202	0,2390	0,6436	0,3663	0,4905	
SAG	**N**	**Syntetyczna miara rozwoju za rok 2016**							**p**
		Średnia	**SD**	**Mediana**	**Min**	**Max**	**Q1**	**Q3**	
Gminy bez SAG	142	0,353	0,0758	0,3473	0,1761	0,6443	0,3084	0,3891	p<0,001 *
Gminy z SAG	26	0,428	0,0999	0,4049	0,2462	0,6605	0,3710	0,4679	
SAG	**N**	**Syntetyczna miara rozwoju za rok 2017**							**p**
		Średnia	**SD**	**Mediana**	**Min**	**Max**	**Q1**	**Q3**	
Gminy bez SAG	138	0,3585	0,0750	0,3551	0,1700	0,6642	0,3165	0,3900	p<0,001 *
Gminy z SAG	30	0,4229	0,0855	0,4119	0,2625	0,6489	0,3735	0,4537	
SAG	**N**	**Syntetyczna miara rozwoju za rok 2018**							**p**
		Średnia	**SD**	**Mediana**	**Min**	**Max**	**Q1**	**Q3**	
Gminy bez SAG	138	0,3663	0,0787	0,3566	0,1778	0,6796	0,3223	0,4066	p<0,001 *
Gminy z SAG	30	0,4341	0,0870	0,4182	0,2573	0,6604	0,3850	0,4835	
SAG	**N**	**Syntetyczna miara rozwoju za rok 2019**							**p**
		Średnia	**SD**	**Mediana**	**Min**	**Max**	**Q1**	**Q3**	
Gminy bez SAG	136	0,3624	0,0784	0,3556	0,1815	0,670	0,3231	0,3986	p<0,001 *
Gminy z SAG	32	0,4255	0,0994	0,4177	0,2524	0,724	0,3501	0,4609	
SAG	**N**	**Syntetyczna miara rozwoju za rok 2020**							**p**
		Średnia	**SD**	**Mediana**	**Min**	**Max**	**Q1**	**Q3**	
Gminy bez SAG	136	0,3430	0,0713	0,3327	0,1703	0,6214	0,2933	0,3782	p=0,001 *
Gminy z SAG	32	0,3952	0,0859	0,3815	0,2627	0,6354	0,3370	0,4337	
SAG	**N**	**Syntetyczna miara rozwoju za rok 2021**							**p**
		Średnia	**SD**	**Mediana**	**Min**	**Max**	**Q1**	**Q3**	

Gminy bez SAG	135	0,3554	0,0716	0,3511	0,1997	0,6312	0,3067	0,3879	p<0,001 *
Gminy z SAG	33	0,4112	0,0911	0,3964	0,2377	0,6837	0,3545	0,4484	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny
** różnica istotna statystycznie (p<0,05)*

Tabela 20. Wartość syntetycznej miary rozwoju w latach 2007-2021, a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza otrzymanych wyników potwierdziła, iż istnieje zależność pomiędzy lokalizacją strefy aktywności gospodarczej w gminie, a jej poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Wartość syntetycznej miary rozwoju w latach 2007-2021 była wyższa w gminach, na obszarze których funkcjonują strefy aktywności gospodarczej. Różnica ta jest istotna statystycznie p<0,05. W dalszej części procesu badawczego prześledzono tempo zmian syntetycznej miary rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w poszczególnych latach objętych analizą. Ponadto, analogicznie jak w przypadku roku 2021 dla wszystkich pozostałych analizowanych okresów przedstawiono liczebność gmin występujących w grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występują oraz nie występują SAG. Następnie dokonano sprawdzenia zależności pomiędzy lokalizacją na obszarze danej gminy strefy aktywności gospodarczej, a zmianą (wzrostem) poziomu rozwoju w kolejnych okresach objętych analizą. Zmiany syntetycznej miary rozwoju w latach 2007-2021 przedstawiono poniżej[459].

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	1	5	2	0	8
	nie występuje	0	12	68	80	160
RAZEM		1	17	70	80	168

Tabela 21. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2007 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

[459] Przez zmianę dodatnią rozumiany jest wzrost wartości miary syntetycznej w danym okresie, z kolei przez zmianę ujemną – jej spadek.

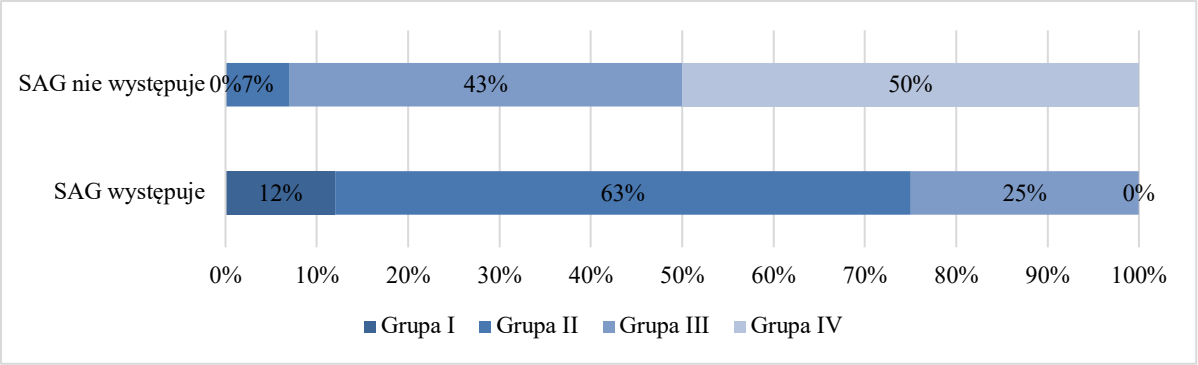

Rys. 15. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2007 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2007-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	160	0,0565	0,0482	0,0598	-0,0858	0,1985	0,0287	0,0846	p=0,137
Gminy z SAG	8	0,0263	0,0678	0,0327	-0,0836	0,1405	0,0046	0,0506	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny

Tabela 22. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2007-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

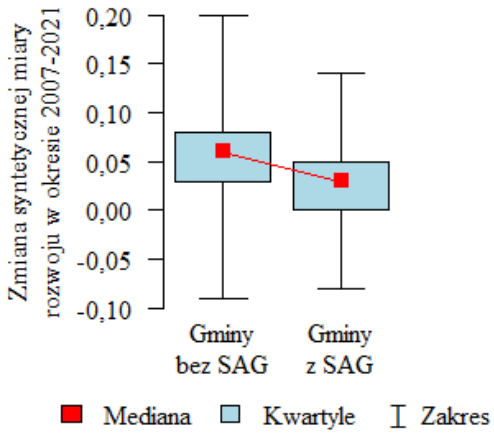

Rys. 16. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2007-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	1	5	6	0	12
	nie występuje	2	9	74	71	156

RAZEM	3	14	80	71	168

Tabela 23. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2008 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

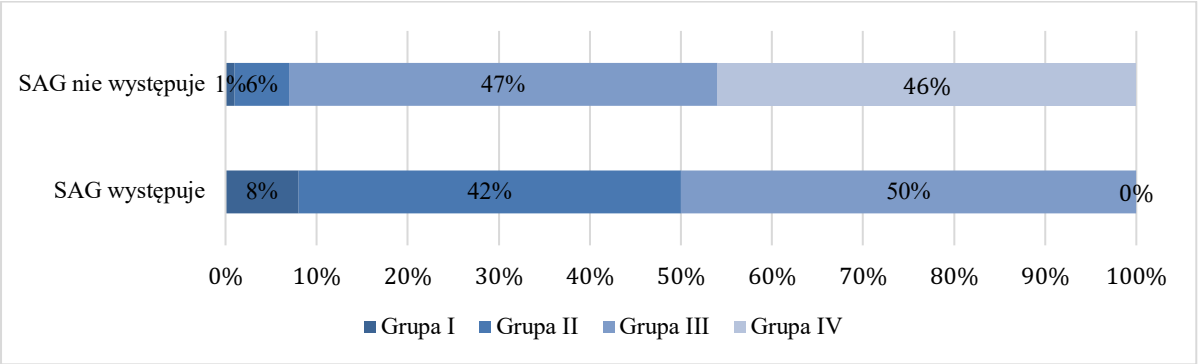

Rys. 17. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2008 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2008-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	156	0,0502	0,0471	0,0516	-0,1104	0,1842	0,0286	0,0758	p=0,009 *
Gminy z SAG	12	0,0159	0,0503	0,0188	-0,0894	0,1109	0,0020	0,0446	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny
** różnica istotna statystycznie (p<0,05)*

Tabela 24. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2008-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

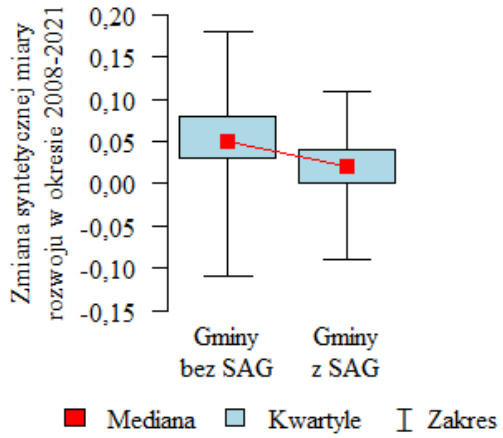

Rys. 18. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2008-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	1	6	8	1*	16
	nie występuje	3	11	71	67	152
RAZEM		4	17	79	68	168

** W grupie IV wskazano gminę Książ Wielki. Strefa zarządzana przez KPT, utworzona w 2009 r., usunięta z granic SSE w 2013 r. Obecnie strefa planowana do ponownej aktywizacji.*

Tabela 25. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2009 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

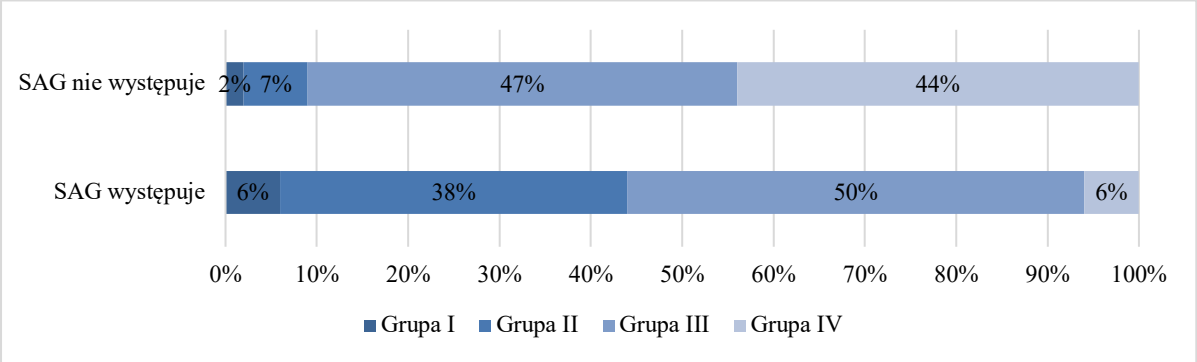

Rys. 19. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2009 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2009-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	152	0,0400	0,0453	0,0445	-0,1248	0,1807	0,0228	0,0643	p=0,005 *
Gminy z SAG	16	0,0101	0,0425	0,0202	-0,1098	0,0619	-0,0030	0,0343	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny
** różnica istotna statystycznie (p<0,05)*

Tabela 26. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2009-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

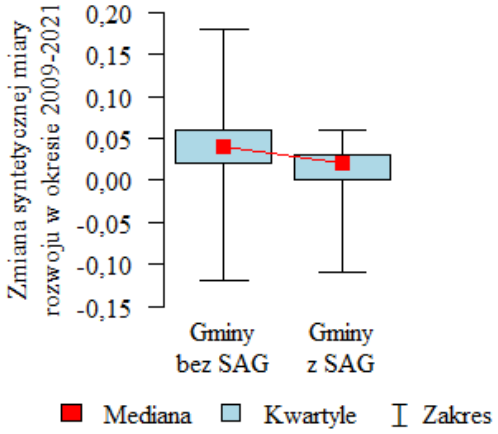

Rys. 20. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2009-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	1	5	9	1*	16
	nie występuje	1	14	67	70	152
RAZEM		2	19	76	71	168

** W grupie IV wskazano gminę Książ Wielki. Strefa zarządzana przez KPT, utworzona w 2009 r., usunięta z granic SSE w 2013 r. Obecnie strefa planowana do ponownej aktywizacji.*

Tabela 27. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2010 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

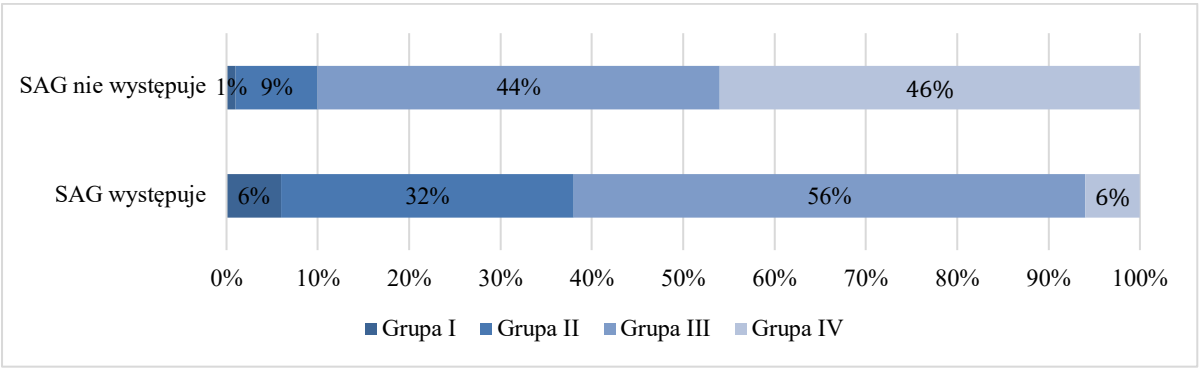

Rys. 21. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2010 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2010-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	152	0,0436	0,0415	0,0448	-0,1032	0,1571	0,0238	0,0689	p=0,255
Gminy z SAG	16	0,0300	0,0441	0,0351	-0,0716	0,0994	-0,0037	0,0537	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny

Tabela 28. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2010-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

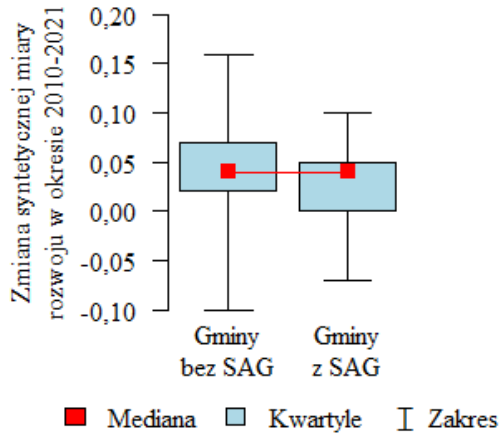

Rys. 22. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2010-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	1	8	7	1*	17
	nie występuje	2	14	92	43	151
RAZEM		3	22	99	44	168

** W grupie IV wskazano gminę Książ Wielki. Strefa zarządzana przez KPT, utworzona w 2009 r., usunięta z granic SSE w 2013 r. Obecnie strefa planowana do ponownej aktywizacji.*

Tabela 29. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2011 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

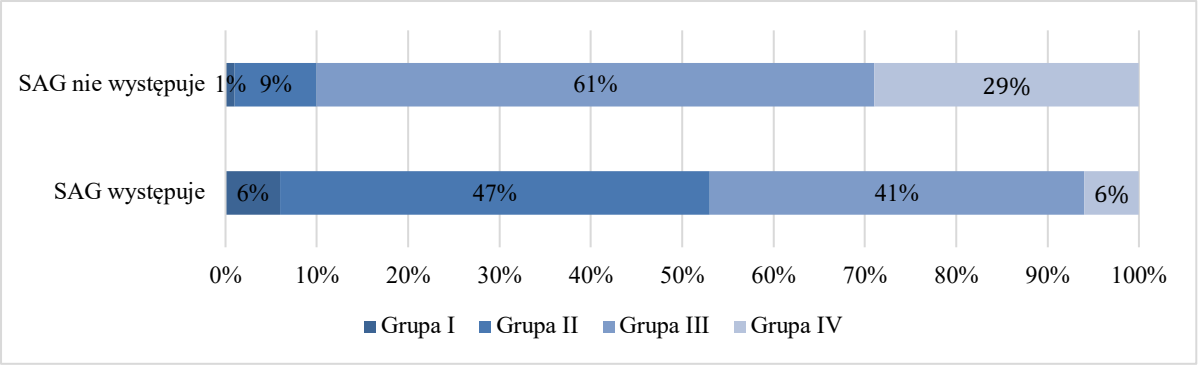

Rys. 23. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2011 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2011-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	151	0,0228	0,0406	0,0266	-0,1355	0,1087	0,0027	0,0456	p=0,056
Gminy z SAG	17	-0,0027	0,0493	0,0176	-0,1170	0,0657	-0,0311	0,0291	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny

Tabela 30. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2011-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

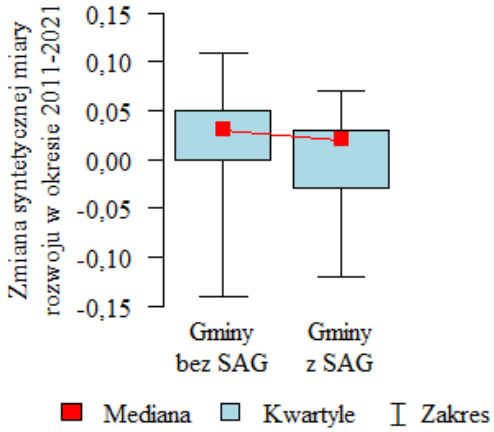

Rys. 24. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2011-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	1	7	10	1*	19
	nie występuje	0	16	90	43	149

RAZEM	1	23	100	44	168

** W grupie IV wskazano gminę Książ Wielki. Strefa zarządzana przez KPT, utworzona w 2009 r., usunięta z granic SSE w 2013 r. Obecnie strefa planowana do ponownej aktywizacji.*

Tabela 31. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2012 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

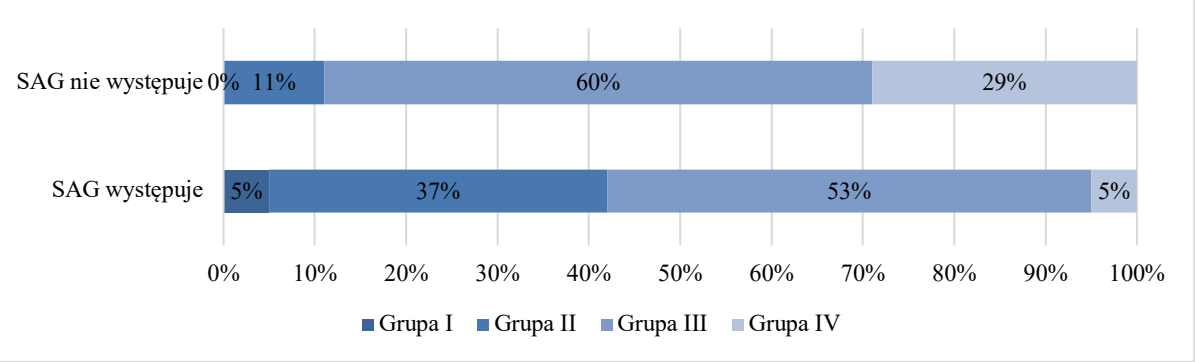

Rys. 25. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2012 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2012-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	149	0,0217	0,0399	0,0251	-0,1097	0,1665	0,0023	0,0495	p=0,254
Gminy z SAG	19	0,0090	0,0474	0,0189	-0,0913	0,0880	-0,0191	0,0400	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny

Tabela 32. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2012-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

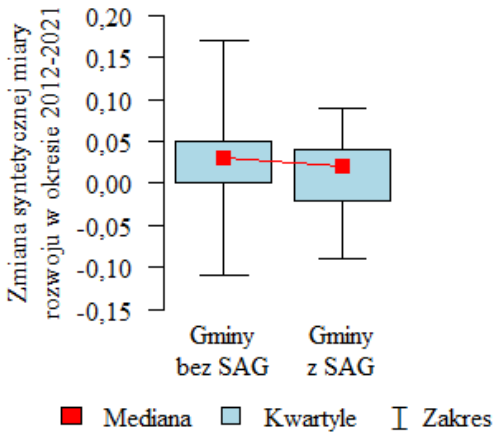

Rys. 26. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2012-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	1	7	12	2	22
	nie występuje	2	9	103	32	146
RAZEM		3	16	115	34	168

Tabela 33. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2013 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

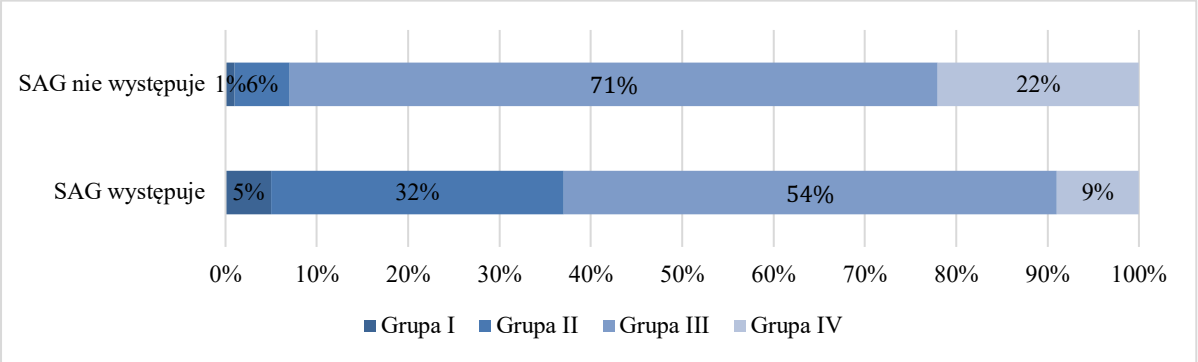

Rys. 27. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2013 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2013-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	146	0,0195	0,037	0,0188	-0,0716	0,1262	-0,0034	0,0418	p=0,794
Gminy z SAG	22	0,0128	0,045	0,0236	-0,0762	0,0810	-0,0224	0,0449	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny

Tabela 34. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2013-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

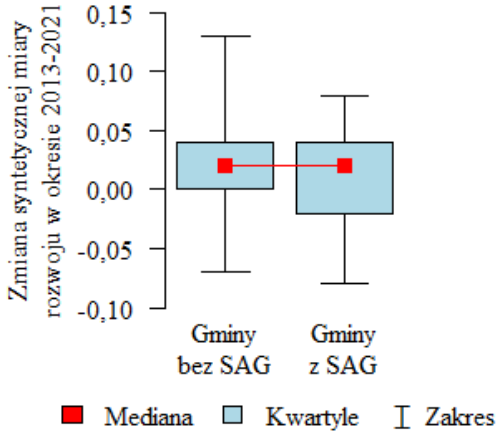

Rys. 28. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2013-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	3	7	13	1	24
	nie występuje	2	12	102	28	144
RAZEM		5	19	115	29	168

Tabela 35. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2014 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

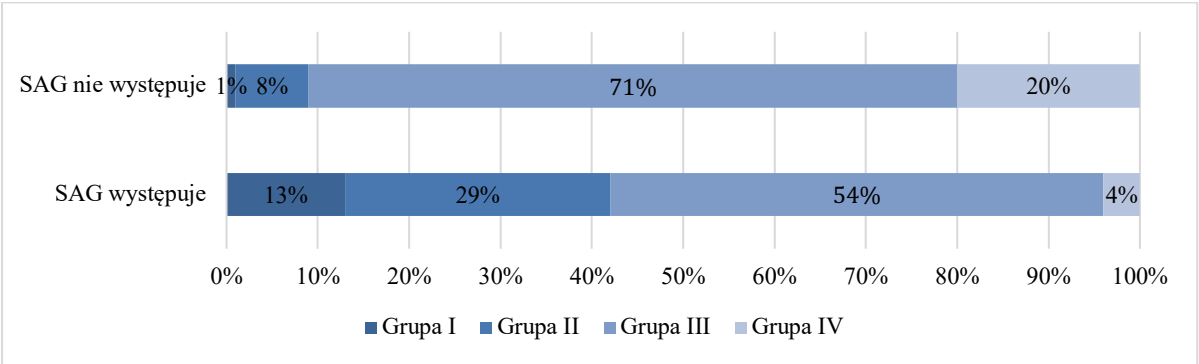

Rys. 29. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2014 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2014-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	144	0,0081	0,0327	0,0092	-0,0828	0,0919	-0,0108	0,0271	p=0,053

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2014-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy z SAG	24	-0,0079	0,0366	-0,0025	-0,0985	0,0614	-0,0270	0,0178	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny

Tabela 36. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2014-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

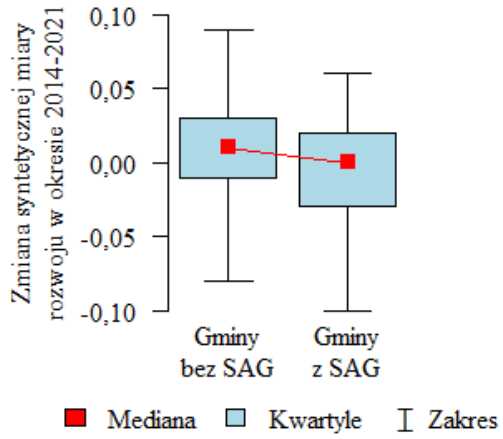

Rys. 30. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2014-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	2	10	11	2	25
	nie występuje	2	13	100	28	143
RAZEM		4	23	111	30	168

Tabela 37. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2015 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

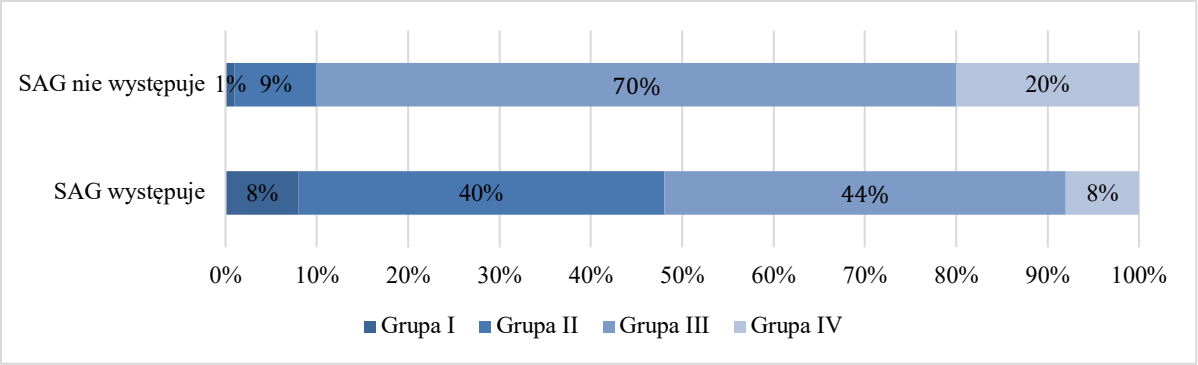

Rys. 31. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2015 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2015-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	143	0,008	0,0333	0,0064	-0,0970	0,0886	-0,0094	0,0262	p=0,174
Gminy z SAG	25	-0,003	0,0349	0,0024	-0,0627	0,0803	-0,0249	0,0188	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny

Tabela 38. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2015-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

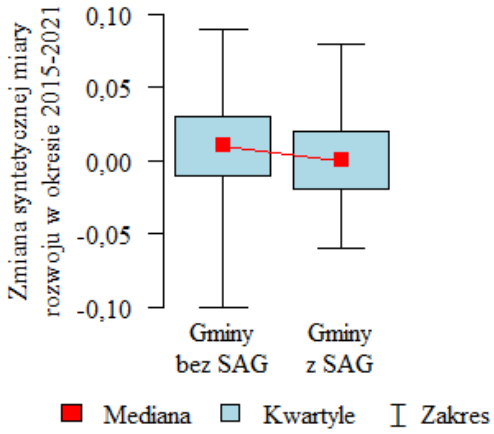

Rys. 32. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2015-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	2	8	14	2	26
	nie występuje	2	12	101	27	142

RAZEM	4	20	115	29	168

Tabela 39. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2016 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

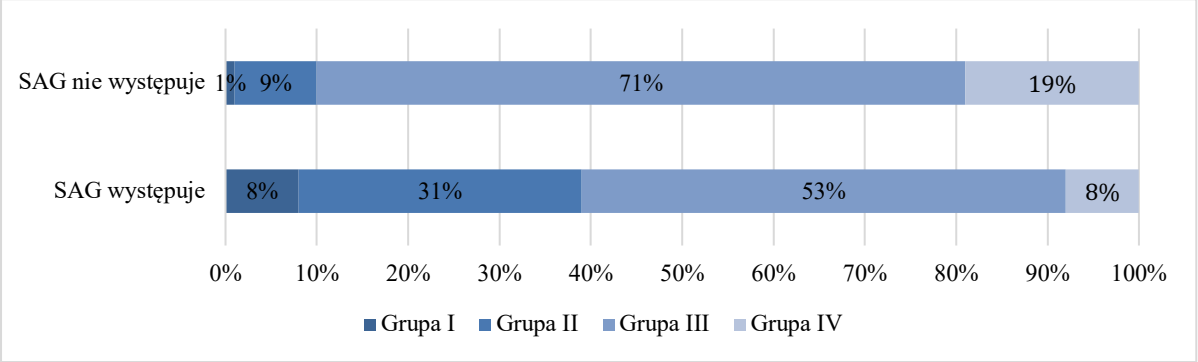

Rys. 33. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2016 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2016-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	142	0,0031	0,031	0,0037	-0,0882	0,0975	-0,0146	0,0215	p=0,27
Gminy z SAG	26	-0,0058	0,031	-0,0001	-0,0792	0,0593	-0,0285	0,0154	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny

Tabela 40. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2016-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

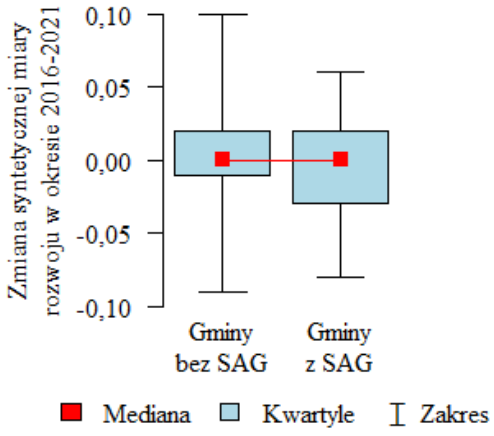

Rys. 34. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2016-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	2	7	19	2	30
	nie występuje	2	13	105	18	138
RAZEM		4	20	124	20	168

Tabela 41. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2017 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

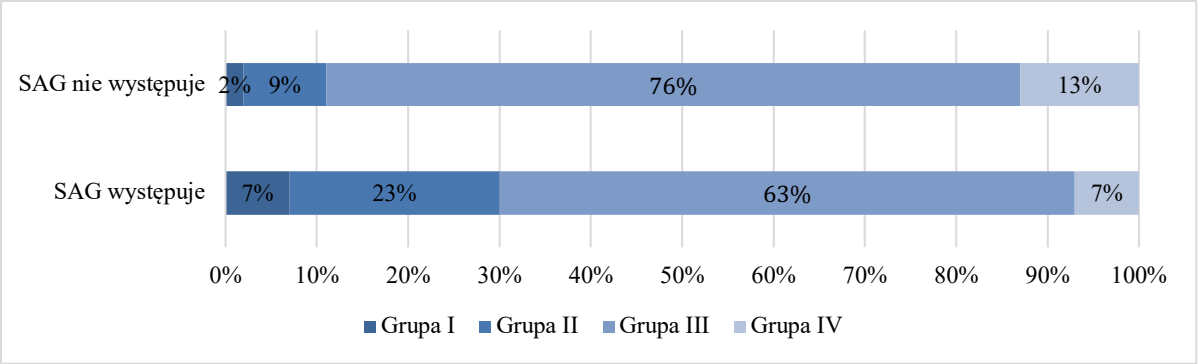

Rys. 35. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2017 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2017-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	138	-0,0033	0,0332	-0,0013	-0,1114	0,1190	-0,0264	0,0161	p=0,624
Gminy z SAG	30	-0,0056	0,0297	-0,0101	-0,0578	0,0497	-0,0261	0,0186	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny

Tabela 42. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2017-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

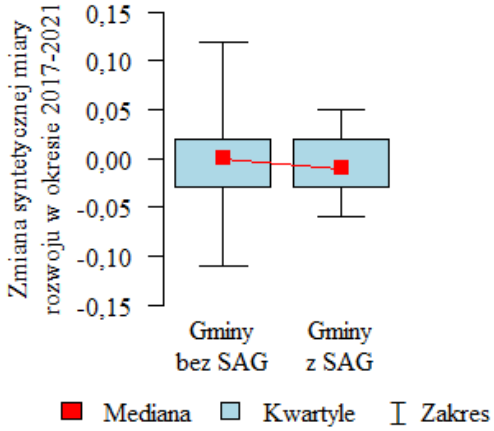

Rys. 36. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2017-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	2	11	16	1	30
	nie występuje	4	12	106	16	138
RAZEM		6	23	122	17	168

Tabela 43. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2018 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

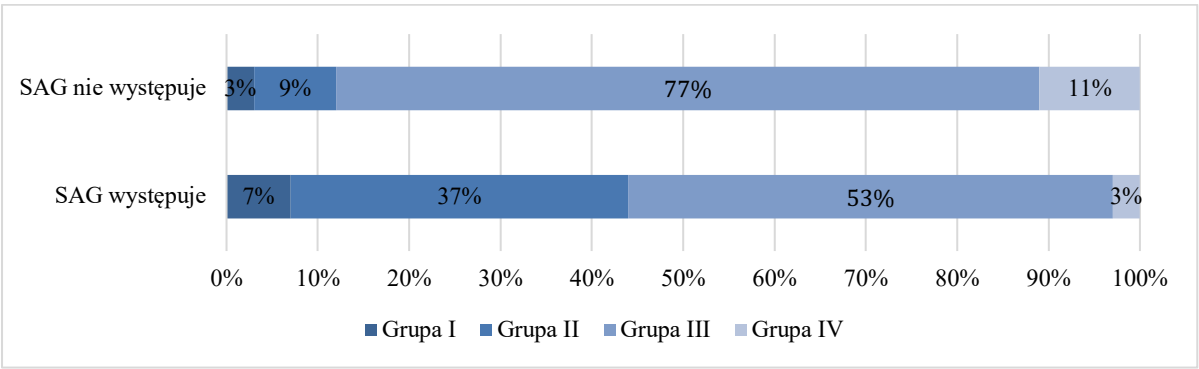

Rys. 37. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2018 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2018-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	138	-0,0111	0,0294	-0,0112	-0,1023	0,0751	-0,0297	0,0063	p=0,442

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2018-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy z SAG	30	-0,0168	0,0305	-0,0162	-0,0966	0,0453	-0,0348	0,0037	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny

Tabela 44. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2018-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

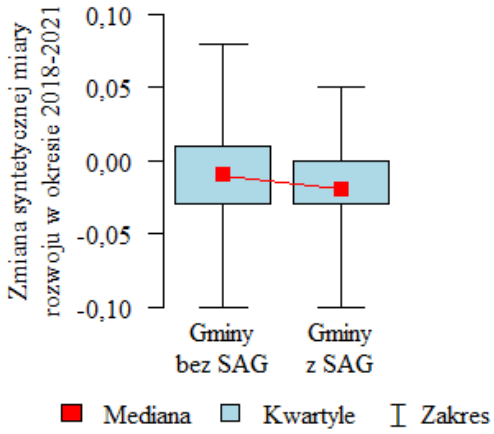

Rys. 38. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2018-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	2	10	18	2	32
	nie występuje	3	13	101	19	136
RAZEM		5	23	119	21	168

Tabela 45. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2019 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

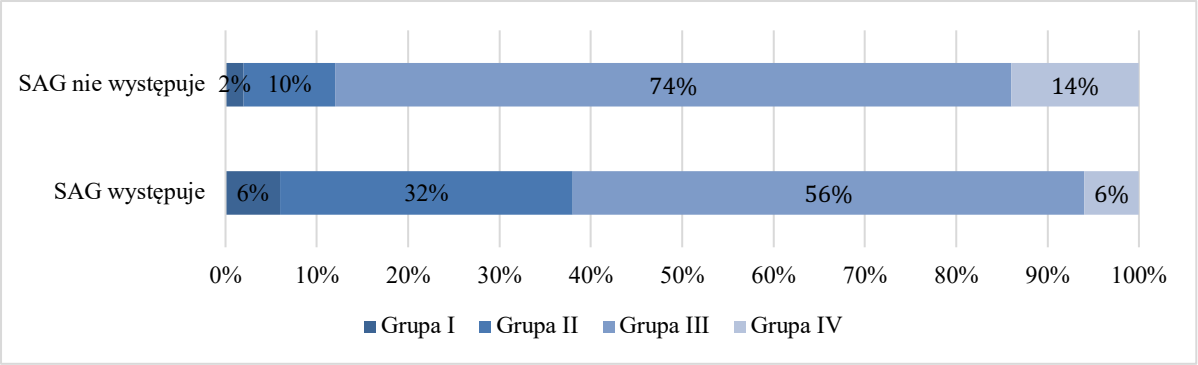

Rys. 39. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2019 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2019-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	136	-0,0067	0,0249	-0,0050	-0,0954	0,0723	-0,0191	0,0081	p=0,062
Gminy z SAG	32	-0,0141	0,0285	-0,0153	-0,0852	0,0633	-0,0327	-0,0015	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny

Tabela 46. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2019-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

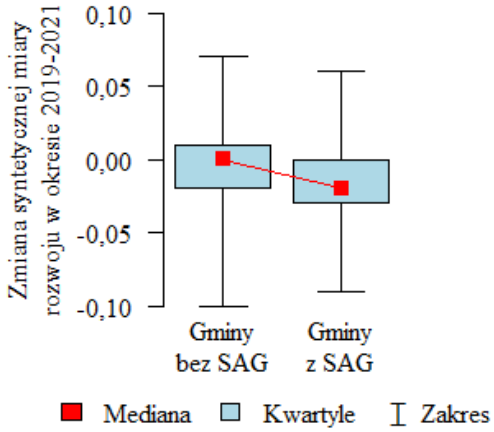

Rys. 40. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2019-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyszczególnienie		Grupy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego				RAZEM
		I	II	III	IV	
SAG	występuje	1	7	23	1	32
	nie występuje	2	12	91	31	136

RAZEM	3	19	114	32	168

Tabela 47. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2020 r. – tablica wielodzielcza
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

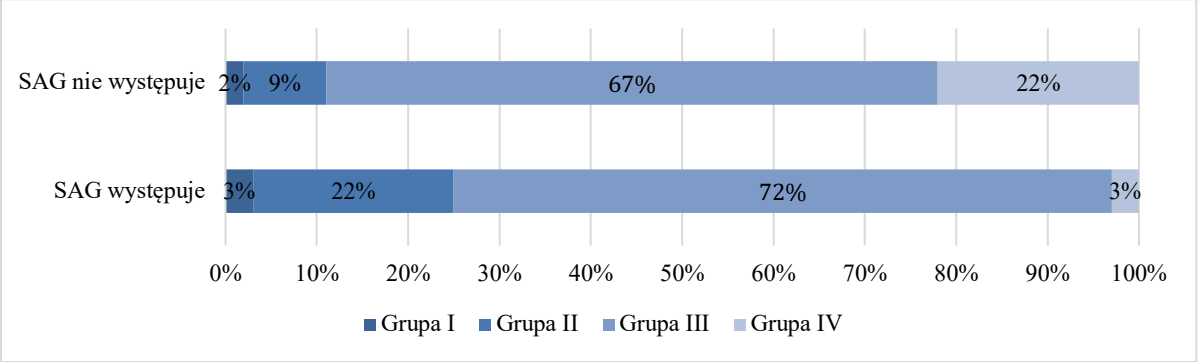

Rys. 41. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2020 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

SAG	N	Zmiana syntetycznej miary rozwoju w okresie 2020-2021							p
		Średnia	SD	Mediana	Min	Max	Q1	Q3	
Gminy bez SAG	136	0,0128	0,0225	0,0127	-0,0948	0,1164	0,0004	0,0240	p=0,517
Gminy z SAG	32	0,0162	0,0203	0,0146	-0,0250	0,0609	0,0018	0,0291	

p – test Manna-Whitney'a, SD – odchylenie standardowe, Q1 – kwartyl dolny, Q3 – kwartyl górny

Tabela 48. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2020-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

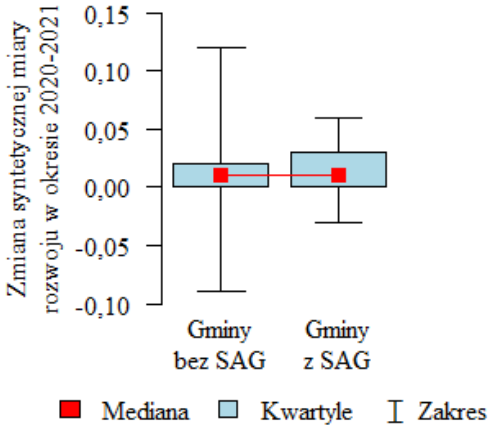

Rys. 42. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2020-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W przeprowadzonej analizie przyjęto poziom istotności 0,05, tym samym wszystkie wartości *p* poniżej 0,05 interpretowano jako świadczące o istotnych zależnościach. Różnica istotna statystycznie ($p<0,05$) wystąpiła w latach 2008-2021 oraz 2009-2021. Wzrost syntetycznej miary rozwoju w okresach 2008-2021, 2009-2021 był istotnie wyższy w gminach bez SAG – średnia i mediana były dodatnie, odpowiednio wynosząc M=0,0502 i Me=0,0516 dla okresu 2008-2021 oraz M=0,0400 i Me=0,0445 dla okresu 2009-2021. W pozostałych okresach objętych analizą odnotowano różnice nieistotne statystycznie (wartości *p* powyżej 0,05). Tempo wzrostu w grupie gmin, na obszarze których funkcjonują strefy aktywności gospodarczej, nie było zatem szybsze od tempa wzrostu w grupie gmin, w których SAG nie występują. Analiza wartości wskaźników syntetycznych dla każdego roku przedziału czasowego 2007-2021 jednoznacznie z kolei wskazała, że wartość syntetycznej miary rozwoju społeczno-gospodarczego jest wyższa w przypadku gmin z SAG. Uwzględniając wyniki powyższej analizy można zatem uznać, iż SAG nie wywołują natychmiastowego efektu po ich utworzeniu, a raczej są to skutki zauważalne po pewnym czasie od ich aktywizacji na danym obszarze, a więc po rozpoczęciu prowadzenia działalności przez poszczególne podmioty gospodarcze. Co więcej, strefy aktywności gospodarczej objęte badaniem aktywizowane były w różnych okresach przedziału czasowego 2007-2021. W praktyce uruchomienie SAG nie jest równoznaczne z rozpoczęciem prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa.

Podsumowując uzyskane wyniki badań należy wskazać, iż rozwój społeczno-gospodarczy gmin jest uwarunkowany całym spektrum czynników. Przeprowadzona w niniejszym rozdziale analiza pozwoliła na potwierdzenie postawionej we wprowadzeniu do rozprawy hipotezy badawczej H2 głoszącej, iż istnieje związek pomiędzy lokalizacją strefy aktywności gospodarczej w gminie, a jej poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Należy jednak zauważyć, iż analiza tempa zmian zmiennej syntetycznej miary rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wykazała, że w okresie objętym analizą tempo zmian nie było istotnie wyższe w gminach, na obszarze których funkcjonowały strefy aktywności gospodarczej w porównaniu z gminami, w których SAG nie występowały. Wnioskować zatem można, że strefy aktywności gospodarczej nie wywołują natychmiastowego efektu po ich utworzeniu, a raczej są to skutki zauważalne po pewnym czasie od ich aktywizacji na danym obszarze, a więc po rozpoczęciu prowadzenia działalności przez poszczególne podmioty gospodarcze. W praktyce uruchomienie SAG nie jest równoznaczne z rozpoczęciem prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa. Należy również pamiętać, iż przedstawiona analiza

dotyczy zmian jedynie na terenach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich. Ponadto, strefy aktywności gospodarczej wywołują często efekt silniej odczuwalny jako regionalny. Wzrost zatrudnienia w przypadku branż specjalistycznych nie będzie widoczny tylko w skali lokalnej. Również kooperanci nie zawsze rozpoczną działalność w bezpośrednim sąsiedztwie podmiotu, do którego dostarczają towar lub usługę. Pozytywne efekty działania SAG częstokroć są zatem obecne, ale słabo mierzalne na poziomie gminy. Było to wyraźnie widoczne podczas szczegółowej analizy studiów przypadku (patrz podrozdział 4.2.), w której skupienie się na konkretnej strefie dawało znacznie więcej odpowiedzi na pytanie o jej wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy konkretnej gminy. Można zatem przyjąć, iż z jednej strony strefy aktywności gospodarczej mogą stanowić bodziec do rozwoju poprzez dywersyfikację lokalnej gospodarki, z drugiej jednak strony prawdopodobnie ich utworzenie to wynik działania samorządów lokalnych, które dostrzegają postępujące na obszarze danej gminy procesy urbanizacyjne.

Rozdział 6. Identyfikacja i ocena wpływu stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny – wyniki badań własnych

6.1. Zakres i metodyka badań

Celem badań zaprezentowanych w niniejszym rozdziale było (1) zidentyfikowanie i pomiar efektów oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin, na obszarze których są one zlokalizowane oraz (2) wskazanie czynników determinujących skalę tego oddziaływania. Rozpoznanie powyższej problematyki przyczyniło się do oceny natury korzyści, w tym wartości dodanej, jaka wiąże się z funkcjonowaniem stref aktywności gospodarczej na obszarach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. Osiągnięcie zakładanego w niniejszym rozdziale celu badawczego zostało ukierunkowane na weryfikację postawionych we wprowadzeniu do rozprawy trzech hipotez badawczych. Pierwsza z nich (hipoteza H3) zakłada, iż podmioty gospodarcze zlokalizowane w strefach aktywności gospodarczej oddziałują na przestrzeń ekonomiczną w wymiarze lokalnym poprzez zagospodarowanie lokalnych czynników produkcji. Kolejna hipoteza (H4) wskazuje, że działalność gospodarcza prowadzona przez przedsiębiorstwa zlokalizowane w strefach aktywności gospodarczej wpływa na rozwój gmin w wymiarze gospodarczym, społecznym, ekologicznym, infratechnicznym i przestrzennym. Z kolei ostatnia weryfikowana w niniejszym rozdziale hipoteza H5 głosi, iż strefy aktywności gospodarczej oddziałują na stopień nowoczesności gospodarki gminy poprzez lokowanie w nich podmiotów reprezentujących branże wysokiej i średniowysokiej techniki oraz oparte na wiedzy, a także poprzez wdrażanie w podmiotach funkcjonujących na terenie SAG innowacji produktowych oraz w procesach biznesowych. Zważywszy na zakres oraz cel przeprowadzonych w niniejszym rozdziale badań zastosowano triangulację metodologiczną, rozumianą jako zwielokrotnienie metod badawczych w odniesieniu do danego problemu badawczego. Triangulacja metodologiczna umożliwia uchwycenie różnych aspektów przedmiotu badania. Pozwala wykorzystać mocne strony każdej metody, przy wzajemnej neutralizacji ich słabości[460]. W konsekwencji w procesie gromadzenia danych wykorzystano metody ilościowe i jakościowe oraz informacje uzyskane od różnych grup zaangażowanych w proces badawczy. Bazę dla rozważań stanowiła analiza danych zastanych[461] (*tzw. desk research*), przeprowadzona w oparciu o dostępne dane źródłowe (m.in. dokumenty statystyki publicznej,

[460] Zob. N. Denzin, *Sociological Methods*, A Sourcebook, 5th Edition, Aldine Transaction, Piscataway 2006.
[461] Patrz podrozdział 4.1. niniejszej pracy.

sprawozdania, raporty, publikacje) zarówno ogólnodostępne, jak również udostępnione przez władze gmin oraz zarządy SAG, dotyczące stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim. Powyższa analiza stanowiła podstawę do identyfikacji SAG w regionie oraz wypracowania wniosków na temat badanego problemu tj. charakterystyki działalności stref aktywności gospodarczej, efektów ich funkcjonowania, wpływu SAG na rozwój lokalny, a także uchwycenie czynników determinujących skalę tego oddziaływania. Wyniki analiz przeprowadzonych w oparciu o dane wtórne wzbogacone zostały wynikami badań własnych przeprowadzonych w formie badań ankietowych, które pozwoliły na otrzymanie szczegółowych informacji na temat badanych zagadnień. Cele prowadzonych badań zdeterminowały także wybór docelowej grupy respondentów. Badaniami objęto dwie zbiorowości tj.: przedstawicieli przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej oraz reprezentantów władz samorządowych z gmin, w których zlokalizowane są SAG.

Istnieje wiele rodzajów badań ankietowych, charakteryzujących się różnorodnością form oraz metod postępowania. Ankieta dedykowana przedsiębiorstwom stanowiła narzędzie badawcze, które wykorzystano do zobrazowania działalności gospodarczej prowadzonej na terenie SAG oraz możliwości jej rozwoju na terenie województwa małopolskiego. Aby otrzymać reprezentatywną próbę jednostek populacji, zastosowano probabilistyczną (losową) technikę wyboru próby, w ramach której zastosowano losowanie warstwowe przy proporcjonalnej alokacji próby[462]. Cechą warstwującą w przeprowadzonym badaniu była liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze stref aktywności gospodarczej w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w czterech grupach gmin wyodrębnionych z uwagi na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. Losowanie warstwowe jest dwustopniową procedurą, według której populację dzieli się na subpopulacje zwane warstwami, z których losuje się w sposób probabilistyczny elementy do próby[463]. Jedną z ważniejszych kwestii w zastosowaniu schematu warstwowania jest tzw. alokacja próby, tj. rozmieszczenie elementów próby w poszczególnych warstwach. Elementy przyjęte do próby losowane są niezależnie (odrębnie) z każdej warstwy. W przeprowadzonej analizie pominięto losowanie próby wstępnej niezbędnej do oszacowania frakcji z próby, przyjmując jej maksymalną wartość, określającą taką liczebność próby, która nigdy nie będzie za mała, aby spełnić kryterium precyzji wnioskowania, niezależnie od tego, ile w rzeczywistości wynoszą

[462] M. Szreder, *Metody i techniki sondażowych badań opinii*, PWE, Warszawa 2004, s. 126-132.
[463] *Ibidem,* s. 76.

frakcje p_h w populacji[464]. Mając na uwadze powyższe w celu oszacowania minimalnej liczebności próby w losowaniu warstwowym proporcjonalnym, którego celem była estymacja frakcji wyróżnionych elementów z populacji, zastosowano następujący wzór[465]:

$$n = \frac{\frac{1}{4} N}{N \frac{d^2}{z_{\alpha/2}^2} + \frac{1}{4}}$$

gdzie:
N – liczebność populacji, której dotyczy wnioskowanie,
d – błąd statystyczny,
$z_{\alpha/2}$ – wartość zmiennej losowej Z o rozkładzie normalnym standaryzowanym, dla której P ($|Z| \leq z_{\alpha/2}$) = 1–α.

W przeprowadzonych badaniach przyjęto maksymalny błąd statystyczny wyników na poziomie ±8% przy założonym współczynniku ufności (1–α) wynoszącym 0,95. W badaniu zastosowano alokację proporcjonalną. Proporcjonalna alokacja próby oznacza, że jednostki każdej warstwy mają taki sam udział w próbie, jaki udział ma dana warstwa w całej populacji[466], tym samym, spełniona została równość wyrażona następującym wzorem[467]:

$$\frac{N_h}{N} = \frac{n_h}{n}$$

gdzie:
N – liczebność populacji, której dotyczy wnioskowanie,
N_h – liczebność h-tej warstwy, h = 1, 2, …..., k,
n – liczebność próby,
n_h – liczebność elementów w próbie pochodzących z h-tej warstwy.

[464] p_h – frakcja w próbie w warstwie h.
[465] M. Szreder, *Metody i techniki...*, op. cit., s. 130.
[466] *Ibidem*, s. 126.
[467] M. Sobczyk, *Statystyka. Podstawy teoretyczne. Przykłady – zadania*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1998, s. 141-144.

W kolejnym etapie odpowiednio z h-tej warstwy wylosowano następującą liczbę elementów[468]:

$$n_h = n\,\frac{N_h}{N}$$

gdzie:
N – liczebność populacji, której dotyczy wnioskowanie,
N_h – liczebność h-tej warstwy, h = 1, 2, …..., k,
n – liczebność próby,

Przyjmując wyniki powyższych obliczeń ustalono niezbędną minimalną liczebność próby przedsiębiorstw wynoszącą 105 podmiotów. W obrębie tej liczby wskazano niezbędną liczebność jednostek w poszczególnych warstwach. Badanie zostało przeprowadzone w okresie od grudnia 2022 r. do sierpnia 2023 r. Kwestionariusz ankiety składał się z 23 pytań. Z uwagi na tajemnicę przedsiębiorstwa został on skonstruowany głównie w formie pytań zamkniętych oraz pytań-skali. W pytaniach zamkniętych (*ang. closed-ended questions*) z góry przewidziano pewne odpowiedzi, które zostały tak sformułowane, aby odpowiedzi respondentów istotnie trafiły w przedstawione kategorie sformułowań. Główną zaletą pytań zamkniętych jest eliminacja braku zdolności lub chęci respondenta do sformułowania własnej odpowiedzi. Udzielone w ten sposób odpowiedzi łatwiej niż w przypadku pytań otwartych podlegają ocenie oraz klasyfikacji. Zastosowane pytania-skale (oparte na tzw. skali Likerta) miały na celu określenie natężenia opinii, postaw i ocen respondentów.

Pytania zamieszczone w tzw. metryczce kwestionariusza ankietowego miały na celu scharakteryzowanie poszczególnych respondentów oraz samych przedsiębiorstw. Posiadały także kluczowe znaczenie dla dokonania charakterystyki badanych podmiotów oraz umożliwiły klasyfikację badanej zbiorowości według przyjętych kryteriów. Dla osiągnięcia celów badawczych kluczowe znaczenie miały jednak pytanie merytoryczne zawarte w części ogólnej ankiety. Poszczególne pytania pozwoliły na identyfikację oraz pomiar oddziaływania prowadzonej przez przedsiębiorstwa działalności gospodarczej na obszarze SAG na rozwój lokalny gmin, na obszarze których są one zlokalizowane. Co więcej, kwestionariusz ankiety zwierał również pytania pozwalające na zgromadzenie informacji dotyczących motywów lokalizacji inwestycji w SAG, ze wskazaniem korzyści oraz barier wynikających z prowadzenia

[468] M. Szreder, *Metody i techniki...*, op. cit., s. 127.

działalności na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej. Kwestionariusz został przekazany respondentom za pośrednictwem poczty elektronicznej (e-mail). Z uwagi na niską zwrotność ankiet na dalszym etapie procesu badawczego posłużono się metodą wywiadu telefonicznego z wykorzystaniem komputera (*ang. Computer-Assisted Telephone Interviewing – CATI*), przeprowadzonego przez ankietera na podstawie przygotowanego kwestionariusza ankiety.

W przypadku przedstawicieli władz jednostek samorządu terytorialnego, w badaniu wzięły udział osoby reprezentujące 34 gminy wiejskie oraz miejsko-wiejskie województwa małopolskiego, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej. Dobór próby miał charakter celowy. Według stanu na koniec 2021 r. na obszarach wiejskich województwa małopolskiego stwierdzono funkcjonowanie 42 stref aktywności gospodarczej, co stanowi 77,8% wszystkich SAG w regionie. Są one położone na obszarze 25 gmin miejsko-wiejskich oraz 9 wiejskich zróżnicowanych pod względem wielkości, liczby ludności, a także różnych charakterystyk określających ich poziom rozwoju społeczno-gospodarczego oraz dominujące funkcje ekonomiczne. Lokalizacja stref na powyższych terenach stanowi istotny element służący rozwojowi całej jednostki terytorialnej, tym samym wskazując znaczenie mniejszych, lokalnych ośrodków w rozwoju poszczególnych obszarów. Z dalszej analizy wyłączono strefę aktywności gospodarczej zlokalizowaną na obszarze gminy Książ Wielki. Strefa zarządzana przez spółkę Krakowski Park Technologiczny, utworzona w 2009 r. została usunięta z granic SSE w 2013 r. Jak wskazali przedstawiciele gminy, obecnie trwają przygotowania do ponownego uruchomienia strefy.

Badanie ankietowe wśród reprezentantów poszczególnych gmin przeprowadzono w okresie od grudnia 2022 r. do marca 2023 r. Wybór grupy podyktowany był faktem, iż władze jednostek samorządu terytorialnego są przedstawicielami społeczności lokalnych w organach wykonawczych jednostek samorządu terytorialnego i jako takie są realizatorami oraz kreatorami lokalnego życia społeczno-gospodarczego, mając tym samym rzeczywisty wpływ na programowanie polityki rozwoju oraz na podejmowane decyzje polityczne, społeczne i ekonomiczne. Kwestionariusz ankiety został przekazany ankietowanym w trybie dostępu do informacji publicznej za pośrednictwem poczty elektronicznej – e-mail. Z uwagi na pojawiające się nieścisłości w poszczególnych odpowiedziach respondentów, ta część badania została dodatkowo uzupełniona o informacje uzyskane podczas wywiadów telefonicznych z wykorzystaniem komputera.

Kwestionariusz ankiety dedykowany jednostkom samorządu terytorialnego zawierał łącznie 36 pytań zamkniętych, otwartych oraz pytań-skali. Pytania o charakterze otwartym

(*ang. open-ended questions)* pozostawiały respondentom całkowitą swobodę wypowiedzi na dany temat. Jest to wypowiedź niewyskalowana, nieograniczona co do treści oraz sposobu jej wyrażania. Zastosowane pytania-skale (oparte na skali Likerta), podobnie jak w przypadku ankiety kierowanej do przedsiębiorstw, miały na celu określenie natężenia opinii, postaw i ocen respondentów, tj. przedstawicieli władz samorządowych. Prezentacja wyników badań została podzielona ze względu na budowę formularza ankietowego na trzy zasadnicze części, tj.:

- ogólną – dotyczącą opinii badanych przedstawicieli władz samorządowych województwa małopolskiego na temat uruchomienia i funkcjonowania SAG w danej gminie, uzbrojenia terenu – infrastruktury technicznej, stanu własności gruntów oraz przeznaczenia planistycznego,
- funkcjonalną – mającą na celu zidentyfikowanie i pomiar efektów oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin, na obszarze których są one zlokalizowane oraz wskazanie czynników determinujących skalę tego oddziaływania,
- finansową, której celem było zgromadzenie informacji na temat wydatków związanych z utworzeniem SAG oraz możliwościami uzyskania ulg dla podmiotów prowadzących w jej ramach działalność gospodarczą.

Analiza uzyskanych wyników stanowiła kluczowe znaczenie dla dalszych działań podejmowanych w toku realizacji procesu badawczego – posłużyła do oceny znaczenia stref aktywności gospodarczej jako miejsc sprzyjających prowadzeniu działalności gospodarczej na danym obszarze oraz wpływających pozytywnie na rozwój społeczno-gospodarczy gmin. Ponadto przyczyniła się do identyfikacji i pomiaru efektów funkcjonowania stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin, na obszarze których są one zlokalizowane. Wyniki zaproponowanych badań stały się podstawą do stworzenia rekomendacji dla władz samorządowych w zakresie tworzenia lokalnych stref aktywności gospodarczej poprzez wskazanie czynników determinujących skalę oddziaływania SAG na rozwój społeczno-gospodarczy gminy.

6.2. Charakterystyka badanych podmiotów

Na podstawie przyjętych w podrozdziale 6.1 założeń metodycznych przeprowadzono badania ankietowe, którymi objęto dwie zbiorowości tj. przedstawicieli przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze stref aktywności gospodarczej oraz reprezentantów wybranych jednostek samorządowych w województwie małopolskim, na obszarze których zlokalizowane są SAG. W toku prowadzonego w niniejszej pracy procesu badawczego zidentyfikowano łącznie 350 przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej w regionie. W celu otrzymania reprezentatywnej próby jednostek populacji (przedsiębiorstw), wykorzystano losową technikę wyboru próby, w ramach której zastosowano losowanie warstwowe przy proporcjonalnej alokacji próby[469]. Cechą warstwującą w przeprowadzonym badaniu była liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej w czterech grupach gmin wyodrębnionych z uwagi na ich poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. Tym samym struktura badanej próby przedsiębiorstw zapewniła odpowiednią reprezentację liczebną badanych podmiotów gospodarczych z gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego o rożnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Mając na uwadze powyższe oraz uwzględniając założenia przyjęte w podrozdziale 6.1. badaniami ankietowymi objęto 125 przedsiębiorstw, prowadzących działalność gospodarczą na obszarze poszczególnych SAG w regionie. Wyniki badań opracowano na podstawie 115 prawidłowo wypełnionych formularzy, stanowiących 92% wszystkich ankiet, zachowując tym samym reprezentatywność badań. Respondentami w większości były osoby niebędące właścicielami, lecz faktycznie podejmujące decyzje związane z zarządzaniem przedsiębiorstwem lub uczestniczące w procesie podejmowania tych decyzji. W tabeli 49 przedstawiono dane na temat liczebności przedsiębiorstw w poszczególnych warstwach próby.

Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego*	**Liczba przedsiębiorstw w populacji *Nh*****	$\frac{Nh}{N}$	**Liczba przedsiębiorstw w próbie**
I – bardzo wysoki	106	0,303	35
II – wysoki	186	0,531	61
III – średni	55	0,157	18
IV – niski	3	0,009	1

[469] Patrz podrozdział 6.1. niniejszej pracy.

RAZEM	**350**	**1**	**115**

**Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych gmin miejsko-wiejskich oraz wiejskich, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej opracowano na podstawie wyników badań własnych przeprowadzonych w rozdziale czwartym niniejszej pracy. Poszczególne dane zostały zaprezentowane według stanu na koniec 2021 r.*

***Liczba przedsiębiorstw w populacji Nh – liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej w czterech grupach gmin wyodrębnionych z uwagi na ich poziom rozwoju społeczno-gospodarczego.*

Tabela 49. Liczebność podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze stref aktywności gospodarczej województwa małopolskiego w poszczególnych warstwach próby
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych w niniejszej pracy badań.

Ponad połowa badanych przedsiębiorstw (53%) zlokalizowana była w gminach charakteryzujących się wysokim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. 30% badanych stanowiły przedsiębiorstwa z obszaru gmin o bardzo wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Następne w kolejności były podmioty gospodarcze zlokalizowane w gminach o średnim poziomie rozwoju – odpowiednio 16% badanych, z kolei najmniej liczną grupę stanowiły przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze gmin nisko rozwiniętych (1% ogółu badanych). Podmioty gospodarcze objęte badaniem posiadały swoją siedzibę w 18 gminach, zlokalizowanych na obszarze 11 powiatów województwa małopolskiego. 72% badanych przedsiębiorstw funkcjonowało na obszarze gmin miejsko-wiejskich, z kolei 28% na obszarze gmin wiejskich. W tabeli 50 przedstawiono ilościowe zestawienie podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach województwa małopolskiego.

Lp.	Nazwa gminy	Nazwa strefy	Liczba przedsiębiorstw	Udział w próbie badanych przedsiębiorstw
1	Andrychów	Strefa Aktywności Gospodarczej w Andrychowie	1	0,87%
2	Chełmiec	Podstrefa Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej	1	0,87%
3	Chrzanów	Chrzanowska Strefa Inwestycyjna	2	1,74%
4	Czorsztyn	Podstrefa Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej	1	0,87%
5	Dobczyce	Strefa Przemysłowa Zielonych Dobczyc	9	7,82%
6	Klucze	Podstrefa Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej	1	0,87%
7	Myślenice	Myślenicka Strefa Inwestycyjna w Jaworniku Strefa Przemysłowa "Dolne Przedmieście"	3	2,61%

Lp.	Nazwa gminy	Nazwa strefy	Liczba przedsiębiorstw	Udział w próbie badanych przedsiębiorstw
8	Niepołomice	Niepołomicka Strefa Inwestycyjna	23	20,00%
9	Olkusz	Olkuska Strefa Aktywności Gospodarczej	1	0,87%
10	Skała	Strefa Aktywności Gospodarczej w Skale	3	2,61%
11	Skawina	Strefa Aktywności Gospodarczej w Skawinie	34	29,56%
12	Szczurowa	Strefa Aktywności Gospodarczej w Szczurowej	1	0,87%
13	Trzebinia	Strefa Aktywności Gospodarczej w Trzebini przy węźle autostrady A4	5	4,35%
14	Wieliczka	Wielicka Strefa Aktywności Gospodarczej	8	6,96%
15	Wojnicz	Zielony Park Przemysłowy w Wojniczu	1	0,87%
16	Wolbrom	Strefa Aktywności Gospodarczej w Wolbromiu	2	1,74%
17	Zabierzów	Podstrefa Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej	4	3,48%
18	Zator	Zatorska Strefa Aktywności Gospodarczej	15	13,04%
OGÓŁEM:			**115**	**100,00%**

Tabela 50. Zestawienie ilościowe badanych podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Prawie jedną trzecią badanych (29,6%) stanowiły przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze strefy aktywności gospodarczej w gminie Skawina. Mniej liczną zbiorowość tworzyły podmioty gospodarcze mające swoją siedzibę w Niepołomickiej Strefie Inwestycyjnej (20% ogółu badanych) oraz Zatorskiej Strefie Aktywności Gospodarczej (13% ogółu badanych). Przedsiębiorstwa funkcjonujące w ramach mechanizmu podstref specjalnych stref ekonomicznych stanowiły niespełna 10% badanych. Mniej liczną grupę podmiotów gospodarczych biorących udział w badaniu reprezentowała Strefa Przemysłowa Zielonych Dobczyc – 9 przedsiębiorstw oraz Wielicka Strefa Aktywności Gospodarczej – odpowiednio 8 przedsiębiorstw. Najmniej podmiotów objętych badaniami zlokalizowanych było na obszarze stref położonych w gminach: Trzebinia, Skała, Myślenice, Andrychów, Olkusz, Szczurowa oraz Wojnicz. Na rys. 43 przedstawiono procentowy rozkład badanych podmiotów według całkowitej długości funkcjonowania na rynku.

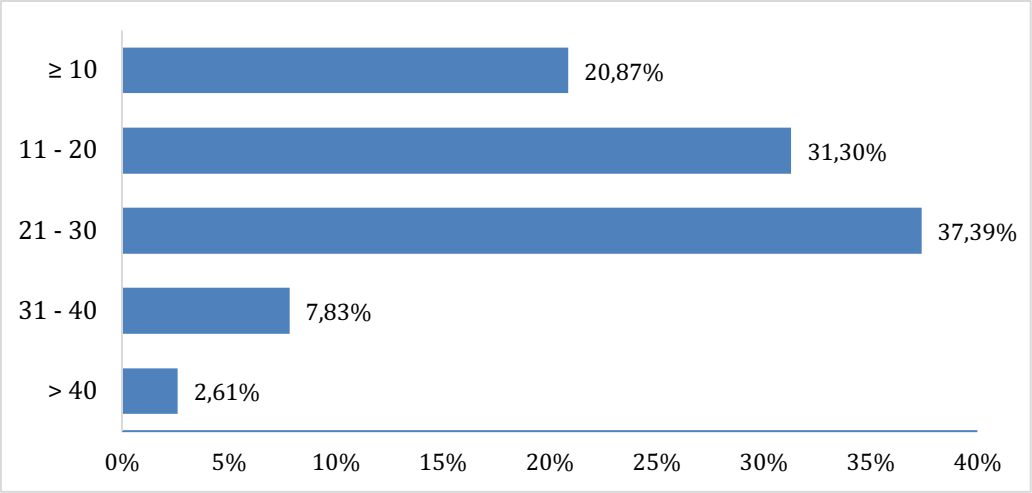

Rys. 43. Procentowy rozkład przedsiębiorstw według całkowitej długości funkcjonowania na rynku
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

W badanej próbie znalazły się podmioty gospodarcze cechujące się zróżnicowanym okresem funkcjonowania na rynku. Wahał się on w przedziale od 2 do 47 lat, wynosząc średnio dla badanych przedsiębiorstw 18,45 lat. Najliczniejszą grupę stanowiły przedsiębiorstwa o stażu funkcjonowania powyżej 20 do 30 lat (37,4%), następnie działające powyżej 10 do 20 lat (31,3%) oraz poniżej 10 lat (20,9%). Najmniej liczną grupę stanowiły podmioty o stażu funkcjonowania powyżej 30 do 40 lat – odpowiednio 7,8% ogółu badanych przedsiębiorstw oraz powyżej 40 lat (2,61% ogółu badanych podmiotów). Analogiczna sytuacja wystąpiła w przypadku stażu funkcjonowania danego przedsiębiorstwa na obszarze danej strefy aktywności gospodarczej. W powyższym zakresie również występuje istotne zróżnicowanie. Zestawienie przedsiębiorstw objętych badaniem według stażu funkcjonowania na obszarze stref aktywności gospodarczej przedstawiono w tabeli 51.

Lp.	Staż funkcjonowania przedsiębiorstwa w strefie	Liczba przedsiębiorstw	Odsetek przedsiębiorstw według stażu funkcjonowania na obszarze strefy
1	do 1 roku	3	2,61%
2	2-3 lata	1	0,87%
3	4-5 lat	17	14,77%
4	6-10 lat	32	27,83%
5	powyżej 10 lat	56	48,70%
6	brak odpowiedzi	6	5,22%
OGÓŁEM:		**115**	**100,00%**

Tabela 51. Struktura badanych przedsiębiorstw według stażu funkcjonowania na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Najliczniejszą grupę reprezentowały podmioty o stażu funkcjonowania na obszarze SAG wynoszącym powyżej 10 lat (48,7% ogółu badanych przedsiębiorstw). Następne w kolejności były podmioty gospodarcze działające powyżej 5 do 10 lat (27,8% ogółu badanych przedsiębiorstw) oraz powyżej 4 do 5 lat (14,8% ogółu badanych przedsiębiorstw). Najmniej liczną grupę stanowiły przedsiębiorstwa ze stażem funkcjonowania do 1 roku oraz powyżej 1 do 3 lat – odpowiednio 2,61% i 0,9% ogółu badanych podmiotów gospodarczych. W tabeli 52 zaprezentowano strukturę badanych przedsiębiorstw według formy prawnej prowadzonej działalności gospodarczej.

Lp.	Forma prawna prowadzonej działalności gospodarczej	Liczba przedsiębiorstw	Odsetek przedsiębiorstw według formy prawnej prowadzonej działalności gospodarczej
1	Jednoosobowa działalność gospodarcza	4	3,48%
2	Spółka cywilna	5	4,35%
3	Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	86	74,78%
4	Spółka akcyjna	15	13,04%
5	Spółka jawna	3	2,61%
6	Spółka partnerska	0	0,00%
7	Spółka komandytowa	1	0,87%
8	Spółka komandytowo-akcyjna	1	0,87%
OGÓŁEM:		**115**	**100,00%**

Tabela 52. Struktura badanych podmiotów gospodarczych według formy prawnej prowadzonej działalności gospodarczej
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Przeważającą większość badanych podmiotów stanowiły przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialności. Podmioty te stanowiły 74,8% ogółu badanych. Pozostałe przedsiębiorstwa prowadzone były w formie spółki akcyjnej (13%) oraz cywilnej (4,4%). 3,5% ogółu badanych podmiotów stanowiły przedsiębiorstwa będące jednoosobową działalnością gospodarczą. Najmniej liczną grupę tworzyły przedsiębiorstwa prowadzące działalność w formie spółki jawnej, komandytowej i komandytowo-akcyjnej. Ich procentowy rozkład kształtował się odpowiednio na poziomie 2,6% oraz 0,9% ogółu badanych podmiotów.

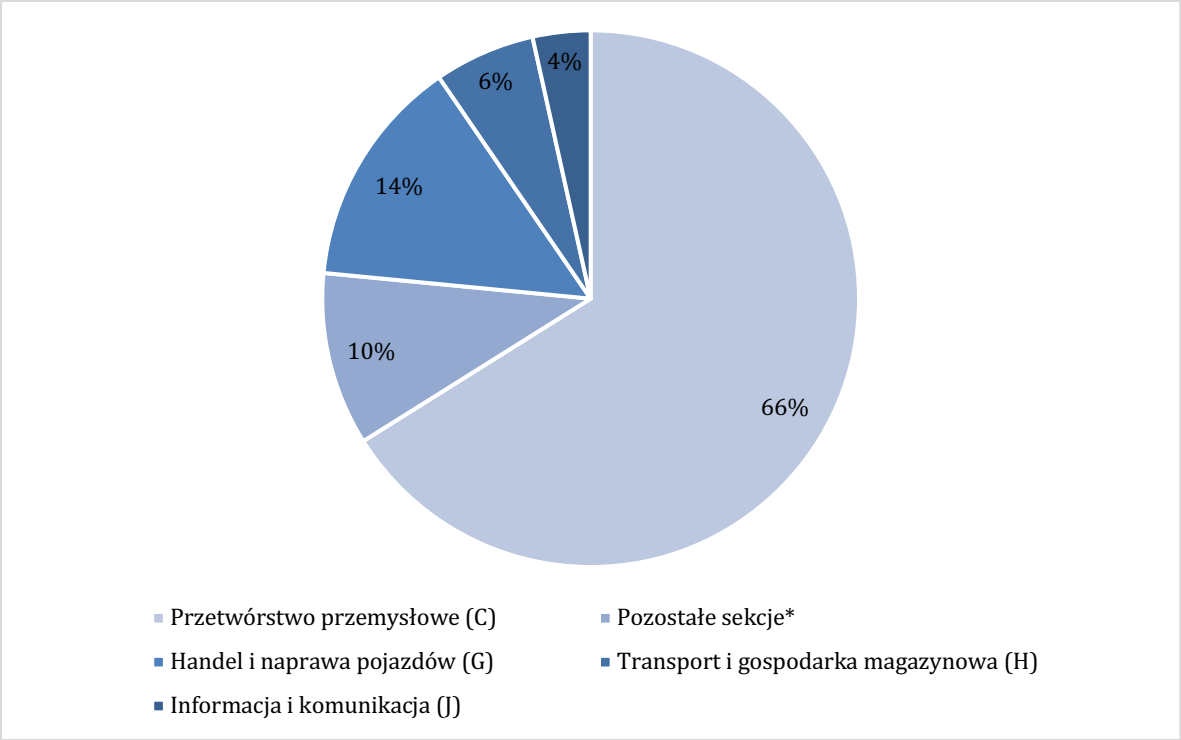

**Pozostałe sekcje obejmują: D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana rekultywacją; F – Budownictwo; I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości; M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją.*

Rys. 44. Struktura badanej próby przedsiębiorstw według sekcji PKD 2007
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Badana populacja przedsiębiorstw była zróżnicowana pod względem branżowym. Poszczególne podmioty gospodarcze objęte analizą należały do 13 spośród 21 sekcji PKD. Najliczniej reprezentowane były sekcje: C – Przetwórstwo przemysłowe (66,1% ogółu badanych przedsiębiorstw), G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle (13,9% ogółu badanych przedsiębiorstw) H – Transport i gospodarka magazynowa (odpowiednio 6,1% ogółu badanych przedsiębiorstw). Klasyfikując przedsiębiorstwa według wiodącego kodu PKD 67,9% z nich zaliczyć należy do sektora przedsiębiorstw przemysłowych (z sekcji C, D, E), 30,4% do sektora usługowego (należących do sekcji G-R), z kolei pozostałe 1,7% do sektora budownictwa (sekcja F). Wśród 115 przedsiębiorstw objętych badaniem, funkcjonujących na obszarze stref aktywności gospodarczej 1/3 stanowiły duże podmioty gospodarcze zatrudniające 250 pracowników lub więcej (n=41). Blisko 27% badanych reprezentowały średnie przedsiębiorstwa zatrudniające

50-249 pracowników. Kolejne 20,8% stanowiły przedsiębiorstwa średnie. W badanej próbie znalazło się niespełna 7% mikroprzedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 10 pracowników. Na rys. 45 zaprezentowano procentowy rozkład przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego

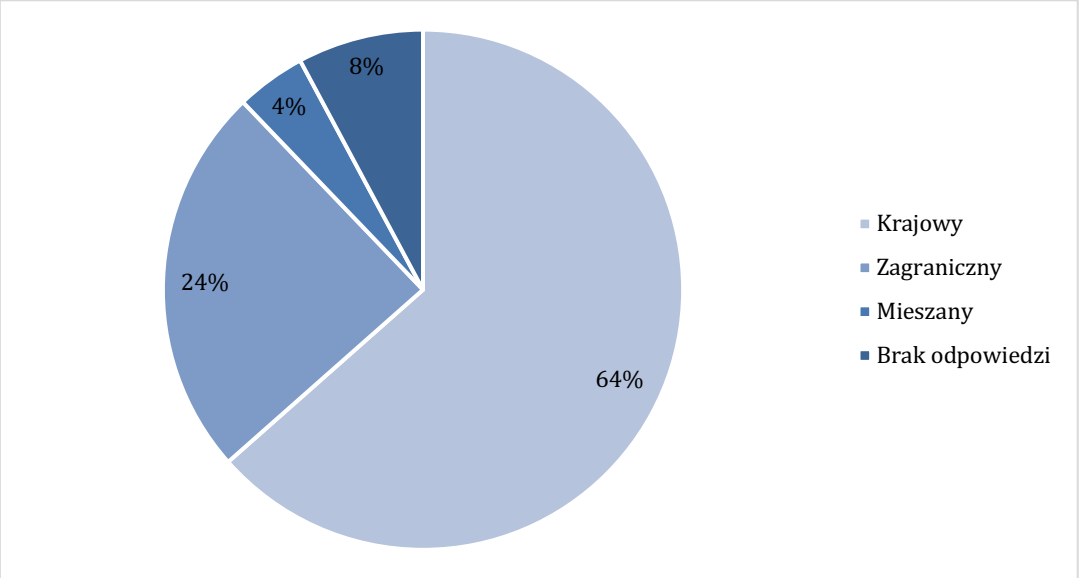

Rys. 45. Procentowy rozkład przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Biorąc pod uwagę pochodzenie kapitału, w próbie przeważają przedsiębiorstwa z kapitałem krajowym, są to odpowiednio 73 podmioty stanowiące 63,5% badanych. Grupa podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego liczyła ogółem 28 jednostki, co stanowi 24,4% badanych podmiotów. Z kolei 4,3% stanowią spółki z kapitałem mieszanym. W tabeli 53 przedstawiono strukturę badanych podmiotów gospodarczych według kraju pochodzenia dominującego kapitału zagranicznego[470].

Lp.	Kraj pochodzenia dominującego kapitału zagranicznego	Liczba przedsiębiorstw	Odsetek przedsiębiorstw według kraju pochodzenia dominującego kapitału zagranicznego
1	Austria	2	1,74%
2	Cypr	1	0,87%
3	Dania	1	0,87%
4	Francja	6	5,22%
5	Holandia	4	3,48%
6	Holandia/USA	1	0,87%
7	Hong-Kong	1	0,87%

[470] Pod pojęciem dominujący kapitał zagraniczny przyjęto najwyższy procentowy udział kapitału wniesionego do jednostki w postaci środków finansowych, rzeczowych aktywów trwałych lub wartości niematerialnych i prawnych przez jednostkę zagraniczną w przypadku kapitału zagranicznego pochodzącego z różnych krajów.

Lp.	Kraj pochodzenia dominującego kapitału zagranicznego	Liczba przedsiębiorstw	Odsetek przedsiębiorstw według kraju pochodzenia dominującego kapitału zagranicznego
8	Indie	1	0,87%
9	Japonia	1	0,87%
10	Luksemburg	1	0,87%
11	Niemcy	7	6,09%
12	Norwegia	1	0,87%
13	Portugalia	1	0,87%
14	Szwajcaria	1	0,87%
15	Szwecja	1	0,87%
16	Szwecja, Finlandia	1	0,87%
17	USA	1	0,87%
18	Wielka Brytania	1	0,87%
19	Kapitał krajowy	73	63,47%
20	Brak odpowiedzi	9	7,82%
OGÓŁEM:		**115**	**100,00%**

Tabela 53. Struktura badanych podmiotów gospodarczych według kraju pochodzenia dominującego kapitału zagranicznego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Głównym krajem pochodzenia kapitału zagranicznego są Niemcy (6% badanych przedsiębiorstw), kolejne w strukturze geograficznej zainwestowanego kapitału są: Francja (5,2% ogółu badanych podmiotów), Holandia (3,5% ogółu badanych podmiotów) oraz Austria (1,7% ogółu badanych podmiotów). Dominujący kapitał zagraniczny pochodzący z Cypru, Danii, USA, Hong-Kongu, Indii, Japonii, Luksemburgu, Norwegii, Portugalii, Szwajcarii, Szwecji, Finlandii, Wielkiej Brytanii posiadało jedynie po 0,9% ogółu badanych przedsiębiorstw. Co istotne, w większości przypadków brak jest dominującego kapitału zagranicznego. 63,5% ogółu badanych podmiotów stanowią przedsiębiorstwa z kapitałem krajowym.

Drugą populację objętą badaniem ankietowym stanowili przedstawiciele wszystkich gmin miejsko-wiejskich oraz wiejskich województwa małopolskiego, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej. Badaniami ankietowymi objęto łącznie reprezentantów 33 jednostek samorządu terytorialnego[471]. Respondentami byli przedstawiciele urzędów miast i gmin, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej

[471] Z dalszej analizy wyłączono strefę aktywności gospodarczej zlokalizowaną na obszarze gminy Książ Wielki. Strefa zarządzana przez KPT, utworzona w 2009 r., usunięta z granic SSE w 2013 r. Obecnie strefa planowana do utworzenia.

oraz mający wiedzę na temat badanego zjawiska. Wszystkie osoby, które udzielały odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu ankietowym były osobami podejmującymi decyzje związane z SAG lub mającymi wpływ na te decyzje, tj. burmistrzowie / wójtowie, sekretarze poszczególnych gmin, dyrektorzy / kierownicy referatów inwestycji i gospodarki komunalnej oraz podinspektorzy / specjaliści z działów bezpośrednio zaangażowanych w proces tworzenia i/lub zarządzania SAG. W tabeli 54 przedstawiono rozkład poszczególnych gmin województwa małopolskiego, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej.

Lp.	Nazwa gminy	Nazwa powiatu	Liczba SAG funkcjonujących na obszarze danej gminy	Udział w próbie badanych gmin
1	Andrychów	wadowicki	1	2,44%
2	Babice	chrzanowski	1	2,44%
3	Bobowa	gorlicki	1	2,44%
4	Bochnia	bocheński	1	2,44%
5	Chełmek	oświęcimski	1	2,44%
6	Chełmiec	nowosądecki	1	2,44%
7	Chrzanów	chrzanowski	1	2,44%
8	Czorsztyn	nowotarski	1	2,44%
9	Dąbrowa Tarnowska	dąbrowski	1	2,44%
10	Dobczyce	myślenicki	1	2,44%
11	Drwinia	bocheński	1	2,44%
12	Gdów	wielicki	1	2,44%
13	Klucze	olkuski	1	2,44%
14	Koszyce	proszowicki	1	2,44%
15	Krzeszowice	krakowski	1	2,44%
16	Myślenice	myślenicki	2	4,88%
17	Niepołomice	wielicki	3	7,31%
18	Nowe Brzesko	proszowicki	1	2,44%
19	Olkusz	olkuski	1	2,44%
20	Skała	krakowski	1	2,44%
21	Skawina	krakowski	3	7,31%
22	Słomniki	krakowski	1	2,44%
23	Stary Sącz	nowosądecki	1	2,44%
24	Szczurowa	brzeski	1	2,44%
25	Trzebinia	chrzanowski	3	7,31%
26	Tuchów	tarnowski	1	2,44%
27	Wadowice	wadowicki	1	2,44%

Lp.	Nazwa gminy	Nazwa powiatu	Liczba SAG funkcjonujących na obszarze danej gminy	Udział w próbie badanych gmin
28	Wieliczka	wielicki	2	4,88%
29	Wojnicz	tarnowski	1	2,44%
30	Wolbrom	olkuski	1	2,44%
31	Zabierzów	krakowski	1	2,44%
32	Zakliczyn	tarnowski	1	2,44%
33	Zator	oświęcimski	1	2,44%
OGÓŁEM:			**41**	**100,00%**

Tabela 54. Struktura analizowanych stref aktywności gospodarczej według gmin zgodnie ze stanem na koniec 2021 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

W Małopolsce funkcjonują 41 strefy aktywności gospodarczej zlokalizowane w 15 powiatach oraz na obszarze 24 gmin miejsko-wiejskich i 9 wiejskich województwa. Punktem wyjścia do identyfikacji terenów inwestycyjnych na obszarze gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego są przede wszystkim zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Powyższe potwierdziło 90% ogółu ankietowanych wskazując na fakt obowiązywania dla większości zidentyfikowanych w regionie terenów inwestycyjnych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Istnienie MPZP dla danego terenu umożliwia szybszą realizację inwestycji oraz niekiedy stanowi kluczowe kryterium brane pod uwagę przez potencjalnych inwestorów. Tereny przeznaczone pod strefy aktywności gospodarczej zazwyczaj sklasyfikowane są jako grunty o przeznaczeniu przemysłowym, produkcyjnym lub usługowym. Przeważająca większość gmin – 84,8% ogółu badanych, posiada na swoim obszarze jedną strefę aktywności gospodarczej. Wyjątek stanowią gminy Myślenice, Wieliczka (6,1% ogółu badanych gmin), na obszarze których zlokalizowane są dwie SAG oraz gminy Niepołomice, Skawina, Trzebinia (9,1% ogółu badanych gmin) z trzema zorganizowanymi terenami inwestycyjnymi. Z odpowiedzi ankietowanych przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego wynika, że planowane jest utworzenie kolejnych 10 nowych stref aktywności gospodarczej. Co istotne gminy, które nie planują utworzenia nowych lub rozbudowy istniejących SAG, wskazują na brak wolnych terenów przeznaczonych pod inwestycje dla potencjalnych inwestorów. W tabeli 55 przedstawiono strukturę badanych SAG według formy własności gruntów.

Lp.	Forma własności	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Własność gminy	33	17,27	29,66	4,48	0	100	0	13,11
2	Własność osób fizycznych	33	0,34	1,15	0	0	5	0	0
3	Własność podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w strefie	33	67,06	39,29	92,6	0	100	41,61	100
4	Inne	33	3,21	10,82	0	0	53,91	0	0

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 55. Struktura badanych stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych na obszarze gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego według formy własności gruntu

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Obszary możliwe do zagospodarowania są najczęściej własnością podmiotów prywatnych. Procentowy udział gruntów stanowiących własność przedsiębiorstw prowadzących działalność w strefie w całkowitej powierzchni SAG wyniósł średnio 67%[472]. Powyższe świadczy o skuteczności włączania do SAG obszarów innych niż publiczne. Z kolei udział gruntów będących własnością badanych gmin w całkowitej powierzchni SAG kształtował się na średnim poziomie 17%. Problemem w poszczególnych jednostkach terytorialnych pozostaje jednak brak dużych terenów inwestycyjnych, możliwych do szybkiej sprzedaży inwestorowi. Przedmiotowy fakt wynika przede wszystkim z niewielkiej ilości gruntów znajdujących się we władaniu jednostek terytorialnych oraz nieuregulowanych stanów prawnych poszczególnych nieruchomości. Znikomy odsetek gruntów należących do SAG jest we władaniu osób fizycznych. Działalność gospodarcza prowadzona przez przedsiębiorstwa na obszarze danej SAG powinna uwzględniać jej obecne lub przyszłe zagospodarowanie. Wysoki poziom aktywności gospodarczej w danej strefie determinuje jej rozwój oraz przejawia się w szeregu korzyści wynikających z funkcjonowania na jej obszarze znacznej liczby podmiotów gospodarczych. W tabeli 56 przedstawiono dane dotyczące powierzchni oraz stopnia zagospodarowania badanych stref. Przyjęto założenie, iż kategoria gruntów zagospodarowanych uwzględnia powierzchnię zajętą przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą na obszarze poszczególnych stref, z kolei grunty niezagospodarowane stanowią obszary, które mogą być oferowane podmiotom gospodarczym zainteresowanym ich nabyciem. Całkowita powierzchnia dodatkowo obejmuje powierzchnię przeznaczoną pod zabudowaną infrastrukturę techniczną występującą na obszarze danej SAG.

[472] W przypadku Koszyckiej Strefy Aktywności Gospodarczej działki objęte strefą stanowią w całości własność podmiotów prywatnych, z kolei infrastruktura techniczna stanowi własność gminy.

Lp.	Powierzchnia (ha)	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Powierzchnia całkowita	33	66,6	112,87	25,78	1,73	542	11,3	70
2	Powierzchnia zagospodarowana	33	37,19	62,01	9,67	0	283	3,08	58,7
3	Powierzchnia wolna do zagospodarowania	33	18,84	47,09	5,69	0	259	0	15,34

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 56. Zestawienie powierzchni oraz stopnia zagospodarowania terenów wchodzących w skład badanych stref aktywności gospodarczej w regionie według stanu na koniec 2021 r. *Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.*

Istotnym wnioskiem płynącym z analizy badanych stref aktywności gospodarczej jest fakt występowania dużego zróżnicowania w zakresie powierzchni zorganizowanych terenów inwestycyjnych w poszczególnych gminach. Średnia powierzchnia całkowita badanych SAG wyniosła 66,6 ha (odchylenie standardowe SD=112,87) oraz wahała się w analizowanym okresie w przedziale od 1,73 ha do 542 ha. Najmniejszy obszar oferowany przedsiębiorstwom w ramach SAG to 1 ha, z kolei największy wynosi 20 ha. W jedenastu strefach aktywności gospodarczej grunty przeznaczone dla potencjalnych inwestorów nie zostały zagospodarowane. W SAG zlokalizowanych w gminach Krzeszowice oraz Bochnia nie funkcjonują żadne podmioty gospodarcze, z kolei grunty zlokalizowane na obszarze pozostałych nieaktywnych SAG zostały zakupione przez przedsiębiorstwa, które w analizowanym okresie nie rozpoczęły jeszcze prowadzenia działalności gospodarczej. Pozostałe strefy zostały w całości lub części zagospodarowane przez przedsiębiorstwa. Na koniec 2021 r. stopień zagospodarowania poszczególnych SAG wyniósł 66%. Znaczące zróżnicowanie występuje również pod względem wyposażenia stref aktywności gospodarczej w infrastrukturę techniczną. W tabeli 57 zaprezentowano odpowiedzi respondentów w powyższym zakresie.

Lp.	Infrastruktura techniczna dostępna na obszarze poszczególnych SAG	Liczba gmin	Odsetek badanych gmin*
1	Infrastruktura drogowa – drogi wewnętrzne	31	93,94%
2	Infrastruktura drogowa – drogi zewnętrzne	30	90,91%
3	Sieć kanalizacji deszczowej/sanitarnej	32	96,97%
4	Sieć wodociągowa	32	96,97%
5	Infrastruktura telekomunikacyjna	16	48,48%
6	Sieć elektroenergetyczna	33	100,00%
7	Sieć ciepłownicza	4	12,12%
8	Sieć gazowa	14	42,42%
9	Inne	0	0,00%

**Odsetek wskazań nie sumuje się do 100%, gdyż było to pytanie wielokrotnego wyboru, tym samym respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.*

Tabela 57. Infrastruktura techniczna dostępna na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych w wybranych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Gminy posiadające dobrze rozwiniętą oraz zapewniającą wysoką przepustowość sieć infrastruktury technicznej, stanowią szczególnie korzystne miejsca do lokalizacji inwestycji przez inwestorów. Wyposażone w podstawową infrastrukturę techniczną obszary przyjmują przedsiębiorstwa na różnym etapie rozwoju, w tym duże przedsiębiorstwa oraz podmioty z udziałem kapitału zagranicznego. Prawie wszystkie strefy aktywności gospodarczej wyposażone są w infrastrukturę drogową, kanalizacyjną, wodociągową, elektroenergetyczną oraz telekomunikacyjną, opcjonalnie z drogami wewnętrznymi, bocznicą kolejową, oświetleniem, przyłączami gazowymi. Według wskazań gmin 100% przebadanych SAG wyposażona jest w sieć energetyczną. Ponad 90% ankietowanych wskazało na dostęp poszczególnych stref do sieci kanalizacyjnej sanitarnej/deszczowej, wodociągowej oraz infrastruktury drogowej. Nieco mniej wskazań przypadło w zakresie infrastruktury teletechnicznej (48,5% ogółu badanych) oraz sieci gazowej (42,4% ogółu badanych). Jedynie cztery gminy zadeklarowały dostęp poszczególnych stref do sieci ciepłowniczej (12,2% ogółu badanych). Należy jednak wskazać, iż w przypadku infrastruktury teletechnicznej oraz gazowej są one własnością prywatnych gestorów sieci, dlatego odsetek wskazań poszczególnych przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego jest niższy niż w przypadku pozostałych mediów. Podkreślenia wymaga fakt, iż również nieaktywne SAG uzbrojone są w podstawową infrastrukturę techniczną. Na rys. 46 przedstawiono kluczowe inwestycje towarzyszące budowie / rozbudowie stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach.

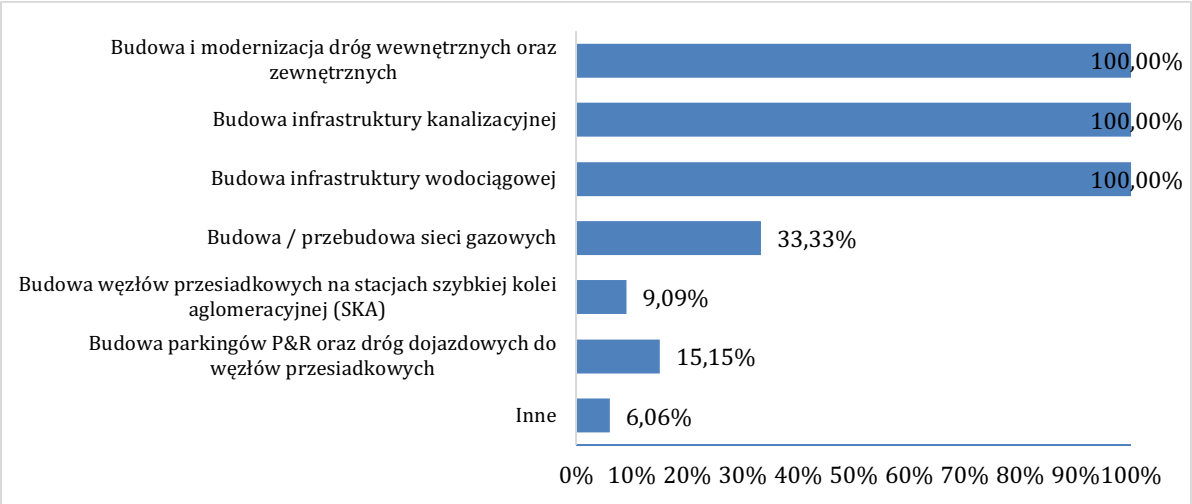

**Odsetek wskazań nie sumuje się do 100%, gdyż było to pytanie wielokrotnego wyboru, tym samym respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.*

Rys. 46. Procentowy rozkład danych dotyczących kluczowych inwestycji towarzyszących budowie / rozbudowie stref aktywności gospodarczej na obszarze danej jednostki terytorialnej
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Jak wynika z powyższych danych kluczowe inwestycje towarzyszące budowie / rozbudowie stref aktywności gospodarczej w danej gminie miały jednostronny charakter. Zdecydowana większość z nich dotyczyła infrastruktury transportowej (m.in. budowa dróg wewnętrznych oraz zewnętrznych), wodociągowej i kanalizacyjnej. Powyższe potwierdziło 100% badanych gmin. Ponad 30% ankietowanych wskazało na budowę oraz przebudowę sieci gazowych. Najmniej wskazań przypadło na budowę parkingów P&R (15,2% ogółu badanych) oraz węzłów przesiadkowych na stacjach szybkiej kolei aglomeracyjnej (9,1% ogółu badanych). W kategorii inne inwestycje towarzyszące budowie / rozbudowie SAG respondenci wskazywali m.in. budowę ścieżek rowerowych, chodników czy bocznic kolejowych. Znikomy odsetek wskazań respondentów przypadł także na inwestycje związane tworzeniem infrastruktury telekomunikacyjnej, będącej podstawą funkcjonowania każdego przedsiębiorstwa. Powyższe wynika z faktu prowadzenia inwestycji w powyższym zakresie przez prywatnych gestorów sieci, będących jednocześnie właścicielami oraz zarządcami infrastruktury teletechnicznej.

Poszczególne strefy aktywności gospodarcze różnią się od siebie w zależności od podmiotu zarządzającego daną SAG. W tabeli 58 przedstawiono strukturę badanych stref aktywności gospodarczej według podmiotu zarządzającego. W możliwych formach odpowiedzi uwzględniono: spółkę gminną, spółkę zewnętrzną oraz osoby zatrudnione w urzędzie gminy, zajmujące się obsługą danej strefy aktywności gospodarczej.

Lp.	Podmioty zarządzające strefą	Liczba badanych gmin	Odsetek badanych gmin
1	Spółka gminna	0	0,00%
2	Spółka zewnętrzna	21	63,64%
3	Osoby zatrudnione w strukturach urzędu, odpowiedzialne za zarządzane daną SAG	12	36,36%
	OGÓŁEM:	33	100,00%

Tabela 58. Struktura badanych stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych na obszarach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego według podmiotu zarządzającego daną SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Według wskazań ankietowanych blisko 64% ogółu badanych SAG zarządzana jest przez spółkę zewnętrzną. Powyższe wynika z faktu, iż część badanych SAG stanowi jednocześnie podstrefy specjalnych stref ekonomicznych oraz w zależności od przynależności do danej strefy

zarządzana jest przez Krakowski Park Technologiczny lub Katowicką SSE. Ponad 36% ogółu badanych stref aktywności gospodarczej obsługiwana jest przez oddelegowane do tego celu osoby zatrudnione w strukturach urzędów gmin. Według wskazań respondentów w żadnej z ankietowanych gmin nie powołano odrębnej spółki gminnej do zarządzania SAG.

Niezwykle istotnym aspektem w procesie budowy / rozbudowy stref aktywności gospodarczej jest sposób ich finansowania. Bardzo często decyzja o podjęciu lub zaniechaniu realizacji danej przedsięwzięcia uzależniona jest w dużej mierze od posiadanych środków finansowych lub dostępu do źródeł zewnętrznych. Powyższe wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych m.in. na budowę lub modernizację istniejącej infrastruktury technicznej, zakup nieruchomości. W tabeli 59 przedstawiono łączne nakłady oraz źródła finansowania poszczególnych SAG.

Lp.	Nakłady na budowę / rozbudowę SAG w gminie (w tys. zł.)	Liczba gmin*	Odsetek gmin objętych badaniem
1	≤ 10000	16	48,48%
2	10010 - 20000	2	6,06%
3	20010 - 30000	2	6,06%
4	30010 - 40000	1	3,03%
5	40010 - 50000	1	3,03%
6	50010 - 60000	0	0,00%
7	> 60000	1	3,03%
8	Brak odpowiedzi	10	30,30%
	OGÓŁEM:	33	100,00%

**Analizę przeprowadzono na podstawie 23 poprawnie wypełnionych kwestionariuszy ankietowych przez przedstawicieli gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej.*

Tabela 59. Nakłady poniesione na budowę / rozbudowę stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych na obszarach badanych gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Łączne nakłady na budowę / rozbudowę stref aktywności gospodarczej w badanych gminach w latach 2007-2021 wyniosły 296 004,94 tys. zł, a średnio w przeliczeniu na jedną gminę 12 869,78 tys. zł (odchylenie standardowe SD = 16 314,33), przy czym wahały się one w analizowanym okresie od 1 199,2 do 66 930,1 tys. zł. Z analizy uzyskanych wyników płynie wniosek, iż najczęściej wykorzystywanym źródłem finansowania budowy / rozbudowy stref aktywności gospodarczej były środki własne, z których korzystało 100,0% badanych przedsiębiorstw. Co więcej, środki własne były uzupełniane środkami pochodzącymi ze źródeł

zewnętrznych. Najczęstszym źródłem finansowania, z którego skorzystało 95,65% ankietowanych, były środki pochodzące z funduszy Unii Europejskiej (m.in. Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 oraz Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020). Deklarowanym źródłem finansowania były również środki krajowe – budżet państwa, z którego skorzystało 8,70% ogółu badanych gmin.

6.3. Oddziaływanie badanych przedsiębiorstw na rozwój lokalny

Uzyskane w trakcie badań ankietowych dane pozwalają na dokonanie analizy oraz oceny oddziaływania badanych podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. Jak zaznaczono w podrozdziale metodycznym (6.1.) wyniki zaprezentowane w tej części pracy posłużyły do weryfikacji trzech postawionych we wprowadzeniu do rozprawy hipotez badawczych – H3, H4 oraz H5. Powyższe hipotezy zostały poddane weryfikacji dwutorowo. W niniejszym podrozdziale hipotezy testowano w oparciu o wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród przedstawicieli podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej.

Podmioty gospodarcze objęte badaniem poproszono o wskazanie w jaki sposób prowadzona przez nie działalność na obszarze poszczególnych SAG wpływa na rozwój lokalny gmin w wymiarze gospodarczym, społecznym, ekologicznym, infratechnicznym i przestrzennym. Poniżej przedstawiono wyniki analizy odpowiedzi dotyczących oddziaływania badanych przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze SAG na rozwój lokalny poszczególnych gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. Występowanie oddziaływań oceniano w skali od 1 (zdecydowanie nie występuje) do 5 (zdecydowanie występuje).

Lp.	Oddziaływanie przedsiębiorstw zlokalizowanych w SAG na rozwój lokalny w wymiarze gospodarczym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Tworzenie nowych miejsc pracy	115	4,91	0,28	5	4	5	5	5
2	Dywersyfikacja i zwiększenie nowoczesności gospodarki gminy	115	4,91	0,28	5	4	5	5	5
3	Dochody dla gmin z tytułu podatków	115	4,91	0,28	5	4	5	5	5
4	Wzrost innowacyjności podmiotów na terenie strefy	115	3,97	1,21	5	2	5	3	5
5	Napływ kapitału zagranicznego	115	2,15	1,82	1	1	5	1	5
6	Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy	115	5,00	0,00	5	5	5	5	5
7	Stworzenie sieci współpracy z instytucjami B+R i/lub uczelniami wyższymi	115	4,35	0,83	5	3	5	4	5
8	Stworzenie mieszkańcom możliwości zwiększenia dochodów	115	3,50	0,50	4	3	4	3	4
9	Rozwój otoczenia instytucjonalnego biznesu	115	3,68	0,66	4	3	5	3	4
10	Ponoszenie przez przedsiębiorstwa nakładów inwestycyjnych	115	4,91	0,28	5	4	5	5	5
11	Ożywienie gospodarcze okolicy strefy	115	3,50	0,5	4	3	4	3	4

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 60. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze gospodarczym
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Analizując cząstkowe wyniki badań ankietowych zawarte w tabeli 61 należy wskazać, iż respondenci jako zdecydowanie najczęściej występujące oddziaływania prowadzonej przez siebie działalności na rozwój lokalny w wymiarze gospodarczym wskazali odpowiednio: wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy (średnia ocena występowania = 5,00), tworzenie nowych miejsc pracy (średnia ocena występowania = 4,91), dywersyfikację i zwiększenie nowoczesności gospodarki gminy (średnia ocena występowania = 4,91), dostarczanie dochodów dla gmin z tytułu podatków (średnia ocena występowania = 4,91) oraz ponoszenie przez przedsiębiorstwa nakładów inwestycyjnych (średnia ocena występowania = 4,91). Podkreślenia wymaga fakt, iż z perspektywy przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze poszczególnych SAG stworzenie atrakcyjnych warunków do prowadzenia działalności stanowi kluczowy czynnik decydujący o lokalizacji przedsiębiorstwa w danej gminie. Odpowiednio przygotowane tereny inwestycyjne w znaczeniu planistycznym, infrastrukturalnym i prawnym, umożliwiają przedsiębiorcom szybkie przystąpienie do realizacji inwestycji oraz częściowe obniżenie jej kosztów. Powyższe kształtuje warunki, które jednoznacznie należy traktować, jako bezpośrednią zachętę, mającą skutkować wzrostem atrakcyjności inwestycyjnej danego terenu, co w efekcie może przyczynić się do wyższego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru. Równie ważnym zjawiskiem z perspektywy działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej są tworzone nowe miejsca pracy. Struktura zatrudnienia w przedsiębiorstwach strefowych niewątpliwie oddziałuje pozytywnie na zmniejszenie bezrobocia w gminie oraz w dłuższym horyzoncie czasowym może przyczynić się do dywersyfikacji lokalnego rynku pracy. Na szczególną uwagę zasługuje również fakt, iż przedsiębiorstwa prowadzące działalność na obszarze SAG działają głównie w branżach zaliczanych do sektora niskiej oraz średnio-niskiej techniki lub usług mniej wiedzochłonnych, w których nacisk na wdrażanie nowych rozwiązań technologicznych oraz innowacji jest mniejszy niż w przypadku podmiotów zaliczanych do branż wysokiej techniki lub opartych na wiedzy. Szanse na zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze poszczególnych SAG może stanowić tworzenie krótkich łańcuchów dostaw, lokalnych systemów produkcji oraz rozwój nowoczesnych technologii, które będą wykorzystywane w sektorach tradycyjnych. Za oddziaływania nieco

rzadziej występujące, jednak również dość istotne zostały uznane: stworzenie mieszkańcom możliwości zwiększenia dochodów (średnia ocena występowania = 3,50) oraz ożywienie gospodarcze okolicy strefy (średnia ocena występowania = 3,50). Zjawiskiem o występowaniu marginalnym uznano z kolei napływ kapitału zagranicznego (średnia ocena występowania = 2,15). Powyższe może świadczyć o znikomym znaczeniu oferowanych zachęt inwestycyjnych w procesie podejmowania decyzji o lokalizacji przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego. Co więcej, uwzględniając zaprezentowane wyniki badań zaobserwowano tworzenie się dwóch kategorii obszarów wiejskich. Jedna z nich to obszary położone w sąsiedztwie dużych miast, które będą w stanie wykorzystać swoje szanse rozwojowe, drugą grupę tworzą obszary zmarginalizowane, cechujące się zjawiskami negatywnymi. Podobnie w przypadku podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na obszarze SAG w poszczególnych gminach. Czynnik ten stanowi szansę przede wszystkim dla przedsiębiorstw, które zdolne są do operowania na międzynarodowych rynkach. Niezwykle ważne w powyższym zakresie jest zatem wsparcie instytucji zlokalizowanych w bezpośrednim otoczeniu przedsiębiorstw, dobrze znających specyfikę danego obszaru. Na rys. 47 przedstawiono odsetek przedsiębiorstw strefowych podejmujących współpracę / kooperację z innymi podmiotami.

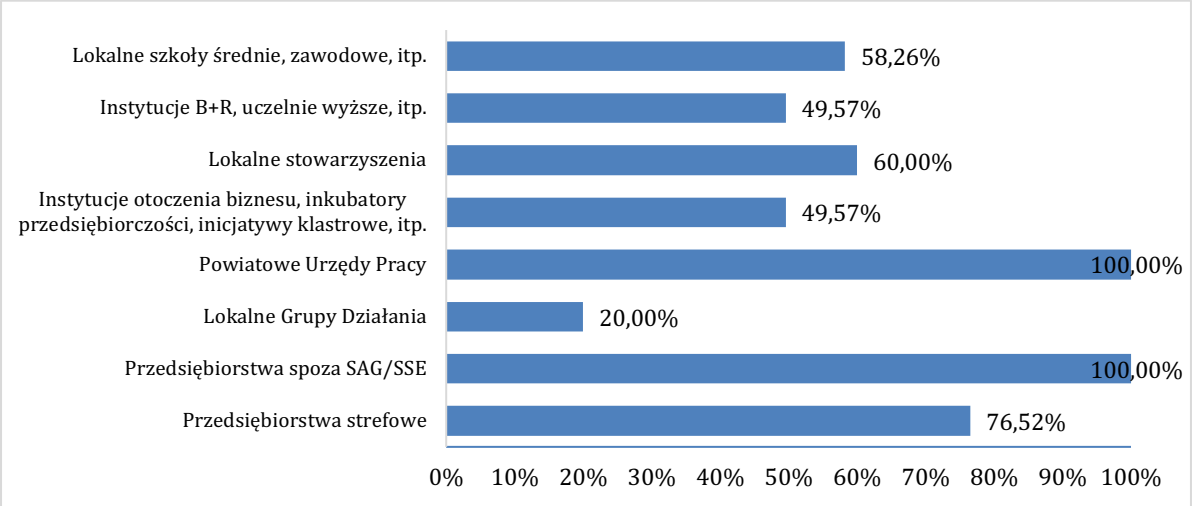

**Odsetek wskazań nie sumuje się do 100%, gdyż było to pytanie wielokrotnego wyboru, tym samym respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.*

Rys. 47. Odsetek przedsiębiorstw podejmujących współpracę / kooperację z innymi podmiotami
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Najczęstszą formą kooperacji przedsiębiorstw prowadzących działalność w ramach stref aktywności gospodarczej jest współpraca z powiatowymi urzędami pracy (100,0% wskazań),

innymi przedsiębiorstwami spoza SAG (100,0% wskazań) oraz przedsiębiorstwami strefowymi (76,5% wskazań). Istotna w opinii badanych podmiotów jest również współpraca z lokalnymi stowarzyszeniami, np. Stowarzyszeniem Metropolia Krakowska. Powyższą formę zadeklarowało 60,0% ogółu ankietowanych przedsiębiorstw. Ponad połowa badanych wskazała na powiązania sieciowe z lokalnymi szkołami zawodowym. Odsetek przedsiębiorstw deklarujących powyższą formę współpracy wyniósł odpowiednio 58,3%. Zakres działania obejmuje dostosowanie oferty edukacyjnej, kursów, szkoleń do zapotrzebowania lokalnych przedsiębiorstw. Przykładem powyższego jest współpraca podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze Niepołomickiej Strefy Inwestycyjnej ze szkołami zawodowymi z obszaru gmin. Zakres kooperacji obejmuje zawodowe kursy kwalifikacyjne oraz utworzenie klas patronackich. Blisko połowa ankietowanych, tj. 49,6% ogółu badanych podmiotów gospodarczych, zadeklarowała współpracę z uczelniami wyższymi oraz instytucjami B+R, IOB, inkubatorami przedsiębiorczości, inicjatywami klastrowymi. Charakter kooperacji w przypadku uczelni wyższych ograniczał się przede wszystkim do realizacji programu praktyk zawodowych. Mniej popularną formą współpracy uznano tworzenie kierunków studiów lub specjalności dedykowanych potrzebom lokalnych przedsiębiorstw. Najmniej liczną grupę stanowiły podmioty gospodarcze podejmujące współpracę z lokalnym grupami działania – odpowiednio 20% ogółu wskazań ankietowanych. Uwzględniając dane wynikające z przeprowadzonej analizy zaobserwowano, iż zakres terytorialny instytucji wsparcia przedsiębiorczości jest w skali całego kraju, w tym także w województwie małopolskim, dość nierównomierny. Na terenach wiejskich działa ich zdecydowanie mniej niż na obszarach miejskich, a znaczna ich część koncentruje się w aglomeracjach i średnich miastach. Powyższy stan rzeczy znajduje również odzwierciedlenie w uzyskanych wynikach badań, które wskazują na fakt współpracy badanych przedsiębiorstw z instytucjami zlokalizowanymi głównie na obszarach miejskich. W kontekście problematyki podejmowanej w pracy należy również zwrócić uwagę na fakt, iż blisko połowa badanych podmiotów gospodarczych deklaruje współpracę z uczelniami wyższymi lub ośrodkami naukowo-badawczymi. Obejmuje ona głównie specjalistyczne doradztwo i współpracę naukową w zakresie prowadzonej przez przedsiębiorstwa działalności, wsparcie w tworzeniu laboratoriów lub realizację specjalistycznych usług związanych z testowaniem i homologacją produktów. Część podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze SAG deklaruje również korzystanie ze wsparcia udzielanego przez inkubatory przedsiębiorczości oraz ośrodki innowacji. Należy zatem wskazać, iż istotną funkcję we wspieraniu podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze stref aktywności gospodarczej pełni transfer wiedzy oraz nowych rozwiązań

z podmiotów otoczenia biznesu. Powyższe wskazuje na duże znaczenie instytucji wsparcia przedsiębiorczości w stymulowaniu rozwoju gminy w wymiarze gospodarczym.

Kolejny obszar badawczy poddany analizie dotyczył aspektu społecznego rozwoju lokalnego. W tabeli 61 zaprezentowano wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze społecznym. Występowanie poszczególnych zjawisk oceniano w skali od 1 (zdecydowanie nie występuje) do 5 (zdecydowanie występuje).

Lp.	Oddziaływanie przedsiębiorstw zlokalizowanych w SAG na rozwój lokalny w wymiarze społecznym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Stworzenie miejsc pracy dla społeczności lokalnej	115	5,00	0,00	5	5	5	5	5
2	Zmniejszenie bezrobocia	114	3,72	0,54	4	3	5	3	4
3	Wzrost liczby ludności w gminie	115	2,63	0,49	3	2	3	2	3
4	Zapewnienie szkoleń na poziomie menadżerskim oraz wysoce specjalistycznym	115	3,90	1,12	4	2	5	4	5
5	Podniesienie kwalifikacji i umiejętności mieszkańców gminy	114	3,71	0,53	4	3	5	3	4
6	Poprawa jakości życia mieszkańców gminy	115	2,32	0,79	3	1	3	2	3
7	Zwiększenie atrakcyjności gminy jako miejsca pracy	115	3,83	0,37	4	3	4	4	4
8	Przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom demograficznym w gminie	115	4,00	0,00	4	4	4	4	4
9	Zwiększenie integracji społecznej w gminie	115	2,80	0,57	3	1	5	2,5	3
10	Sponsorowanie wydarzeń kulturalnych, wspieranie edukacji, organizacji pozarządowych itp.	115	3,31	0,47	3	3	4	3	4
11	Inwestycje w zakresie szkolnictwa zawodowego	114	3,31	0,46	3	3	4	3	4
12	Minimalizacja negatywnych skutków peryferyjności	115	1,77	0,87	1	1	3	1	3

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 61. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze społecznym
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Uwzględniając wymiar społeczny rozwoju lokalnego należy stwierdzić, iż jako zdecydowanie najczęściej występujące oddziaływania zostały zaliczone odpowiednio: stworzenie miejsc pracy dla społeczności lokalnej (średnia ocena występowania = 5,00), przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom demograficznym w gminie (średnia ocena występowania = 4,00), zapewnienie szkoleń na poziomie menadżerskim oraz wysoce specjalistycznym (średnia ocena występowania = 3,90) oraz zwiększenie atrakcyjności gminy jako miejsca pracy (średnia ocena

występowania = 3,83). Jak wskazują powyższe wyniki jako czynnik najczęściej wstępujący w kontekście rozwoju lokalnego gmin w wymiarze społecznym uznano stworzenie miejsc pracy dla społeczności lokalnej. Powyższe potwierdziło 100% badanych podmiotów. Zasoby te pomimo faktu, iż na obszarach wiejskich są często przedstawiane w kontekstach negatywnych, co wynika z niższej jakości kształcenia na tych obszarach, to w województwie małopolskim, podobnie jak w innych regionach kraju, obserwuje się znaczną poprawę wskaźników edukacyjnych ludności wiejskiej. Ponadto na wartości zyskuje tradycja, lokalna wiedza oraz praktyczne doświadczenia, których nośnikiem jest społeczność lokalna. Równie istotny obszar oddziaływań stanowiły działania z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) realizowane przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej. Większość respondentów w powyższym zakresie zadeklarowało sponsoring wydarzeń kulturalnych oraz lokalnych klubów sportowych. W opinii ankietowanych przedsiębiorstw za czynniki nieco rzadziej występujące uznano: zwiększenie integracji społecznej w gminie (średnia ocena występowania = 2,80), wzrost liczby ludności w gminie (średnia ocena występowania = 2,63), poprawę jakości życia mieszkańców gminy (średnia ocena występowania = 2,32) oraz minimalizację negatywnych skutków peryferyjności (średnia ocena występowania = 1,77). Uwzględniając zaprezentowane wyniki badań uznać można, iż rozwój społeczeństwa informacyjnego oraz gospodarki opartej na wiedzy, a współcześnie także społeczeństwa cyfrowego, implikuje konieczność stałego rozszerzania oraz aktualizacji zdobytych kompetencji. Inwestycje w kapitał ludzki to w rozwiniętych społeczeństwach niekończący się, złożony oraz napotykający nieustannie nowe wyzwania proces, gdyż zakres kompetencji oraz umiejętności potrzebnych do dobrego funkcjonowania w warunkach zmiany technologicznej i cywilizacyjnej nieustannie wzrasta oraz pociąga za sobą konieczność ustawicznego kształcenia i samokształcenia. Zaniechania w powyższym zakresie wiążą się z narastającymi zagrożeniami w postaci wykluczenia społecznego. Poprawa poziomu wykształcenia społeczności lokalnej niewątpliwie ułatwia funkcjonowanie podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej. Skłania również badane przedsiębiorstwa do podejmowania współpracy ze szkołami zawodowymi z obszaru gminy w celu tworzenia nowej jakościowo oferty edukacyjnej dla mieszkańców obszarów wiejskich, uwzględniającej ich zapotrzebowania na kwalifikacje poszczególnych pracowników. Strefy aktywności gospodarczej poprzez lokalizację na swoim obszarze podmiotów gospodarczych wpisują się również w kolejny czynnik mający wpływ na rozwój lokalny gminy w wymiarze społecznym, a mianowicie we wzmacnianie pozytywnego oddziaływania w postaci wzrostu aktywności społecznej

mieszkańców danej gminy. Angażując członków społeczności lokalnej tworzą oraz wzmacniają więzi międzyludzkie, wspierają procesy dzielenia się wiedzą i dziedzictwem kulturowym oraz wykorzystania różnorodności i prowadzenia dialogu międzypokoleniowego. Innym czynnikiem postrzeganym w kategoriach szansy na wzrost ludności w gminie jest napływ nowych mieszkańców z obszarów miejskich. Obecnie w poszczególnych gminach województwa małopolskiego obserwuje się występowanie powyższego zjawiska, które w dłuższej perspektywie czasowej może wpłynąć również na poddane analizie przedsiębiorstwa strefowe.

W tabeli 62 przedstawiono wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze ekologicznym. Występowanie poszczególnych zjawisk oceniano w skali od 1 (zdecydowanie nie występuje) do 5 (zdecydowanie występuje).

Lp.	Oddziaływanie przedsiębiorstw zlokalizowanych w SAG na rozwój lokalny w wymiarze ekologicznym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Aktywnie prowadzona polityka ekologiczna	115	5	0	5	5	5	5	5
2	Infrastruktura techniczna służąca ochronie środowiska	115	5	0	5	5	5	5	5
3	Zmniejszenie presji środowiskowej	90	4	0	4	4	4	4	4
4	Recykling	115	5	0	5	5	5	5	5
5	Wdrażanie ekoinnowacji[473]	95	4,61	0,59	5	3	5	4	5

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 62. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze ekologicznym
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Zdecydowana większość podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze stref aktywności gospodarczej deklaruje prowadzenie działalności proekologicznej, oddziałującej w ich opinii na rozwój lokalny gmin w wymiarze środowiskowym. Do oddziaływań, zdecydowanie najczęściej występujących na obszarze gminy zaliczono: recykling (średnia ocena występowania = 5,00), aktywnie prowadzoną politykę ekologiczną (średnia ocena występowania = 5,00) oraz posiadanie infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska

[473] Termin „*ekoinnowacja"* odnosi się do wszystkich form innowacji – technicznych i pozatechnicznych – które stwarzają szanse dla przedsiębiorstw oraz przynoszą korzyści środowisku dzięki zapobieganiu negatywnemu wpływowi na środowisko lub ograniczaniu go bądź też dzięki optymalizacji wykorzystania zasobów naturalnych Zob. Komisja Europejska, *Ekoinnowacje, klucz do przyszłej konkurencyjności Europy*, s. 1.
Pobrane z: ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/ factsheets/ecoinnovation/pl.pdf [dostęp: 02.04.2024].

(średnia ocena występowania = 5,00). Za czynniki nieco rzadziej występujące uznano: wdrażanie ekoinnowacji (średnia ocena występowania = 4,61) oraz zmniejszenie presji środowiskowej (średnia ocena występowania = 4,00). Istotnym wnioskiem nasuwającym się z przeprowadzonej analizy jest fakt, iż nacisk na zrównoważony rozwój oraz ekologizację gospodarki, a także wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa traktowane są przez zdecydowaną większość respondentów w kategorii szansy na podniesienie poziomu konkurencyjności oraz innowacyjności przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej w danej gminie. Narastająca presja środowiskowa wywiera coraz większy wpływ również na przedsiębiorstwa prowadzące działalność w ramach mechanizmu SAG. Wiąże się ona z nakładaniem na przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze stref nowych obowiązków oraz zobowiązań w zakresie wywierania mniej szkodliwego wpływu na środowisko naturalne. Można zatem uznać, iż działalność badanych przedsiębiorstw w obszarze ekologicznym stanowi wyraz adaptacji do trendów środowiskowych lub też wykorzystania ich do zdobycia przewagi konkurencyjnej.

Kolejny obszar badawczy poddany analizie dotyczył wymiaru infratechnicznego rozwoju lokalnego. W tabeli 63 zaprezentowano wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze infratechnicznym. Występowanie poszczególnych zjawisk oceniano w skali od 1 (zdecydowanie nie występuje) do 5 (zdecydowanie występuje).

Lp.	Oddziaływanie przedsiębiorstw zlokalizowanych w SAG na rozwój lokalny w wymiarze infratechnicznym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Rozwój infrastruktury transportowej	115	4,00	0,00	4	4	4	4	4
2	Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej	35	4,00	0,00	4	4	4	4	4
3	Rozwój infrastruktury elektroenergetycznej	115	4,00	0,00	4	4	4	4	4
4	Rozwój infrastruktury wodociągowej	115	4,00	0,00	4	4	4	4	4
5	Rozwój infrastruktury kanalizacyjnej	115	4,00	0,00	4	4	4	4	4
6	Rozwój infrastruktury ciepłowniczej	53	3,00	0,00	3	3	3	3	3
7	Rozwój infrastruktury gazowej	53	3,15	0,36	3	3	4	3	3

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 63. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze infratechnicznym *Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.*

Do zdecydowanie najczęściej występujących oddziaływań w zakresie prowadzonej przez przedsiębiorstwa działalności na rozwój lokalny gmin w wymiarze infratechnicznym zostały zaliczone odpowiednio: rozwój infrastruktury transportowej (średnia ocena występowania = 4,00), rozwój infrastruktury elektroenergetycznej (średnia ocena występowania = 4,00), rozwój infrastruktury wodociągowej (średnia ocena występowania = 4,00), rozwój infrastruktury kanalizacyjnej (średnia ocena występowania = 4,00) oraz rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej (średnia ocena występowania = 4,00). Za czynniki nieco rzadziej występujące uznano: rozwój infrastruktury gazowej (średnia ocena występowania = 3,15) oraz rozwój infrastruktury ciepłowniczej (średnia ocena występowania = 3,00). Dobrze rozwinięta istniejąca na danym obszarze infrastruktura techniczna stanowi jeden z najczęściej występujących czynników wpływających na decyzje przedsiębiorstw w zakresie lokalizacji inwestycji na obszarze danej SAG w gminie. Powyższe ogrywa kluczową rolę w zapewnieniu sprawnego przepływu towaru, usług i surowców oraz ułatwia kontakty z dostawcami i odbiorcami. Równie istotne uwarunkowanie z perspektywy przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej stanowi rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej. Internet oraz technologie cyfrowe tworzą możliwości przezwyciężenia odległości geograficznej oraz skracania dystansu do wiedzy, rynków i w zakresie relacji biznesowych. Co więcej, cyfryzacja umożliwia rozwój nowych modeli biznesowych oraz pozwala na wykorzystanie zasobów firmy w znacznie bardziej wydajny sposób dzięki nowym kombinacjom informacji, kapitałowi ludzkiemu oraz zasobom technologicznym przedsiębiorstwa. Rozwiązania oparte na nowoczesnych technologiach stanowią zatem czynnik do realizacji modelu zrównoważonego, inteligentnego rozwoju poszczególnych jednostek samorządów terytorialnych. Podkreślenia wymaga fakt, iż działalności gospodarcza prowadzona przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze SAG staje się coraz częściej impulsem dla władz samorządowych w zakresie podejmowanych działań umożliwiających rozwój gminnej infrastruktury technicznej.

W tabeli 64 przedstawiono wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze przestrzennym. Występowanie poszczególnych zjawisk oceniano w skali od 1 (zdecydowanie nie występuje) do 5 (zdecydowanie występuje).

Lp.	Wybrane czynniki oddziałujące na rozwój lokalny w wymiarze przestrzennym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Zagospodarowanie części obszaru strefy	115	5,00	0,00	5	5	5	5	5
2	Zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym	115	5,00	0,00	5	5	5	5	5

Lp.	Wybrane czynniki oddziałujące na rozwój lokalny w wymiarze przestrzennym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
3	Zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej gminy i integracja z innymi SAG	53	3,00	0,00	3	3	3	3	3
4	Czytelny układ urbanistyczny gminy	115	4,00	0,00	4	4	4	4	4
5	Podnoszenie efektywności działania podmiotów odpowiedzialnych za planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	53	3,00	0,00	3	3	3	3	3

**SD – odchylenie standardowe, **Q1 – kwartyl dolny, ***Q3 – kwartyl górny*

Tabela 64. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze przestrzennym
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Sfera przestrzenna uwzględnia zagospodarowanie przestrzenne, układy funkcjonalno-przestrzenne, dostępność przestrzenną, ład przestrzenny, czynniki kształtujące przestrzeń ekonomiczną, lokalizacyjne procesy przestrzenne oraz wartość przestrzeni. Analizując uzyskane wyniki można dostrzec, iż zdecydowanie najczęściej występujące oddziaływania prowadzonej przez przedsiębiorstwa działalności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze przestrzennym wskazano odpowiednio: zagospodarowanie części obszaru strefy (średnia ocena występowania = 5,00) oraz zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym strefy (średnia ocena występowania = 5,00). Za czynniki nieco rzadziej występujące, jednak również dość istotne uznano: zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej gminy i integracja z innymi SAG (średnia ocena występowania = 3,00), podnoszenie efektywności podmiotów odpowiedzialnych za planowanie i zagospodarowanie przestrzenne (średnia ocena występowania = 3,00). Uwzględniając powyższe wyniki badań należy wskazać, iż przedsiębiorstwa będące elementem przestrzeni ekonomicznej stanowią jeden z podstawowych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych regionów. Wpływają one na struktury przestrzenne układów lokalnych za pomocą inwestycji, które mogą prowadzić do utrwalania lub przeobrażania tych struktur. Powyższa analiza potwierdza zatem, iż działalność prowadzana przez podmioty gospodarcze zlokalizowane na obszarze SAG, podobnie jak w przypadku wymiaru infratechnicznego rozwoju lokalnego, stanowi bodziec dla władz lokalnych w zakresie dokonywania zmian w użytkowaniu ziemi, rozumianych jako strategiczne, zgodne z rozwojem zrównoważonym oraz zasadami planowania przestrzennego zajęcie terenu poprzez racjonalne wykorzystanie zasobów lokalnych pod funkcje inwestycyjne. Dodatkowo stwarza możliwość zagospodarowania oraz rewitalizacji obszarów zdegradowanych. Podsumowując powyższe rozważania, jak pokazała analiza działalności

prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze poszczególnych SAG, atrakcyjność zorganizowanych terenów inwestycyjnych wynika przede wszystkim z wielowymiarowego potencjału społeczno-gospodarczego danego regionu. Regulacje podatkowe, dogodna lokalizacja, bliskość węzłów komunikacyjnych czy rozwinięte szkolnictwo zawodowe, pozwalające na pozyskanie wykwalifikowanych kadr, to wszystko składa się na przyjazny ekosystem, sprzyjający lokalizacji przedsiębiorstw na danym obszarze. Wymiernym rezultatem funkcjonowania SAG w gminach jest zatem liczba przedsiębiorstw prowadzących na ich obszarze działalność, która oddziałuje na rozwój lokalny gmin w wymiarze gospodarczym, społecznym, ekologicznym, infratechnicznym oraz przestrzennym.

Zarówno obszary miejskie, jak i wiejskie są wysoce heterogenistycznymi jednostkami przestrzennymi[474], które oferują specyficzne zasoby lokalne przydatne do prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze stref aktywności gospodarczej. W dalszej części badania przedstawicieli podmiotów gospodarczych poproszono o wskazanie wykorzystywanych lokalnych czynników produkcji związanych z prowadzoną przez siebie działalnością na obszarze poszczególnych SAG. Istotność poszczególnych czynników oceniano w skali od 1 (czynnik zupełnie nieistotny) do 5 (czynnik zdecydowanie istotny, kluczowy).

Lp.	Wybrane lokalne czynniki produkcji	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Infrastruktura techniczna	115	5,00	0,00	5	5	5	5	5
2	Lokalna siła robocza	115	3,90	0,45	4	3	5	4	4
3	Baza poddostawców	115	2,59	0,49	3	2	3	2	3
4	Lokalne materiały, surowce, komponenty	115	4,00	0,00	4	4	4	4	4
5	Sieć współpracy pomiędzy SAG/SSE	115	2,87	0,73	3	2	4	2	3
6	Infrastruktura B+R	115	3,95	1,14	4	2	5	3	5
7	Sieć współpracy z instytucjami otoczenia biznesu	115	3,95	1,14	4	2	5	3	5

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 65. Lokalne czynniki produkcji wykorzystywane przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą na obszarze stref aktywności gospodarczej
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Analizując powyższe wyniki można dostrzec, iż według wskazań respondentów biorących udział w badaniu jako kluczowe lokalne czynniki produkcji wykorzystywane w prowadzonej działalności przez przedsiębiorstwa funkcjonujące w ramach SAG uznano: infrastrukturę

[474] K. Żmija, *Innowacyjność przedsiębiorstw sektora...* op. cit., s. 293.

techniczną (średnia istotność ocen = 5,00) oraz lokalne materiały, surowce, komponenty (średnia istotność ocen = 4,00). Najniżej w opinii ankietowanych oceniono: bazę poddostawców (średnia istotność ocen = 2,59) oraz sieć współpracy pomiędzy SAG/SSE (średnia istotność ocen = 2,87). Uwzględniając zgromadzony materiał należy wskazać, iż województwo małopolskie charakteryzuje dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna związana z bliskością węzła autostrad A1 i A4 oraz dobrze zaprojektowane rozwiązania transportowe. Zapewniają one dobrą przepustowość w kierunku wschód – zachód oraz korzystne położenie poszczególnych gmin w sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej, konurbacji śląskiej i Bielska-Białej, na szlaku komunikacyjnym biegnącym w stronę Katowic. Z tego też względu wysoko przez przedsiębiorstwa strefowe została oceniona istniejąca infrastruktura techniczna na obszarze poszczególnych SAG. Na szczególną uwagę zasługuje również fakt, iż region charakteryzuje duża różnorodność rzeźby terenu, budowy geologicznej, warunków klimatycznych, hydrologicznych i glebowych. Ponadto w województwie występują złoża surowców mineralnych, m.in.: ropa naftowa, gaz ziemny, siarka, gips, cynk, ołów, piaskowce, wapienie, węgiel kamienny, sól kamienna, wody mineralne oraz geotermalne. W opinii respondentów środowisko lokalne, w którym działa przedsiębiorstwo, oferuje specyficzne zasoby, walory lub posiada specyficzne cechy, które mogą sprzyjać rozwojowi prowadzonej działalności na obszarach poszczególnych SAG. Co więcej, znaczna część przedsiębiorstw działających w tradycyjnych branżach, takich jak przetwórstwo przemysłowe, przemysł meblarski czy budownictwo wykorzystuje surowce naturalne, które nadal stanowią czynnik rozwoju poszczególnych gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. Wykorzystanie powyższych zasobów w sposób nietradycyjny może wspomóc przedsiębiorstwa w tworzeniu nowej wartości. Równocześnie należy wskazać, iż w przypadku części gmin dystans dzielący poszczególne obszary od centrów rozwoju, jakimi są miasta, może utrudniać dyfuzję wiedzy oraz nowoczesnych technologii, co w konsekwencji stwarza warunki do powstawania specyficznych lokalnych nisz rozwojowych, opartych właśnie na tych tradycyjnych sektorach. Zapobieganie powyższemu zjawiskowi jest niezwykle istotne, gdyż ewentualne procesy destrukcyjne, wywodzące się z nasilonej zależności od zewnętrznych technologii, mogą coraz bardziej utrudniać rozwój lokalny, z uwagi na fakt, iż poszczególne obszary będą stopniowo tracić swoją tożsamość dla społeczności lokalnych. Tego typu zjawiska stanowią zatem kluczowy czynnik pozwalający na zachowanie, a nawet wyeksponowanie specyficznych zasobów danego obszaru.

Innowacje i innowacyjność są uznawane za jeden z najbardziej progresywnych czynników rozwoju oraz wzrostu społeczno-gospodarczego w wymiarze terytorialnym, w tym również

lokalnym[475]. Co istotne, strefy aktywności gospodarczej oddziałują na stopień nowoczesności gospodarki gminy poprzez wdrażanie w podmiotach gospodarczych prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG innowacji produktowych oraz w procesach biznesowych[476]. W tabeli 66 przedstawiono procentowy rozkład badanych podmiotów gospodarczych według rodzaju wdrożonych innowacji.

Lp.	Rodzaj wdrożonych innowacji	Liczba przedsiębiorstw	Odsetek przedsiębiorstw według rodzaju wdrożonych innowacji*
1	Innowacja produktowa[477]	26	40,63%
2	Innowacja w procesie biznesowym[478]	42	65,63%

**Odsetek wskazań nie sumuje się do 100%, gdyż było to pytanie wielokrotnego wyboru, tym samym respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.*

Tabela 66. Procentowy rozkład badanych podmiotów gospodarczych według rodzaju wdrożonych innowacji
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Wyniki przeprowadzonej analizy udzielonych odpowiedzi wskazują, iż 55,7% ogółu przebadanych podmiotów gospodarczych wprowadziło przynajmniej jedną innowację w ciągu ostatnich 3 lat, przy czym innowacje produktowe wprowadziło 40,6% ogółu badanych przedsiębiorstw, z kolei 65,6% – innowacje w procesie biznesowym[479]. Negatywną odpowiedź wskazało 14,8% badanych podmiotów gospodarczych, z kolei 29,5% ankietowanych nie dysponuje danymi w powyższym zakresie. Analizując podstawowe charakterystyki ilościowe dotyczące innowacji produktowych najczęściej wskazywaną przez ankietowych formą były

[475] *Ibidem,* s. 34.
[476] Czwarte wydanie Podręcznika Oslo z 2018 r. wprowadza nową klasyfikację innowacji, dzieląc je na dwie zasadnicze kategorie: innowacje produktowe i procesowe. Definicja oraz typologia innowacji zaproponowane przez Eurostat i OECD w Podręczniku Oslo są szeroko stosowne w badaniach statystycznych, jak i w literaturze przedmiotu oraz badaniach empirycznych. Mając na uwadze powyższe, w niniejszej pracy postanowiono przyjąć przedmiotową definicję oraz typologię.
[477] Innowacja produktowa – to nowy bądź ulepszony wyrób lub usługa, które znacząco różnią się od dotychczasowych wyrobów lub usług przedsiębiorstwa i które zostały wprowadzone na rynek. Może być wynikiem zastosowania nowej wiedzy lub technologii bądź nowych zastosowań lub kombinacji istniejącej wiedzy i technologii.
Zob. OECD/Eurostat, *Olso Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition,* The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris / Eurostat, Luxemburg 2018, s. 70-71.
[478] Innowacja w procesie biznesowym – nowy lub ulepszony proces biznesowy dla jednej lub wielu funkcji biznesowych, który różni się znacząco od dotychczasowych procesów biznesowych przedsiębiorstwa i w nim zastosowany. Ulepszenie procesu biznesowego może obejmować jego większą skuteczność, efektywność wykorzystania zasobów, niezawodność i odporność, przystępność, wygodę i użyteczność, dla osób zaangażowanych w proces biznesowy, zewnętrzny lub wewnętrzny dla przedsiębiorstwa.
Zob. OECD/Eurostat, *Olso Manual 2018…, op. cit.,* s. 70-71.
[479] Odsetek wskazań w przypadku rodzaju wdrożonych innowacji nie sumuje się do wartości ogółu udziału przedsiębiorstw, które wdrożyły innowacje, gdyż było to pytanie wielokrotnego wyboru, tym samym respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

odpowiednio nowe usługi, znacząco ulepszone usługi oraz nowe wyroby. Najmniej wskazań ankietowanych przypadło znacząco ulepszonym wyrobom. W przypadku drugiego spośród wdrażanych rodzaju innowacji w procesach biznesowych, stwierdzono, iż innowacje o charakterze procesowym związane były przede wszystkim z wdrażaniem nowych lub ulepszonych metod wytwarzania (produkcji) wyrobów lub świadczenia usług. Wśród wdrożonych innowacji dominują te stanowiące nowość na skalę lokalną, względnie regionalną. Powyższe związane jest z faktem, iż badane przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej najczęściej ograniczają skale swojej działalności do rynków lokalnych, a zatem taka skala innowacji z powodzeniem może być dla nich wyróżnikiem w zakresie konkurencyjności. Opierając się na danych dotyczących aktywności innowacyjnej w sektorze przedsiębiorstw w województwie małopolskim należy wskazać, iż odsetek podmiotów aktywnych innowacyjnie w Małopolsce jest wyższy niż wartości średnie notowane w kraju[480]. Można zatem uznać, iż w regionie występują korzystne warunki do prowadzenia działalności innowacyjnej. Co więcej, powyższe potwierdza odsetek wskazań ankietowanych podmiotów gospodarczych w obszarze wdrożonych w ciągu ostatnich 3 lat innowacji. Budowanie środowiska innowacyjnego wymaga aktywności wszystkich aktorów tworzących model innowacyjności w poszczególnych regionach. Skutecznie tworzony klimat innowacyjnych zachowań podmiotów sfery produkcji i usług, organizacji oraz jednostek samorządu terytorialnego, aktywnie zachęcający lokalne społeczności do włączenia się w przedmiotowy proces tworzy region innowacyjny. Posiada on również potencjał B+R, który jest gotowy do prowadzenia badań naukowych, współpracy z podmiotami lokalnymi oraz wdrażania efektów badań naukowych do gospodarki. W tabeli 67 oraz na rys. 48 przedstawiono procentowy rozkład badanych przedsiębiorstw według podejmowanej współpracy z instytucjami B+R.

Lp.	Współpraca z instytucjami B+R	Liczba przedsiębiorstw	Odsetek przedsiębiorstw
1	Tak	57	49,57%
2	Nie	57	49,57%
3	Brak odpowiedzi	1	0,87%
	OGÓŁEM:	115	100,00%

[480] Szerzej: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2017-2019*, GUS 2021.
Pobrane z: https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/nauka-i-technika /działalność-innowacyjna-przedsiebiorstw-w-latach-20172019,2,18.html. [dostęp: 16.06.2024].

Tabela 67. Procentowy rozkład badanych przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze poszerzonych stref aktywności gospodarczej według podejmowanej współpracy z instytucjami B+R
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

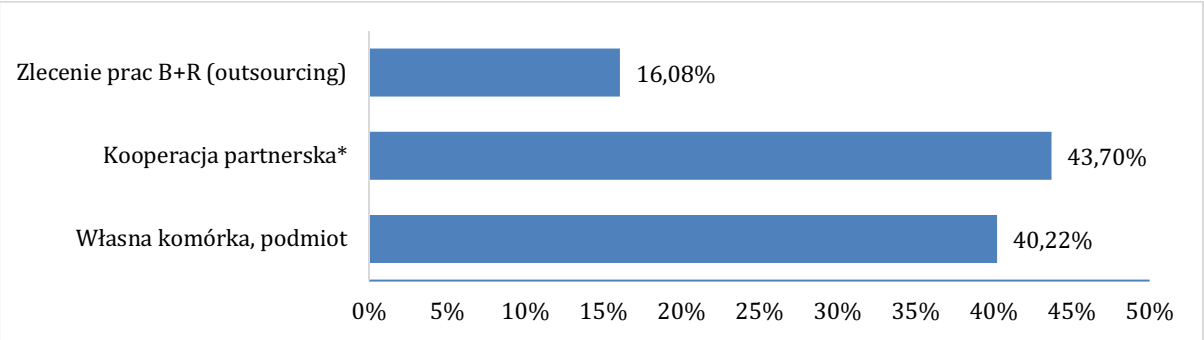

**Kooperacja partnerska – powiązania między partnerami w prowadzeniu działalności B+R*[481].

Rys. 48. Procentowy rozkład przedsiębiorstw według formy prowadzonej działalności badawczo-rozwojowej (B+R)
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Wśród badanych podmiotów gospodarczych 49,8% prowadzi działalność B+R, przy czym 40,2% posiada własną komórkę B+R, z kolei 59,8% podejmuje w powyższym obszarze współpracę w formie kooperacji partnerskiej lub outsourcingu. W tym miejscu należy wskazać, iż województwo małopolskie na tle kraju charakteryzuje się znaczącymi inwestycjami w sferę badań i rozwoju[482]. Utrzymujący się rosnący trend w zakresie rozwoju działalności B+R jest zjawiskiem pozytywnym w kontekście zwiększania poziomu innowacyjności regionu. Wskazuje na rosnące znaczenie badań i rozwoju w gospodarce regionu, podczas gdy to właśnie prace B+R są jednym z głównych czynników wzrostu gospodarczego. Podkreślenia wymaga również fakt, iż kluczowe znaczenie w gospodarce lokalnej ma występowanie przedsiębiorstw wysokiej i zaawansowanej techniki. Zaawansowanie technologiczne należy postrzegać jako odzwierciedlenie poziomu rozwoju naukowo-technicznego, a stosowane technologie są w pewnym stopniu wyrazem nowoczesności oraz zaawansowania cywilizacyjnego danej

[481] Nawiązanie współpracy może być podejmowane z następującymi podmiotami partnerskimi, m.in.: inne przedsiębiorstwa należące do tej samej grupy przedsiębiorstw, dostawcy, klienci, konkurenci, przedsiębiorstwa konsultingowe, laboratoria komercyjne, prywatne instytucje B+R, placówki naukowe PAN, instytuty badawcze, zagraniczne publiczne instytucje B+R, szkoły wyższe.
Szerzej: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2017-2019*, GUS 2021. Pobrane z: https://stat.gov.pl /obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/nauka-i-technik a /dzialalnosc-innowacyjna-przedsiebiorstw-w-latach-20172019,2,18.html. [dostęp: 16.06.2024].
[482] Szerzej: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2017-2019*, GUS 2021.
Pobrane z: https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/nauka-i-technik a /działalność-innowacyjna-przedsiebiorstw-w-latach-20172019,2,18.html. [dostęp: 16.06.2024].

gospodarki. Termin wysoka technika oznacza dziedziny aktywności gospodarczej przedsiębiorstw, gdzie w wartościach sprzedaży odnotowuje się wysoki udział prac badawczo-rozwojowych – powyżej 5%. Przedsiębiorstwa zaawansowane technologicznie mają priorytetowe znaczenie dla systemu innowacyjnego, bowiem są to podmioty potencjalnie oraz w ujęciu bezpośredniej działalności badawczo-rozwojowej najbardziej innowacyjne[483]. Kolejny poddany analizie obszar badawczy dotyczył istniejących w poszczególnych strefach aktywności gospodarczej warunków do wdrażania rozwoju podmiotów reprezentujących branże wysokiej i średniowysokiej techniki oraz oparte na wiedzy[484]. W tabeli 68 oraz na rys. 49 przedstawiono strukturę działalności badanych podmiotów gospodarczych według stopnia zaawansowania techniki.

Sektor*	**Specjalizacja branżowa podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w strefie według działów PKD 2007****	**Liczba przedsiębiorstw**	**Odsetek przedsiębiorstw objętych badaniem**
Wysoka technika (*ang. High-technology*)	26 – Komputery, wyroby elektroniczne i optyczne	4	5,26%
Średnio-wysoka technika (*ang. Medium high-technology*)	20 – Chemikalia i wyroby chemiczne	6	7,89%
	27 – Produkcja urządzeń elektrycznych	2	2,63%
	28 – Maszyny i urządzenia, gdzie indziej niesklasyfikowane	5	6,58%
	29 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli	5	6,58%
	32.5 – Produkcja urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych, włączając dentystyczne	1	1,32%
Średnio-niska technika (*ang. Medium low-technology*)	19 – Wytwarzanie i przetwarzanie koksu i produktów rafinacji ropy naftowej	1	1,32%
	22 – Wyroby z gumy i tworzyw sztucznych	8	10,53%
	23 – Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	4	5,26%
	24 – Metale	2	2,63%
	25 (bez 25.4) – Wyroby metalowe gotowe, z wyłączeniem maszyn i urządzeń	12	15,78%

[483] K. Żmija, *Innowacyjność przedsiębiorstw sektora...* op. cit., s. 246.

[484] W celu weryfikacji struktury działalności badanych podmiotów gospodarczych według stopnia zaawansowania techniki oraz zaangażowania wiedzy, ankietowanych przedstawicieli podmiotów gospodarczych poproszono o wskazanie procentowego udziału prac badawczo-rozwojowych w wartościach sprzedaży. Blisko 100,00% badanych, prowadzących działalność B+R, odmówiło odpowiedzi na przedmiotowe pytanie, z uwagi na brak danych lub tajemnicę przedsiębiorstwa. Mając na uwadze powyższe, opierając się na klasyfikacji dziedzin (działów i grup) sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe według stopnia zaawansowania techniki oraz sekcji G-U (usługi) według stopnia zaangażowania wiedzy, przeprowadzono stosowną analizę.

	33 – Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i wyrobów	2	2,63%
Niska technika (*ang. Low technology*)	10 – Artykuły spożywcze	10	13,16%
	11 – Produkcja napojów	2	2,63%
	13 – Produkcja wyrobów tekstylnych	1	1,32%
	16 – Drewno i wyroby z drewna i korka, z wyłączeniem mebli; wyroby ze słomy i materiałów w rodzaju stosowanych do wyplatania	3	3,95%
	17 – Papier i wyroby z papieru	2	2,63%
	18.1 – Drukowanie i działalność usługowa związana z poligrafią	2	2,63%
	31 – Meble	3	3,95%
	32 (bez 32.5) – Pozostała produkcja wyrobów z wyłączeniem produkcji urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych, włącznie z dentystycznymi	1	1,32%
OGÓŁEM:		76	100,00%

**Bez podmiotów sekcji D, E i F.*

Tabela 68. Struktura przedsiębiorstw sekcji C – przetwórstwo przemysłowe funkcjonujących na obszarze stref aktywności gospodarczej według stopnia zaawansowania techniki
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

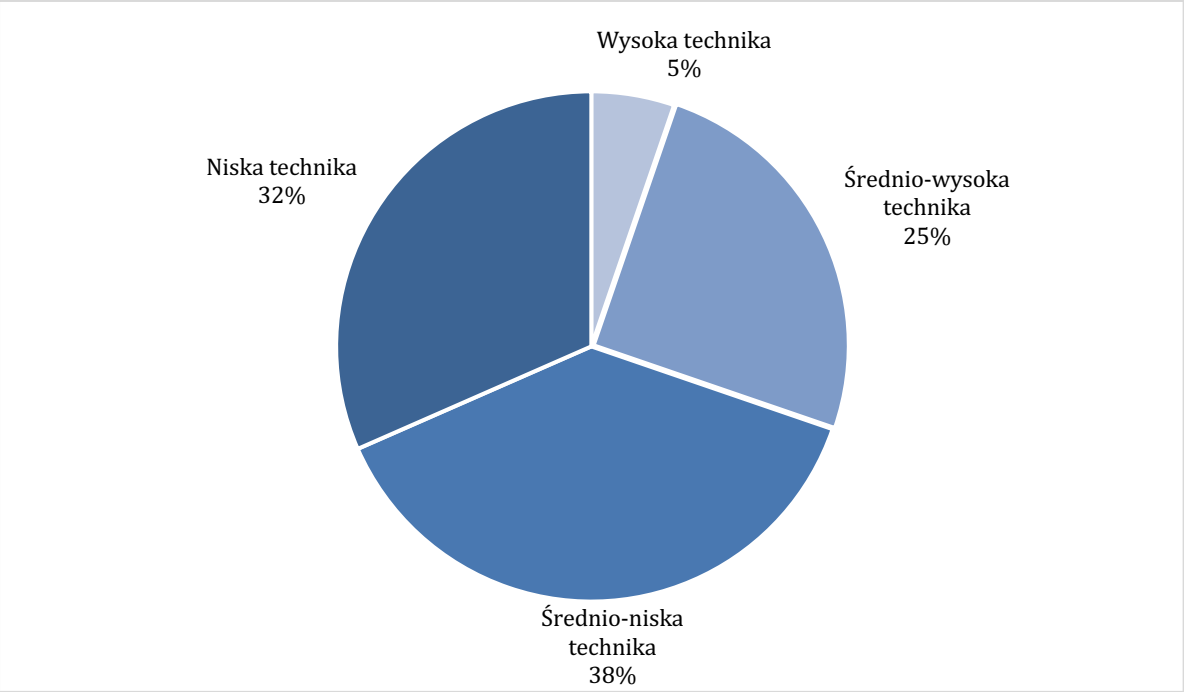

**Bez podmiotów sekcji D, E i F.*

Rys. 49. Przedsiębiorstwa sekcji C – przetwórstwo przemysłowe według stopnia zaawansowania techniki
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Opierając się na klasyfikacji dziedzin (działów i grup) sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe według stopnia zaawansowania techniki, stwierdzono, że w badanej próbie 38,0% przedsiębiorstw zalicza się do sektora średnio-niskiej techniki, 32,0% do sektora niskiej techniki, z kolei 30,0% do sektora wysokich i średnio-wysokich technologii[485]. W przypadku tych ostatnich były to podmioty z działu: działalność w zakresie produkcji sprzętu komputerowego, medycznego, motoryzacyjnego (pojazdy samochodowe, części samochodowe), urządzeń elektrycznych oraz wyrobów chemicznych. Uwzględniając podział terytorialny kraju w przypadku województwa małopolskiego odsetek podmiotów wysokiej i średnio-wysokiej techniki w ogólnej liczbie przedsiębiorstw Przetwórstwa przemysłowego w 2021 r. wyniósł średnio 16,9%[486] i był niższy o 13,1 pkt. proc. niż średnia wartość dla przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG objętych badaniem. Co więcej, na tle kraju odsetek podmiotów wysokiej i średnio-wysokiej techniki w ogólnej liczbie przedsiębiorstw Przetwórstwa przemysłowego w 2021 r. kształtował się na średnim poziomie 18,3% i również był niższy w porównaniu z odsetkiem przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze stref aktywności gospodarczej, reprezentujących branże wysokiej i średnio-wysokiej techniki. W ujęciu ogólnokrajowym podmioty prowadzące działalność w działach PKD zaliczanych do wysokiej techniki stanowiły 2,7% aktywnych przedsiębiorstw Przetwórstwa przemysłowego, natomiast przedsiębiorstwa zaliczone do działów średnio-wysokiej techniki stanowiły odpowiednio 15,6%. Wśród przedsiębiorstw wysokiej techniki przeważały podmioty z działu 26 – Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych (73,1% ogółu przedsiębiorstw Przetwórstwa przemysłowego). Występowanie w danej gospodarce wysokiej i zaawansowanej techniki ma istotne znaczenie dla jej innowacyjności. Zaawansowanie technologiczne postrzegać bowiem można jako odzwierciedlenie poziomu rozwoju naukowo-technicznego, a stosowane technologie są w pewnym stopniu wyrazem nowoczesności oraz zaawansowania cywilizacyjnego danej gospodarki. Udział podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej należących do sektora wysokiej oraz średnio-wysokiej techniki postrzegać należy zdecydowanie pozytywnie z puntu widzenia możliwości kreowania

[485] Informacje o branżach wysokich lub średnio-wysokich technologii lub zaawansowanych technologicznie wiedzochłonnych usług, zgodnie z klasyfikacją Eurostat zawarte są w opracowaniu pn. *„High-tech industry and knowledge-intensive services”.*
Pobrane z: http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/htec_esms.htm [dostęp: 02.04.2024].
[486] Szerzej: *Nauka i Technika w 2021 r., Analizy statystyczne*, GUS 2023. Pobrane z: https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/nauka-i-technika/nauka-i-technika-w-2021-roku,1,1 8 .html [dostęp: 30.06.2024].

innowacji na tych obszarach. W tabeli 69 oraz na rys. 50 przedstawiono strukturę działalności badanych podmiotów gospodarczych według stopnia zaangażowania wiedzy.

Sektor*		**Specjalizacja branżowa podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w strefie według działów PKD 2007****	**Liczba przedsiębiorstw**	**Odsetek przedsiębiorstw objętych badaniem**
Usługi oparte na wiedzy (*ang. Knowledge-intensive services KIS*)	**Usługi wysokiej techniki** (*ang. High-tech services*)	62 – Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana	2	5,88%
		63 – Działalność usługowa w zakresie informacji	1	2,94%
	Usługi rynkowe (bez finansowych i usług wysokiej techniki) (*ang. Market services excluding financial and high-tech services*)	70 – Działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem	2	5,88%
	Usługi finansowe (*ang. Financial services*)	64 – Finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszów emerytalnych	1	2,94%
	Inne (*ang. Other*)	58 – Działalność wydawnicza	1	2,94%
		93 – Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	1	2,94%
Usługi mniej wiedzochłonne (*ang. Less knowledge-intensive services KIS*)	**Usługi rynkowe** (*ang. Market services*)	45 – Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych, wyłączając motocykle	1	2,94%
		46 – Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	8	23,54%
		47 – Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi	7	20,60%
		49 – Transport lądowy oraz transport rurociągowy	2	5,88%
		52 – Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport	2	5,88%
		56 – Działalność usługowa związana z wyżywieniem	1	2,94%
		68 – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2	5,88%

		82 – Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	1	2,94%
	Inne (*ang. Other*)	53 – Działalność pocztowa i kurierska	2	5,88%
OGÓŁEM:			34	100,00%

**Bez podmiotów sekcji D, E i F.*

Tabela 69. Struktura przedsiębiorstw sekcji G-U (usługi) funkcjonujących na obszarze stref aktywności gospodarczej według stopnia zaangażowania wiedzy
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

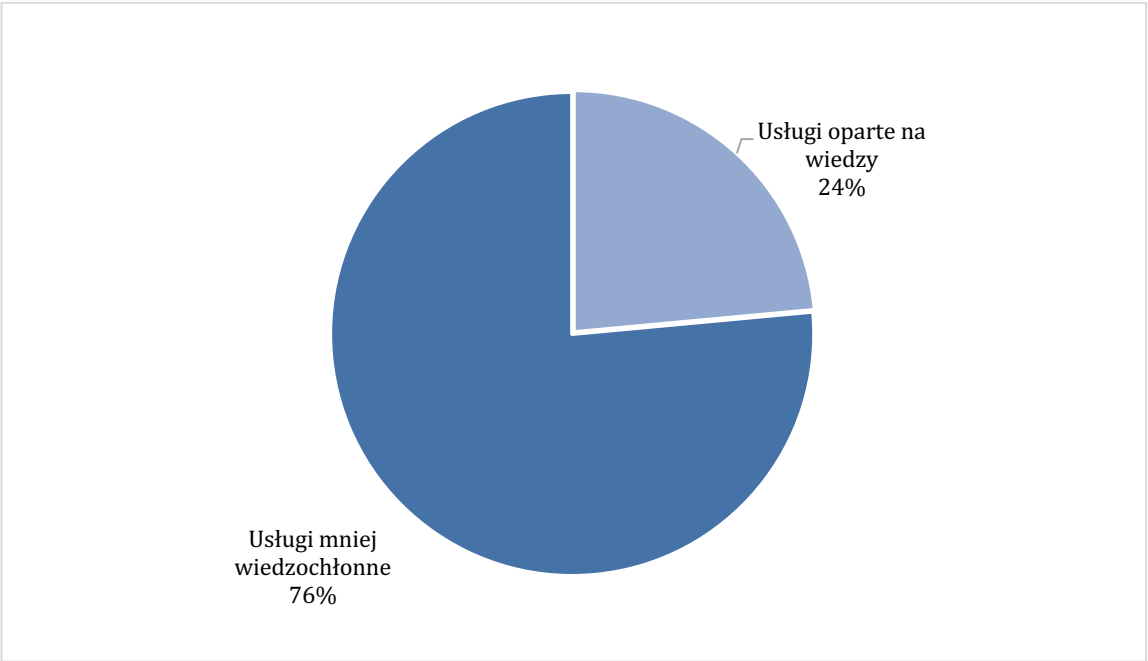

**Bez podmiotów sekcji D, E i F.*

Rys. 50. Przedsiębiorstwa sekcji G-U (usługi) według stopnia zaangażowania wiedzy
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Wśród podmiotów prowadzących działalność usługową w sekcjach G-U 76,0% stanowiły przedsiębiorstwa świadczące usługi zaliczane do usług mniej wiedzochłonnych, z kolei pozostałe 24,0% świadczyło usługi zaliczane do kategorii usług opartych na wiedzy. Wśród tych drugich znalazły się usługi wysokiej techniki (działalność związana z oprogramowaniem 5,9% oraz w zakresie informacji 2,9%), usługi rynkowe, takie jak działalność firm centralnych (*ang. head offices*), doradztwo związane z zarządzaniem (5,9% badanych podmiotów z sekcji G-U), usługi finansowe (2,9%) oraz inne usługi, jak np. działalność wydawnicza, sportowa,

rozrywkowa i rekreacyjna (5,9%). Pokreślenia wymaga fakt, iż na tle kraju podobnie jak w przypadku przedsiębiorstw według stopnia zaawansowania techniki, odsetek przedsiębiorstw świadczących usługi zaliczane do kategorii usług opartych na wiedzy jest wyższy w poszczególnych strefach aktywności gospodarczej objętych badaniem[487]. W ogólnej liczbie podmiotów usług wysokiej techniki najliczniejszą grupę w skali ogólnokrajowej stanowiły podmioty z działu Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana (60,4% podmiotów), który łącznie z działami Działalność usługowa w zakresie informacji i Telekomunikacja stanowią reprezentacje sektora ICT[488]. Należy wskazać, iż usługi oparte na wiedzy związane są z intensywnym wykorzystaniem nowych technologii oraz specjalistycznych umiejętności i wiedzy zawodowej. Są kluczowe dla gospodarki, z uwagi na istotne źródło wzrostu zatrudnienia oraz wartości dodanej. Ponadto stanowią potencjał do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw, stąd też ich relatywny udział w badanej próbie należy postrzegać pozytywnie w aspekcie problematyki podjętej w rozprawie. Podkreślenia wymaga fakt, iż przeszkodą w ich rozwoju jest opieranie działalności głównie na tradycyjnych sektorach gospodarki i niskim stopniu zaawansowania technologii oraz niewielkim zapotrzebowaniu na wiedzę. Kluczem do sukcesu jest nasycenie przestrzeni poszczególnych gmin nowatorskimi rozwiązaniami, odnoszącymi się zarówno do tradycyjnych, zakorzenionych w danym terytorium rodzajów działalności, jak również nowych aktywności gospodarczych. Powyższe rozważania mogą prowadzić do reorganizacji struktury gospodarki poszczególnych obszarów, w których dzięki wiedzy oraz nowoczesnym technologiom tworzone są nowe branże, powiązane z istniejącą strukturą gospodarczą i kluczowymi dla danego regionu zasobami.

Lokalizacja przedsiębiorstw na obszarze danej strefy aktywności gospodarczej uzależniona jest od konkretnych potrzeb poszczególnych podmiotów. W powyższym zakresie istotną rolę odgrywa atrakcyjność terenu, na którym może być prowadzona działalność gospodarcza. Nie zależy ona wyłącznie od takich czynników jak koszty pracy, niezbędna infrastruktura, dostępność surowców mineralnych czy kwalifikacje osób zamieszkujących dany obszar. O wyborze miejsca może decydować również postawa oraz zaangażowanie władz lokalnych, w tym możliwość uzyskania ulg lub zwolnień od podatków lokalnych. W tabeli 70

[487] Zob. *Nauka i Technika w 2021 r., Analizy statystyczne*, GUS 2023. Pobrane z: https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/nauka-i-technika/nauka-i-technika-w-2021-roku,1,1 8 .html [dostęp: 30.06.2024].

[488] Sektor ICT – branża gospodarki obejmująca przedsiębiorstwa, których głównym rodzajem działalności jest produkcja dóbr i usług pozwalających na elektroniczne rejestrowanie, przetwarzanie, transmitowanie, odtwarzanie lub wyświetlanie informacji. Zob. *Wskaźniki społeczeństwa informacyjnego – badania wykorzystania technologii informacyjno-telekomunikacyjnych*, GUS, Warszawa 2009.

przedstawiono motywy oraz korzyści wynikające z funkcjonowania przedsiębiorstw na obszarze poszczególnych SAG. Istotność poszczególnych czynników oceniano w skali od 1 (zupełnie nieistotny) do 5 (zdecydowanie istotny, kluczowy).

Lp.	Motywy oraz korzyści lokalizacji przedsiębiorstw na obszarze SAG	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Dostępność terenu kompleksowo przygotowanego pod inwestycję	115	5,00	0,00	5	5	5	5	5
2	Pomoc władz samorządowych w kwestiach formalno-prawnych	115	3,75	0,79	4	2	5	3	4
3	Doradztwo w zakresie pozyskania funduszy inwestycyjnych	115	3,27	0,74	3	1	4	3	4
3	Warunki do prowadzenia działalności B+R	115	3,14	0,74	3	1	5	3	4
4	Możliwość współpracy nauki z biznesem	115	3,14	0,74	3	1	5	3	4
5	Możliwość współpracy z instytucjami otoczenia biznesu	115	3,14	0,74	3	1	5	3	4
6	Zwolnienie z podatku dochodowego	115	3,81	1,24	4	1	5	3	5
7	Zwolnienie z podatku od nieruchomości	115	2,66	0,78	3	1	5	2	3
8	Koszty kwalifikowane[489] nowej inwestycji – zakup gruntu lub prawa wieczystego użytkowania	115	3,23	0,92	3	1	4	3	4
9	Koszty kwalifikowane nowej inwestycji – zakup lub utworzenie we własnym zakresie środków trwałych	115	3,23	0,92	3	1	4	3	4
10	Koszty kwalifikowane nowej inwestycji – rozbudowa lub modernizacja istniejących środków trwałych	115	3,23	0,92	3	1	4	3	4
11	Koszty kwalifikowane nowej inwestycji – zakup wartości niematerialnych i prawnych związanych z uzyskaniem patentów, licencji typu know-how, które będą wykorzystywane w inwestycji	115	3,23	0,92	3	1	4	3	4
12	Umocnienie pozycji konkurencyjnej, wzrost udziału w rynku	115	5	0	5	5	5	5	5
13	Zwiększenie postrzegania marki, renomy	115	5	0	5	5	5	5	5

[489] Wielkość dochodu podlegającego zwolnieniu zależy od poniesionych wydatków inwestycyjnych w strefie, lokalizacji danej strefy, wielkości przedsiębiorstwa, a także liczby nowozatrudnionych pracowników. Limit oblicza się mnożąc dwa elementy, tj. wydatki kwalifikowane oraz wskaźnik intensywności pomocy. Wydatkami kwalifikowanymi mogą być wydatki inwestycyjne (np. zakup środków trwałych lub wartości niematerialnych) lub dwuletnie koszty pracy nowozatrudnionych pracowników, tj. zatrudnionych po uzyskaniu zwolnienia, ale nie później niż do 3 lat po zakończeniu inwestycji. Z kolei wskaźnik intensywności pomocy jest stałą wartością procentową, przypisaną do danego regionu Polski na podstawie kryterium atrakcyjności inwestycyjnej. Waha się on pomiędzy 10, a 50%.

Lp.	Motywy oraz korzyści lokalizacji przedsiębiorstw na obszarze SAG	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
14	Wzrost sprzedaży produktów i usług	115	5	0	5	5	5	5	5
15	Zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko	115	3,39	0,81	4	1	4	3	4
16	Lepsza wydajność pracowników, pracy, usprawnienie organizacji oraz metod pracy	115	3,54	0,5	4	3	4	3	4
17	Pozyskanie nowej wiedzy, umiejętności, kompetencji	115	3	0	3	3	3	3	3

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 70. Motywy lokalizacji przedsiębiorstw na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

W toku przeprowadzonych badań zidentyfikowano, które z korzyści występujących na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej w największym stopniu mogą wpływać na zwiększenie liczby podmiotów tam funkcjonujących, a które mogą stanowić barierę lub czynnik neutralny. Uwzględniając zaprezentowane wyniki badań należy wskazać, iż motywy jakimi kierowali się przedsiębiorcy podejmując decyzje o lokalizacji przedsiębiorstw na obszarze danej strefy aktywności gospodarczej, miały różnorodny charakter. Kierując się deklaracjami respondentów, można uznać, że kluczowe znaczenie dla lokalizacji inwestycji na obszarze SAG miały: dostępność terenu kompleksowo przygotowanego pod inwestycję (średnia istotność ocen = 5,00), umocnienie pozycji konkurencyjnej, wzrost udziału w rynku (średnia istotność ocen = 5,00), zwiększenie postrzegania marki, renomy (średnia istotność ocen = 5,00) oraz wzrost sprzedaży produktów i usług (średnia istotność ocen = 5,00). W dalszej kolejności respondenci wskazywali: zwolnienie z podatku dochodowego (średnia istotność ocen = 3,81), pomoc władz samorządowych w kwestiach formalno-prawnych (średnia istotność ocen = 3,75), zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko (średnia istotność ocen = 3,39) oraz doradztwo w zakresie pozyskania funduszy inwestycyjnych (średnia istotność ocen = 3,27). Do najmniej istotnych w opinii ankietowanych motywów lokalizacji inwestycji w SAG zaliczono: koszty kwalifikowane nowej inwestycji (średnia istotność ocen = 3,23), warunki do prowadzenia działalności B+R (średnia istotność ocen = 3,14), możliwość współpracy nauki z biznesem (średnia istotność ocen = 3,14), możliwość współpracy z instytucjami otoczenia biznesu (średnia istotność ocen = 3,14) pozyskanie nowej wiedzy, umiejętności, kompetencji (średnia istotność ocen = 3,00) oraz zwolnienie z podatku od nieruchomości (średnia istotność ocen =

2,66). Podmioty gospodarcze prowadzące działalność na obszarze stref aktywności gospodarczej mają możliwość skorzystania z różnego rodzaju form wsparcia. Na obszarze gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego funkcjonują SAG oferujące przedsiębiorstwom całe spektrum zachęt / ulg. W zależności od rodzaju strefy podmioty gospodarcze mogą skorzystać z form wsparcia wynikających z funkcjonowania przedsiębiorstwa na obszarze stref aktywności gospodarczej będących podstrefami SSE lub oferowanych przez konkretne samorządy gminne. Należy zaznaczyć, iż wśród badanych podmiotów gospodarczych były również takie jednostki, dla których powyższe czynniki nie miały znaczenia jako motywy decydujące o lokalizacji przedsiębiorstwa na obszarze danej strefy aktywności gospodarczej. Podkreślenia wymaga jednak fakt, iż poszczególne korzyści płynące z lokalizacji przedsiębiorstw na obszarach SAG mogą mieć istotne znaczenie z punktu widzenia budowania ich przewagi konkurencyjnej. Omawiając wpływ działalności prowadzonej przez podmioty gospodarcze zlokalizowane na obszarach poszczególnych stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin, należy również wskazać najważniejsze bariery, które powyższe procesy hamują. W tabeli 71 wskazano bariery związane z prowadzeniem działalności gospodarczej na terenie stref.

Lp.	Bariery związane z prowadzeniem działalności na obszarze SAG	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Brak przedsiębiorstw działających w pokrewnych branżach	115	3,43	0,65	3	2	5	3	4
2	Wysoka konkurencja wśród przedsiębiorstw	115	2,04	0,41	2	1	5	2	2
3	Brak efektywnego systemu zachęt	115	2,76	0,90	3	2	5	2	3
4	Brak odpowiednio przygotowanych terenów inwestycyjnych	115	1,00	0,00	1	1	1	1	1
5	Brak odpowiedniej promocji	115	1,55	0,73	1	1	3	1	2
6	Skomplikowane procedury podatkowe	115	1,96	0,69	2	1	3	1	2

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 71. Bariery wynikające z prowadzenia działalności na obszarze stref aktywności gospodarczej
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Analizując dane dotyczące barier związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej na obszarze SAG dla zdecydowanej większości badanych podmiotów najistotniejsze stanowiły: brak przedsiębiorstw działających w pokrewnych branżach (średnia istotność ocen = 3,43) oraz brak efektywnego systemu zachęt (średnia istotność ocen = 2,76). Za czynniki o mniejszym znaczeniu, jednak również dość istotne uznano: brak odpowiednio przygotowanych terenów inwestycyjnych (średnia istotność ocen = 1,00), brak odpowiedniej promocji (średnia istotność

ocen = 1,55). Głównym wnioskiem nasuwającym się z przeprowadzonej analizy jest fakt, iż poszczególne bariery związane z prowadzeniem działalności przez podmioty gospodarcze na obszarach poszczególnych SAG wynikają z przyczyn leżących po stronie otoczenia społeczno-gospodarczego przedsiębiorstw. Wskazują one na konieczność kreowania przyjaznego środowiska społeczno-gospodarczego, jednocześnie regulującego oddziaływania w zakresie pobudzania rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz innowacyjności w gminie. Ponadto istnieje konieczność zwiększania świadomości właścicieli oraz menadżerów poszczególnych podmiotów gospodarczych w zakresie korzyści płynących z lokalizacji przedsiębiorstw na obszarach stref aktywności gospodarczej, które, jak już wcześniej wspomniano mogą mieć istotne znaczenie z punktu widzenia budowania przewagi konkurencyjnej pojedynczego podmiotu.

Podsumowując zgromadzony w niniejszym podrozdziale materiał badawczy należy wskazać, iż działalność prowadzona przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej wpływa na rozwój lokalny poszczególnych gmin poprzez zagospodarowanie lokalnych czynników produkcji. Co więcej, tworzy nowe możliwości rozwojowe dla poszczególnych obszarów oraz poprzez zwiększanie efektywności prowadzonych działań może przyczyniać się do kreowania nowych możliwości gospodarczych, tj. m.in. tworzenie nowych miejsc pracy, zwiększanie zatrudnienia, wzrost konkurencyjności. Tym samym poszczególne obszary mogą stać się bardziej atrakcyjne i zdolne do przyciągania ludzi oraz podmiotów gospodarczych dysponujących kapitałem, pozwalającym na zdynamizowanie przedsiębiorczości oraz dalszy rozwój społeczno-gospodarczy. Powyższe procesy przekładają się również pozytywnie na zamożność mieszkańców oraz jakość ich życia i pracy. Co więcej, podmioty gospodarcze zlokalizowane na obszarze SAG mogą przynieść pozytywne skutki dla środowiska przyrodniczego, przyczyniając się do zmniejszania negatywnego oddziaływania na środowisko w obszarze emisji zanieczyszczeń, minimalizowania wykorzystywania zasobów poprzez redukcję zużycia surowców, wody i energii oraz zwiększania świadomości ekologicznej. Takie spojrzenie wpisuje się we współczesne podejście, w którym obszary wiejskie postrzegane są nie tylko w kategoriach obszarów peryferyjnych, lecz także obszarów bogatych w zasoby, które mogą być wykorzystywane przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej. Wydaje się jednak, iż w nieznacznym stopniu sami przedsiębiorcy wykorzystują potencjał oraz warunki jakie stwarzają poszczególne SAG do rozwoju nowoczesnych, zaawansowanych branż i gałęzi przemysłu oraz opartych na wiedzy.

6.4. Strefy aktywności gospodarczej a rozwój gminy w opinii przedstawicieli władz lokalnych

Przeprowadzona w okresie od grudnia 2022 r. do marca 2023 r. ankieta wśród przedstawicieli gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej stanowi swoiste uzupełnienie rozważań dotyczących roli SAG w kształtowaniu rozwoju na poziomie lokalnym. Badaniami ankietowymi objęto całą populację gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich, na obszarze których zlokalizowane są strefy aktywności gospodarczej[490]. Charakterystyka poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego objętych badaniem została przedstawiona w podrozdziale 6.2. niniejszej pracy. Analizę otrzymanych w toku procesu badawczego wyników przeprowadzono na podstawie 33 prawidłowo wypełnionych formularzy, stanowiących 100% wszystkich wysłanych ankiet.

Przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego poproszono o wskazanie w jaki sposób prowadzona działalność przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej wpływa na rozwój lokalny poszczególnych gmin. Na podstawie analizy otrzymanych wyników badań wyróżniono pięć głównych grup oddziaływań wpisujących się w wymiary rozwoju lokalnego w aspekcie gospodarczym, społecznym, ekologicznym, infratechnicznym oraz przestrzennym. W tabeli 72 przedstawiono wyniki analizy opinii respondentów w zakresie dotyczącym oddziaływania przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze SAG na rozwój lokalny gmin w wymiarze gospodarczym. Występowanie poszczególnych zjawisk oceniano w skali od 1 (zdecydowanie nie występuje) do 5 (zdecydowanie występuje).

Lp.	Wybrane czynniki oddziałujące na rozwój lokalny w wymiarze gospodarczym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Tworzenie nowych miejsc pracy	33	4,79	0,65	5	2	5	5	5
2	Dywersyfikacja i zwiększenie nowoczesności gospodarki gminy	33	3,88	0,89	4	1	5	4	4
3	Dochody dla gmin z tytułu podatków	33	4,70	0,68	5	2	5	5	5
4	Wzrost innowacyjności podmiotów na terenie strefy	33	3,36	0,74	3	2	5	3	4
5	Napływ kapitału zagranicznego	33	3,79	0,96	4	1	5	4	4

[490] Zestawienie wszystkich SAG funkcjonujących na obszarze gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego przedstawiono w rozdziale 4 niniejszej pracy. Zob. Tabela 5. *Zestawienie stref aktywności gospodarczej (SAG) zlokalizowanych w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w latach 2007-2021.* Z dalszej analizy wyłączono strefę aktywności gospodarczej zlokalizowaną na obszarze gminy Książ Wielki. Strefa zarządzana przez KPT, utworzona w 2009 r., usunięta z granic SSE w 2013 r. Obecnie strefa planowana do utworzenia.

Lp.	Wybrane czynniki oddziałujące na rozwój lokalny w wymiarze gospodarczym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
6	Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy	33	4,55	0,97	5	2	5	5	5
7	Stworzenie sieci współpracy z instytucjami B+R i/lub uczelniami wyższymi	33	2,88	0,65	3	1	4	3	3
8	Stworzenie mieszkańcom możliwości zwiększenia dochodów	33	4,00	0,79	4	2	5	4	4
9	Rozwój otoczenia instytucjonalnego biznesu	33	3,55	0,79	4	1	5	3	4
10	Ponoszenie przez przedsiębiorstwa nakładów inwestycyjnych	33	4,55	0,87	5	2	5	5	5
11	Ożywienie gospodarcze okolicy strefy	33	3,70	0,77	4	2	5	3	4

**SD – odchylenie standardowe, **Q1 – kwartyl dolny, ***Q3 – kwartyl górny*

Tabela 72. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze gospodarczym
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

W opinii respondentów jako zdecydowanie najczęściej wstępujące oddziaływania prowadzonej przez przedsiębiorstwa działalności na rozwój lokalny gmin w wymiarze gospodarczym zostały uznane odpowiednio: tworzenie nowych miejsc pracy (średnia ocena występowania = 4,79), dochody dla gmin z tytułu podatków (średnia ocena występowania = 4,70), wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy (średnia ocena występowania = 4,55) oraz ponoszenie przez przedsiębiorstwa nakładów inwestycyjnych (średnia ocena występowania = 4,55). Podkreślenia wymaga fakt, iż kluczowym zjawiskiem z perspektywy oddziaływania na rozwój lokalny każdej gminy jest tworzenie nowych miejsc pracy. Powyższe wpływa na zmniejszenie bezrobocia rejestrowanego w gminie oraz może przyczynić się do dywersyfikacji lokalnego rynku pracy. Strefy aktywności gospodarczej, to także tereny przygotowane dla potencjalnego inwestora w sensie planistycznym, infrastrukturalnym i prawnym, umożliwiające szybkie przystąpienie do realizacji inwestycji oraz częściowe obniżenie jej kosztów. Powyższe kształtuje warunki, które jednoznacznie należy traktować, jako bezpośrednią zachętę, mającą skutkować wzrostem atrakcyjności inwestycyjnej danego terenu. Stworzenie atrakcyjnych warunków do funkcjonowania przedsiębiorstw stanowi bodziec do pobudzenia przedsiębiorczości, co w efekcie może przyczynić się do wyższego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego danego regionu. Za oddziaływania nieco rzadziej występujące, jednak również dość istotne wskazano: stworzenie sieci współpracy

z instytucjami B+R i/lub uczelniami wyższymi (średnia ocena występowania = 2,88), wzrost innowacyjności podmiotów na terenie strefy (średnia ocena występowania = 3,36), rozwój otoczenia instytucjonalnego biznesu (średnia ocena występowania = 3,55). Powyższe po części związane jest z faktem, iż poszczególne przedsiębiorstwa prowadzące działalność na obszarze SAG działają głównie w branżach zaliczanych do sektora niskiej oraz średnio-niskiej techniki lub usług mniej wiedzochłonnych, w których nacisk na wdrażanie nowych rozwiązań technologicznych oraz innowacji jest mniejszy niż w przypadku podmiotów zaliczanych do branż wysokiej techniki lub opartych na wiedzy. Na szczególną uwagę zasługuje również rola stref aktywności gospodarczej w pozyskaniu przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego. Według wskazań ankietowanych przedmiotowe oddziaływanie znalazło się dopiero na ósmym miejscu pod względem występowania w poszczególnych SAG. Powyższe, podobnie jak w przypadku ankietowanych podmiotów gospodarczych[491] może świadczyć o znikomym znaczeniu oferowanych zachęt inwestycyjnych w procesie podejmowania decyzji w zakresie lokalizacji przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego.

Liczba przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG stanowi istotny aspekt w zakresie pobudzania lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego gmin oraz kreowania lokalnej przedsiębiorczości. W tabeli 73 przestawiono zestawianie ilościowe przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze stref aktywności gospodarczej w gminach objętych badaniem.

Lp.	Nazwa gminy	Liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze SAG	Odsetek przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze SAG
1	Andrychów	3	0,86%
2	Babice	0	0,00%
3	Bobowa	0	0,00%
4	Bochnia	0	0,00%
5	Chełmek	13	3,71%
6	Chełmiec	1	0,29%
7	Chrzanów	3	0,86%
8	Czorsztyn	1	0,29%
9	Dąbrowa Tarnowska	0	0,00%
10	Dobczyce	14	4,00%
11	Drwinia	0	0,00%
12	Gdów	0	0,00%
13	Klucze	1	0,29%
14	Koszyce	2	0,57%

[491] Patrz podrozdział 6.3. niniejszej pracy.

Lp.	Nazwa gminy	Liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze SAG	Odsetek przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze SAG
15	Krzeszowice	0	0,00%
16	Myślenice	5	1,43%
17	Niepołomice	80	22,85%
18	Nowe Brzesko	0	0,00%
19	Olkusz	2	0,57%
20	Skała	3	0,86%
21	Skawina	116	33,14%
22	Słomniki	0	0,00%
23	Stary Sącz	4	1,14%
24	Szczurowa	1	0,29%
25	Trzebinia	15	4,29%
26	Tuchów	0	0,00%
27	Wadowice	14	4,00%
28	Wieliczka	22	6,28%
29	Wojnicz	8	2,29%
30	Wolbrom	2	0,57%
31	Zabierzów	4	1,14%
32	Zakliczyn	3	0,86%
33	Zator	33	9,42%
OGÓŁEM:		**350**	**100,00%**

Tabela 73. Zestawienie ilościowe podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na obszarze stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego według stanu na koniec 2021 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

W badanej próbie znalazły się strefy aktywności gospodarczej cechujące się zróżnicowaną liczbą podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG. Wahała się ona w przedziale od 0 do 116 przedsiębiorstw, wynosząc średnio dla badanych stref aktywności gospodarczej 10,61, przy odchyleniu standardowym równym 24,16. Najliczniejszą grupę stanowiły SAG, na obszarze których funkcjonuje mniej niż 20 podmiotów gospodarczych – odpowiednio 87,9% badanych jednostek, z kolei najmniej liczną grupę stanowiły SAG, na obszarze których funkcjonuje więcej niż 60 przedsiębiorstw – 6,1% ogółu badanych. Najwięcej przedsiębiorstw zlokalizowanych jest na obszarze stref aktywności gospodarczej funkcjonujących w gminach: Skawina – 116 podmiotów gospodarczych, Niepołomice – 80 podmiotów gospodarczych oraz Zator – 33. W przypadku gminy Zator jest ona nastawiona na przyciąganie małych i średnich przedsiębiorstw, tym samym oddziałuje pozytywnie na wzrost poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gminy oraz przyczynia się

do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości. Najmniej przedsiębiorstw zidentyfikowano w strefach położonych na obszarze gmin: Klucze, Czorsztyn, Chełmiec, Szczurowa – odpowiednio po jednym przedsiębiorstwie. Według stanu na koniec 2021 r. dziesięć spośród wszystkich stref objętych analizą była nieaktywna[492], tj. grunty zlokalizowane na obszarze poszczególnych SAG nie zostały jak dotąd zagospodarowane lub zostały zakupione przez przedsiębiorstwa, które w analizowanym okresie nie rozpoczęły jeszcze prowadzenia działalności gospodarczej. Zasadniczym wnioskiem nasuwającym się z przeprowadzonej analizy jest fakt, iż stosunkowo więcej przedsiębiorstw funkcjonuje w strefach o znaczącej powierzchni terenów inwestycyjnych w danej gminie (powyżej 50 ha). Istotny udział terenów inwestycyjnych w regionie mają gminy Niepołomice, Skawina, Myślenice, Wieliczka oraz Trzebinia. Na obszarze poszczególnych SAG w tych gminach funkcjonują najliczniejsze grupy podmiotów gospodarczych, co potwierdza powyższą zależność. Wyjątek stanowi gmina Myślenice posiadająca w swoich zasobach znaczące powierzchnie terenów objętych mechanizmem stref aktywności gospodarczej. Jednak w przypadku tej gminy działalność prowadzi jedynie pięć podmiotów gospodarczych. Najmniej przedsiębiorstw zlokalizowanych jest na obszarach SAG w gminach należących do wschodniej części województwa małopolskiego. Są to zazwyczaj tereny, których łączna powierzchnia nie przekracza 50 ha. Analogicznie sytuacja wygląda w przypadku poziomu zatrudnienia w podmiotach gospodarczych prowadzących działalność na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej. Na podstawie wskazań respondentów w tabeli 74 przedstawiono analizę poziomu zatrudnienia w przedsiębiorstwach prowadzących działalność na obszarze SAG.

Lp.	Zatrudnienie w przedsiębiorstwach prowadzących działalność w strefie (osoby)	Liczba badanych gmin	Odsetek badanych gmin
1	≤ 1000	10	30,30%
2	1001 - 2000	4	12,12%
3	2001 - 3000	1	3,03%
4	3001 - 4000	1	3,03%
5	> 4000	1	3,03%
6	Brak odpowiedzi	16	48,48%
	OGÓŁEM:	33	100,00%

Tabela 74. Procentowy rozkład badanych gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego, na obszarze których funkcjonują strefy aktywności gospodarczej

[492] Z dalszej analizy wyłączono strefę aktywności gospodarczej zlokalizowaną na obszarze gminy Książ Wielki. Strefa zarządzana przez KPT, utworzona w 2009 r., usunięta z granic SSE w 2013 r.
Obecnie strefa planowana do utworzenia.

według wielkości zatrudnienia w podmiotach gospodarczych prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Analizując powyższe dane należy wskazać, iż poziom zatrudnienia w przedsiębiorstwach funkcjonujących na obszarze SAG w poszczególnych gminach objętych badaniem cechuje zróżnicowanie. Spośród 17 gmin, dla których ankietowani udzielili odpowiedzi na przedmiotowe pytanie ponad 1/3 stanowiły gminy z przedsiębiorstwami strefowymi, w których łączne zatrudnienie w analizowanym okresie nie przekroczyło 1000 osób. Ponad 12,1% badanych gmin zadeklarowało zatrudnienie z przedziału powyżej 1000, a poniżej 2000 osób. Kolejne 9,1% stanowiły gminy z podmiotami funkcjonującymi w ramach mechanizmu stref aktywności gospodarczej o łącznym zatrudnieniu większym niż 2000 osób. Blisko połowa badanej populacji gmin (48,5% ogółu) to jednostki nieposiadające danych w zakresie poziomu zatrudnienia w przedsiębiorstwach prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG. Podkreślenia wymaga fakt, iż powstanie dużego zakładu produkcyjnego na obszarze strefy może wpłynąć na efekt zatrudnieniowy w gminie, pod warunkiem, że charakter prowadzonej działalności gospodarczej będzie wymagał siły roboczej o określonych kwalifikacjach dostępnej w danej gminie. Co istotne, duże przedsiębiorstwo ma wpływ na dywersyfikację lokalnego rynku pracy w sytuacji występowania efektów mnożnikowych. Lokalizacja w gminie nowego podmiotu gospodarczego powoduje bowiem powstanie nowych miejsc pracy, także w jego otoczeniu (usługodawcy i poddostawcy nowego przedsiębiorstwa oraz usługi dla społeczności lokalnej).

Kolejny obszar badawczy poddany analizie dotyczył aspektu społecznego rozwoju lokalnego. W tabeli 75 zaprezentowano wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze społecznym. Występowanie poszczególnych zjawisk oceniano w skali od 1 (zdecydowanie nie występuje) do 5 (zdecydowanie występuje).

Lp.	Wybrane czynniki oddziałujące na rozwój lokalny w wymiarze społecznym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Stworzenie miejsc pracy dla społeczności lokalnej	33	4,79	0,65	5	2	5	5	5
2	Zmniejszenie bezrobocia	33	4,33	0,74	4	2	5	4	5
3	Wzrost liczby ludności w gminie	33	2,79	0,7	3	1	5	2	3
4	Zapewnienie szkoleń na poziomie menadżerskim oraz wysoce specjalistycznym	33	2,82	0,81	3	1	4	3	3

Lp.	Wybrane czynniki oddziałujące na rozwój lokalny w wymiarze społecznym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
5	Podniesienie kwalifikacji i umiejętności mieszkańców gminy	33	3,03	0,68	3	1	4	3	3
6	Poprawa jakości życia mieszkańców gminy	33	3,33	0,74	3	2	5	3	4
7	Zwiększenie atrakcyjności gminy jako miejsca pracy	33	4,00	0,61	4	2	5	4	4
8	Przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom demograficznym w gminie	33	3,18	0,77	3	2	5	3	3
9	Zwiększenie integracji społecznej w gminie	33	2,91	0,58	3	1	4	3	3
10	Sponsorowanie wydarzeń kulturalnych, wspieranie edukacji, organizacji pozarządowych itp.	33	3,09	0,68	3	1	5	3	3
11	Inwestycje w zakresie szkolnictwa zawodowego	33	2,58	0,83	2	1	5	2	3
12	Minimalizacja negatywnych skutków peryferyjności	33	2,97	0,53	3	2	5	3	3

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 75. Wpływ działalności gospodarczej prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze społecznym
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Biorąc pod uwagę wymiar społeczny rozwoju lokalnego należy stwierdzić, iż do najczęściej występujących czynników zostały zaliczone: stworzenie miejsc pracy dla społeczności lokalnej (średnia ocena występowania = 4,79), zmniejszenie bezrobocia (średnia ocena występowania = 4,33), zwiększenie atrakcyjności gminy jako miejsca pracy (średnia ocena występowania = 4) oraz poprawa jakości życia mieszkańców gminy (średnia ocena występowania = 3,33). Równie często występujący obszar oddziaływania stanowiły działania z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) realizowane przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność na obszarze stref aktywności gospodarczej. W opinii ankietowanych przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego za czynniki nieco rzadziej występujące uznano: inwestycje w zakresie szkolnictwa zawodowego (średnia ocena występowania = 2,58), wzrost liczby ludności w gminie (średnia ocena występowania = 2,79), zapewnienie szkoleń na poziomie menadżerskim oraz wysoce specjalistycznym (średnia ocena występowania = 2,82), zwiększenie integracji społecznej w gminie (średnia ocena występowania = 2,91). Zdecydowana większość badanych przedstawicieli jednostek samorządów terytorialnych uznała czynnik dotyczący tworzenia nowych miejsc pracy przez podmioty gospodarcze

prowadzące działalność na obszarze poszczególnych SAG jako kluczowy element w oddziaływaniu na rozwój lokalny gmin. Fakt występowania tego oddziaływania potwierdziło ponad 90% badanych. Co istotne, funkcjonujące na terenach poszczególnych stref aktywności gospodarczej przedsiębiorstwa utworzyły nowe miejsca pracy, w których zatrudnienie znaleźć mogą mieszkańcy danej gminy. Wzrastająca liczba przedsiębiorstw w danej SAG powoduje wzrost zapotrzebowania na siłę roboczą, a co za tym idzie wzrost wynagrodzeń, co z kolei przyczynia się do coraz większej fali migracji w obręb aglomeracji. Obecność zorganizowanych terenów inwestycyjnych sprzyja również pojawieniu się nowych relacji przestrzennych wywołanych np. dojazdami mieszkańców do pracy w przedsiębiorstwach działających w ramach strefy. Zmiany w infrastrukturze społecznej, jakie niesie za sobą powstanie strefy aktywności gospodarczej w przypadku lokalizacji dużego przedsiębiorstwa powodują często pośrednie efekty wskazujące na konieczność rozwoju budownictwa mieszkaniowego dla potencjalnych pracowników zakładu. Co więcej, bezpośrednim efektem jest ewentualny wzrost liczby ludności danej jednostki samorządu terytorialnego.

Powstanie stref aktywności gospodarczej na obszarze danej gminy związane jest z budową oraz koncentracją wielu zakładów produkcyjnych o różnym profilu działalności na stosunkowo niewielkim obszarze. W tabeli 76 przedstawiono wpływ powyżej prowadzonej działalności na rozwój lokalny gmin w wymiarze ekologicznym. Występowanie poszczególnych zjawisk oceniano w skali od 1 (zdecydowanie nie występuje) do 5 (zdecydowanie występuje).

Lp.	Wybrane czynniki oddziałujące na rozwój lokalny w wymiarze ekologicznym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Aktywnie prowadzona przez przedsiębiorstwa polityka ekologiczna	33	3,70	0,77	4	2	5	3	4
2	Infrastruktura techniczna służąca ochronie środowiska	33	3,45	0,71	4	2	5	3	4
3	Zmniejszenie presji środowiskowej	32	3,00	0,57	3	2	5	3	3
4	Recykling	33	2,97	0,53	3	2	5	3	3
5	Wdrażanie ekoinnowacji	33	3,00	0,50	3	2	5	3	3

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 76. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej funkcjonujących na rozwój lokalny gmin w wymiarze ekologicznym
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Analizując opinie przedstawicieli jednostek samorządów terytorialnych należy wskazać, iż zdecydowana większość deklaruje prowadzenie działalności proekologicznej przez

przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej. Działania te obejmują: aktywnie prowadzoną politykę ekologiczną (średnia ocena występowania = 3,70) oraz budowę infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska (średnia ocena występowania = 3,45). Do czynników rzadziej występujących jednak również dość istotnym znaczeniu uznano: recykling (średnia ocena występowania = 2,97). Zdecydowana większość przedstawicieli jednostek samorządów terytorialnych, na obszarze których funkcjonują strefy aktywności gospodarczej potwierdza prowadzenie polityki proekologicznej w gminie. Działania te w większości przypadków ograniczają się do wprowadzania rozwiązań proekologicznych w obszarach SAG poprzez tworzenie obiektów ochrony środowiska takich jak: zakłady unieszkodliwiania odpadów (segregacja odpadów, recykling), oczyszczalnie ścieków, niskoemisyjna energetyka. Działalność podmiotów gospodarczych prowadzona na obszarze poszczególnych SAG bez wątpienia wiąże się z zanieczyszczeniem środowiska. Ważnym elementem jest zatem kontrolowanie tego w jakim stopniu niosą one zagrożenie dla przyrody i środowiska naturalnego oraz podejmowanie działań mających na celu zmniejszenie ich negatywnego skutku. Podkreślenia wymaga fakt, iż koncentracja wielu zakładów produkcyjnych na obszarze stref aktywności gospodarczej niesie za sobą zagrożenia w obszarze negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne w danej gminie. Należy jednak wskazać, iż działania jednostek samorządu terytorialnego w sferze propagowania proekologicznych zachowań mogą mieć istotny wpływ na przedsiębiorstwa w zakresie korzystania oraz wprowadzania nowych rozwiązań redukujących negatywny wpływ prowadzonej działalności gospodarczej na środowisko naturalne.

Istniejąca na obszarze danej strefy aktywności gospodarczej infrastruktura techniczna stanowi jeden z najistotniejszych czynników wpływających na lokalizację przedsiębiorstw oraz pozytywnie oddziałujących na rozwój gmin w ujęciu lokalnym. W tabeli 77 zaprezentowano wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej na podejmowane przez władze gmin działania umożliwiające rozwój gminnej infrastruktury technicznej. Występowanie poszczególnych zjawisk oceniano w skali od 1 (zdecydowanie nie występuje) do 5 (zdecydowanie występuje).

Lp.	Wybrane czynniki oddziałujące na rozwój lokalny w wymiarze infratechnicznym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Rozwój infrastruktury transportowej	33	3,79	0,86	4	1	5	4	4
2	Rozwój infrastruktury teletechnicznej	33	3,45	0,94	4	1	5	3	4

Lp.	Wybrane czynniki oddziałujące na rozwój lokalny w wymiarze infratechnicznym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
3	Rozwój infrastruktury elektroenergetycznej	33	3,48	1,03	4	1	5	3	4
4	Rozwój infrastruktury wodociągowej	33	3,76	0,94	4	1	5	4	4
5	Rozwój infrastruktury kanalizacyjnej	33	3,88	0,89	4	1	5	4	4
6	Rozwój infrastruktury ciepłowniczej	33	2,70	0,95	3	1	5	3	3
7	Rozwój infrastruktury gazowej	33	3,06	1,03	3	1	5	3	3

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 77. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej na podejmowane przez władze gmin działania umożliwiające rozwój gminnej infrastruktury technicznej
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

W opinii ankietowanych przedstawicieli gmin jako zdecydowanie najczęściej wstępujące zjawiska uznano: rozwój infrastruktury kanalizacyjnej (średnia ocena występowania = 3,88), rozwój infrastruktury transportowej (średnia ocena występowania = 3,79) oraz rozwój infrastruktury wodociągowej (średnia ocena występowania = 4,00). Z kolei jako czynniki o nieco rzadszym występowaniu wskazano: rozwój infrastruktury ciepłowniczej (średnia ocena występowania = 2,70) oraz gazowej (średnia ocena występowania = 3,06). Na podstawie przeprowadzonej analizy można uznać, iż w przypadku lokalnych stref aktywności gospodarczej, zwłaszcza nienależących do SSE, mniejszy nacisk kładziony jest na uzbrojenie infrastrukturalne terenu inwestycyjnego. Należy również zaznaczyć, iż działania podejmowane przez władze samorządowe umożliwiające rozwój gminnej infrastruktury technicznej mają istotny wpływ na ilość podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG. Co więcej, strefy aktywności gospodarczej przyczyniają się do poprawy stanu infrastruktury technicznej w danej gminie, z kolei poszczególne jej elementy służą równocześnie miejscowej ludności.

Powstanie strefy aktywności gospodarczej nieodłącznie wiąże się ze zmianami w strukturze przestrzennej danej jednostki terytorialnej. Co więcej, polityka przestrzenna gmin zakładająca rozwój obszarów inwestycyjnych, bez odpowiednich zapisów w dokumentach planistycznych jest nieskuteczna. W tabeli 78 przedstawiono wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej na podejmowane przez władze gmin działania w zakresie rozwoju lokalnego

w wymiarze przestrzennym. Występowanie poszczególnych zjawisk oceniano w skali od 1 (zdecydowanie nie występuje) do 5 (zdecydowanie występuje).

Lp.	Wybrane czynniki oddziałujące na rozwój lokalny w wymiarze przestrzennym	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Zagospodarowanie części obszaru strefy	33	4,39	1,06	5	1	5	4	5
2	Zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym	33	3,76	0,94	4	1	5	4	4
3	Zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej gminy i integracja z innymi SAG	33	3,73	1,01	4	1	5	4	4
4	Czytelny układ urbanistyczny gminy	33	4,00	0,79	4	1	5	4	4
5	Podnoszenie efektywności działania podmiotów odpowiedzialnych za planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	33	3,09	1,07	3	1	5	3	3

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 78. Wpływ działalności prowadzonej przez podmioty gospodarcze zlokalizowane na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej na podejmowane przez władze gmin działania w zakresie rozwoju lokalnego gmin w wymiarze przestrzennym
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Analizując powyższe dane można dostrzec, iż w opinii respondentów jako zjawiska najczęściej występujące uznano odpowiednio: zagospodarowanie części obszaru strefy (średnia ocena występowania = 4,39) oraz czytelny układ urbanistyczny gminy (średnia ocena występowania = 4,00). Za czynniki rzadziej występujące wskazano: podnoszenie efektywności działalności podmiotów odpowiedzialnych za planowanie i zagospodarowanie przestrzenne (średnia ocena występowania = 3,09). Według wskazań respondentów wszystkie analizowane w niniejszej pracy strefy aktywności gospodarczej posiadają odpowiednie przygotowanie planistyczne. Pojawiają się zarówno w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, jak również w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Powyższa analiza potwierdza, iż powstanie SAG na obszarze danej gminy stanowi zatem impuls dla władz lokalnych w zakresie dokonywania zmian w użytkowaniu ziemi, rozumianych jako strategiczne, zgodne z rozwojem zrównoważonym oraz zasadami planowania przestrzennego zajęcie terenu poprzez racjonalne wykorzystanie zasobów lokalnych pod funkcje inwestycyjne. Dodatkowo stwarza możliwość zagospodarowania oraz rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, iż niezależnie od przyjętych kryteriów, czynnikami rozwoju danego układu lokalnego są te elementy wewnętrznej struktury terytorium oraz jego otoczenia, które są lub mogą być uruchomione w celu prowadzenia

działalności gospodarczej, społecznej lub kulturalnej. Każda jednostka terytorialna ma pewne zasoby czynników określających potencjał rozwoju, na który składają się zasoby ludnościowe, środowiskowe i kapitałowe, zasoby materialne oraz niematerialne, uniwersalne i specyficzne, ekonomiczne, społeczne, instytucjonalne i in. Efektywne wykorzystywanie czynników rozwoju lokalnego wymaga odpowiedniego klimatu społecznego dla tego typu przedsięwzięć. Stąd też istnieje konieczność właściwego postrzegania jego podstawowych elementów przez jednostki kreujące strategiczne programy rozwoju społeczno-gospodarczego.

W dalszej części badania, ankietowanych poproszono o wskazanie wykorzystywanych lokalnych czynników produkcji w związku z działalnością gospodarczą prowadzoną przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze poszczególnych SAG. Istotność poszczególnych czynników oceniano w skali od 1 (zupełnie nieistotny) do 5 (zdecydowanie istotny, kluczowy).

Lp.	Wybrane lokalne czynniki produkcji	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Infrastruktura techniczna	33	3,79	1,08	4	1	5	3	5
2	Lokalna siła robocza	33	3,88	0,86	4	1	5	4	4
3	Baza poddostawców	33	2,85	0,91	3	1	5	3	3
4	Lokalne materiały, surowce, komponenty	33	2,79	0,65	3	1	4	3	3
5	Sieć współpracy pomiędzy SAG/SSE	33	2,39	1,17	3	1	5	1	3
6	Infrastruktura B+R	33	2,88	0,78	3	1	4	3	3
7	Sieć współpracy z instytucjami otoczenia biznesu	33	2,91	0,88	3	1	5	3	3

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 79. Lokalne czynniki produkcji wykorzystywane przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Według wskazań respondentów biorących udział w badaniu za kluczowe lokalne czynniki produkcji wykorzystywane w działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze stref aktywności gospodarczej uznano: lokalną siłę roboczą (średnia istotność ocen = 3,88) oraz infrastrukturę techniczną (średnia istotność ocen = 3,79). Z kolei do najmniej istotnych czynników w opinii ankietowanych zaliczono: sieć współpracy pomiędzy SAG/SSE (średnia istotność ocen = 2,39) oraz lokalne materiały, surowce, komponenty (średnia istotność ocen = 2,79). Nasuwającym się wnioskiem wynikającym z powyższej analizy jest fakt, iż tworzenie warunków do koncentrowania się podmiotów gospodarczych zdolnych do wykorzystania potencjału miejsca jest gwarantem trwałego, samodzielnego i długookresowego

rozwoju otoczenia lokalnego. Co więcej, wybór odpowiedniej lokalizacji może przyczynić się do optymalizacji kosztów łańcucha logistycznego przedsiębiorstw produkcyjnych. Jak wskazano w podrozdziale 6.3. województwo małopolskie charakteryzuje dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna związana z bliskością węzła autostrad A1 i A4 oraz dobrze zaprojektowane rozwiązania transportowe. Zapewniają one dobrą przepustowość w kierunku wschód – zachód oraz korzystne położenie poszczególnych gmin w sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej, konurbacji śląskiej i Bielska-Białej, na szlaku komunikacyjnym biegnącym w stronę Katowic. Z tego też względu, podobnie jak w przypadku ankietowanych podmiotów gospodarczych[493], wysoko przez respondentów została oceniona istniejąca infrastruktura techniczna na obszarze poszczególnych SAG. Na szczególną uwagę zasługuje również fakt, iż konsolidacja zasobów w jednym, dedykowanym do tego celu centrum dystrybucyjnym powinna znacząco zredukować koszty łańcucha dostaw. Istotne w powyższym kontekście są centra logistyczne oraz obszary o koncentracji przedsiębiorstw z branży transportowej, spedycji i logistyki (TSL). Obecność centrów wpływa korzystnie na rozwój społeczno-gospodarczy na danym obszarze. Ponadto z punktu widzenia gmin, branża logistyczna zapewnia stosunkowo wyższe przychody z podatków od nieruchomości wielkopowierzchniowych. Nie należy zapominać jednak o negatywnych zjawiskach towarzyszących rozwojowi branży TSL, do których można zaliczyć m.in. problemy z przepustowością komunikacyjną (wzmożonych ruch samochodowy), generowanie hałasu oraz stosunkowo niewielkie zatrudnienie w odniesieniu do powierzchni inwestycji. Wszystkie wskazane aspekty – zarówno pozytywne, jak i negatywne związane z lokalizacją branży TSL oraz tworzenia się centrów logistycznych są istotne w kontekście rozwoju terenów inwestycyjnych. Z jednej strony przyciągnięcie przedsiębiorstw logistycznych na teren SAG lub w jej bliskim sąsiedztwie powoduje wzrost aktywności gospodarczej na tych obszarach, wpływy do budżetu gminy z tytułu podatków, z kolei drugiej strony może stanowić element zniechęcający dla innych inwestorów, ze względu na generowane problemy w zakresie przepustowości komunikacyjnej. Przykładem TSL w województwie małopolskim jest 7R Logistic Kraków – Kokotów, które zlokalizowane w gminie Wieliczka na obszarze istniejącej strefy aktywności gospodarczej. Centrum charakteryzuje dogodne położenie przy węźle komunikacyjnym autostrady A4 oraz wschodniej obwodnicy Krakowa. Również na obszarze strefy aktywności gospodarczej w gminie Skawina, w bliskim sąsiedztwie autostrady A4 można dostrzec koncentrację przedsiębiorstw branży logistycznej, tj. m.in. GLS Poland Sp. z o.o., Ferro S.A. oraz ROHLIG SUUS S.A. Co istotne,

[493] Patrz podrozdział 6.3. niniejszej pracy.

na terenie gminy Skawina formalnie nie funkcjonuje centrum logistyczne, jak w przypadku gminy Wieliczka. Powyższe przedsiębiorstwa stanowią samoistne skupiska podmiotów gospodarczych działających w pokrewnych branżach. Ponadto stwarzają nowe w skali lokalnej oraz regionalnej bieguny wzrostu, umożliwiające przekształcanie sąsiadujących wolnych zasobów gminnych nieużytków, terenów poprzemysłowych oraz obszarów zdegradowanych. Należy również wskazać, iż strefy aktywności gospodarczej wypełniają w dużej mierze założenia modelu intensywnego rozwoju w zakresie pobudzania przedsiębiorczości, który w dużej mierze opiera się na lokalnych podmiotach gospodarczych oraz przyciąganiu inwestorów zagranicznych. Uwzględniając wyniki analizy badań ankietowych przeprowadzonych wśród podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej[494] należy wskazać, iż istotny wpływ na wzrost produktywności lokalnych czynników produkcji w sektorze wysokiej oraz średnio-wysokiej techniki ma dyfuzja oraz absorpcja innowacji – surowców, materiałów oraz usług. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, że w kontekście wykorzystania lokalnych czynników produkcji przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność na obszarze SAG istotną rolę powinny pełnić, także sieci współpracy pomiędzy strefami (podmiotami zarządzającymi SAG) oraz innymi instytucjami, stowarzyszeniami czy lokalnymi grupami działania. Powyższe umożliwia wymianę doświadczeń, skuteczniejszą promocję terenu oraz pozyskiwanie informacji dotyczących efektywniejszego zarządzania strefą. Podmioty zarządzające SAG mogą również współpracować z uczelniami wyższymi, ośrodkami badawczymi oraz instytucjami otoczenia biznesu, które są pomocne m.in. w procesie przygotowania ofert inwestycyjnych, dostarczają informacji obejmujących zagadnienia dotyczące negocjacji z inwestorem, a także wspierają samorządy w celu przygotowania oraz prowadzenia prezentacji w zakresie warunków oraz możliwości inwestowania. W tabeli 80 przedstawiono procentowy rozkład gmin według podmiotów, z którymi poszczególne jednostki samorządów terytorialnych zarządzające strefami aktywności gospodarczej podejmują współpracę / kooperacje w aspekcie funkcjonujących na danym obszarze zorganizowanych terenów inwestycyjnych.

Lp.	Podmioty, z którymi podejmowana jest współpraca	Liczba badanych gmin	Odsetek badanych gmin*
1	Współpraca międzygminna, międzystrefowa	17	51,52%
2	Lokalne Grupy Działania	18	54,55%
3	Powiatowe Urzędy Pracy	19	57,58%

[494] Patrz podrozdział 6.3. niniejszej pracy.

Lp.	Podmioty, z którymi podejmowana jest współpraca	Liczba badanych gmin	Odsetek badanych gmin*
4	Instytucje otoczenia biznesu, inkubatory przedsiębiorczości, itp.	18	54,55%
5	Lokalne stowarzyszenia	8	24,24%
6	Instytucje B+R, uczelnie wyższe, itp.	7	21,21%
7	Lokalne szkoły średnie, zawodowe, itp.	19	57,58%
8	Inne	0	0,00%

**Odsetek wskazań nie sumuje się do 100%, gdyż było to pytanie wielokrotnego wyboru, tym samym respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.*

Tabela 80. Procentowy rozkład gmin według podmiotów, z którymi poszczególne jednostki samorządów terytorialnych zarządzające strefami aktywności gospodarczej podejmują współpracę / kooperacje w aspekcie funkcjonujących na danym obszarze zorganizowanych terenów inwestycyjnych
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Uwzględniając cząstkowe wyniki badań należy wskazać, iż w badanej populacji znalazły się gminy deklarujące współpracę z innymi podmiotami w ramach istniejącego w danej jednostce samorządu terytorialnego mechanizmu stref aktywności gospodarczej. Najczęstszą formą kooperacji podejmowanej na płaszczyźnie istniejących w danej gminie SAG jest współpraca z powiatowymi urzędami pracy oraz lokalnymi szkołami średnimi, zawodowymi. Odsetek gmin deklarujących współpracę z powyższymi podmiotami wyniósł odpowiednio 57,6% ogółu wskazań ankietowanych. Zakres działania obejmuje organizowanie targów pracy oraz dostosowanie oferty edukacyjnej, kursów, szkoleń do zapotrzebowania lokalnych przedsiębiorstw. Przykładem powyższego jest współpraca przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze Niepołomickiej Strefy Inwestycyjnej ze szkołami zawodowymi z obszaru gmin. Zakres kooperacji obejmuje zawodowe kursy kwalifikacyjne oraz utworzenie klas patronackich. Według wskazań ankietowanych równie istotna jest współpraca z lokalnymi grupami działania, IOB (54,6% ogółu wskazań) oraz innymi gminami, strefami (odpowiednio 51,5% ogółu wskazań). Ankietowani pozytywnie odnieśli się do współpracy międzygminnej i wprowadzenia systemu zachęt do podejmowania wspólnych przedsięwzięć, ofert inwestycyjnych oraz łączenia się w większe jednostki, a także współpracy w ramach zintegrowanych inwestycji terytorialnych. Przykładem współpracy między gminami / strefami jest wspólna oferta inwestycyjna dla Jaguara, Poczty Polskiej, Logistic 7R opracowana w ramach jednorazowej współpracy przez gminy Niepołomice oraz Wieliczka. Każda z jednostek zaoferowała część terenów gminnych, co łącznie dało obszar około 300 ha przeznaczonych dla potencjalnych inwestorów. Najmniej wskazań ankietowanych przypadło

na współpracę z lokalnymi stowarzyszeniami (odpowiednio 24,2% wskazań) oraz instytucjami B+R, uczelniami wyższymi (21,2% ogółu wskazań). Tak niski odsetek wskazań wynika z braku funkcjonowania, w szczególności na obszarach wiejskich lokalnych stowarzyszeń o profilu działalności związanym z funkcjonowaniem zorganizowanych terenów inwestycyjnych na obszarze danej gminy. Wyjątek stanowią gminy zrzeszone w Stowarzyszeniu Metropolia Krakowska, które obejmuje 15 gmin województwa małopolskiego, położonych w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Krakowa. Mianem metropolii określany jest Kraków jako miasto, w którym koncentruje się najwyższy kapitał ludzki oraz w którym obserwuje się najwyższy postęp techniczny i technologiczny. Na tle kraju, Kraków wyróżnia się lepszą siecią połączeń lotniczych, wysoką rankingową pozycją szkół wyższych, bogatą ofertą kulturalną, atrakcyjną ofertą turystyczną, wysokim poziomem wydatków na B+R, rozbudowanym zapleczem konferencyjnym oraz wielkością aglomeracji. Uzyskane wyniki wyraźnie wskazują na dużą rolę, jaką odgrywają podmioty zlokalizowane w miastach we wpieraniu rozwoju lokalnego poszczególnych gmin, na obszarze których funkcjonują strefy aktywności gospodarczej.

Kolejny obszar badawczy poddany analizie dotyczył istniejących w poszczególnych strefach aktywności gospodarczej warunków do rozwoju przedsiębiorstw reprezentujących branże wysokiej i średniowysokiej techniki oraz oparte na wiedzy[495]. W tabeli 81 przedstawiono strukturę branżową badanych podmiotów gospodarczych według stopnia zaawansowania techniki oraz zaangażowania wiedzy, z kolei na rys. 51 i 52 zobrazowano procentowy rozkład poszczególnych gmin w powyższym zakresie.

Sekcja PKD 2007	**Dział PKD 2007**	**Stopień zaawansowania techniki oraz stopień zaangażowania wiedzy***	**Liczba gmin**	**Odsetek gmin objętych badaniem****
C – Przetwórstwo przemysłowe	10 – Artykuły spożywcze	Niska technika	3	9,09%
	16 – Drewno i wyroby z drewna i korka, z wyłączeniem mebli; wyroby ze słomy i materiałów w rodzaju stosowanych do wyplatania	Niska technika	1	3,03%
	17 – Papier i wyroby z papieru	Niska technika	2	6,06%
	20 – Chemikalia i wyroby chemiczne	Średnio-wysoka technika	3	9,09%

[495] W celu weryfikacji struktury działalności badanych podmiotów gospodarczych według stopnia zaawansowania techniki oraz zaangażowania wiedzy, ankietowanych przedstawicieli jednostek samorządów terytorialnych poproszono o wskazanie procentowego udziału prac badawczo-rozwojowych w wartościach sprzedaży w poszczególnych przedsiębiorstwach strefowych. 100,00% badanych odmówiło odpowiedzi na przedmiotowe pytanie, z uwagi na brak danych. Mając na uwadze powyższe, opierając się na klasyfikacji dziedzin (działów i grup) sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe według stopnia zaawansowania techniki oraz sekcji G-U (usługi) według stopnia zaangażowania wiedzy, przeprowadzono stosowną analizę.

	22 – Wyroby z gumy i tworzyw sztucznych	Średnio-niska technika	1	3,03%
	24 – Metale	Średnio-niska technika	9	27,27%
	25 – Wyroby metalowe gotowe, z wyłączeniem maszyn i urządzeń	Średnio-niska technika	1	3,03%
	26 – Komputery, wyroby elektroniczne i optyczne	Wysoka technika	2	6,06%
	28 – Maszyny i urządzenia, gdzie indziej niesklasyfikowane	Średnio-wysoka technika	1	3,03%
	29 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli	Średnio-wysoka technika	8	24,24%
	31 – Meble	Niska technika	3	9,09%
F – Budownictwo	42 – Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej	-	4	12,12%
G – Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych, wyłączając motocykle	45 – Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych, wyłączając motocykle	Usługi mniej wiedzochłonne	2	6,06%
H – Transport i gospodarka magazynowa	49 – Transport lądowy oraz transport rurociągowy	Usługi mniej wiedzochłonne	1	3,03%
	52 – Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport	Usługi mniej wiedzochłonne	4	12,12%
	53 – Działalność pocztowa i kurierska	Usługi mniej wiedzochłonne	2	3,03%
J – Informacja i komunikacja	61 - Telekomunikacja	Usługi oparte na wiedzy	2	6,06%
	62 – Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana	Usługi oparte na wiedzy	1	3,03%
M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	72 – Badania naukowe i prace rozwojowe	Usługi oparte na wiedzy	1	3,03%

**Przedsiębiorstwa sekcji C – przetwórstwo przemysłowe według stopnia zaawansowania techniki. Przedsiębiorstwa sekcji G-U (usługi) według stopnia zaangażowania wiedzy. Bez podmiotów sekcji D, E i F.*

***Odsetek wskazań nie sumuje się do 100%, gdyż było to pytanie wielokrotnego wyboru, tym samym respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.*

Tabela 81. Struktura badanych stref aktywności gospodarczej funkcjonujących na obszarach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego według specjalizacji branżowej podmiotów prowadzących działalność w strefie

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

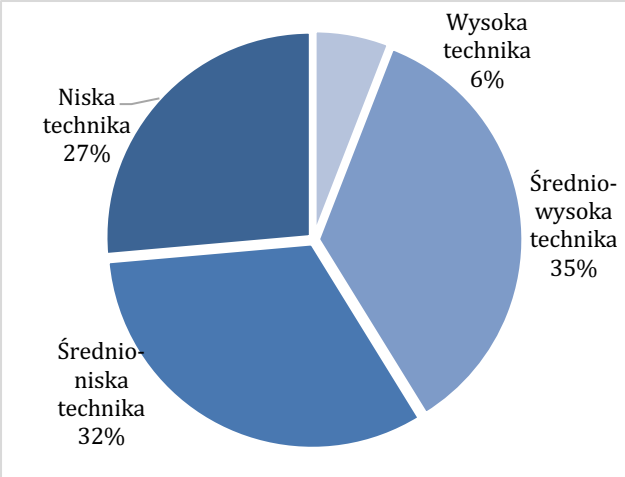

**Bez podmiotów sekcji D, E i F.*

Rys. 51. Przedsiębiorstwa sekcji C – przetwórstwo przemysłowe według stopnia zaawansowania techniki
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

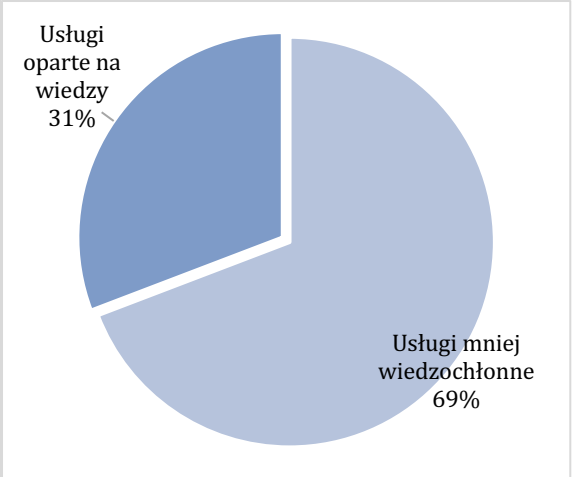

**Bez podmiotów sekcji D, E i F.*

Rys. 52. Przedsiębiorstwa sekcji G-U (usługi) według stopnia zaangażowania wiedzy
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Istotnym wnioskiem płynącym z analizy udzielonych przez respondentów odpowiedzi jest fakt występowania dużego zróżnicowania w zakresie branż obecnych w poszczególnych strefach aktywności gospodarczej. Równie ważne z puntu widzenia władz lokalnych jest znaczenie SAG dla rozwoju nowych technologii. Wśród wiodących specjalizacji w jakich prowadzona jest działalność przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze poszczególnych SAG dominuje branża motoryzacyjna (30,0% wskazań ankietowanych gmin), logistyczna oraz budowlana (odpowiednio po 12,0% wskazań ankietowanych gmin). Gminy Niepołomice, Skawina, Wieliczka, Zator, Chełmek, Dobczyce, Trzebinia, posiadają w swoich strefach aktywności gospodarczej znaczną ilość przedsiębiorstw o różnorodnym profilu działalności, jednocześnie skupiając uwagę na przyciąganiu przemysłu wysokich technologii oraz centrów B+R. Opierając się na klasyfikacji dziedzin (działów i grup) sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe według stopnia zaawansowania techniki, stwierdzono, że w badanej próbie gmin 35,0% wskazuje na funkcjonowanie na obszarze poszczególnych SAG przedsiębiorstw zaliczanych do sektora średnio-wysokiej techniki, 32,0% do sektora średnio-niskiej techniki, 27,0% do sektora niskiej techniki, z kolei jedynie 6,0% do sektora wysokich technologii[496].

[496] Informacje o branżach wysokich lub średnio-wysokich technologii lub zaawansowanych technologicznie wiedzochłonnych usług, zgodnie z klasyfikacją Eurostat zawarte są w opracowaniu pn. *„High-tech industry and knowledge-intensive services”.*
Pobrane z: http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/htec_esms.htm [dostęp: 02.04.2024].

W przypadku wysokiej i średnio-wysokiej techniki były to działy: działalność w zakresie produkcji sprzętu komputerowego, medycznego, motoryzacyjnego (pojazdy samochodowe, części samochodowe), urządzeń elektrycznych oraz wyrobów chemicznych. Udział podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej z branż należących do sektora wysokiej oraz średniowysokiej techniki postrzegać należy zdecydowanie pozytywnie z puntu widzenia możliwości kreowania innowacji na tych obszarach. Wśród gmin deklarujących funkcjonowanie na obszarze SAG podmiotów prowadzących działalność usługową w sekcjach G-U 69,0% stanowiły gminy z przedsiębiorstwami świadczącymi usługi zaliczanymi do usług mniej wiedzochłonnych, z kolei pozostałe 31,0% świadczyło usługi zaliczane do kategorii usług opartych na wiedzy. Należy wskazać, iż usługi oparte na wiedzy związane są z intensywnym wykorzystaniem nowych technologii oraz specjalistycznych umiejętności oraz wiedzy zawodowej. Są kluczowe dla gospodarki, z uwagi na istotne źródło wzrostu zatrudnienia i wartości dodanej. Wyzwaniem stojącym przed gminami, na obszarze których funkcjonują SAG w czasach czwartej rewolucji przemysłowej, jest włączenie ich w proces budowy gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach. Rozwój nowoczesnych, zaawansowanych branż i gałęzi przemysłu zatrudniających wysoko wykwalifikowanych pracowników winien stanowić jeden z głównych filarów funkcjonowania stref aktywności gospodarczej. Co więcej, na rynku pracy można dostrzec stopniową redukcję zatrudnienia w tradycyjnych, nisko produktywnych sektorach i gałęziach gospodarki. Rośnie z kolei zapotrzebowanie na wysoko wykwalifikowanych specjalistów z wykształceniem technicznym w branżach zaawansowanych technologicznie i usługach wiedzochłonnych. Potrzeby nowoczesnego rynku pracy mogą zatem spowodować znaczący rozwój kapitału ludzkiego poprzez tworzenie nowych kierunków oraz poprawę jakości kształcenia, w szczególności na obszarach wiejskich. Powyższe wymaga od podmiotów zarządzających poszczególnymi SAG wdrożenia instrumentów skutecznej współpracy pomiędzy inwestorami, administracja lokalną, a zarządcą. Wachlarz usług świadczonych na rzecz inwestorów powinien być również skutecznie rozszerzany o specjalistyczne wsparcie kadrowe, techniczne oraz prawne. Zestawiając powyższe dane z wynikami badań ankietowych przeprowadzonych wśród podmiotów gospodarczych funkcjonujących w ramach mechanizmu stref aktywności gospodarczej[497] należy dostrzec znaczący udział podmiotów zaliczanych do wysokiej i średnio-wysokiej techniki oraz usług opartych na wiedzy w odsetku przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG. Co więcej, uzyskane wartości są

[497] Patrz podrozdział 6.3. niniejszej pracy.

wyższe w poszczególnych strefach aktywności gospodarczej, w porównaniu z danymi w ujęciu regionalnym oraz ogólnokrajowym[498]. Udział podmiotów gospodarczych należących do sektora wysokiej i średnio-wysokiej techniki oraz usług opartych na wiedzy należy postrzegać zdecydowanie pozytywnie z punktu widzenia możliwości kreowania innowacji na tych obszarach.

Narzędzia przyciągania podmiotów gospodarczych do poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego stanowią jeden z kluczowych instrumentów pobudzania rozwoju na poziomie lokalnym. Umiejętność połączenia najistotniejszych uwarunkowań oraz walorów danego obszaru stanowi najskuteczniejsze narzędzie, przyczyniające się do lokalizacji podmiotów gospodarczych na obszarze danej gminy. W powyższe twierdzenie wpisują się także tworzone oraz rozbudowywane przez samorządy lokalne strefy aktywności gospodarczej. Stanowią one jeden z instrumentów polityki lokalnej służącej rozwojowi społeczno-gospodarczemu poszczególnych regionów. W tabeli 82 zaprezentowano możliwe do uzyskania formy wsparcia / zachęty oferowane przedsiębiorstwom prowadzącym działalność na obszarze SAG. Istotność poszczególnych czynników oceniano w skali od 1 (zupełnie nieistotny) do 5 (zdecydowanie istotny, kluczowy).

Lp.	Formy wsparcia / zachęty	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Dostępność terenu kompleksowo przygotowanego pod inwestycję	33	4,76	0,66	5	2	5	5	5
2	Pomoc władz samorządowych w kwestiach formalno-prawnych	33	3,79	0,82	4	2	5	3	4
3	Doradztwo w zakresie pozyskania funduszy inwestycyjnych	33	3,27	0,94	3	1	5	3	4
4	Warunki do prowadzenia działalności B+R	33	2,97	0,88	3	1	4	3	4
5	Możliwość współpracy nauki z biznesem	33	3,39	0,97	4	1	5	3	4
6	Możliwość współpracy z instytucjami otoczenia biznesu	33	3,55	0,9	4	1	5	3	4
7	Zwolnienie z podatku dochodowego	33	4,24	1,32	5	1	5	4	5
8	Zwolnienie z podatku od nieruchomości	33	2,21	0,82	2	1	4	2	2
9	Koszty kwalifikowane[499] nowej inwestycji	33	4,03	1,19	4	1	5	4	5

[498] Zob. *Nauka i Technika w 2021 r., Analizy statystyczne*, GUS 2023. Pobrane z: https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/nauka-i-technika/nauka-i-technika-w-2021-roku,1,1 8 .html [dostęp: 30.06.2024].

[499] Wielkość dochodu podlegającego zwolnieniu zależy od poniesionych wydatków inwestycyjnych w strefie, lokalizacji danej strefy, wielkości przedsiębiorstwa, a także liczby nowozatrudnionych pracowników. Limit oblicza się mnożąc dwa elementy, tj. wydatki kwalifikowane oraz wskaźnik intensywności pomocy. Wydatkami kwalifikowanymi mogą być wydatki inwestycyjne (np. zakup środków trwałych lub wartości niematerialnych) lub dwuletnie koszty pracy nowozatrudnionych pracowników, tj. zatrudnionych po uzyskaniu zwolnienia, ale nie później niż do 3 lat po zakończeniu inwestycji. Z kolei wskaźnik intensywności pomocy jest stałą wartością

Lp.	Formy wsparcia / zachęty	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
	– zakup gruntu lub prawa wieczystego użytkowania								
10	Koszty kwalifikowane nowej inwestycji – zakup lub utworzenie we własnym zakresie środków trwałych	33	4,03	1,19	4	1	5	4	5
11	Koszty kwalifikowane nowej inwestycji – rozbudowa lub modernizacja istniejących środków trwałych	33	4,03	1,19	4	1	5	4	5
12	Koszty kwalifikowane nowej inwestycji – zakup wartości niematerialnych i prawnych związanych z uzyskaniem patentów, licencji typu know-how, które będą wykorzystywane w inwestycji	33	4,03	1,19	4	1	5	4	5

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

Tabela 82. Formy wsparcia oferowane podmiotom gospodarczym prowadzącym działalność na obszarach poszczególnych stref aktywności gospodarczej
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Na obszarze gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego funkcjonują SAG oferujące przedsiębiorstwom całe spektrum zachęt / ulg. W zależności od rodzaju strefy podmioty gospodarcze mogą skorzystać z form wsparcia wynikających z funkcjonowania przedsiębiorstwa na obszarze stref aktywności gospodarczej będących podstrefami SSE lub oferowanych przez konkretne samorządy gminne. Jednym z narzędzi najczęściej wykorzystywanych przez jednostki samorządu terytorialnego w obszarze stymulowania przedsiębiorczości są instrumenty dochodowe, czyli stosowanie ulg i zwolnień podatkowych, jak również obniżanie stawek maksymalnych w podatkach lokalnych. Ich celem jest podnoszenie finansowej efektywności podmiotów gospodarczych poprzez zmniejszanie kosztów ich bieżącego funkcjonowania, nakładów inwestycyjnych oraz obciążeń podatkowych. Analizując dane zwarte w tabeli 83 najistotniejsze formy wsparcia stanowią: dostępność terenu kompleksowo przygotowanego pod inwestycję (średnia istotność ocen = 4,76), zwolnienie z podatku dochodowego (średnia istotność ocen = 4,24) oraz koszty kwalifikowane nowej inwestycji (średnia istotność ocen = 4,03). Mniej istotne zdaniem ankietowanych uznano: zwolnienie z podatku od nieruchomości (średnia istotność ocen = 2,21), warunki do prowadzenia działalności B+R (średnia istotność ocen = 2,97), doradztwo w zakresie pozyskania funduszy inwestycyjnych (średnia istotność ocen = 3,27) oraz możliwość współpracy nauki z biznesem (średnia istotność ocen = 3,39). Strefy aktywności

procentową, przypisaną do danego regionu Polski na podstawie kryterium atrakcyjności inwestycyjnej. Waha się on pomiędzy 10 a 50%.

gospodarczej zapewniają przedsiębiorstwom nie tylko ulgi podatkowe, lecz także dobrze przygotowaną infrastrukturę komunikacyjną i techniczną oraz dostępność wykwalifikowanej kadry. Podkreślenia wymaga fakt, iż część gmin np. Wieliczka, Skała oraz Krzeszowice, w których funkcjonują strefy posiadające przygotowanie infrastrukturalne oraz planistycznie, nie oferuje żadnych ulg podatkowych podmiotom gospodarczym prowadzącym działalność na ich obszarze. Należy w tym miejscu również zaznaczyć, iż zwolnienia podatkowe obowiązujące w poszczególnych strefach przyczyniają się nie tylko do wzrostu inwestycji oraz tworzenia nowych miejsc pracy, ale również powodują negatywne skutki dla budżetu samorządów lokalnych. Kluczowa dla lokalizacji podmiotów gospodarczych na obszarze danej SAG może stać się także synergia wszystkich powyższych elementów składających się na atrakcyjny biznesowo pakiet inwestycyjny. Uwzględniając wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG[500] dostrzeżono zbieżność istotności poszczególnych form wsparcia / zachęt inwestycyjnych. Korzyści wynikające z lokalizacji przedsiębiorstw na obszarze stref aktywności gospodarczej mogą mieć zatem istotne znaczenie z punktu widzenia budowania przewagi konkurencyjnej zarówno przedsiębiorstw, jak również poszczególnych gmin w regionie.

W dalszej części badania, ankietowanych poproszono o wskazanie barier związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej. Istotność poszczególnych czynników oceniano w skali od 1 (zupełnie nieistotny) do 5 (zdecydowanie istotny, kluczowy).

Lp.	Bariery	N	Średnia	SD*	Mediana	Min	Max	Q1**	Q3***
1	Brak przedsiębiorstw działających w pokrewnych branżach	33	2,88	0,70	3	1	4	3	3
2	Wysoka konkurencja wśród przedsiębiorstw	33	2,79	0,78	3	1	4	3	3
3	Brak efektywnego systemu zachęt	33	2,67	0,65	3	1	3	3	3
4	Brak odpowiednio przygotowanych terenów inwestycyjnych	33	2,76	1,00	3	1	5	2	3
5	Brak odpowiedniej promocji	33	2,55	0,79	3	1	4	2	3
6	Skomplikowane procedury podatkowe	33	2,94	1,09	3	1	4	2	4

**SD - odchylenie standardowe, **Q1 - kwartyl dolny, ***Q3 - kwartyl górny*

[500] Patrz podrozdział 6.3. niniejszej pracy.

Tabela 83. Bariery związane z prowadzeniem działalności przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze stref aktywności gospodarczej w danej jednostce samorządu terytorialnego
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Analizując dane zawarte w tabeli 83 za najistotniejsze bariery związane z prowadzeniem działalności przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze poszczególnych SAG uznano: skomplikowane procedury podatkowe (średnia istotność ocen = 2,94) oraz brak przedsiębiorstw działających w pokrewnych branżach (średnia istotność ocen = 2,88). Za bariery o nieco mniejszym znaczeniu, jednak również dość istotne wskazano: brak odpowiedniej promocji (średnia istotność ocen = 2,55), brak efektywnego systemu zachęt (średnia istotność ocen = 2,67). Powyższe, jak już wcześniej wspomniano, również w przypadku ankietowanych podmiotów gospodarczych, może świadczyć o znikomym znaczeniu zachęt inwestycyjnych oferowanych w ramach mechanizmu stref aktywności gospodarczej dla lokalizacji przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego oraz krajowego. Co więcej, opinie badanych przedstawicieli gmin nie różnią się w tym względzie od tych wyrażanych przez przedstawicieli przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze stref aktywności gospodarczej[501]. Poszczególne bariery w funkcjonowaniu podmiotów gospodarczych w ramach mechanizmu SAG wynikają z przyczyn leżących po stronie otoczenia społeczno-gospodarczego. Wskazują one na konieczność kreowania przyjaznego środowiska społeczno-gospodarczego, jednocześnie regulującego oddziaływania w zakresie pobudzania rozwoju lokalnej przedsiębiorczości w gminie. Ponadto istnieje konieczność zwiększania świadomości właścicieli oraz menadżerów przedsiębiorstw w zakresie korzyści płynących z lokalizacji przedsiębiorstw na obszarach stref aktywności gospodarczej. Podkreślenia wymaga fakt, iż istotnym elementem funkcjonowania stref aktywności gospodarczej jest również ich odpowiednia promocja, której głównym odbiorcą jest nie tylko potencjalny inwestor, ale również społeczność lokalna.

W świetle przeprowadzonej w niniejszym podrozdziale analizy należy wskazać pozytywny wpływ lokalnych stref aktywności gospodarczej na ład przestrzenny obszarów gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. Prowadzą one do rozwoju infrastruktury technicznej oraz nowych powiązań przestrzennych. Idea przygotowywania uprzywilejowanych obszarów dla potencjalnych inwestorów jest związana z faktem dysponowania przez jednostki samorządu terytorialnego szerokim spektrum możliwości oddziaływania na rozwój

[501] Patrz podrozdział 6.3. niniejszej pracy.

przedsiębiorczości. Konsekwencją powyższych decyzji strategicznych jest podnoszenie konkurencyjności danej gminy w regionie. Efekty funkcjonowania stref aktywności gospodarczej mogą wystąpić w sferze gospodarczej, finansowej, przestrzennej, w zakresie relacji społecznych oraz w aspektach związanych z ochroną środowiska przyrodniczego. Ich wymiernym rezultatem są m.in. wartość inwestycji, liczba stworzonych miejsc pracy, liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze danej strefy lub stan środowiska naturalnego. Mając na uwadze powyższe, strefy aktywności gospodarczej stanowią wielowymiarowy instrument kreowania polityki rozwoju na poziomie lokalnym poprzez kształtowanie korzystnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej. Co więcej, atrakcyjnie zlokalizowane tereny, zagospodarowane przez podmioty gospodarcze, mogą przyczynić się do podniesienia poziomu atrakcyjności oraz konkurencyjności danej jednostki, a tym samym do wzrostu jej znaczenia jako potencjalnego ośrodka rozwoju wielu dziedzin życia gospodarczego oraz społecznego. Wyzwaniem stojącym przed gminami, na obszarze których funkcjonują SAG w czasach czwartej rewolucji przemysłowej, jest włączenie ich w proces budowy gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach. Istotny wpływ na wzrost produktywności czynników produkcji w sektorze wysokiej oraz średnio-wysokiej techniki ma dyfuzja oraz absorpcja innowacji – surowców, materiałów oraz usług. Rozwój nowoczesnych, zaawansowanych branż i gałęzi przemysłu zatrudniających wysoko wykwalifikowanych pracowników winien stanowić jeden z głównych filarów funkcjonowania stref aktywności gospodarczej w danej gminie.

6.5. Wnioski i rekomendacje dla władz samorządowych

Celem badań przeprowadzonych w niniejszym rozdziale było (1) zidentyfikowanie i pomiar efektów oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin, na obszarze których są one zlokalizowane oraz (2) wskazanie czynników determinujących skalę tego oddziaływania. Uzyskane w toku procesu badawczego wyniki badań ankietowych przeprowadzonych na reprezentatywnej grupie przedstawicieli przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG oraz wśród reprezentantów wybranych gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa małopolskiego pozwoliły na sformułowanie syntetycznych wniosków wynikających z przeprowadzonej analizy, które mają znaczenie poznawcze oraz mogą stanowić swoisty wkład w kształtowanie polityki na szczeblu lokalnym, w sferze oddziaływania SAG na rozwój społeczno-gospodarczy poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego. Ponadto posłużyły one do stworzenia rekomendacji dla władz samorządowych w zakresie tworzenia i funkcjonowania lokalnych stref aktywności gospodarczej poprzez wskazanie czynników determinujących skalę oddziaływania SAG na rozwój społeczno-gospodarczy gmin. Rozpoznanie powyższej problematyki przyczyniło się także do oceny natury korzyści, w tym wartości dodanej, jaka wiąże się z funkcjonowaniem stref aktywności gospodarczej na obszarach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego.

Z wyników przeprowadzonej analizy można wnioskować, że działalność gospodarcza prowadzona przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej wpływa na rozwój lokalny gmin w wymiarze gospodarczym, społecznym, ekologicznym, infratechnicznym i przestrzennym. Co więcej, badania ankietowe dowiodły również istnienie pozytywnych zjawisk, które należy wiązać z funkcjonowaniem SAG na obszarze danej gminy, a konkretnie z rozpoczęciem prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na ich obszarze. W sferze gospodarczej rozwój lokalny przejawia się między innymi w kreowaniu przedsiębiorczości przy wykorzystaniu lokalnych surowców. Obszary zarówno gmin wiejskich, jak również miejsko-wiejskich stanowią wysoce heterogenistyczne jednostki przestrzenne, które oferują specyficzne zasoby lokalne przydatne do prowadzenia działalności przez podmioty gospodarcze. Według wskazań respondentów za kluczowe czynniki wykorzystywane w prowadzonej działalności przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej uznano istniejącą infrastrukturę techniczną, lokalne surowce, materiały oraz komponenty. Powyższe czynniki zostały wysoko ocenione zarówno przez przedstawicieli przedsiębiorstw strefowych, jak również przez

reprezentantów jednostek samorządów terytorialnych biorących udział w badaniu. Rezultatem działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze poszczególnych SAG są nowoutworzone miejsca pracy. Struktura zatrudnienia w przedsiębiorstwach strefowych niewątpliwie oddziałuje pozytywnie na zmniejszenie bezrobocia w gminie oraz w dłuższym horyzoncie czasowym może przyczynić się do dywersyfikacji lokalnego rynku pracy. Fakt występowania tego oddziaływania potwierdziło ponad 90% ogółu badanych.

Wzrastająca liczba przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze danej SAG powoduje również wzrost zapotrzebowania na siłę roboczą, a co za tym idzie wzrost wynagrodzeń, co z kolei przyczynia się do coraz większej fali migracji w obręb danej aglomeracji. Podmioty prowadzące działalność na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej tworząc nowe miejsca pracy zatrudniają również mieszkańców danej gminy. Zmiany w infrastrukturze społecznej, jakie niesie za sobą powstanie SAG w przypadku lokalizacji dużego przedsiębiorstwa powodują często pośrednie efekty wskazujące na konieczność rozwoju budownictwa mieszkaniowego dla potencjalnych pracowników zakładu. Co więcej, bezpośrednim efektem prowadzonej działalności przez podmioty zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej jest możliwy wzrost liczby ludności danej jednostki samorządu terytorialnego.

Działalność prowadzona przez podmioty gospodarcze zlokalizowane na obszarze poszczególnych SAG bez wątpienia wiąże się z zanieczyszczeniem środowiska. Zdecydowana większość respondentów zadeklarowała prowadzenie działalności proekologicznej. Narastająca presja środowiskowa wywiera coraz większy wpływ również na przedsiębiorstwa prowadzące działalność w ramach mechanizmu SAG. Powyższe oddziałuje na rozwój lokalny gmin w wymiarze ekologicznym, co wiąże się z nakładaniem na przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze stref nowych obowiązków oraz zobowiązań w zakresie wywierania mniej szkodliwego wpływu na środowisko naturalne. Można zatem uznać, iż działalność badanych przedsiębiorstw w obszarze ekologicznym stanowi wyraz adaptacji do trendów środowiskowych lub też wykorzystania ich do zdobycia przewagi konkurencyjnej.

W wymiarze infratechnicznym powstanie stref aktywności gospodarczej oraz rozpoczęcie prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na ich obszarze przyczynia się do poprawy stanu infrastruktury technicznej w danej gminie, z kolei poszczególne jej elementy służą równocześnie miejscowej ludności. Powyższe skutkuje się również rozwojem infrastruktury telekomunikacyjnej, która pozwala z kolei na wykorzystanie zasobów przedsiębiorstwa w znacznie bardziej wydajny sposób dzięki nowym kombinacjom informacji, kapitałowi ludzkiemu oraz zasobom technologicznym. Rozwiązania oparte na nowoczesnych

technologiach stanowią czynnik do realizacji modelu zrównoważonego, inteligentnego rozwoju poszczególnych jednostek samorządów terytorialnych. Opierając się na klasyfikacji dziedzin (działów i grup) sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe według stopnia zaawansowania techniki oraz sekcji G-U (usługi) według stopnia zaangażowania wiedzy, potwierdzono funkcjonowanie na obszarze poszczególnych SAG przedsiębiorstw reprezentujących branże wysokiej i średnio-wysokiej techniki oraz oparte na wiedzy. Powyższe zjawisko postrzegać należy zdecydowanie pozytywnie z puntu widzenia możliwości kreowania innowacji na tych obszarach. Strefy aktywności gospodarczej oddziałują zatem na stopień nowoczesności gospodarki gminy poprzez wdrażanie w podmiotach gospodarczych prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG innowacji produktowych oraz w procesach biznesowych, co potwierdzają wyniki przeprowadzonych badań ankietowych. Odpowiednio 55,7% ogółu badanych przedsiębiorstw potwierdziło wprowadzenie przynajmniej jednej innowacji w ciągu ostatnich 3 lat. Zestawiając uzyskane w powyższym zakresie wyniki z danymi w ujęciu regionalnym oraz ogólnokrajowym dostrzeżono znaczący wyższy udział podmiotów zaliczanych do wysokiej i średnio-wysokiej techniki oraz usług opartych na wiedzy w odsetku przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG.

Wyniki przeprowadzonych badań ankietowych wyraźnie wskazują, że zapisy odnośnie zorganizowanych terenów inwestycyjnych zlokalizowanych w danej gminie pojawiają się zarówno w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, jak również w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Strefy aktywności gospodarczej zlokalizowane na obszarach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego posiadają zatem odpowiednie przygotowanie planistyczne. W sferze przestrzennej, rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze SAG stanowi impuls dla władz lokalnych w zakresie dokonywania zmian w użytkowaniu ziemi, rozumianych jako strategiczne, zgodne z rozwojem zrównoważonym oraz zasadami planowania przestrzennego zajęcie terenu poprzez racjonalne wykorzystanie zasobów lokalnych pod funkcje inwestycyjne. Dodatkowo stwarza możliwość zagospodarowania oraz rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

Reasumując powyższe rozważania należy przyjąć, iż wymiernym rezultatem funkcjonowania stref aktywności gospodarczej w gminach jest liczba przedsiębiorstw prowadzących na ich obszarze działalność, która oddziałuje na rozwój lokalny w wymiarze gospodarczym, społecznym, ekologicznym, infratechnicznym oraz przestrzennym. Strefy aktywności gospodarczej stanowią zatem wieloaspektowy instrument kreowania polityki

rozwoju na poziomie lokalnym poprzez kształtowanie korzystnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej.

Sformułowane wnioski dotyczące małopolskich stref aktywności gospodarczej ujawniły pojawiające się bariery, które mogą obniżać efektywność funkcjonowania SAG, powodując tym samym niepełne wykorzystanie ich potencjału. Mając na uwadze powyższe, podjęto próbę wskazania, w obrębie których aspektów mogą nastąpić zmiany w sposobie oraz kierunku rozwoju zorganizowanych terenów inwestycyjnych. W tabeli 84 przedstawiono zidentyfikowane w toku przeprowadzonych badań ankietowych obszary problemowe związane z funkcjonowaniem stref aktywności gospodarczej oraz sformułowane na ich podstawie rekomendacje. Podkreślenia wymaga fakt, iż część samorządów terytorialnych posiada na swoim obszarze funkcjonujące strefy aktywności gospodarczej, część jest w trakcie ich tworzenia, inne z kolei wyczerpały już dostępne na swoim obszarze powierzchnie terenów przeznaczonych dla potencjalnych inwestorów. Efekty funkcjonowania lokalnych stref aktywności gospodarczej będą zatem inne w przypadku stref zaktywizowanych oraz inne w przypadku stref nieaktywnych. Opracowanie nie ma na celu wskazania rekomendacji dla każdej gminy z osobna, stanowi natomiast swoiste kompendium wiedzy na temat instrumentu kształtowania rozwoju na poziomie lokalnym jaki stanowią strefy aktywności gospodarczej.

ZIDENTYFIKOWANE BARIERY / OBSZARY PROBLEMOWE	**REKOMENDACJE**
BRAK POLITYKI W ZAKRESIE KORZYŚCI/ZACHĘT DLA POTENCJALNYCH INWESTORÓW	1. Opracowanie na szczeblu regionalnym zestawu zachęt dla inwestorów. 2. Opracowanie na poziomie lokalnym racjonalnej polityki zachęt dla inwestorów przy jednoczesnym zadbaniu o interesy danej jednostki terytorialnej (np. uwzględnienie wymogu zatrudniania członków społeczności lokalnej w zamian za zwolnienie z podatku od nieruchomości).
BRAK PRZYGOTOWANIA PLANISTYCZNEGO	1. Sporządzenie oraz przyjęcie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających tereny inwestycyjne przeznaczone pod strefy aktywności gospodarczej.
BRAK WOLNYCH TERENÓW INWESTYCYJNYCH	1. Uregulowanie stanów prawnych nieruchomości. Scalenia gruntów. 2. Rewitalizacja terenów zdegradowanych, poprzemysłowych.
BRAK LUB NIEWYSTARCZAJĄCA PROMOCJA SAG	1. Wprowadzenie skutecznych działań promocyjnych oraz informacyjnych dotyczących stref aktywności gospodarczej, ich funkcjonowania, dostępnych terenów inwestycyjnych oraz korzyści dla potencjalnych inwestorów, m.in. poprzez: – stworzenie dedykowanych stron internetowych,

	– organizowanie bezpośrednich spotkań z potencjalnymi inwestorami, – wykorzystanie ogólnopolskich oraz lokalnych mediów (np. telewizyjne oraz radiowe kampanie promocyjne), – stworzenie w gminach punktów informacyjnych dotyczących funkcjonujących SAG w regionie, – udział w targach branżowych, – pozyskanie wysoko kwalifikowanej kadry w celach marketingowych związanych z promocją SAG.
BRAK STRATEGII ZARZĄDZANIA SAG	1. Stworzenie zintegrowanego planowania w obszarze stref aktywności gospodarczej dla województwa małopolskiego. 2. Tworzenie strategii zarządzania SAG przy współpracy z potencjalnymi inwestorami. 3. Ewentualne włączanie strategii zarządzania SAG do strategii rozwoju gmin.
NISKI POZIOM WSPÓŁPRACY SAMORZĄDÓW TERYTORIALNYCH W OBSZARZE SAG	1. Stworzenie systemu zintegrowanej pomocy dla inwestorów w zakresie obsługi inwestora krajowego / zagranicznego. 2. Rozwój kompetencji wybranych pracowników gmin w zakresie obsługi inwestorów.
NIEDOSTOSOWANIE INFRSTRUKTURY DROGOWEJ DO POTRZEB POSZCZEGÓLNYCH PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH ORAZ SZYBKO ROZWIJAJĄCYCH SIĘ TERENÓW INWESTYCYJNYCH	1. Konsultacje oraz współpraca międzygminna w zakresie rozwiązywania problemów komunikacyjnych na styku gmin. 2. Współpraca z innymi podmiotami zarządzającymi infrastruktura techniczną, m.in. z GDDKiA.
BRAK PRZEDSIĘBIORSTW DZIAŁAJĄCYCH W POKREWNYCH BRANŻACH	1. Tworzenie sieci współpracy *„obszarów wzrostu”* pomiędzy poszczególnymi gminami, na obszarze których funkcjonują SAG. 2. Tworzenie centrów logistycznych. Obszarów koncentracji przedsiębiorstw z pokrewnych branż. 3. Podejmowanie współpracy w ramach istniejących w regionie klastrów. 4. Opracowanie katalogu branż priorytetowych w ramach danej SAG z zachowaniem spójności z inteligentnymi specjalizacjami regionu.
SKOMPLIKOWANE PROCEDURY PODATKOWE	1. Pomoc władz samorządowych w kwestiach formalno-prawnych. 2. Doradztwo w zakresie pozyskania funduszy inwestycyjnych.

Tabela 84. Wybrane bariery / obszary problemowe związane z funkcjonowaniem i zarządzaniem strefami aktywności gospodarczej oraz rekomendacje służące ich rozwiązaniu
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Na podstawie analizy danych zawartych w tabeli 84 oraz uwzględniając zgromadzony w toku przeprowadzonych badań ankietowych materiał badawczy rekomenduje się powołanie

podmiotu odpowiedzialnego za spójne zarządzanie SAG na szczeblu lokalnym, tj. w danej gminie oraz podmiotu odpowiedzialnego za koordynację współpracy w ramach SAG w poszczególnych gminach na szczeblu regionalnym, tj. w całym województwie. Biorąc pod uwagę rozwiązania systemowe funkcjonujące w innych regionach oraz krajach[502], można wskazać następujące możliwości w zakresie utworzenia jednostek odpowiadających za spójne zarządzanie terenami inwestycyjnymi w regionie:

- Utworzenie nowych instytucji o zasięgu lokalnym oraz regionalnym;
- Zaadaptowanie już istniejących instytucji pełniących zbliżone funkcje, jednak o innym zasięgu terytorialnym;
- Utworzenie nowych komórek w ramach już istniejących instytucji.

Powołanie nowych lub zaadoptowanie istniejących instytucji winno zapewnić spójne zarządzanie terenami inwestycyjnymi oraz ich zrównoważony rozwój na obszarach poszczególnych gmin województwa małopolskiego. Wśród celów szczegółowych oraz zadań potencjalnie nowo utworzonych lub zaadaptowanych istniejących instytucji można wskazać przykładowo:

- Skomunikowanie działań poszczególnych podmiotów poprzez zintegrowany system zarządzania strefami aktywności gospodarczej województwa małopolskiego;
- Stworzenie systemu szkoleń dla pracowników jednostek / spółek odpowiedzialnych za zarządzanie poszczególnymi SAG;
- Monitoring oraz ewaluacja istniejących stref aktywności gospodarczej;
- Tworzenie oraz zaangażowanie dużej liczby podmiotów w działalność klastrów edukacyjnych, stanowiących platformę wymiany wiedzy, analizy dobrych praktyk,

[502] Zob. m.in. Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej (ARAW) – publiczna spółka non profit, w całości należąca do 30 akcjonariuszy, tj. gmin zlokalizowanych na obszarze aglomeracji wrocławskiej. Jednostka specjalizuje się w pozyskaniu inwestorów zagranicznych oraz ich kompleksowej obsłudze. Agencja odpowiada także za m.in.: gromadzenie i aktualizację informacji na temat terenów inwestycyjnych w regionie, wspólną ofertę i promocję terenów inwestycyjnych, wsparcie tłumaczeniowe oraz pomoc w zakresie współpracy przedsiębiorstw z uczelniami wyższymi, szkołami zawodowymi.
Zob. http://araw.pl/informacje-ogolne [dostęp: 15.07.2024].
Obszar metropolitalny Rhine-Neckar (Niemcy) – pomiot obejmujący 15 miast, położonych na terenie 3 krajów związkowych tj. Badenii-Wirtembergii, Hesji oraz Nadrenii-Palatynatu. Do kluczowych działań metropolii na rzecz rozwoju zorganizowanych terenów inwestycyjnych można zaliczyć m.in.: stworzenie zintegrowanej oferty inwestycyjnej obszaru metropolitalnego (metropolia prowadzi portal zawierający aktualną ofertę inwestycyjną całego obszaru, ponadto przygotowuje corocznie raporty podsumowujące sytuację na lokalnych rynkach), prowadzenie wspólnych działań promocyjnych, gromadzenie i aktualizacja informacji na temat funkcjonujących w regionie instytucji wpierania biznesu, lokalnych stowarzyszeń branżowych, izb gospodarczych, klastrów, stworzenie przejrzystej charakterystyki biznesowej regionu wraz ze wskazaniem kluczowych branż.
Zob. *Sytuacja gospodarcza, społeczna i terytorialna Niemiec (Obszar Metropolitalny Rhein-Neckar)*, Dyrekcja Generalna ds. Polityk Wewnętrznych Unii, Bruksela 2010.
Pobrane z: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2010/438578/IPOL-REGI_NT(2010)438578_PL.pdf [dostęp: 15.07.2024].

doświadczeń oraz rozwiązywania problemów przez różne grupy podmiotów – przedsiębiorstwa, gminy, podmioty zarządzające SAG, szkoły zawodowe, stowarzyszenia, Lokalne Grupy Działania;

- Prognozowanie zapotrzebowania na konkretne zawody oraz dostosowanie kształcenia do potrzeb przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze poszczególnych SAG;
- Zwiększenie świadomości przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze stref aktywności gospodarczej w odniesieniu do oferty edukacyjnej oraz możliwości, jakimi dysponują szkoły zawodowe w poszczególnych gminach;
- Nawiązanie wstępnych kontaktów z potencjalnymi inwestorami w gminach w celu identyfikacji ich zainteresowania oraz potrzeb – pozyskanie listów intencyjnych, które mogą być istotne przy ubieganiu się o dofinansowanie;
- Grupowanie inwestorów w strefach pod katem rodzaju działalności, wielkości przedsiębiorstwa, zatrudnienia, źródła pochodzenia kapitału, w zależności od potrzeb inwestorów oraz uwarunkowań;
- Kierunkowanie rodzajów działalności potencjalnych inwestorów na działalność w zakresie branż wysokich technologii oraz opartych na wiedzy ze względu na znaczne środki finansowe przeznaczone na powyższe cele w perspektywie finansowej UE na lata 2021–2027;
- Udostępnienie podmiotom gospodarczym pełnej informacji o możliwości pozyskania dofinansowania ze środków UE w perspektywie finansowej na lata 2021–2027;
- Wdrażanie przez samorządy rozwiązań proekologicznych w obszarach SAG poprzez realizację obiektów ochrony środowiska, np. oczyszczalnie ścieków, zintegrowane zakłady unieszkodliwiania odpadów, niskoemisyjną energetykę;
- Rozważenie możliwości skorzystania z partnerstwa publiczno-prywatnego;
- Wykorzystanie potencjału województwa małopolskiego – jako regionu dynamicznie rozwijającego się w zakresie przedsiębiorczości oraz innowacyjności.

Zidentyfikowane bariery oraz stworzone na ich podstawie rekomendacje zamykają analizę i podsumowanie niniejszego podrozdziału. Należy jednak wskazać, iż powołanie nowych lub zaadoptowanie istniejących instytucji odpowiadających za spójne zarządzanie SAG na szczeblu lokalnym oraz regionalnym może w znaczącym stopniu przysłużyć się do usprawnienia procesu zintegrowanego zarządzania terenami inwestycyjnymi w danym regionie, wymiany wiedzy pomiędzy gminami oraz współpracy z innymi podmiotami publicznymi i prywatnymi w zakresie rozwoju istniejących na danym obszarze stref aktywności gospodarczej. Co więcej, wdrożenie działań wynikających z przedstawionych rekomendacji może przedłożyć się

również na umocnienie pozycji konkurencyjnej poszczególnych jednostek terytorialnych oraz wzmocnienie marki gospodarczej całego regionu.

Podsumowanie i wnioski końcowe

W niniejszej pracy podjęto problematykę oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego, na obszarze których są one zlokalizowane. Dokonany przegląd dostępnej w powyższym zakresie literatury przedmiotu ukazuje zarówno złożoność tej problematyki, odmienność prezentowanych opinii, jak i ich ewolucję. Złożoność rozwoju lokalnego podkreśla jego wieloaspektowość obejmującą między innymi następujące wymiary: gospodarczy, społeczny, środowiskowy, infratechniczny i przestrzenny. Stopień tej złożoności jest pochodną różnych celów strategicznych oraz różnorodności działań i przedsięwzięć, które ostatecznie go kształtują. Rolą władz samorządowych jest stworzenie warunków stabilnego, harmonijnego rozwoju gospodarczego danej jednostki terytorialnej, z wykorzystaniem wszystkich zasobów, uwarunkowań i szans wynikających z otoczenia. Samorząd terytorialny w nowym paradygmacie rozwoju lokalnego pełni funkcję kreacyjną dynamiki lokalnej gospodarki, stanowiącej zbiór podmiotów gospodarujących na danym terenie. Pomiędzy tymi podmiotami istnieją różnorodne powiązania i współzależności wynikające między innymi z relacji przestrzennych, wspólnoty infrastrukturalnej, lokalnej polityki gospodarczej, społecznej i przestrzennej, uczestnictwa w lokalnym rynku pracy, kooperacji i wymiany dóbr oraz usług, a także z wzajemnej konkurencji na lokalnym rynku. Istotnym zagadnieniem jest wybór oraz zastosowanie odpowiednich instrumentów stymulujących rozwój na poziomie lokalnym, a szczególnie tych sprzyjających lokowaniu na danym obszarze innowacyjnych gałęzi przemysłu oraz usług wyższego rzędu, konkurencyjnych na rynkach wewnętrznych i międzynarodowych. W kształtowaniu czynników rozwoju lokalnego istotną rolę odgrywają podmioty gospodarcze, które są liderami przemian dokonujących się w ich własnych przedsiębiorstwach oraz w całym regionie. Elementem zarządzania układem lokalnym jest zatem ustalenie długofalowych kierunków rozwoju, pozwalających na wykorzystanie istniejących szans oraz czynników rozwoju. Proces badawczy przeprowadzony przy zastosowaniu metod zarówno jakościowych, jak również ilościowych doprowadził do uzyskania wyników, które pozwoliły na realizację założonego na wstępie pracy celu głównego oraz celów szczegółowych dotyczących roli stref aktywności gospodarczej w kształtowaniu rozwoju na poziomie lokalnym.

Głównym celem pracy była identyfikacja i ocena mechanizmów oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny w gminach, na obszarze których są one zlokalizowane. Rozpoznanie powyższej problematyki pozwoliło na odkrycie natury korzyści

i wartości dodanej, jaka wiąże się z funkcjonowaniem SAG na obszarach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego, a także ocenę, w jaki sposób strefy kształtują lokalne trajektorie rozwoju na szczeblu gminnym. Wartość dodaną niniejszej pracy należy rozpatrywać w czterech aspektach. Podjęty w dysertacji problem badawczy w wymiarze teoretycznym wypełnił lukę związaną z niedostatecznym rozpoznaniem mechanizmów oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny. W wymiarze empirycznym badania poszerzyły zakres dotychczasowych studiów w zakresie narzędzi stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego jednostek terytorialnych. Pozwoliły one na dokonanie analizy i oceny związku pomiędzy lokalizacją stref aktywności gospodarczej, a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich w województwie małopolskim, a także na wieloaspektową ocenę wpływu SAG na rozwój lokalny gmin w wymiarze gospodarczym, społecznym, ekologicznym, infratechnicznym i przestrzennym. W aspekcie metodycznym zastosowano triangulację metodologiczną, rozumianą jako zwielokrotnienie metod badawczych w odniesieniu do danego problemu badawczego. W konsekwencji powyższego w procesie gromadzenia danych wykorzystano metody ilościowe i jakościowe oraz informacje uzyskane od różnych grup zaangażowanych w proces badawczy, co przełożyło się na dogłębne i wieloaspektowe zbadanie podjętego problemu naukowego. W wymiarze aplikacyjnym badania pozwoliły na sformułowanie rekomendacji dla władz samorządowych w zakresie tworzenia i funkcjonowania stref aktywności gospodarczej poprzez wskazanie czynników determinujących skalę ich oddziaływania na rozwój lokalny. Oryginalny wkład rozprawy obejmuje zatem, w szczególności:

1) Usystematyzowanie wiedzy na temat rozwoju lokalnego oraz roli stref aktywności gospodarczej w stymulowaniu rozwoju na poziomie gminy.
2) Identyfikację oraz ocenę przesłanek, uwarunkowań i zasad tworzenia oraz funkcjonowania stref aktywności gospodarczej.
3) Identyfikację i pomiar efektów oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego oraz wskazanie czynników determinujących skalę tego oddziaływania, ze szczególnym uwzględnieniem roli, jaką odgrywają w tym zakresie lokalne zasoby danego obszaru.
4) Dokonanie analizy i oceny związku pomiędzy lokalizacją stref aktywności gospodarczej, a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich w województwie małopolskim.
5) Sformułowanie rekomendacji dla władz samorządowych w zakresie tworzenia i funkcjonowania stref aktywności gospodarczej poprzez wskazanie czynników

determinujących skalę ich oddziaływania na rozwój lokalny gmin.

Studia literaturowe oraz analiza przeprowadzonych badań empirycznych pozwoliły na weryfikację postawionych na wstępie pracy hipotez badawczych. W toku prowadzonych badań potwierdzono hipotezę badawczą H1 zakładającą, że strefy aktywności gospodarczej stanowią wieloaspektowy instrument kreowania polityki rozwoju na poziomie lokalnym poprzez kształtowanie korzystnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej. Zawarty w dysertacji przegląd literatury przedmiotu odwołuje się w dużej mierze do uwarunkowań oraz czynników lokalizacji przedsiębiorstw, w tym również do tworzenia uprzywilejowanych terenów inwestycyjnych. Wykazano, że strefy aktywności gospodarczej mają kluczowe znaczenie w podnoszeniu atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz pobudzaniu przedsiębiorczości. Samorządy lokalne dostrzegając pozytywne skutki funkcjonowania SAG budują infrastrukturę techniczną oraz zmieniają podział terenów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Co więcej, strefy aktywności gospodarczej są tworzone jako narzędzia zachęcające do inwestowania oraz prowadzenia działalności gospodarczej na danym obszarze, przyczyniając się jednocześnie do rozwoju lokalnego obszaru, w którym są zlokalizowane między innymi poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój gminnej infrastruktury technicznej oraz zwiększenie wpływów podatkowych do budżetów jednostek terytorialnych. Ponadto stwarzają nowe w skali lokalnej oraz regionalnej bieguny wzrostu, umożliwiające przekształcanie sąsiadujących wolnych zasobów gminnych nieużytków, terenów poprzemysłowych oraz obszarów zdegradowanych. Należy również wskazać, iż strefy aktywności gospodarczej wypełniają w dużej mierze założenia modelu intensywnego rozwoju w zakresie pobudzania przedsiębiorczości, który opiera się na lokalnych podmiotach gospodarczych oraz przyciąganiu inwestorów zagranicznych. Gminy posiadające dobrze rozwiniętą sieć infrastruktury technicznej, stanowią szczególnie korzystne miejsca do lokalizacji inwestycji. Wyposażone w podstawową infrastrukturę techniczną obszary mogą przyjmować przedsiębiorstwa na różnym etapie rozwoju, w tym duże przedsiębiorstwa oraz podmioty z udziałem kapitału zagranicznego. Idea przygotowywania uprzywilejowanych obszarów dla potencjalnych inwestorów jest związana z faktem dysponowania przez jednostki samorządu terytorialnego szerokim spektrum możliwości oddziaływania na rozwój przedsiębiorczości. Konsekwencją powyższych decyzji strategicznych jest podnoszenie konkurencyjności danej gminy w regionie. Mając na uwadze powyższe, strefy aktywności gospodarczej stanowią instrument kreowania polityki rozwoju na poziomie lokalnym poprzez kształtowanie korzystnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej. Głównym celem ich tworzenia jest zapewnienie warunków dla dokonywania inwestycji oraz

podejmowania działalności gospodarczej na terenie gmin, co wpływa na dynamizowanie rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych jednostek terytorialnych. Dzięki SAG realizowane mogą być także lokalne cele rozwoju, do których zaliczyć należy przede wszystkim: podniesienie konkurencyjności danego obszaru i zaktywizowanie go w stosunku do gmin ościennych, zwiększenie liczby nowoczesnych podmiotów gospodarczych, zwiększenie liczby dostępnych miejsc pracy, dywersyfikację zatrudnienia oraz rozwój infrastruktury technicznej. Istotna jest również współpraca pomiędzy sektorem publicznym oraz prywatnym, co w przyszłości może skutkować wymiernymi efektami w postaci wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych oraz uzyskania poparcia lokalnej społeczności.

Wyniki badań potwierdziły także hipotezę badawczą H2, zgodnie z którą istnieje związek pomiędzy lokalizacją strefy aktywności gospodarczej w gminie, a jej poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Przy wykorzystaniu metody unitaryzacji zerowanej obliczona została syntetyczna miara rozwoju społeczno-gospodarczego gmin województwa małopolskiego, skalkulowana na podstawie wybranych cech diagnostycznych. Następnie przy pomocy metod statystycznych dokonana została ocena związku pomiędzy lokalizacją stref aktywności gospodarczej, a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. Porównania rozkładu gmin w grupach sklasyfikowanych z uwzględnieniem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego dokonano przy pomocy dokładnego testu Fishera. Z kolei do porównania wartości syntetycznej miary rozwoju i jej zmian dla gmin, w których występuje oraz nie występuje SAG został wykorzystany nieparametryczny test Manna-Whitney'a. Wyniki przeprowadzonych obliczeń wskazały, iż istnieje zależność pomiędzy lokalizacją stref aktywności gospodarczej w gminach, a ich poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Wartość syntetycznej miary rozwoju w latach 2007-2021 była wyższa w gminach, na obszarze których funkcjonowały strefy aktywności gospodarczej. Równocześnie jednak zauważyć należy, iż analiza tempa zmian syntetycznej miary rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wykazała, że w okresie objętym analizą tempo zmian nie było istotnie wyższe w gminach, na obszarze których funkcjonowały strefy aktywności gospodarczej w porównaniu z gminami, w których SAG nie występowały. Wnioskować zatem można, że strefy aktywności gospodarczej nie wywołują natychmiastowego efektu po ich utworzeniu, a raczej są to skutki zauważalne po pewnym czasie od ich aktywizacji na danym obszarze, a więc po rozpoczęciu prowadzenia działalności przez poszczególne podmioty gospodarcze. W praktyce uruchomienie SAG nie jest równoznaczne z rozpoczęciem prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa. Należy również pamiętać, iż przedstawiona analiza dotyczy zmian jedynie na terenach gmin wiejskich

oraz miejsko-wiejskich. Ponadto, strefy aktywności gospodarczej wywołują często efekt silniej odczuwalny jako regionalny. Wzrost zatrudnienia w przypadku branż specjalistycznych nie będzie widoczny tylko w skali lokalnej. Również kooperanci nie zawsze rozpoczną działalność w bezpośrednim sąsiedztwie podmiotu, do którego dostarczają towar lub usługę. Pozytywne efekty działania SAG częstokroć są zatem obecne, ale słabo mierzalne na poziomie gminy.

Zgromadzony materiał badawczy pozwolił pozytywnie zweryfikować hipotezę badawczą H3, zgodnie z którą podmioty gospodarcze zlokalizowane w strefach aktywności gospodarczej oddziałują na przestrzeń ekonomiczną w wymiarze lokalnym poprzez zagospodarowanie lokalnych czynników produkcji. Analiza materiałów pochodzących z reprezentatywnych badań ankietowych wykazała, że działalność prowadzona przez podmioty gospodarcze funkcjonujące w ramach mechanizmu SAG koresponduje zarówno z czynnikami produkcji o charakterze uniwersalnym w stosunku do całego sektora przedsiębiorstw, niezależnie od lokalizacji, jak i z tymi charakterystycznymi szczególnie w kontekście obszarów wiejskich, jak lokalne materiały, surowce, komponenty. Według wskazań respondentów środowisko lokalne, w którym funkcjonuje przedsiębiorstwo, oferuje specyficzne zasoby, walory lub posiada specyficzne cechy, które mogą sprzyjać rozwojowi prowadzonej działalności na obszarach poszczególnych SAG. Istniejąca na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej infrastruktura techniczna stanowi podstawowy czynnik wykorzystywany przez przedsiębiorstwa w prowadzonej działalności gospodarczej. Właściwie zaprojektowane w regionie rozwiązania transportowe związane między innymi z bliskością węzła autostrad A1 i A4 zapewniają dobrą przepustowość w kierunku wschód – zachód oraz korzystne położenie poszczególnych gmin w sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej, konurbacji śląskiej i Bielska-Białej, na szlaku komunikacyjnym biegnącym w stronę Katowic. Wybór odpowiedniej lokalizacji może zatem przyczynić się do optymalizacji kosztów łańcucha logistycznego przedsiębiorstw produkcyjnych. Istotne w powyższym kontekście są także centra logistyczne oraz obszary o koncentracji przedsiębiorstw z branży transportowej, spedycji i logistyki (TSL). Obecność centrów wpływa korzystnie na rozwój społeczno-gospodarczy na danym obszarze. Co więcej, znaczna część przedsiębiorstw działających w tradycyjnych branżach, takich jak przetwórstwo przemysłowe, przemysł meblarski czy budownictwo wykorzystuje surowce naturalne, które nadal stanowią czynnik rozwoju poszczególnych gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. Zarówno przedstawiciele przedsiębiorstw, jak i władz samorządowych za równie istotne zasoby wykorzystywane w prowadzonej działalności gospodarczej uznali lokalną siłę roboczą. Nie bez znaczenia w kontekście lokalnych czynników produkcji pozostają również sieci współpracy pomiędzy strefami (podmiotami zarządzającymi

SAG), instytucjami otoczenia biznesu oraz innymi podmiotami, stowarzyszeniami czy lokalnymi grupami działania. Powyższe umożliwia wymianę doświadczeń, skuteczniejszą promocję terenu oraz pozyskiwanie informacji dotyczących efektywniejszego zarządzania strefą. Blisko połowa ogółu badanych podmiotów gospodarczych zadeklarowała współpracę z uczelniami wyższymi, instytucjami B+R, IOB, inkubatorami przedsiębiorczości oraz inicjatywami klastrowymi. Równie ważny aspekt stanowi także istniejącą infrastruktura B+R. Tworzenie korzystnych warunków do prowadzenia działalności B+R stwarza możliwość do rozwoju przedsiębiorstw reprezentujących branże zaliczane do wysokiej i średnio-wysokiej techniki oraz opartych na wiedzy. Utrzymujący się rosnący trend w zakresie rozwoju działalności B+R jest zjawiskiem pozytywnym w kontekście zwiększania poziomu innowacyjności regionu. Podsumowując, lokalne czynniki produkcji charakterystyczne dla poszczególnych gmin stanowią podstawę do funkcjonowania przedsiębiorstw na obszarze stref aktywności gospodarczej, co potwierdza ich znaczenie dla rozwoju lokalnego danej jednostki samorządu terytorialnego.

W toku przeprowadzonych badań ankietowych potwierdzono również hipotezę badawczą H4, zgodnie z którą działalność gospodarcza prowadzona przez przedsiębiorstwa zlokalizowane w strefach aktywności gospodarczej wpływa na rozwój gmin w wymiarze gospodarczym, społecznym, ekologicznym, infratechnicznym i przestrzennym. Na prawdziwość tej hipotezy wskazuje analiza materiałów pochodzących z własnych badań ankietowych przeprowadzonych zarówno wśród przedstawicieli przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze stref aktywności gospodarczej, jak również reprezentantów gmin, na obszarze których zlokalizowane są poszczególne SAG. Wyniki badań dowiodły, iż działalność prowadzona przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej wpływa na rozwój lokalny gmin w wymiarze gospodarczym przede wszystkim poprzez tworzenie nowych miejsc pracy. Fakt występowania tego oddziaływania potwierdziło ponad 90% ogółu badanych. Struktura zatrudnienia w przedsiębiorstwach strefowych niewątpliwie oddziałuje pozytywnie na zmniejszenie bezrobocia w gminie oraz w dłuższym horyzoncie czasowym może przyczynić się do dywersyfikacji lokalnego rynku pracy. Co istotne, funkcjonujące na terenach poszczególnych stref aktywności gospodarczej przedsiębiorstwa utworzyły nowe miejsca pracy, w których zatrudnienie znaleźć mogą również mieszkańcy danej gminy. Poza wyżej wymienionym zjawiskiem, zarówno przedstawiciele przedsiębiorstw, jak również władz samorządowych jako najczęściej występujące oddziaływania w wymiarze gospodarczym wskazywali: wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy, ponoszenie przez przedsiębiorstwa nakładów inwestycyjnych oraz dostarczanie

dochodów dla gmin z tytułu podatków. Ponadto przedsiębiorcy wymienili także oddziaływanie w postaci dywersyfikacji i zwiększenia nowoczesności gospodarki gminy. Zmiany w infrastrukturze społecznej, jakie niesie za sobą powstanie strefy aktywności gospodarczej w przypadku lokalizacji dużego przedsiębiorstwa powodują często pośrednie efekty wskazujące na konieczność rozwoju budownictwa mieszkaniowego dla potencjalnych pracowników zakładu. Co więcej, bezpośrednim efektem jest ewentualny wzrost liczby ludności danej jednostki samorządu terytorialnego. Działalność podmiotów gospodarczych prowadzona na obszarze poszczególnych SAG bez wątpienia wiąże się z zanieczyszczeniem środowiska. Narastająca presja środowiskowa wywiera coraz większy wpływ również na przedsiębiorstwa prowadzące działalność w ramach stref aktywności gospodarczej. Powyższe oddziałuje na rozwój lokalny gmin w wymiarze ekologicznym, co wiąże się z nakładaniem na przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze SAG nowych obowiązków oraz zobowiązań w zakresie zmniejszania szkodliwego wpływu na środowisko naturalne. Działania podejmowane przez władze samorządowe umożliwiające rozwój gminnej infrastruktury technicznej mają istotny wpływ na ilość podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej. Powstanie SAG oraz rozpoczęcie prowadzenia działalności przez podmioty gospodarcze przyczynia się do poprawy stanu infrastruktury technicznej w danej gminie, z kolei poszczególne jej elementy służą równocześnie miejscowej ludności. Działalność prowadzona przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej przyczynia się również do rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej, która umożliwia rozwój nowych modeli biznesowych oraz pozwala na wykorzystanie zasobów firmy w znacznie bardziej wydajny sposób dzięki nowym kombinacjom informacji, kapitałowi ludzkiemu oraz zasobom technologicznym przedsiębiorstwa. Rozwiązania oparte na nowoczesnych technologiach stanowią czynnik do realizacji modelu zrównoważonego, inteligentnego rozwoju poszczególnych jednostek samorządów terytorialnych. Analizowane w niniejszej pracy strefy aktywności gospodarczej posiadają odpowiednie przygotowanie planistyczne. Pojawiają się zarówno w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, jak również w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze SAG stanowi impuls dla władz lokalnych w zakresie dokonywania zmian w użytkowaniu ziemi, rozumianych jako strategiczne, zgodne z rozwojem zrównoważonym oraz zasadami planowania przestrzennego zajęcie terenu poprzez racjonalne wykorzystanie zasobów lokalnych pod funkcje inwestycyjne. Dodatkowo stwarza możliwość zagospodarowania oraz rewitalizacji obszarów

zdegradowanych. Przeprowadzona analiza zgromadzonego materiału potwierdziła zatem, iż SAG stanowią wieloaspektowy instrument kreowania polityki rozwoju na poziomie lokalnym, z kolei działalność gospodarcza prowadzona przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na powyższych terenach wpływa na rozwój gmin w wymiarze gospodarczym, społecznym, ekologicznym, infratechnicznym i przestrzennym.

Na podstawie uzyskanych wyników badań częściowo pozytywnie zweryfikowano hipotezę badawczą H5 głoszącą, że strefy aktywności gospodarczej oddziałują na stopień nowoczesności gospodarki gminy poprzez lokowanie w nich podmiotów reprezentujących branże wysokiej i średniowysokiej techniki oraz oparte na wiedzy, a także poprzez wdrażanie w podmiotach funkcjonujących na terenie SAG innowacji produktowych oraz w procesach biznesowych. Analiza materiałów pochodzących z badań ankietowych wykazała, że 55,7% ogółu przebadanych podmiotów gospodarczych wprowadziło przynajmniej jedną innowację w ciągu ostatnich 3 lat, podczas gdy dane GUS wskazują, że odsetek ten w województwie małopolskim oraz kraju kształtował się na poziomie odpowiednio 24,6% oraz 22,0%. Wśród wdrożonych innowacji dominowały te stanowiące nowość na skalę lokalną, względnie regionalną. Podkreślenia wymaga również fakt, iż kluczowe znaczenie w gospodarce lokalnej ma występowanie przedsiębiorstw wysokiej i zaawansowanej techniki. Opierając się na klasyfikacji dziedzin (działów i grup) sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe według stopnia zaawansowania techniki oraz sekcji G–U (usługi) według stopnia zaangażowania wiedzy, potwierdzono funkcjonowanie na obszarze poszczególnych SAG przedsiębiorstw reprezentujących branże wysokiej i średnio-wysokiej techniki oraz oparte na wiedzy. Zestawiając uzyskane w powyższym zakresie wyniki z danymi w ujęciu regionalnym oraz ogólnokrajowym dostrzeżono znacząco wyższy udział podmiotów zaliczanych do wysokiej i średnio-wysokiej techniki oraz usług opartych na wiedzy w odsetku przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG, co potwierdza, że strefy aktywności gospodarczej posiadają potencjał w zakresie przyciągania tego typu podmiotów. Udział przedsiębiorstw należących do sektora wysokiej i średnio-wysokiej techniki oraz usług opartych na wiedzy należy postrzegać zdecydowanie pozytywnie z punktu widzenia możliwości kreowania innowacji na tych obszarach. Wyzwaniem stojącym przed gminami, na obszarze których funkcjonują SAG w czasach czwartej rewolucji przemysłowej, jest włączenie ich w proces budowy gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach. Można uznać, że rozwój nowoczesnych, zaawansowanych branż i gałęzi przemysłu zatrudniających wysoko wykwalifikowanych pracowników winien stanowić jeden z głównych filarów funkcjonowania stref aktywności gospodarczej.

Reasumując powyższe ustalenia, w oparciu o wyniki weryfikacji hipotez szczegółowych, potwierdzono prawdziwość hipotezy głównej głoszącej, że strefy aktywności gospodarczej są stymulantą rozwoju lokalnego w gminach, w których są zlokalizowane. Weryfikacja postawionej na wstępie hipotezy głównej oraz hipotez szczegółowych wnosi istotny wkład w rozwój koncepcji rozwoju lokalnego oraz staje się swoistym kompendium wiedzy na temat mechanizmów oddziaływania stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny w gminach, na obszarze których są one zlokalizowane. Ponadto wyniki przeprowadzonych badań posłużyły do stworzenia rekomendacji dla władz samorządowych w zakresie tworzenia i funkcjonowania lokalnych stref aktywności gospodarczej, wzbogacając tym samym istniejący zasób wiedzy o przykłady dobrych praktyk w zakresie kreowania lokalnej przedsiębiorczości. Przedstawione w niniejszej pracy wnioski w zakresie tworzenia lokalnych stref aktywności gospodarczej mają charakter wytycznych dla świadomego kształtowania polityki proinwestycyjnej w poszczególnych jednostkach samorządów terytorialnych. Zaobserwowane efekty funkcjonowania małopolskich stref aktywności gospodarczej ujawniły także pojawiające się obszary problemowe, które mogą obniżać efektywność funkcjonowania SAG, powodując tym samym niepełne wykorzystanie ich potencjału. Mając na uwadze powyższe, podjęto próbę wskazania, w obrębie których aspektów mogą nastąpić zmiany w sposobie oraz kierunku rozwoju zorganizowanych terenów inwestycyjnych.

Pierwszym zaobserwowanym zjawiskiem wymagającym poprawy jest odpowiednia diagnoza potencjału danej gminy do utworzenia SAG. Powinna być ona pełna, kompleksowa oraz rzeczowa. Nie istnieje bowiem uniwersalna strategia odpowiednia dla każdej gminy, tym samym nie w każdej zaistnieją przesłanki do utworzenia efektywnie funkcjonującej strefy aktywności gospodarczej. Forma aktywizacji gminy winna zatem zostać dostosowana do lokalnych uwarunkowań, zasobów oraz możliwości danej jednostki terytorialnej. Uruchomienie SAG powinna poprzedzać wnikliwa analiza czynników, które w sposób optymalny spełnią wymagania pozyskania jak największej liczby podmiotów gospodarczych o określonym charakterze działalności. Powstanie dużego zakładu produkcyjnego na obszarze SAG może bowiem wpłynąć na efekt zatrudnieniowy w gminie, pod warunkiem, że charakter prowadzonej działalności gospodarczej będzie wymagał siły roboczej o określonych kwalifikacjach dostępnej w danej jednostce terytorialnej. Co więcej, jedno duże przedsiębiorstwo ma wpływ na dywersyfikację lokalnego rynku pracy w sytuacji występowania efektów mnożnikowych, jako że lokalizacja w gminie nowego zakładu produkcyjnego powoduje tworzenie nowych miejsc pracy, także w jego najbliższym otoczeniu, przykładowo

u usługodawców oraz poddostawców nowo utworzonego przedsiębiorstwa w danej jednostce terytorialnej.

Kolejny zidentyfikowany obszar problemowy dotyczy braku analiz związanych z monitorowaniem oraz ewaluacją funkcjonujących na obszarze poszczególnych gmin stref aktywności gospodarczej. Wyniki przeprowadzonych badań ankietowych ujawniły, iż w zdecydowanej większości przypadków brak jest strategii zarządzania SAG. Istnieje zatem konieczność przygotowania całościowego planu rozwoju stref aktywności gospodarczej, a także skorelowania go z programem (strategią) rozwoju danej gminy. Właściwe określenie podmiotów mających wpływ na funkcjonowanie strefy pozwala na zdiagnozowanie ewentualnych zmian w przyjętym modelu zarządzania strefą. Lokalne strefy aktywności gospodarczej służą przede wszystkim gminom, które chcą dodatkowo wesprzeć przewagę konkurencyjną wynikającą z innych zasobów oraz uwarunkowań, wpłynąć na poziom lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz uporządkować politykę przestrzenną. Równie istotna jest także ewaluacja będąca systematycznym gromadzeniem oraz analizą informacji w odniesieniu do znanych celów, kryteriów i wartości. Podsumowując, kluczowy element w aspekcie funkcjonowania stref aktywności gospodarczej stanowi zatem odpowiednia diagnoza potencjału danej gminy, z kolei podejmowane przez samorządy działania w powyższym zakresie powinny być nieustannie monitorowane oraz ewaluowane. Co więcej, umiejętne prowadzenie spójnej polityki w zakresie zarządzania i promocji terenów inwestycyjnych może stanowić impuls do rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych jednostek samorządów terytorialnych. Podkreślenia wymaga fakt, iż większość funkcjonujących SAG na szczeblu gminnym zarządzana jest przez osoby zatrudnione w strukturach danego urzędu. Mniej popularnym rozwiązaniem jest model delegowania czynności związanych z zarządzaniem strefą np. do spółek komunalnych lub lokalnych agencji rozwoju. Wyjątek stanowią strefy aktywności gospodarczej będące jednocześnie podstrefami SSE. W powyższym przypadku podmiotem zarządzającym jest spółka zewnętrzna, tj. Krakowski Park Technologiczny lub katowicka SSE. Analogicznie sytuacja wygląda na szczeblu regionalnym. W województwie małopolskim funkcjonują instytucje otoczenia biznesu wspierające proces tworzenia oraz zarządzania zorganizowanymi terenami inwestycyjnymi, jednak obejmują one różny zasięg terytorialny oraz zakres prowadzonej działalności. Zatem, rekomendowane powołanie nowych lub zaadoptowanie istniejących instytucji odpowiadających za spójne zarządzanie SAG na szczeblu lokalnym oraz regionalnym może w znaczącym stopniu przysłużyć się do usprawnienia procesu zintegrowanego zarządzania terenami inwestycyjnymi w danym regionie.

W ocenie Autorki podstawowym ograniczeniem przeprowadzonych badań ilościowych był stosunkowo niewielki dostęp do danych statystycznych, obejmujących wszystkie gminy wiejskie oraz miejsko-wiejskie województwa małopolskiego w dłuższych szeregach czasowych. Deficyt ten uniemożliwiał stworzenie kompleksowych, lepiej opisujących proces rozwoju społeczno-gospodarczego wskaźników syntetycznych. Pomimo sukcesywnego zwiększania dostępności wielu wskaźników na poziomie gmin w ostatnich latach, nadal w polskiej statystyce brakuje podstawowych miar, umożliwiających prowadzenie bardziej zaawansowanych badań ekonomicznych. Co więcej, poszczególne gminy wiejskie oraz miejsko-wiejskie województwa małopolskiego, na obszarze których funkcjonują strefy aktywności gospodarczej nie dysponowały danymi pozwalającymi w wielkoaspektowy sposób na dokonanie oceny efektów funkcjonowania danej SAG. Ograniczeniem dla przeprowadzonych badań ilościowych była także niechęć przedstawicieli przedsiębiorstw, zlokalizowanych na obszarach poszczególnych stref aktywności gospodarczej do uczestniczenia w badaniach ankietowych oraz odmowa udzielenia odpowiedzi na poszczególne pytania z uwagi na brak danych lub tajemnicę przedsiębiorstwa.

Zaprezentowane opracowanie nie wyczerpuje wszystkich problemów naukowych związanych z omawianą tematyką. Podjęte w niniejszej rozprawie studia nad wielowymiarową problematyką oddziaływania SAG na rozwój lokalny gmin, mogą stanowić istotny wkład w rozwój badań zmierzających do zrozumienia powyższych procesów, a także swoisty punkt wyjścia do dalszych badań i dyskusji. Interesujących wniosków mogłoby dostarczyć przeprowadzenie badań porównawczych w innych regionach kraju, pozwalające na zidentyfikowanie zarówno podobieństw, jak i różnic w zakresie funkcjonowania stref aktywności gospodarczej oraz ich znaczenia dla kreowania rozwoju lokalnego poszczególnych jednostek terytorialnych. Co więcej, kompleksowe podejście do podejmowanej tematyki może stanowić interesującą perspektywę dla ekonomistów oraz badaczy jednostek samorządów terytorialnego, w obszarze kreowania lokalnej przedsiębiorczości oraz tworzenia nowych miejsc pracy.

Bibliografia

Adamik A., Matejun M., *Organizacja i jej miejsce w otoczeniu*, [w:] A. Zakrzewska-Bielawska (red.), Podstawy zarządzania, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2012.

Adamowicz M. (red.), *Rola samorządu w zarządzaniu rozwojem lokalnym i regionalnym*, Wydawnictwo Państwowej Szkoły Wyższej w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska 2006.

Ambroziak A. A., Hartwell Ch. A., *The Imact of Inwestments in Special Economic Zones on Regional Development: The Case of Poland*, Regional Studies, vol. 52, no. 10, 2018.

Ancyparowicz A., *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na wzrost polskiej gospodarki w okresie poakcesyjnym*, GUS, Departament Statystyki i finansów, Warszawa 2009.

Andersson, M., *A dynamic approach to the tendency of industries to cluster*, European Regional Science Association Conference, 27–30.08.2003 Jyvaskyla.

Bagdziński L., *Lokalna polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Mikołaja Kopernika, Toruń 1994.

Barański M., Kantyka S., Kubas S., Kuś M., *Samorząd terytorialny i wspólnoty lokalne*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie, Warszawa 2007.

Barca F., McCann P., Rodriguez-Pose A., *The case of regional development intervention: Place-based versus place-neutral approaches*, „Journal of Regional Science", vol. 52, no 1. 2012.

Barreto H., *The entrepreneur in microeconomic theory. Disappearance and explanation*, London – Nowy Jork 1989.

Baumol W., *Entrepreneurship: Productive, unproductive, and destructive*, Journal of Political Economy, 98(5), 1990.

Bedyńska S., Brzezicka A., (red.) *Statystyczny drogowskaz. Praktyczny poradnik analizy danych w naukach społecznych*, Wydawnictwo SWPS Academica, Warszawa 2007.

Bieńkowska E., *Wstęp* [w:] *Strategicznie dla rozwoju. Polityka rozwoju w zintegrowanym podejściu*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.

Billings S., *Do Enterprise Zones Work? An Analysis at the Borders*, Public Finance Review 2009.

Black J., *Słownik ekonomii*, Warszawa 2008.

Blakely E. J., *Planning local economic development, Theory and practice*, Sage Library and Social Research, London 1989.

Blakely E. J., Bradshaw T. K., *Planning local economic development. Theory and practice. Third edition*, Thousand Oaks, New Delhi, Sage Publications, London 2002.

Blanke-Ławniczak K., *Rola polskich inwestycji bezpośrednich za granicą w internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw w latach 1990-2007*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2010.

Bondonio D., Engberg J., *Enterprise zones and local employment*, Evidence from the States Programs, Regional Science and Urban Economics, 2000.

Bourdieu P., *The forms of capital*, [w:] J. Richardson (red.), Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, Greenwood 1986.

Brdulak J., *Przedsiębiorczość stymulatorem rozwoju gospodarczego*, Warszawa 2004.

Brol R., *Praktyka planowania strategicznego w skali lokalnej – studium przypadków*, [w:] M. Obrębalski (red.), Gospodarka lokalna w teorii i w praktyce, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego, Wrocław 1996.

Brol R., *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009.

Brzozowska K., *Partnerstwo publiczno-prywatne w Europie. Cele, uwarunkowania, efekty*, CeDeWu, Warszawa 2010.

Budner W., *Lokalizacja przedsiębiorstw. Aspekty ekonomiczno-przestrzenne i środowiskowe*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2004.

Budner W., *Czynniki lokalizacji inwestycji a możliwości rozwoju ekonomicznego gmin w Polsce*, Acta Scientiarum Polonorum, Administratio Locorum, 2007.

Burzyńska D., *Rola inwestycji ekologicznych w zrównoważonym rozwoju gmin w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012.

Bywalec C., *Społeczne aspekty transformacji gospodarczej w Europie Środkowo-Wschodniej,* Akademia Ekonomiczna, Kraków 1998.

Capello R., *Space, growth and development*, [w:] R. Capello, P. Nijkamp (ed.), Handbook of Regional Growth and Development Theories, Edward Elgar Publishing, 2009.

Capello R., *Regional economics, Routledge advanced texts in economics and finance, Second Edition*, London 2016.

Chmiel J., *Małe i średnie przedsiębiorstwa a rozwój regionów*, „Studia i Prace" Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN, Zeszyt 243, GUS Warszawa 1997.

Churski P., *Czynniki rozwoju regionalnego i polityka regionalna w Polsce w okresie integracji z Unią Europejską*, Wyd. UAM w Poznaniu, Poznań 2008.

Churski P., *Czynniki rozwoju regionalnego w świetle koncepcji teoretycznych*, „Zeszyty Naukowe WSH-E we Wrocławiu, Nauki Ekonomiczne", Włocławek 2005.

Christaller W., *Die zentralen Orte in Suddeutschland*, Eine okonomisch-geographische

Untersuchung uber die Gezetzmässigkeit der Verbreitung und Entwicklung der Siedlungen mit städtischen Funktionen, Jena 1933.

Cooke P., *Regional Innovation and Learning Systems, Clusters, and Local and Global Value Chains*, [w:] Bröcker J., Dohse D., Soltwedel R., Innovation Clusters and Interregional Com- petition, Springer Verlag, Berlin–Heidelberg 2003.

Czudec A., *Czynniki kształtujące spójność ekonomiczną i społeczną regionu* [w:] Możliwości i bariery rozwoju regionu, red. A. Czudec, Wyd. UR, Rzeszów 2009.

Czyżowska J., *Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju na poziomie lokalnym*, [w:] „Współczesne trendy w zarządzaniu – edycja 3": Międzynarodowa Konferencja Hybrydowa, Lublin 18-19.10.2021, Wydawnictwo Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej, Warszawa 2022.

Czyżowska J., *Zależności przyczynowe w diagnozowaniu wpływu stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny*, [w:] „Współczesne problemy ekonomii, zarządzania, finansów, ubezpieczeń i bankowości": IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa zorganizowana przez Wydział Nauk Społecznych Mazowieckiej Uczelni Publicznej w Płocku 11.06.2021, Wydawnictwo Naukowe Mazowieckiej Uczelni Publicznej w Płocku, Płock 2021.

Czyżowska J., Żmija D., *Special Economic Zones (SEZ) in the Crisis Caused by the COVID-19 Pandemic*, [w:] Journal of Management and Financial Sciences SGH Warsaw School of Economics, Warszawa 2022.

Czyżowska J., Żmija D., *Strefy aktywności gospodarczej jako narzędzie rozwoju lokalnego na przykładzie wielickiej strefy aktywności gospodarczej*, [w:] *„Wiedza – Gospodarka – Społeczeństwo"*: XIII Międzynarodowa Konferencja Naukowa Kolegium Nauk o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 22-23.09.2021, Instytut Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2021.

Dahle P., *Samorząd terytorialny w procesie kształtowania rozwoju gospodarczego regionu na przykładzie woj. Wielkopolskiego*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. St. Staszica w Pile, Piła 2017.

Denzin N., *Sociological Methods*, A Sourcebook, 5th Edition, Aldine Transaction, Piscataway 2006.

Dolnicki B., *Samorząd terytorialny*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012.

Domański R., *Gospodarka przestrzenna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

Domański R., *Nowe problemy rozwoju wielkich miast i regionów*, „Biuletyn KPZK PAN", nr 192, Warszawa 2000.

Domański T., *Strategiczne planowanie rozwoju gospodarczego gminy*, Agencja Rozwoju Komunalnego, Warszawa 1999.

Domański B., *Kapitał zagraniczny w przemyśle Polski. Prawidłowości rozmieszczenia, uwarunkowania i skutki*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków 2001.

Domański B., Jarczewski W., *Cel i zakres opracowania*, [w:] Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim, (red.) B. Domański, W. Jarczewski, Departament Gospodarki i Infrastruktury, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2006.

Domański B., Gwosdz K., *Multiplier effects in local and regional development*, Quaesiones Geographicae 2010.

Dunning J., *The determinants of international production*, Oxford Economic Papers, 1973.

Dunning J., *Explaining Changing patterns of International Production: In Defense of the Electric Theory*, Oxford Bulletin of Economic and Statistics, 1979, vol. 41.

Dunning J., *The New Geography of Foreign Direct Investment*, [in:] World Investment Prospects, The Future of FDI: Globalisation or Regionalisation?, The Economics Intelligence Unit, London 2003.

Dunning J., *The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future*, International Journal of Economics of Business, t. 8, nr 2, 2001.

Durski A., *Strefy uprzywilejowane w gospodarce światowej*, „Sprawy Międzynarodowe" 1988, nr 10.

Dylewski M., Filipiak B., Gorzałczyńska-Koczkodaj M., *Finanse samorządowe. Narzędzia, decyzje, procesy*, WN PWN, Warszawa 2006.

Dziechciarz J., *Ekonometria. Metody, przykłady, zadania*, Wyd. UE we Wrocławiu, Wrocław 2012.

Dziekański P., *Analiza zróżnicowania kondycji finansowej powiatów województwa świętokrzyskiego* [w:] Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, nr 40, 4/2014, wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2014.

Dziemianowicz W., *Rola władz samorządowych w stymulowaniu napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych*, [w:] Z. Olesiński (red.), Bezpośrednie inwestycje zagraniczne, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1998.

Encyklopedia Powszechna PWN, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.

Etzkowitz H., *The Triple Helix of University – Industry – Government, Implications for Policy and Evaluation*, Science Policy Institute Working Paper, 11, 2002.

Filipiak B., Kogut-Jaworska M., *Modele pobudzania przedsiębiorczości na poziomie lokalnym*,

[w:] R. Brol (red.), Gospodarka regionalna i lokalna w teorii i praktyce, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009.

Filipiak B., Kogut M., Szewczuk A., Zioło M., *Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finanse, procedury*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005.

Firlej K., Żmija D., *Transfer wiedzy i dyfuzja innowacji jako źródło konkurencyjności przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce*, Wydawnictwo UEK i Fundacja UEK Kraków 2014.

Firlej K., *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na małopolski rynek pracy*, Wydawnictwo Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, 2012.

Flak W., *Inwestor. Inwestycje rzeczowe*, C.H. Beck, Warszawa 2000.

Frenken K., Van Oort F.G., Verburg T., *Related Variety, Unrelated Variety and Regional Economic Growth*, Regional Studies, 5(41), 2007.

Friedmann J., *Locational aspects of economic development*, Land Economics, 32, 1956.

Friedmann J., *The World City Hypothesis. Development and Change* (17), 69-83, 1986.

Gołębiowska A., *Prawo miejscowe samorządu terytorialnego w okresie II Rzeczypospolitej*, [w:] Cogitatus, nr 7, Warszawa 2009.

Gilowska Z., *Bariery rozwoju lokalnego*, [w:] Koniunktura gospodarcza i mobilizacja społeczna w gminach, (red.) G. Gorzelak, B. Jałowiecki, Studia Regionalne i Lokalne nr 25 (58), Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, Warszawa 1998.

Gobillion L., Magnac T., Laurent H., *Do Unemployed Workers Benefit from Enterprise Zones? The French experience*, Journal of Public Economics, 2012.

Godard O., *Le local sous influence*, „Autogestion" 19, 1985.

Godlewska H., *Lokalizacja działalności gospodarczej*, Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych, Warszawa 2001.

Golejewska A., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a proces restrukturyzacji gospodarki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2008.

Gorynia M., Jankowska B., *Klastry a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa 2008.

Gorzelak G., *Planowanie rozwoju lokalnego*, [w:] J. P. Gieorgic, G. Gorzelak (red.), Gmina Przedsiębiorczość, promocja, „Studia Regionalne i Lokalne", nr 7, 1992.

Gorzelak G., Jałowiecki B. (red.), *Koniunktura gospodarcza i mobilizacja społeczna w gminach*, Studia Regionalne i Lokalne nr 25 (58), Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, Warszawa 1998.

Greenbaum R., Engberg J., *The impact of state urban enterprise zones on business outcomes*,

Manuscript, Heinz School of Public Policy and Management, Carnegie Mellon University 1999.

Griffin R. W., *Podstawy zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.

Grosse T. G., *Przegląd koncepcji teoretycznych rozwoju regionalnego*, „Studia Regionalne i Lokalne", 1(8), 25–48, 2002.

Grzeszczak J., *Bieguny wzrostu a formy przestrzeni spolaryzowanej*, Wydawnictwo Continuo, Wrocław 1999.

Grzebyk M., *Doskonalenie potencjału instytucjonalnego w jednostkach publicznych na przykładzie urzędów gmin miejskich województwa podkarpackiego*, Studia z Polityki Publicznej, nr 3(27), s. 83-98, Rzeszów 2020.

Grzebyk M., *Potencjał instytucjonalny administracji samorządowej a rozwój lokalny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2017.

Grzebyk M., Filip P., *Rola zarządzania w funkcjonowaniu samorządu gminnego*, [w:] Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy, Rozwój zrównoważony i problemy obszarów wiejskich, z. 29, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012.

Grzebyk M., Sołtysiak M., Stec M., Zając D., *Społeczne, ekonomiczne i środowiskowe uwarunkowania gospodarki finansowej samorządu lokalnego (przykład województwa podkarpackiego)*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, ss. 179, Rzeszów 2020.

Grzebyk M., Stec M., *Statystyczna ocena poziomu rozwoju jednostek terytorialnych szczebla lokalnego województwa podkarpackiego w latach 2005-2013*, Modern Management Review, Vol. XXI, 23(3), 71-88, Rzeszów 2016.

Grycuk A., Russel P., *Zaangażowanie jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w tworzenie instytucji wspierających przedsiębiorczość*, Studia BAS, 1/2014.

Guzik R., Gwosdz K., Działek J., *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim*, Kraków 2013.

Hamryszczak A., *Konieczność efektywnego zainwestowania przez jednostki samorządu terytorialnego funduszu UE w perspektywie finansowej 2014–2020* [w:] Kondycja finansowa jednostek samorządu terytorialnego a możliwości wynikające z perspektywy finansowej 2014–2020, Materiały konferencyjne, RIO w Rzeszowie, WE UR w Rzeszowie, Rzeszów 2016.

Harańczyk A., *Samorząd terytorialny. Organizacja i gospodarka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2010.

Heffner K., *Regiony peryferyjne we współczesnej gospodarce*, [w:] A. Bołtromiuk (red.)

Regiony peryferyjne w perspektywie polityki strukturalnej Unii Europejskiej, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2003.

Heffner K., *Rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich. Definicje – uwarunkowania – zależności – czynniki – skutki. Badania zróżnicowania rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] A. Rosner (red.), *Zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich a zróżnicowanie dynamiki przemian*, IRWiR PAN, Warszawa 2007.

Heffner K., *Strategie rozwoju regionalnego i lokalnego* [w:] Gospodarka regionalna i lokalna, red. K. Heffner, Z. Strzelecki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.

Heffner K., *Wielofunkcyjności obszarów wiejskich w Polsce – rzeczywistość czy mit? Ewolucja zagospodarowania przestrzeni wiejskiej*, Studia KPZK PAN 2011, nr 133.

Heffner K., Klemens B., *Funkcjonowanie inicjatyw klastrowych jako czynnik rozwoju przedsiębiorczości w regionie*, [w:] S. Korenik, Z. Przybyła (red.) Współczesne problemy polityki ekonomicznej, Jaremen Press, Jelenia Góra 2008.

Heffner K., Twardzik M., *Rural areas in Poland–changes since joining the European Union, European Countryside,* Tom 14, wyd. 2, 2022, DOI: 10.2478/euco-2022-0021.

Hirschman A. O., *The Strategy of Economic Development, New Haven*, Yale Uniersity Press, 1958.

Hausner J., *Zarządzanie Publiczne*, Scholar, Warszawa 2008.

Hellwig Z., *Zastosowania metody taksonomicznej do typologicznego podziału krajów ze względu na poziom ich rozwoju i strukturę wykwalifikowanych kadr*, Przegląd Statystyczny, z. 4, s. 307-327, 1968.

Hoover E., *Spatial Price Discrimination*, Review of Economic Studies, 4, 1937.

Hoover E., *The location of economic activity*, McGraw-Hill, New York 1948.

Hoyt L., Gopal-Agge D., *The Business Improvement District Model. A Balanced Review of Contemporary Debates*, Geography Compass 1(4), 2017.

Ignasiak-Szulc A., *Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu przedsiębiorczości mieszkańców regionu*, [w:] J. Karwowski (red.), Jakość życia w regionie, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2003.

Isard W., *The General Theory of Location and Space Economy*, Quarterly Journal of Economics, 63, 476-506, 1949.

Jabłońska A., *Rola samorządu gminnego w kształtowaniu rozwoju lokalnego*, [w:] Polska Wschodnia – zarządzanie rozwojem, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej, Białystok 2008.

Jaki A., Rojek T., *Rola funduszy europejskich w kreowaniu rozwoju i innowacyjności regionów*

w Polsce, [w:] Studia i Prace WNEIZ US nr 52/2, Szczecin 2018. DOI: 10.18276/SIP.2018.52/2-04.

Jakubowska A., *Partnerstwo publiczno-prywatne i jego konsekwencje dla rozwoju lokalnego*, [w:] Regiony i społeczności lokalne, UEK, Katowice 2013.

Jankowska B., *Internacjonalizacja klastrów*, „Gospodarka Narodowa", nr 5-6, 2010.

Janowska H., *Strategie finansowania gminnych inwestycji infrastrukturalnych w Polsce*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2002.

Jarczewski W., *Opieka proinwestycyjna w gminach*, „Zarządzanie Publiczne 3/2007 Zeszyty Naukowe Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego", Kraków 2007.

Jarczewski W., *Pozyskiwanie inwestorów dla gmin*, Wolters Kluwer Business, Warszawa 2007.

Jewtuchowicz A., *Terytorium i jego rozwój w warunkach globalizacji*, [w:] E. Molendowski (red.), Globalizacja i regionalizacja we współczesnym świecie, Książka jubileuszowa dedykowana prof. Irenie Pietrzyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012.

Kamerschen D. R., McKenzie R. B., Nardinelli C., *Ekonomia*, Fundacja Gospodarcza NSZZ „Solidarność", Gdańsk 1991.

Kamińska W., *Pozarolnicza indywidualna działalność gospodarcza w Polsce w latach 1998–2003*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa 2006.

Karaszewski W., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Polska na tle świata*, Dom Organizatora, Toruń 2004.

Karaszewski W., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie kujawsko-pomorskim*, Wydawnictwo Województwo Kujawsko-Pomorskie, Toruń 2005.

Karwińska A., *Działania na rzecz zmniejszania nierówności szans rozwojowych społeczności lokalnych w Polsce*, [w:] Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy (red.) M.G. Woźniak, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2006.

Karwowski J. (red.), *Jakość życia w regionie*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2003.

Klasik A., *Lokalny rozwój gospodarczy i jego badania*, [w:] Gospodarka lokalna w teorii i praktyce, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 734, Wrocław 1996.

Klasik A., *Strategie regionalne. Formułowanie i wprowadzanie w życie*, Wyd. AE, Katowice 2002.

Klasik A., Kuźnik F., *Konkurencyjny rozwój regionów w Europie*, [w:] Konkurencyjność miast i regionów, (red.) Z. Szymla, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2001.

Klewińska U., *Wieloletni Plan Inwestycyjny: przygotowanie WPI – wniosek inwestycyjny, t. 1*,

Agencja Rozwoju Komunalnego, Warszawa 1999.

Kłysik-Uryszek A., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w gospodarce regionu, Teoria i praktyka*, CeDeWu, 2010.

Klimek M., *Zrównoważony rozwój lokalny. Teoria – Planowanie – Realizacja*, Agencja Wydawniczo-Edytorska Eko Press, Białystok 2010.

Kogut-Jaworska M., *Instrumenty interwencjonizmu lokalnego w stymulowaniu rozwoju gospodarczego*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2008.

Kolczyński W., Wojtasik W., *Innowacyjne i społeczne oddziaływanie specjalnych stref ekonomicznych i klastrów w Polsce*, Towarzystwo Inicjatyw Naukowych, Katowice 2010.

Komisja Europejska, *Ekoinnowacje, klucz do przyszłej konkurencyjności Europy*, ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/ factsheets/ecoinnovation/pl.pdf.

Komorowski J., *Kształtowanie poziomu atrakcyjności inwestycji w polityce rozwoju regionalnego*, [w:] A. Kopczuk, M. Proniewski (red.), Atrakcyjność inwestycyjna regionu, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania, Białystok 2005.

Korenik S., *Proces rozwoju społeczno-ekonomicznego jednostek przestrzennych – wybrane zagadnienia, „Ekonomiczne Problemy Usług" 2016, nr 125.*

Korenik S., *Region ekonomiczny w nowych realiach społeczno-gospodarczych*, CeDeWu, Warszawa 2012.

Korenik S., *Rola małej i średniej przedsiębiorczości w rozwoju lokalnym (rozwiązania funkcjonujące w Polsce)*, [w:] Gospodarka lokalna w teorii i praktyce, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 860, Wrocław 2000.

Korenik S., *Rozwój regionu ekonomicznego na przykładzie Dolnego Śląska*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 1999.

Korenik S., *Uwarunkowania ekonomiczne tworzenia specjalnych stref ekonomicznych*, [w:] M. Obrębalski (red.), Gospodarka lokalna w teorii i praktyce, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 1998.

Kornberger-Sokołowska E. (red.), *Jednostki samorządu terytorialnego jako beneficjenci środków europejskich*, LEX a Wolters Kluwer Business, Warszawa 2012.

Kosiedowski W. (red.), *Zarządzanie rozwojem regionalnym i lokalnym. Problemy teorii i praktyki*, TNOiK, Toruń 2005.

Kosiedowski W., *Zarządzanie rozwojem regionalnym i lokalnym*, [w:] Z. Strzelecki (red.), Gospodarka regionalna i lokalna, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa 2008.

Kot J., *Rozwój lokalny – jego istota, cele i czynniki*, [w:] T. Markowski, D. Stawasz (red.),

Ekonomiczne i środowiskowe aspekty zarządzania rozwojem miast i regionów, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2001.

Kot J., *Zarządzanie rozwojem gmin a praktyka planowania strategicznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2003.

Kot J., *Konkurencyjność i innowacyjność w rozwoju regionalnym*, [w:] J. Kot (red.), Analiza strukturalna gospodarki regionu świętokrzyskiego i jej wykorzystanie pod kątem podnoszenia konkurencyjności i innowacyjności regionu, Akademia Świętokrzyska, Kielce 2007.

Kowalski M., *Teoretyczne przesłanki umiędzynarodawiania działalności przedsiębiorstwa*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny nr 1, 2004.

Kowalski A. M., *Kooperacja w ramach klastrów jako czynnik zwiększania innowacyjności i konkurencyjności regionów*, [w:] Gospodarka Narodowa, nr 5-6, 2010.

Kozera A., Wysocki F., *Problem ustalania współrzędnych obiektów modelowych w metodach porządkowania liniowego obiektów*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 427, Taksonomia 27, Wrocław 2016.

Kozioł A., *Wpływ stref aktywności gospodarczej na zarządzanie w gminach Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego*, Wydawnictwo Avalon, Kraków 2022.

Kożuch A., *Rola samorządu terytorialnego we wspieraniu rozwoju lokalnego* [w:] Instrumenty zarządzania rozwojem w przedsiębiorczych gminach, red. A. Kożuch, A. Noworól, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011, wyd. elektroniczne: www.isp.uj.edu.pl.

Kożuch A., Marzec I., *Studium przypadku jako strategia badawcza w naukach społecznych*, Zeszyty Naukowe WSOWL, Nr 2 (172), 2014.

Kożuch A., Noworól A., (red.), *Instrumenty zarządzania rozwojem w przedsiębiorczych gminach*, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Kraków 2011.

Krakowiak-Bal A., *Potencjał Gospodarczy Gmin Przygranicznych Polski Południowej, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich*, Nr 2/2/2006, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie.

Krakowiak-Bal A., *Zrównoważona konkurencyjność obszarów wiejskich w województwie małopolskim*, C.H. Beck, Warszawa 2019.

Krajewski K., Śliwa J., *Lokalna przedsiębiorczość w Polsce. Uwarunkowania rozwoju*, Wyd. Naukowe Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.

Krugman P., *Development Geograpy and Economic Theory*, MIT-Press, Cambridge–London,

1995.

Krugman P., Obstfeld M., *Ekonomia Międzynarodowa. Teoria i praktyka, Tom 1*, PWN, Warszawa 2007.

Kubaś R., Dawydzik A., Kocman M., Majewicz M., Żach A., *Badanie rezultatów działania i planów rozwojowych małopolskich instytucji otoczenia biznesu. Raport końcowy*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2021.

Kuchciński K. (red.), *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*, Difin, Warszawa 2010.

Kudełko J., *Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce jako instrumentu polityki regionalnej*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie nr 709, Kraków 2006.

Kudełko J., Klimczak P., *Finansowanie strategii rozwoju województwa podkarpackiego*, Zeszyty Naukowe, nr 863, UE, Kraków 2011.

Kudełko J., *Uwarunkowania i kierunki rozwoju województw Polski Wschodniej jako regionów słabo rozwiniętych*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Warszawa 2013.

Kudełko J., Szmigiel K., Żmija D., *Społeczno-gospodarczy rozwój gmin wiejskich. Dynamika i zróżnicowanie rozwoju na przykładzie województwa małopolskiego*, Wydawnictwo Uniwersytety Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2020.

Kudłacz T., *Metody wielowymiarowej analizy porównawczej w analizie układów terytorialnych*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2021, ISBN 978–83–65575–71–5.

Kudłacz T., *Programowanie rozwoju regionalnego*, PWN, Warszawa 1999.

Kudłacz T., *Programowanie rozwoju regionalnego i lokalnego*, [w:] Z. Strzelecki (red.), Gospodarka regionalna i lokalna, WN PWN, Warszawa 2008.

Kudłacz T., *Rozwój lokalny* [w:] Ekonomia społeczna a rozwój, J. Hausner (red.), Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2008.

Kudłacz T., *Polityka rozwoju regionalnego Polski drugiej dekady XXI w. Spostrzeżenia i oceny dotyczące rozwiązań przyjętych w KSRR*, [w:] Rozwój regionalny w Polsce, 2010.

Kukuła K., *Metoda unitaryzacji zerowanej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000.

Kukuła K., *Elementy statystyki w zadaniach*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.

Lebiedzińska D., *Specjalne strefy ekonomiczne – bilans zysków i strat*, Prawo Pomocy Publicznej, 2010.

Lewczuk J., *Czynniki i bariery rozwoju regionalnego*, [w:] L. Kupiec (red.), Gospodarka

przestrzenna, t. IV. Polityka regionalna, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2000.

Lis A., *Rola władz samorządowych w kształtowaniu regionalnej polityki opartej na klastrach*, Samorząd Terytorialny Nr 12/2010.

Lisiński M. (red.), *Słownik podstawowych terminów samorządu terytorialnego*, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowej Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2007.

Lizińska W., *Klimat inwestycyjny jako czynnik bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce (studium na poziomie układów terytorialnych)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2012.

Lösch A., *Gospodarka przestrzenna, teoria lokalizacji*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1961.

Lubińska T., Franek S., Będzieszak M., *Potencjał dochodowy samorządu w Polsce*, Difin, Warszawa 2007.

Łaźniewska E., *Relacje przestrzenne w Polsce w okresie transformacji w świetle teorii rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, 2004.

Maik W., Parysek J., Wojtasiewicz L., *Podstawowe zagadnienia identyfikacyjne barier wzrostu w gospodarce przestrzennej*, [w:] Bariery wzrostu w gospodarce przestrzennej. Biuletyn KPZK PAN zeszyt 99, Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 1978.

Makieła Z., *Przedsiębiorczość regionalna*, Wydawnictwo Difin S.A., Warszawa 2008.

Makieła Z., *Znaczenie innowacyjności w gospodarce regionów*, [w:] Przedsiębiorczość – Edukacja, 14, 2008, 40–48. DOI: 10.24917/20833296.14.3

Makieła Z., *Przedsiębiorczość i innowacyjność terytorialna*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013.

Markowska-Bzducha E., *Rola samorządu terytorialnego we wspieraniu lokalnej przedsiębiorczości*, Finanse Komunalne 2013, nr 9.

Markowski T., *Od konkurencji zasobów do konkurencji regionów* [w:] Regionalne i lokalne uwarunkowania i czynniki restrukturyzacji gospodarki Polski. Wzrost konkurencyjności regionów, Friedrich Ebert-Stiftung, Łódź 1996.

Markowski T., *Zarządzanie rozwojem miast*, WN PWN, Warszawa 1999.

Markowski T., *Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] Z. Strzelecki (red.), Gospodarka regionalna i lokalna, PWN SA, Warszawa 2008.

Markowski T., Marszał T., *Funkcje i zarządzanie obszarami metropolitarnymi*, „Samorząd Terytorialny" 2005, nr 7/8.

Matykowski R., Siwek M., *Proces „pączkowania" podstref w ramach specjalnych stref*

ekonomicznych, [w:] D. Świątek, M. Bednarek, P. Siłka (red.), Współczesne problemy badawcze geografii polskiej – geografia człowieka, Dokumentacja Geograficzna, Poznań 2008.

Mayer T., Mayneris F., Py L, *The Impact of Urban Enterprise Zones on Establishments Location Decisions, Evidence from French ZFUs'*, Banque de France Working Paper, 458, Banque de France 2013.

Mazur K., *Specjalne Strefy Ekonomiczne jako obszary przemysłowe*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2004.

Męczeński M., Kornecka-Szydłowska B., Gadziński J., *Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego i klasyfikacja małych miast w Wielkopolsce*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2010.

Michalczuk G. (red.), *Czynniki i narzędzia rozwoju MŚP*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2009.

Mirosławska A., *Czynniki aktywizujące i hamujące rozwój współpracy transgranicznej*, „Samorząd Terytorialny", nr 4, 2004.

Misala, J., *Współczesne teorie wymiany międzynarodowej i zagranicznej polityki ekonomicznej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2001.

Misala J., *Wymiana międzynarodowa i gospodarka światowa. Teoria i mechanizmy funkcjonowania*, Wyd. SGH, Warszawa 2005.

Misala J., *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*, PWE, Warszawa 2011.

Misterek W., *Zewnętrzne źródła finansowania działalności inwestycyjnej jednostek samorządu terytorialnego*, Difin, Warszawa 2008.

Miszczuk A., Miszczuk M., Żuk K., *Gospodarka samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Myrdal G., *Economic Theory and Underdeveloped Regions*, New York, Harper & Row 1957.

Nelec W., Prusek A., *Funkcje państwa i specjalnych stref ekonomicznych w Polsce w zakresie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2006.

Niedzielski P., *Rodzaje innowacji*, [w:] K. B. Matusiak (red.), Innowacje i transfer technologii - Słownik pojęć, PARP, Warszawa 2005.

Niedzielski P., Markiewicz J., Rychlik K., Rzewuski T., *Innowacyjność w działalności przedsiębiorstw. Kompendium wiedzy*, Szczecin 2007.

Nowak P., *Nowy paradygmat rozwoju regionalnego na przykładzie wybranych regionów Europy Zachodniej*, Rozprawa doktorska, Poznań 2011.

Nowara W., *Wpływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich na gospodarkę Polski*, [w:] Bilski J., Miziołek T. (red.), Liberalizacja stosunków ekonomicznych Polski z gospodarką światową, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Uniwersytet Łódzki, Katedra Handlu i Finansów Międzynarodowych, Łódź 2001.

Nowicki M. (red.), *Atrakcyjność Inwestycyjna Województw i Podregionów Polski*, Instytut Badań nad Gospodarka Rynkową, Gdańsk 2014.

Noworól A., *Planowanie rozwoju terytorialnego w skali regionalnej i lokalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.

Noworól A., *Bariery rozwoju lokalnego w Polsce*, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Szczecinie, Szczecin 2008.

Noworól A., *Ku nowemu paradygmatowi planowania terytorialnego*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2013.

O'Keefe S., *Job Creation in California's Enterprise zones, a Comparison Using a Propensity Score Matching Model*, Journal of Urban Economics, 2003.

Olszewski L., *Polityka ekonomiczna w świetle współczesnych uwarunkowań wzrostu gospodarczego*, [w:] Dynamika procesów wzrostu gospodarczego i integracji drugiej polowy XX wieku, (red.) L. Olszewski, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2000.

Orłowska J., *Czynniki i bariery rozwoju lokalnego*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, 2018.

Osiński J., *Administracja publiczna a gospodarka regionalna i lokalna*, [w:] Z. Strzelecki (red.), gospodarka regionalna i lokalna, WN PWN, Warszawa 2008.

Pająk K., *Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju lokalnego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005.

Pakulska T., *Konkurencyjność bezpośrednia regionów a rozwój przedsiębiorczości*, [w:] Atrakcyjność inwestycyjna jako źródło przedsiębiorczych przewag konkurencyjnych, (red.) H. Godlewska-Majkowska, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2012.

Parr J. B., *Growth-pole Strategies in Regional Economic Planning: A Retrospective, Part 1. Origins and Advocacy*, Urban Studies Journal Foundation, 36, 1999.

Parysek J., *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 1997.

Pastusiak R., Jasiniak M, Keller J., Krzeczewski B., *Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na gospodarkę i społeczeństwo. Doświadczenia Polski*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łudź 2016.

Patrzałek L., *Finanse samorządu terytorialnego*, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2010.

Penc J., *Encyklopedia zarządzania. Podstawowe kategorie i terminy*, Łódź 2008.

Perroux F., *Economic Space, Theory and Applications*, Quartely Journal of Economics, 64, 1950.

Pietrzyk I., *Polityka Regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.

Pietrzyk I., *Konkurencyjność regionu w ujęciu Komisji Europejskiej*, [w:] Polityka regionalna i jej rola w podnoszeniu konkurencyjności regionów, M. Klamut, L. Cybulski (red.), Wyd. AE, Wrocław 2000.

Pietrzyk I., *Globalizacja i regionalizacja gospodarki światowej*, [w:] Gospodarka światowa w warunkach globalizacji i regionalizacji rynków, S. Miklaszewski, E. Molendowski (red.), Difin, Warszawa 2009.

Pilarska C., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w teorii ekonomii*, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków 2005.

Pilarska C., *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2009.

Pietrewicz M., *Finanse samorządu terytorialnego*, [w:] Finanse, praca zbiorowa pod red. J. Ostaszewskiego, Warszawa 2005.

Pizło W., Mazurkiewicz-Pizło A., *Koncepcja otoczenia organizacji z uwzględnieniem wybranych aspektów międzynarodowych*, [w:] Zeszyty Naukowe SGGW – Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, 2008, vol., nr 71.

Płaziak M., Szymańska A. I., *Rola nowoczesnych czynników lokalizacji w procesie decyzyjnym przedsiębiorstw na przykładzie firm sektora budowlanego*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, 2014.

Ponsard C., *History of Spatial Economic Theory*, Springer Verlag, (Benjamin H Steven, Margaret Chevillier and Joaquin P. Pujol, translated), Berlin 1983.

Podręcznik Oslo 2018. Zalecenia dotyczące pozyskiwania, prezentowania i wykorzystywania danych dotyczących innowacji, GUS, US w Szczecinie, Warszawa, Szczecin 2020.

Porter M. E., *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.

Porter M. E., *Przewaga Konkurencyjna. Osiąganie i Utrzymywanie Lepszych Wyników*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2006.

Porter M., *The Competitive Advantage of Nations*, The Free Press, Nowy Jork 1990.

Potoczek A., *Współczesne problemy rozwoju lokalnego i regionalnego*, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku, Włocławek 2000.

Potoczek A., *Polityka regionalna i gospodarka przestrzenna*, TNOiK, Toruń 2003.

Potoczek A., Jachowicz S., *Administracja publiczna w procesie zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym*, Wyższa Szkoła Suwalsko-Mazurska im. Papieża Jana Pawła II w Suwałkach, Toruń-Warszawa 2005.

Potoczek A., Stępień J., *Podstawy strategii rozwoju lokalnego i regionalnego*, Wyższa szkoła Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2008.

Prusek A., Kudełko J., *Analiza i ocena zróżnicowania poziomu rozwoju polskich regionów w latach 2000-2006 w świetle polityki spójności*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009.

Psyk-Piotrowska E., *Aktywizacja i rozwój lokalny jako program i metoda działania na rzecz zmian*, „Acta Universitatis Lodziensis, Folia Sociologica", nr 37, 2011.

Puchalska K., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w kontekście innowacyjności i modernizacji regionu*, [w:] Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, 2010, z. nr 16.

Rachwał T., *Industrial restructuring in Poland and other European Union states in the era of economic globalization*, Procedia Social and Behavioral Sciences 2011.

Rakowska J., *Fundusze unijne jako czynnik rozwoju obszarów wiejskich w Polsce w świetle teorii rozwoju lokalnego*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2019.

Raszkowski A., *Atrakcyjność inwestycyjna regionów – wybrane zagadnienia*, [w:] Ekonomia, 5(17), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011.

Reijnen J., *The role of local authorities in fostering local initiatives*, [w:] A. Sutton (red.), Local initiatives, Alternative path for development, Press Interuniversitaires Europeennes, Maastricht 1987.

Rezsohazy R., *Le développement des communautés*, CIACO Editeur, Louvain-la-Neuve, 1988.

Rogall H., *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Wydanie I, przekład J. Gilewicz, Poznań 2010.

Romanowska M., *Planowanie strategiczne w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa 2004.

Romer P., *Increasing Returns and Long-Run Growth*, Journal of Politcal Economy, 1986.

Ryśnik J., *Czynniki pozaekonomiczne funkcjonowania dystryktów przemysłowych*, Rozprawa doktorska, Politechnika Wrocławska Wrocław 2008, www.dbc.wroc.pl/ Content /3091.

Saar M. A., *Jak samorządy lokalne mogą wspierać rozwój przedsiębiorczości*, Wydawnictwo CeDeWu.pl, Warszawa 2011.

Safin K., Cebrowska T., *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2008.

Sagan A., *Metodologia badań ekonomicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego

w Krakowie, Kraków 2016.

Schumpeter J., *Teoria rozwoju gospodarczego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1960.

Sekuła A., *Koncepcje rozwoju lokalnego w świetle współczesnej literatury polskiej - zarys problemu*, Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej, 2001.

Sierak J., *Zarządzanie finansami jednostek samorządu terytorialnego*, [w:] Zarządzanie gospodarką i finansami gminy, H. Sochacka-Krysiak (red.), Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2006.

Sierak J., *Zarządzanie strategiczne w jednostkach samorządu terytorialnego*, [w:] Myśl Ekonomiczna i Polityczna, nr 4 (43), Warszawa 2013.

Sierak J., Górniak R., *Ocena efektywności i finansowanie projektów inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego współfinansowanych funduszami Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2011.

Skica T., *Instrumenty wspierania przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny (na przykładzie woj. podkarpackiego)*, [w:] Samorząd Terytorialny 2008 nr 1-2, s. 43-62.

Słomińska B., *Gmina w procesach stymulowania przedsiębiorczości*, „Samorząd Terytorialny", nr 3, 2007.

Sobczyk M., *Statystyka. Podstawy teoretyczne. Przykłady – zadania*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1998.

Stanek R., Śmiałkowski D., *Wieloletnie plany inwestycyjne*, Municipium, Warszawa 2001.

Stanienda J., *Determinanty rozwoju stref aktywności gospodarczej*, Zeszyty Naukowe MWSE w Tarnowie, 1(17), 2011.

Stanny M., Czarnecki A., *Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich Zielonych Płuc Polski. Próba analizy empirycznej*, IRWiR PAN, Warszawa 2011.

Stawicka M. K., *Specjalne Strefy Ekonomiczne w Unii Europejskiej*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu Nr 246.

Stańczyszyn E., *Endo- i egzogeniczne czynniki i formy rozwoju lokalnego*, [w:] Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce (red) R. Brol. Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1023, Wyd. Akademii Ekonomicznej, Wrocław 2004.

Stawicka M., *Atrakcyjność inwestycyjna Polski*, Wydawnictwa Fachowe CeDeWu, Warszawa 2007.

Sternberg R., *Regional growth theories and high-tech regions*, International Journal of Urban and Regional Research, 20(3), 1996.

Sternberg R., *Regional Dimensions of Entrepreneurship*, Foundations and Trend in

Entrepreneurship, vol. 5, no. 4, 2009.

Strużycki M. (red.), *Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce regionu*, PWE, Warszawa 2004.

Strzelecki Z. (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa 2008.

Storper M., *The Resurgence of Regional Economics*, Ten Years Later. The Region as a Nexus of Untraded Interdependencies, European Urban and Regional Studies, 2(3), 1995.

Stryjakiewicz T., *Adaptacja przestrzenna przemysłu w Polsce w warunkach transformacji*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1999.

Stryjakiewicz T. (red.), *Wpływ inwestorów zagranicznych na rozwój regionalny i lokalny na przykładzie GlaxoSmithKline Pharmaceuticals S.A. w Poznaniu*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2004.

Strzelecki Z. (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa 2008.

Szewczuk A., *Pragmatyczna misja samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju lokalnego*, [w:] B. Filipiak (red.), Społeczno-gospodarcze aspekty kreowania rozwoju lokalnego, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005.

Szewczuk A., Kogut-Jaworska M., Zioło M., *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011.

Szlaska A., *Strategia rozwoju gminy jako wyznacznik podejścia lokalnej elity politycznej do rozwoju lokalnego*, „Studia Regionalne i Lokalne" Nr 3(29) /2007.

Szreder M., *Metody i techniki sondażowych badań opinii*, PWE, Warszawa 2004.

Szreder J., *Współdziałanie sektora publicznego i prywatnego w rozwoju lokalnym*, Wydawnictwo Wyższa Szkoła Zarządzania, Słupsk 2004.

Sztando A., *Lokalny interwencjonizm samorządowy, czyli kształtowanie gminnego rozwoju gospodarczego*, „Studia Regionalne i Lokalne", nr 1(1), 2000.

Sztando A., *Istota i funkcje samorządowego planowania strategicznego w regionie*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 180, Wrocław 2011.

Sztando A., *Bariery zarządzania strategicznego rozwojem lokalnym związane z cechami osobowymi lokalnych władz*, [w:] Gospodarka lokalna w teorii i praktyce, R. Brol (red.), A. Sztando, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 2013.

Szultka S., Brodzicki T., Wojnicka E., *Klastry. Innowacyjne wyzwanie dla Polski*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2004.

Świadek A., *Krajowy system innowacji 2.0*, CeDeWu, warszawa 2021.

Tarasiński L., *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na handel międzynarodowy* [w:] Teoria i praktyka ekonomii a konkurencyjność gospodarowania, pr. zbior. pod red. E. Frejtag-Mika, Difin, Warszawa 2006.

Tobolska A., *Miejsce inwestora zagranicznego w przestrzeni lokalnej i regionalnej na przykładzie Swedwood w Chlastawie*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Seria Studia i Prace z Geografii i Geologii, nr 5, Poznań 2010.

Trojanek M., *Władza lokalna a efektywność inwestycji*, [w:] E. Wysocka (red.), Przedsiębiorczość w gminach. Stymulowanie inwestycji, Zachodnie Centrum inwestycji, Warszawa – Poznań – Zielona Góra 1996.

Trzciński R., Stasiowski J., Konieczna-Sałamatin J., Skórska P., Bienias S., Weremiuk A., *Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na zatrudnienie. Ocena Skutków Regulacji ex post ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych z dnia 20 października 1994 roku (Dz.U. z 1994 Nr 123 poz. 600, z późn. zm.)*, Raport końcowy, Warszawa 2016.

Twardzik M., *Centrum handlowe w procesie kształtowania struktury miasta*, Praca Naukowa Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice 2018.

Twardzik M., Lokalizacja centrów handlowych a polityka przestrzenna polskich miast [w:] Rozwój obszarów miejskich w polityce regionów (red.) A. Klaśnik, F. Kuźnik, Studia KPZK PAN, Warszawa 2015.

Twardzik M., Szuszkiewicz A., Lubowiecki-Vikuk A., *Doświadczenie klienta i użytkownika elementem innowacyjnych modeli biznesowych–perspektywa startupów*, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie Kolegium Zarządzania i Finansów, wyd. 196, Warszawa 2024.

Typa M., *Rola przedsiębiorstw w rozwoju lokalnym i regionalnym*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, 30 (1), 2016.

Wach K., *Edukacja na rzecz przedsiębiorczości wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjno-gospodarczych*, [w:] Z. Zioło i T. Rachwał (red.), Przedsiębiorczość-Edukacja, vol. 9, Wydawnictwo Nowa Era, Warszawa-Kraków 2013.

Wach K., *Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego - przegląd literatury*, [w:] Przedsiębiorczość – Edukacja, 2015.

Wawrzyniak D., *Wpływ opodatkowania przedsiębiorstw na lokalizację bezpośrednich inwestycji zagranicznych w krajach Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013.

Weresa M. A., *Skutki inwestycji zagranicznych dla gospodarki kraju przyjmującego – Doświadczenia Polski*, [w:] Rola inwestycji zagranicznych w gospodarce, Zeszyt CASE,

Warszawa 2002.

Werner W. A., *Zarządzanie w procesie inwestycyjnym*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1999.

Wiatrak A. P., *Strategia rozwoju gmin wiejskich. Podstawy teoretyczne, ocena przydatności i znaczenie w przemianach strukturalnych obszarów wiejskich*, Wyd. IRWiR PAN, Warszawa 2011.

Wielka Encyklopedia PWN, t. 22, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.

Wieloński A., *Lokalizacja działalności gospodarczej. Teoretyczne podstawy*, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.

Wojarska A., Marks-Bielska R., *Fundusze Unii Europejskiej jako źródło finansowania rozwoju lokalnego gmin województwa warmińsko-mazurskiego*, „Optimum. Studia Ekonomiczne", nr 4 (76) 2015.

Wojciechowski E., *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym*, Difin, Warszawa 2003.

Wojewodzic T., *Ocena poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin województwa małopolskiego*, [w:] „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu" nr 94, Wrocław 2002.

Wojnicki J., *Samorząd lokalny w Polsce i Europie*, Pułtusk 2008.

Wojtasiewicz L., *Czynniki rozwoju lokalnego – nowe ujęcie metodologiczne* [w:] Problematyka rozwoju lokalnego w warunkach transformacji systemowej (red.) W. Malik, Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 1997.

Wojtasiewicz L., *Problemy rozwoju lokalnego w aktualnej polityce gospodarczej*, [w:] Polityka gospodarcza. Studia i przyczynki, (red.) J. Tarajkowskiego, Oficyna Wydawnicza Garmond, Poznań 2005.

Wojtyra B., *Strefy aktywności gospodarczej w teoriach rozwoju lokalnego*, Biuletyn Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna, 28, 25–35, 2014.

Wojtyra B., *Lokalne strefy aktywności gospodarczej w planowaniu przestrzennym obszarów wiejskich województwa wielkopolskiego*, Studia KPZK PAN, t. CLXVII, 2016.

Wojtyra B., *Lokalne strefy aktywności gospodarczej w procesie rozwoju obszarów wiejskich województwa wielkopolskiego*, Rozprawa doktorska, Poznań 2018.

Woźniak M. G., *Spójność społeczno-gospodarcza a wzrost gospodarczy. Wnioski dla Polski z doświadczeń Unii Europejskiej*, [w:] Mechanizmy i źródła wzrostu gospodarczego, J. L. Bednarczyk, S. I. Bukowski, W. Przybylska-Kapuścińska (red.). Wyd. CeDeWu, Warszawa 2008.

Wolman E., *Rola środków innowacji i przedsiębiorczość w perspektywicznej, innowacyjnej*

polityce gospodarczej państwa, „Innowacje" 2000, nr 9.

Wysocki F., *Metody taksonomiczne w rozpoznawaniu typów ekonomicznych rolnictwa i obszarów wiejskich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2010.

Zakrzewska-Półtorak A., *Kapitał zagraniczny jako czynnik innowacyjności regionu zarys wybranych koncepcji teoretycznych*, [w:] Miejsce innowacji we współczesnych koncepcjach rozwoju regionalnego – teoria i praktyka, Dolnośląskie Centrum Studiów Regionalnych, Prace Naukowe, Seria Konferencje, nr 7, Wrocław 2007.

Zalewski A., *Konkurencja między jednostkami terytorialnymi a efektywność gospodarki*, [w:] Gospodarka lokalna w teorii i praktyce, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1124, Wrocław 2006.

Zalewski A., Ziółkowski M., *Strategie rozwoju gmin w Polsce*, „Samorząd Terytorialny" 1997, nr 1–2.

Zawicki M., Chrabąszcz R., *Nauki o polityce publicznej* [w:] Wprowadzenie do nauk o polityce publicznej, Zawicki M. (red.), Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2014 / Zarządzanie Publiczne.

Zawicki M., Możdżeń M., *Implementacja i monitorowanie polityk publicznych,* [w:] Wprowadzenie do nauk o polityce publicznej, Zawicki M. (red.), Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2014 / Zarządzanie Publiczne.

Zawicki M., *Monitorowanie rozwoju regionu – wyzwania dla zarządzania rozwojem Polski w perspektywie 2014-2020*, Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, 2011.

Zawora J., *Uwarunkowania wykorzystania funduszy Unii Europejskiej wynikające z sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego*, „Finanse Komunalne" nr 1–2, 2015.

Zeliaś A., *Dobór zmiennych diagnostycznych*, [w:] A. Zeliaś (red.), *Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym*, Wyd. AE w Krakowie, Kraków 2000.

Zieliński E., *Samorząd terytorialny w Polsce*, Elipsa, Warszawa 2004.

Ziemianowicz W., Mackiewicz M., Malinowska E., Misiąg M., Tomalak M., *Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny*, PARP, Warszawa 2000.

Zimny A., *Uwarunkowania efektywności inwestycji gminnych w sferze infrastruktury technicznej*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie, Konin 2008.

Zioło Z., *Rola przedsiębiorczości w aktywizacji gospodarczej – zarys modelu*,

Przedsiębiorczość – Edukacja, 3, 2007.

Ziółkowski M., *Zarządzanie strategiczne w polskim samorządzie terytorialnym*, [w:] Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2005.

Ziółkowski M., Goleń M., *Zarządzanie strategiczne rozwojem lokalnym*, [w:] H. Sochacka-Krysiak (red.), Zarządzanie gospodarką i finansami gminy, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2006.

Zhang Y., Meratnia N., Havinga P., *A taxonomy framework for unsupervised outlier detection techniques for multi-type data sets*, Technical Report, TR-CTIT-07-79, University of Twente, Enschede 2007.

Żmija D., *Współczesne wyzwania polityki regionalnej Unii Europejskiej*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 2010.

Żmija K., *Innowacyjność przedsiębiorstw sektora MŚP w świetle rozwoju obszarów wiejskich*, wyd. Difin, Warszawa 2022.

Raporty, ekspertyzy, strategie, programy:

Atrakcyjność inwestycyjna i potencjał gospodarczy gmin województwa śląskiego. Raport końcowy, Katowice 2009.

Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2021, https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica.

Diagnoza i analiza SWOT, Załącznik nr 5 do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020.

Dyrekcja Generalna ds. Polityk Wewnętrznych Unii*, Sytuacja gospodarcza, społeczna i terytorialna Niemiec (Obszar Metropolitalny Rhein-Neckar)*, Bruksela 2010.

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2017-2019, GUS 2021, https:// stat.gov.pl/ obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/nauka-i-technika/ dzialalnosc-innowacyjna-przedsiebiorstw-w-latach-20172019,2,18.html.

Ernst&Young, *Specjalne Strefy Ekonomiczne po 2020 roku. Analiza dotychczasowej działalności oraz perspektywy funkcjonowania*, Warszawa 2011.

Geodecki T., Kopyciński P., Mamica Ł., Zawicki M., *Program Strategiczny Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2014-2020*, Kraków 2015.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, Warszawa 2019, https://www.gov.pl/web/ fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego.

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, *Zasady realizacji instrumentów terytorialnych*

w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027, Warszawa 2014.

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020*, Umowa Partnerstwa, 24 maja 2014 r.

Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, *Raport „Przedsiębiorczość w Polsce" 2017*, Warszawa 2018, https://www.mpit.gov.pl/strony/zadania/analiza-i-ocena-polskiejgospodarki/przedsiebiorczosc.

Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii*, Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych*, Warszawa 2021.

Nauka i Technika w 2021 r., Analizy statystyczne, GUS 2023, https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/nauka-i-technika/nauka-i-technika-w-2021-roku,1,1 8 .html.

OECD, *Boosting Innovation: The Cluster Approach. OECD Publishing*, Paris 1999, www.oecd.org/document/ 23/0,3343,en2649_34273_1894871_1_1_1_1,00.html.

OECD/Eurostat, *Olso Manual 2018, Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition,* The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris / Eurostat, Luxemburg 2018.

Raport o stanie Gminy Babice w 2021 r., Babice 2022, https://www.babice.pl/.

Raport o stanie Gminy Zator w 2021 r., Zator 2022, https://www.zator.pl/.

Raport o stanie sektora MSP w 2020 roku, PARP, Warszawa 2021.

Raport pn. „Specjalizacja lokalna w gminach i powiatach województwa małopolskiego", Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Kraków 2015.

Regional Innovation Scoreboard 2021, https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/statistics/performance-indicators/regional-innovationscoreboard_pl.

Regional Innovation Scoreboard 2023, https://errin.eu/news/regional-innovation-scoreboard-2023-published.

Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2030, https://www.malopolska.pl /biznes/innowacje/regionalna-strategia-innowacji.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 240 /15 Zarządu Województwa Małopolskiego z dn. 4 marca 2015 r., Kraków, marzec 2015.

Special Economic Zones. Performance, Lessons Learned, and Implications for Zone Development, FIAS, World Bank, Washington.

Statut Małopolskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółki Akcyjnej z dn. 22.03.2019 r., https://bip. marr.pl/60,statut.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Warszawa 2017. Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dn.14 lutego 2017 r.

Strategia Rozwoju Gminy Babice do roku 2030, załącznik do uchwały nr XLVII/369/2022 Rady Gminy Babice z dn. 30 marca 2022 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Babice do roku 2030, Babice 2002.

Strategia Rozwoju Gminy Szczurowa na lata 2021-2030, załącznik do uchwały Nr XXXI/262/2021 Rady Gminy Szczurowa z dn. 29 października 2021 r., Szczurowa 2021.

Strategia Rozwoju Gminy Zator na lata 2014-2022, załącznik do uchwały nr LIX/468/14 Rady Miejskiej w Zatorze z dn. 30 września 2014 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Zator na lata 2014-2022.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Wieliczka na lata 2015-2022, Centrum Doradztwa Strategicznego, Wieliczka 2014, https://www.wieliczka.eu/pl/201185/0/strategia-rozwoju-gminy-wieliczka.html.

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2030. Dokument przyjęty w dn. 17 grudnia 2020 r. przez Sejmik Województwa Małopolskiego.

Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 1228/16 Zarządu Województwa Małopolskiego z dn. 9 sierpnia 2016 r.

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, *Atrakcyjność inwestycyjna regionów*, Warszawa 2017.

The World Bank, *World Development Report 2005: A Better Investment Climate for Everyone*, Oxford University Press, New York 2004.

Uchwała nr XIX/140/2016 Rady Gminy Szczurowa z dn. 26 października 2016 r. w sprawie utworzenia „Strefy Aktywności Gospodarczej w Szczurowej".

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, *Raport o stanie województwa małopolskiego za rok 2022*, Załącznik do Uchwały nr 698/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z dn. 25.04.2023 r., https://www.malopolska.pl/biznes/rozwoj-regionalny/rozwoj-wojewodztwa/raport-o-stanie-wojewodztwa-1.

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, *Raport pn. Województwo Małopolskie 2022*, Oficyna Wydawnicza Pegaz, Kraków 2022.

Urząd Statystyczny w Krakowie, *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego 2021*, Kraków 2021.

Wielicka Strefa Aktywności Gospodarczej, Raport dla Urzędu Miasta i Gminy Wieliczka

opracowany prze PM Doradztwo Gospodarcze sp. z o.o., Kraków 2016.

Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie*, Regionalna mapa bezrobocia*, https://wupkrakow. praca.gov. pl/reginalna-mapa-bezrobocia.

Wskaźniki społeczeństwa informacyjnego – badania wykorzystania technologii informacyjno-telekomunikacyjnych, GUS, Warszawa 2009.

Zarządzanie strefami aktywności gospodarczej. Podręcznik dobrych praktyk, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Polityki Regionalnej, Kraków 2015.

Akty prawne:

Europejska Karta Samorządu Terytorialnego z dn. 15 października 1985 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 124, poz. 607, z późn. zm.).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dn. 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. Nr 164 poz. 1587, z późn. zm.).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dn. 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. U. UE. L. 2021.231.159).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 10 grudnia 2008 r. w sprawie szczegółowych kryteriów, których spełnienie umożliwia objęcie specjalną strefą ekonomiczną gruntów stanowiących własność lub użytkowanie wieczyste podmiotów innych niż zarządzający specjalną strefą ekonomiczną, Skarb Państwa, jednostka samorządu terytorialnego oraz związek komunalny (Dz. U. z 2008 r. Nr 224, poz. 1477, z późn. zm.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 15 grudnia 2008 r. w sprawie poszczególnych SSE (Dz. U. z 2008 r., Nr 232, poz. 1549-1562, z późn. zm.).

Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie krakowskiej specjalnej strefy ekonomicznej

z dn. 14 kwietnia 2009 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 64, poz. 537).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 23 lipca 2013 r. w sprawie poszczególnych SSE (Dz. U. z 2013 r., poz. 968-981, z późn. zm.).

Ustawa z dn. 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. Nr 16, poz. 95, z poźn. zm.).

Ustawa z dn. 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 1994 r. Nr 123, poz. 600, z późn. zm).

Ustawa z dn. 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 1998 r. Nr 91, poz. 578, z późn. zm.).

Ustawa z dn. 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 1998 r. Nr 91, poz. 576, z poźn. zm.).

Ustawa z dn. 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz. U. z 1998 r. Nr 96, poz. 603).

Ustawa z dn. 2 października 2003 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i niektórych ustaw (Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1840)

Ustawa z dn. 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1073, z późn. zm.).

Ustawa z dn. 29.07.2005 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej (Dz. U. z 2005 r., Nr 179, poz. 144, z późn. zm.).

Ustawa z dn. 11 lipca 2014 r. (tzw. ustawa wdrożeniowa) o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2014 r., poz. 1146).

Ustawa z dn. 10 maja 2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji (Dz. U. z 2018 r., poz. 1162).

Ustawa z dn. 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych ustaw (Dz. U. z 2020 r., poz. 1378).

Spis tabel

Tabela 1. Poszczególne wymiary rozwoju lokalnego oraz ich charakterystyka 20
Tabela 2. Podstawowe wartości dotyczące oddziaływania samorządu terytorialnego na rozwój lokalny 66
Tabela 3. Etapy strategicznego planowania rozwoju lokalnego 72
Tabela 4. Etapy wdrażania koncepcji stref aktywności gospodarczej 112
Tabela 5. Lokalizacja, obszar oraz zagospodarowanie poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych według stanu na koniec 2021 r. 126
Tabela 6. Przykłady lokalnych stref aktywności gospodarczej w poszczególnych województwach .. 128
Tabela 7. Strefy ekonomiczne w wybranych państwach Unii Europejskiej 129
Tabela 8. Klasyfikacja stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim 138
Tabela 9. Zestawienie stref aktywności gospodarczej (SAG) zlokalizowanych w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w latach 2007-2021 147
Tabela 10. Charakterystyka wybranych SAG w województwie małopolskim objętych metodą case study 149
Tabela 11. Specjalizacje branżowe gmin oraz kluczowi inwestorzy prowadzący działalność gospodarczą na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim 169
Tabela 12. Wykaz projektów stref aktywności gospodarczej dofinansowanych w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego MRPO na lata 2007-2013 (stan na dzień 31.12.2016 r.) 175
Tabela 13. Wykaz projektów stref aktywności gospodarczej dofinansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 (stan na dzień 31.12.2021 r.) 176
Tabela 14. Zbiór zmiennych/cech diagnostycznych przyjętych do konstrukcji syntetycznego miernika poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w latach 2007-2021 184
Tabela 15. Podstawowe charakterystyki zmiennych przyjętych do oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w latach 2007-2021 190
Tabela 16. Ranking gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego, uwzględniający poziom rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych jednostek w latach 2007 i 2021 – analiza porównawcza 196
Tabela 17. Rozkład gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w latach 2007-2021 197
Tabela 18. Klasyfikacja gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w przekroju grup wyodrębnionych z uwagi na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w latach 2007 i 2021 – analiza porównawcza 202

Tabela 19. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2021 r. – tablica wielodzielcza 206
Tabela 20. Wartość syntetycznej miary rozwoju w latach 2007-2021, a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 209
Tabela 21. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2007 r. – tablica wielodzielcza 209
Tabela 22. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2007-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 210
Tabela 23. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2008 r. – tablica wielodzielcza 211
Tabela 24. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2008-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 211
Tabela 25. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2009 r. – tablica wielodzielcza 212
Tabela 26. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2009-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 212
Tabela 27. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2010 r. – tablica wielodzielcza 213
Tabela 28. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2010-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 214
Tabela 29. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2011 r. – tablica wielodzielcza 214
Tabela 30. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2011-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 215

Tabela 31. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2012 r. – tablica wielodzielcza 216
Tabela 32. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2012-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 216
Tabela 33. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2013 r. – tablica wielodzielcza 217
Tabela 34. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2013-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 217
Tabela 35. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2014 r. – tablica wielodzielcza 218
Tabela 36. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2014-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 219
Tabela 37. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2015 r. – tablica wielodzielcza 219
Tabela 38. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2015-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 220
Tabela 39. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2016 r. – tablica wielodzielcza 221
Tabela 40. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2016-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 221
Tabela 41. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2017 r. – tablica wielodzielcza 222
Tabela 42. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2017-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 222

Tabela 43. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2018 r. – tablica wielodzielcza 223
Tabela 44. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2018-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 224
Tabela 45. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2019 r. – tablica wielodzielcza 224
Tabela 46. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2019-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 225
Tabela 47. Liczebność gmin w poszczególnych grupach wyodrębnionych z punktu widzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG według stanu na koniec 2020 r. – tablica wielodzielcza 226
Tabela 48. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2020-2021 r., a lokalizacja stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 226
Tabela 49. Liczebność podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze stref aktywności gospodarczej województwa małopolskiego w poszczególnych warstwach próby 236
Tabela 50. Zestawienie ilościowe badanych podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach województwa małopolskiego 237
Tabela 51. Struktura badanych przedsiębiorstw według stażu funkcjonowania na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej 239
Tabela 52. Struktura badanych podmiotów gospodarczych według formy prawnej prowadzonej działalności gospodarczej 239
Tabela 53. Struktura badanych podmiotów gospodarczych według kraju pochodzenia dominującego kapitału zagranicznego 242
Tabela 54. Struktura analizowanych stref aktywności gospodarczej według gmin zgodnie ze stanem na koniec 2021 r. 244
Tabela 55. Struktura badanych stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych na obszarze gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego według formy własności gruntu 245
Tabela 56. Zestawienie powierzchni oraz stopnia zagospodarowania terenów wchodzących w skład badanych stref aktywności gospodarczej w regionie według stanu na koniec 2021 r. 246
Tabela 57. Infrastruktura techniczna dostępna na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych w wybranych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 247

Tabela 58. Struktura badanych stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych na obszarach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego według podmiotu zarządzającego daną SAG 248
Tabela 59. Nakłady poniesione na budowę / rozbudowę stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych na obszarach badanych gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego 249
Tabela 60. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze gospodarczym 252
Tabela 61. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze społecznym 255
Tabela 62. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze ekologicznym 257
Tabela 63. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze infratechnicznym 258
Tabela 64. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze przestrzennym 260
Tabela 65. Lokalne czynniki produkcji wykorzystywane przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą na obszarze stref aktywności gospodarczej 261
Tabela 66. Procentowy rozkład badanych podmiotów gospodarczych według rodzaju wdrożonych innowacji 263
Tabela 67. Procentowy rozkład badanych przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze poszerzonych stref aktywności gospodarczej według podejmowanej współpracy z instytucjami B+R 265
Tabela 68. Struktura przedsiębiorstw sekcji C – przetwórstwo przemysłowe funkcjonujących na obszarze stref aktywności gospodarczej według stopnia zaawansowania techniki 267
Tabela 69. Struktura przedsiębiorstw sekcji G-U (usługi) funkcjonujących na obszarze stref aktywności gospodarczej według stopnia zaangażowania wiedzy 270
Tabela 70. Motywy lokalizacji przedsiębiorstw na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej 273
Tabela 71. Bariery wynikające z prowadzenia działalności na obszarze stref aktywności gospodarczej 274
Tabela 72. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze gospodarczym 277
Tabela 73. Zestawienie ilościowe podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na obszarze stref aktywności gospodarczej w poszczególnych gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego według stanu na koniec 2021 r. 279

Tabela 74. Procentowy rozkład badanych gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego, na obszarze których funkcjonują strefy aktywności gospodarczej według wielkości zatrudnienia w podmiotach gospodarczych prowadzących działalność na obszarze poszczególnych SAG 280
Tabela 75. Wpływ działalności gospodarczej prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze stref aktywności gospodarczej na rozwój lokalny gmin w wymiarze społecznym 282
Tabela 76. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej funkcjonujących na rozwój lokalny gmin w wymiarze ekologicznym 283
Tabela 77. Wpływ działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej na podejmowane przez władze gmin działania umożliwiające rozwój gminnej infrastruktury technicznej 285
Tabela 78. Wpływ działalności prowadzonej przez podmioty gospodarcze zlokalizowane na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej na podejmowane przez władze gmin działania w zakresie rozwoju lokalnego gmin w wymiarze przestrzennym 286
Tabela 79. Lokalne czynniki produkcji wykorzystywane przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą na obszarze poszczególnych stref aktywności gospodarczej 287
Tabela 80. Procentowy rozkład gmin według podmiotów, z którymi poszczególne jednostki samorządów terytorialnych zarządzające strefami aktywności gospodarczej podejmują współpracę / kooperacje w aspekcie funkcjonujących na danym obszarze zorganizowanych terenów inwestycyjnych 290
Tabela 81. Struktura badanych stref aktywności gospodarczej funkcjonujących na obszarach gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego według specjalizacji branżowej podmiotów prowadzących działalność w strefie..... 292
Tabela 82. Formy wsparcia oferowane podmiotom gospodarczym prowadzącym działalność na obszarach poszczególnych stref aktywności gospodarczej 296
Tabela 83. Bariery związane z prowadzeniem działalności przez przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze stref aktywności gospodarczej w danej jednostce samorządu terytorialnego 298
Tabela 84. Wybrane bariery / obszary problemowe związane z funkcjonowaniem i zarządzaniem strefami aktywności gospodarczej oraz rekomendacje służące ich rozwiązaniu 3003

Spis rysunków

Rys. 1. Rozwój lokalny - proces tworzenia nowych wartości na szczeblu gminy oraz powiatu 24
Rys. 2. Podmioty funkcjonujące w ramach klastra 33
Rys. 3. Podstawowe czynniki rozwoju lokalnego 38
Rys. 4. Bariery rozwoju lokalnego związane ze stanem zasobów lokalnych oraz mechanizmami stymulowania rozwoju 43
Rys. 5. Działania oraz podmioty mające wpływ na rozwój lokalnej przedsiębiorczości 50
Rys. 6. Determinanty przewagi konkurencyjnej według koncepcji M. Portera 56
Rys. 7. Podstawowe instrumenty pobudzania rozwoju gospodarczego na obszarach lokalnych 80
Rys. 8. Rozwój specjalnych stref ekonomicznych w Polsce 96
Rys. 9. Klasyfikacja zorganizowanych terenów inwestycyjnych w Polsce 114
Rys. 10. Rozmieszczenie SSE w Polsce według stanu na koniec 2021 r. 125
Rys. 11. Innowacyjność poszczególnych regionów UE w 2021 r. 134
Rys. 12. Tereny inwestycyjne w województwie małopolskim 136
Rys. 13. Lokalizacja wybranych stref aktywności gospodarczej w województwie małopolskim objętych metodą case study 150
Rys. 14. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2021 r. 206
Rys. 15. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2007 r. 210
Rys. 16. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2007-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG 210
Rys. 17. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2008 r. 211
Rys. 18. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2008-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG 212
Rys. 19. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2009 r. 212
Rys. 20. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2009-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG 213
Rys. 21. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2010 r. 213
Rys. 22. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2010-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG 214
Rys. 23. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2011 r. 215

Rys. 24. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2011-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG.....215
Rys. 25. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2012 r. 216
Rys. 26. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2012-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG.....217
Rys. 27. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2013 r. 217
Rys. 28. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2013-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG.....218
Rys. 29. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2014 r. 218
Rys. 30. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2014-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG.....219
Rys. 31. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2015 r. 220
Rys. 32. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2015-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG.....220
Rys. 33. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2016 r. 221
Rys. 34. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2016-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG.....221
Rys. 35. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2017 r. 222
Rys. 36. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2017-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG.....223
Rys. 37. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2018 r. 223
Rys. 38. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2018-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG.....224
Rys. 39. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2019 r. 225
Rys. 40. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2019-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG.....225
Rys. 41. Procentowy rozkład liczebności gmin w poszczególnych grupach, uwzględniających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego według stanu na koniec 2020 r. 226

Rys. 42. Zmiana syntetycznej miary rozwoju w latach 2020-2021 r. w podziale na gminy, w których występuje oraz nie występuje SAG 226
Rys. 43. Procentowy rozkład przedsiębiorstw według całkowitej długości funkcjonowania na rynku 238
Rys. 44. Struktura badanej próby przedsiębiorstw według sekcji PKD 2007 240
Rys. 45. Procentowy rozkład przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego 241
Rys. 46. Procentowy rozkład danych dotyczących kluczowych inwestycji towarzyszących budowie / rozbudowie stref aktywności gospodarczej na obszarze danej jednostki terytorialnej 248
Rys. 47. Odsetek przedsiębiorstw podejmujących współpracę / kooperację z innymi podmiotami ... 253
Rys. 48. Procentowy rozkład przedsiębiorstw według formy prowadzonej działalności badawczo-rozwojowej (B+R) 265
Rys. 49. Przedsiębiorstwa sekcji C – przetwórstwo przemysłowe według stopnia zaawansowania techniki 267
Rys. 50. Przedsiębiorstwa sekcji G-U (usługi) według stopnia zaangażowania wiedzy 270
Rys. 51. Przedsiębiorstwa sekcji C – przetwórstwo przemysłowe według stopnia zaawansowania techniki 293
Rys. 52. Przedsiębiorstwa sekcji G-U (usługi) według stopnia zaangażowania wiedzy 293

ANEKS

Lp.	Gmina	2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.
1	Alwernia	0,3571	0,3497	0,3736	0,3699	0,4093	0,377	0,3731	0,3784	0,3677	0,3671	0,3701	0,3737	0,3692	0,3624	0,3831
2	Andrychów	0,4271	0,4181	0,4093	0,4149	0,4356	0,413	0,4122	0,4355	0,4446	0,4464	0,4359	0,4432	0,4452	0,3851	0,4045
3	Babice	0,3411	0,3308	0,3315	0,3143	0,3332	0,3235	0,3493	0,3787	0,3635	0,3653	0,3947	0,3752	0,3416	0,3294	0,358
4	Biały Dunajec	0,2786	0,2892	0,3231	0,3011	0,2993	0,3499	0,3095	0,2933	0,2963	0,3076	0,3126	0,3287	0,3334	0,3395	0,3376
5	Biecz	0,2323	0,2336	0,2453	0,2717	0,3093	0,2862	0,2691	0,2702	0,2941	0,2938	0,3396	0,3246	0,2929	0,285	0,2981
6	Biskupice	0,323	0,3355	0,3444	0,3285	0,3285	0,3421	0,3563	0,3844	0,3871	0,3832	0,4452	0,4686	0,4314	0,4335	0,4264
7	Bobowa**	0,2595	0,2966	0,3096	0,3164	0,3285	0,3342	0,3295	0,3683	0,3461	0,3611	0,4122	0,451	0,3931	0,3652	0,3545
8	Bochnia	0,3385	0,3335	0,3559	0,356	0,3618	0,3519	0,3786	0,3791	0,3685	0,3919	0,4115	0,4126	0,4171	0,3806	0,4012
9	Bolesław	0,1942	0,4266	0,4198	0,4484	0,4196	0,4058	0,4025	0,4267	0,4318	0,2388	0,4106	0,4642	0,4141	0,2198	0,418
10	Bolesław	0,4093	0,3273	0,2393	0,2237	0,2852	0,2716	0,2357	0,2217	0,2388	0,4387	0,2227	0,229	0,219	0,4079	0,2348
11	Borzęcin	0,2196	0,2275	0,239	0,2473	0,3326	0,3388	0,3012	0,3007	0,342	0,2876	0,2927	0,292	0,3263	0,2735	0,2948
12	Brzesko	0,4037	0,403	0,4273	0,4185	0,4162	0,4083	0,4091	0,4201	0,4255	0,4225	0,3998	0,4106	0,4246	0,4033	0,4121
13	Brzeszcze	0,495	0,4914	0,468	0,4512	0,4655	0,4624	0,4605	0,453	0,4664	0,5068	0,5044	0,5435	0,494	0,4568	0,4412
14	Brzeźnica	0,3091	0,3148	0,3248	0,3251	0,3271	0,3436	0,3675	0,3697	0,3675	0,3658	0,3811	0,3988	0,383	0,3652	0,3629
15	Budzów	0,2391	0,2409	0,2475	0,2294	0,2327	0,2623	0,2519	0,277	0,2795	0,2886	0,3185	0,2887	0,3433	0,2751	0,3034
16	Bukowina Tatrzańska	0,2962	0,2937	0,3016	0,3355	0,3325	0,3246	0,3334	0,3842	0,396	0,4573	0,419	0,391	0,3893	0,3744	0,3691
17	Bystra-Sidzina	0,2442	0,2504	0,2768	0,2643	0,2786	0,2523	0,278	0,303	0,2977	0,3301	0,3592	0,3966	0,3371	0,313	0,3238
18	Charsznica	0,2072	0,1953	0,1933	0,2167	0,2267	0,278	0,2752	0,2446	0,2173	0,2328	0,2189	0,2493	0,2568	0,2411	0,2378
19	Chełmek	0,4175	0,4177	0,4049	0,3767	0,3961	0,406	0,3944	0,3848	0,3971	0,4102	0,3999	0,4153	0,4336	0,3824	0,3736
20	Chełmiec	0,305	0,3252	0,3554	0,3448	0,3593	0,384	0,3921	0,3848	0,4654	0,4279	0,4149	0,4836	0,4365	0,3864	0,405
21	Chrzanów	0,48	0,4858	0,5062	0,468	0,5134	0,4877	0,464	0,4502	0,4502	0,4265	0,4316	0,4357	0,4208	0,4071	0,3964
22	Ciężkowice	0,2763	0,2433	0,2476	0,2564	0,2957	0,2803	0,2865	0,2898	0,2985	0,3259	0,3257	0,2967	0,3355	0,3438	0,3477
23	Czarny Dunajec	0,2343	0,2462	0,2305	0,2472	0,2721	0,2807	0,2499	0,2603	0,2789	0,2936	0,3159	0,2795	0,2487	0,2556	0,2839
24	Czchów	0,3352	0,3104	0,2974	0,3148	0,3355	0,3647	0,3718	0,3771	0,3584	0,369	0,3649	0,3964	0,3819	0,3419	0,3648
25	Czernichów	0,3341	0,3449	0,3593	0,3522	0,3771	0,393	0,3953	0,3854	0,3861	0,4243	0,4266	0,4235	0,4259	0,3888	0,4429

26	Czorsztyn	0,3661	0,3632	0,3396	0,3627	0,4098	0,359	0,3275	0,3853	0,3862	0,3917	0,3714	0,3958	0,4485	0,3741	0,405
27	Dąbrowa Tarnowska	0,3311	0,3598	0,3838	0,3595	0,395	0,356	0,3643	0,3672	0,3663	0,3649	0,3672	0,363	0,3372	0,3356	0,3414
28	Dębno	0,3272	0,3401	0,3226	0,3199	0,3284	0,3356	0,3384	0,3497	0,36	0,3621	0,3716	0,3706	0,3704	0,3614	0,3627
29	Dobczyce	0,4673	0,467	0,4676	0,4981	0,5401	0,5169	0,494	0,4996	0,5462	0,5024	0,4971	0,5405	0,5777	0,4948	0,4925
30	Dobra	0,2266	0,259	0,3119	0,2546	0,2801	0,2596	0,3094	0,3504	0,3169	0,3116	0,3128	0,3366	0,3284	0,2875	0,3197
31	Drwinia	0,2724	0,2473	0,2641	0,3057	0,3056	0,309	0,3135	0,3426	0,3301	0,3536	0,3558	0,356	0,3693	0,2967	0,3322
32	Gdów	0,3425	0,3455	0,3787	0,3674	0,3694	0,3606	0,3709	0,3953	0,3962	0,3894	0,4054	0,42	0,4059	0,3753	0,3986
33	Gnojnik	0,2652	0,2707	0,2915	0,2911	0,319	0,2939	0,3272	0,3084	0,3224	0,3071	0,3208	0,355	0,3918	0,348	0,3477
34	Gołcza	0,2492	0,217	0,2681	0,2528	0,2741	0,2599	0,369	0,3473	0,3149	0,2961	0,3121	0,3397	0,3016	0,2717	0,2979
35	Gorlice	0,2582	0,2761	0,2856	0,2597	0,298	0,299	0,3036	0,3164	0,2968	0,3403	0,3573	0,3495	0,3349	0,3239	0,33
36	Gręboszów	0,1519	0,1729	0,1723	0,2014	0,223	0,2532	0,2242	0,2082	0,2007	0,192	0,17	0,2151	0,1815	0,225	0,2153
37	Gromnik	0,2278	0,2442	0,2711	0,2723	0,3055	0,3103	0,2898	0,2836	0,3122	0,3079	0,3134	0,3079	0,3156	0,2934	0,3109
38	Gródek nad Dunajcem	0,2783	0,2849	0,2755	0,2565	0,3292	0,3221	0,3018	0,2948	0,3183	0,3232	0,3623	0,3592	0,3369	0,3219	0,3293
39	Grybów	0,2334	0,2464	0,2817	0,2899	0,2969	0,3042	0,3148	0,3349	0,3274	0,3552	0,3544	0,3608	0,3469	0,3225	0,3659
40	Igołomia-Wawrzeńczyce	0,2553	0,2574	0,2854	0,2962	0,2965	0,2848	0,3082	0,3199	0,3228	0,3217	0,3468	0,3479	0,3415	0,3206	0,3152
41	Iwanowice	0,293	0,3029	0,3151	0,2838	0,3655	0,3304	0,3381	0,3431	0,3628	0,3609	0,3667	0,4042	0,4437	0,3482	0,3609
42	Iwkowa	0,2702	0,2519	0,2737	0,2621	0,3269	0,3352	0,31	0,3311	0,3242	0,3659	0,3722	0,4251	0,4794	0,3843	0,3916
43	Jabłonka	0,2698	0,3119	0,3541	0,3262	0,3129	0,3497	0,3826	0,407	0,344	0,3549	0,3782	0,354	0,3373	0,3149	0,3242
44	Jerzmanowice-Przeginia	0,3392	0,3153	0,3238	0,3314	0,3758	0,3309	0,3478	0,3478	0,3513	0,3767	0,3774	0,3744	0,3846	0,3852	0,3639
45	Jodłownik	0,2253	0,2541	0,2431	0,2877	0,3299	0,3186	0,2976	0,3354	0,3352	0,3281	0,3048	0,3581	0,3515	0,3074	0,4238
46	Jordanów	0,3053	0,3026	0,2936	0,2856	0,3082	0,3265	0,296	0,3128	0,3105	0,3365	0,3308	0,3219	0,3031	0,3177	0,3081
47	Kalwaria Zebrzydowska	0,3866	0,3837	0,3867	0,384	0,3881	0,4048	0,3962	0,4087	0,4252	0,4422	0,4432	0,4295	0,436	0,4136	0,4203
48	Kamienica	0,2211	0,2461	0,2511	0,2308	0,2439	0,2483	0,259	0,3165	0,3088	0,2884	0,2829	0,3277	0,2944	0,2746	0,2769
49	Kamionka Wielka	0,2816	0,2986	0,2801	0,2916	0,3229	0,3001	0,3199	0,3421	0,3682	0,3776	0,4151	0,4095	0,3696	0,3685	0,3615

50	Kęty	0,4555	0,4517	0,4509	0,4374	0,4646	0,4388	0,4339	0,4482	0,4442	0,4348	0,4309	0,4172	0,4124	0,4083	0,4202
51	Klucze	0,3494	0,3373	0,3406	0,3415	0,3471	0,3423	0,3502	0,3417	0,3371	0,3503	0,3798	0,3876	0,3509	0,3522	0,3674
52	Kłaj	0,3916	0,3843	0,4088	0,4086	0,4112	0,4081	0,422	0,4228	0,4094	0,4177	0,4197	0,4492	0,4395	0,4422	0,4353
53	Kocmyrzów-Luborzyca	0,3728	0,3364	0,3716	0,394	0,4111	0,4078	0,378	0,4024	0,385	0,4135	0,4177	0,4545	0,4478	0,4406	0,4608
54	Koniusza	0,2608	0,26	0,2952	0,275	0,2907	0,2828	0,3313	0,2978	0,3331	0,3449	0,3473	0,3384	0,3451	0,321	0,345
55	Korzenna	0,2161	0,2439	0,2389	0,248	0,2687	0,2761	0,2818	0,3181	0,3057	0,3255	0,3657	0,3864	0,3404	0,3277	0,3677
56	Koszyce*****	0,2678	0,1779	0,2187	0,2561	0,2791	0,2765	0,2636	0,2589	0,239	0,2462	0,2625	0,2573	0,2524	0,2627	0,2377
57	Kościelisko	0,3415	0,3194	0,4129	0,3632	0,3789	0,4063	0,3633	0,4188	0,392	0,4063	0,3724	0,3952	0,4126	0,4526	0,458
58	Kozłów	0,1673	0,199	0,1758	0,1702	0,1816	0,1808	0,1458	0,1875	0,1742	0,1761	0,1788	0,2022	0,2062	0,2219	0,1997
59	Krościenko nad Dunajcem	0,3297	0,3367	0,3344	0,3169	0,349	0,3494	0,3256	0,3387	0,3337	0,3592	0,3445	0,349	0,3808	0,3643	0,3996
60	Krynica-Zdrój	0,4956	0,5606	0,5895	0,5528	0,6002	0,5743	0,5153	0,5112	0,5509	0,5293	0,5008	0,4992	0,4921	0,4474	0,4647
61	Krzeszowice	0,3836	0,4036	0,3951	0,4066	0,4146	0,4028	0,3887	0,3983	0,4075	0,411	0,3977	0,4204	0,4154	0,3919	0,4051
62	Książ Wielki	0,1723	0,2197	0,2352	0,2252	0,2576	0,2364	0,2239	0,2538	0,2508	0,2424	0,2492	0,3235	0,2712	0,2926	0,2499
63	Lanckorona	0,3343	0,3241	0,3001	0,3175	0,3931	0,3469	0,3384	0,316	0,3301	0,3482	0,3593	0,3562	0,3573	0,3276	0,3506
64	Laskowa	0,2422	0,2715	0,279	0,2898	0,3757	0,2832	0,3119	0,306	0,3435	0,348	0,3603	0,3611	0,3397	0,3561	0,3487
65	Libiąż	0,4206	0,4101	0,3989	0,4028	0,4164	0,4076	0,4143	0,4066	0,4223	0,4151	0,4285	0,4194	0,4027	0,3663	0,3759
66	Limanowa	0,2345	0,2555	0,2707	0,2792	0,2931	0,2965	0,2924	0,2993	0,2924	0,3227	0,3635	0,3467	0,3396	0,3202	0,3206
67	Lipinki	0,2134	0,2135	0,2577	0,252	0,2556	0,2434	0,256	0,27	0,2884	0,2524	0,2747	0,2651	0,2785	0,2902	0,2808
68	Lipnica Murowana	0,2559	0,279	0,2678	0,2652	0,2947	0,3636	0,3198	0,3199	0,2867	0,3103	0,3239	0,3386	0,3595	0,3231	0,333
69	Lipnica Wielka	0,2314	0,2414	0,2444	0,24	0,2903	0,2906	0,2916	0,2712	0,2747	0,269	0,2794	0,2953	0,2891	0,2704	0,3065
70	Lisia Góra	0,3312	0,3195	0,3227	0,3313	0,3523	0,3511	0,3617	0,3809	0,3804	0,3766	0,3977	0,3767	0,3878	0,3637	0,3864
71	Liszki	0,3888	0,3876	0,4191	0,398	0,4399	0,4533	0,5208	0,4858	0,4686	0,5235	0,4988	0,4889	0,484	0,4476	0,4793
72	Lubień	0,2973	0,2565	0,2753	0,2526	0,274	0,2667	0,2755	0,2709	0,3013	0,2925	0,3122	0,3183	0,3272	0,2904	0,3162
73	Łabowa	0,263	0,266	0,2891	0,3257	0,297	0,2973	0,313	0,3806	0,3607	0,3315	0,3282	0,3637	0,3421	0,3084	0,3495
74	Łapanów	0,3539	0,3193	0,3567	0,3749	0,4505	0,47	0,4382	0,4477	0,4427	0,4371	0,4225	0,4132	0,4134	0,3706	0,3846
75	Łapsze Niżne	0,2871	0,3069	0,3479	0,3055	0,3091	0,3329	0,2921	0,3675	0,338	0,3204	0,3482	0,3487	0,3316	0,2868	0,3051

76	Łącko	0,2169	0,2491	0,2519	0,2484	0,277	0,2642	0,2967	0,3341	0,2929	0,3202	0,3457	0,34	0,3588	0,2931	0,3192
77	Łososina Dolna	0,24	0,2689	0,2631	0,2771	0,2983	0,3143	0,3296	0,3397	0,3427	0,3387	0,345	0,3571	0,3565	0,331	0,3469
78	Łukowica	0,1776	0,2004	0,2103	0,2205	0,2123	0,2287	0,2507	0,2637	0,236	0,2755	0,3229	0,3336	0,2837	0,2698	0,2891
79	Łużna	0,1901	0,2169	0,2102	0,2241	0,2485	0,2415	0,2188	0,2656	0,2789	0,2618	0,2603	0,2856	0,2998	0,2609	0,2941
80	Maków Podhalański	0,3357	0,3116	0,304	0,2949	0,3115	0,2922	0,2953	0,2937	0,3068	0,3287	0,3262	0,3149	0,3231	0,3055	0,3191
81	Mędrzechów	0,2098	0,23	0,2386	0,1911	0,2158	0,2187	0,1868	0,2171	0,2168	0,2269	0,1983	0,2102	0,2134	0,2038	0,212
82	Michałowice	0,432	0,4113	0,4549	0,4456	0,4534	0,4775	0,4849	0,5104	0,5144	0,5454	0,5397	0,5597	0,5538	0,5029	0,5592
83	Miechów	0,3527	0,3746	0,3955	0,3419	0,3725	0,3468	0,3568	0,3559	0,3691	0,3785	0,3695	0,357	0,3764	0,3759	0,3599
84	Mogilany	0,4843	0,4923	0,4796	0,46	0,4817	0,5006	0,5391	0,5248	0,524	0,5411	0,5384	0,5865	0,59	0,501	0,5208
85	Moszczenica	0,1933	0,1917	0,3004	0,2974	0,3215	0,311	0,3064	0,2859	0,2828	0,2864	0,3237	0,2858	0,3657	0,3991	0,3555
86	Mszana Dolna	0,2534	0,2807	0,2801	0,2632	0,2622	0,2629	0,2974	0,3303	0,2995	0,3024	0,3031	0,3124	0,3034	0,2855	0,2908
87	Mucharz	0,3131	0,3563	0,3513	0,4059	0,3654	0,3647	0,3876	0,4044	0,4119	0,3983	0,3748	0,364	0,3622	0,3591	0,3745
88	Muszyna	0,4399	0,3913	0,4874	0,4782	0,4582	0,504	0,5108	0,453	0,4421	0,4393	0,4266	0,4658	0,5346	0,4611	0,4392
89	Myślenice	0,4729	0,4472	0,4415	0,4393	0,5695	0,5697	0,5275	0,5921	0,5424	0,5728	0,5085	0,4994	0,4995	0,492	0,4936
90	Nawojowa	0,2453	0,2922	0,2725	0,2576	0,2988	0,2907	0,2994	0,302	0,3175	0,3241	0,3334	0,3827	0,3615	0,3306	0,3457
91	Niedźwiedź	0,2725	0,2628	0,2634	0,2618	0,2755	0,2719	0,3032	0,3124	0,3185	0,3482	0,3456	0,3261	0,3194	0,3093	0,3043
92	Niepołomice	0,638	0,6666	0,6522	0,6326	0,6891	0,5957	0,6027	0,6223	0,6436	0,6605	0,6489	0,6604	0,724	0,6354	0,6837
93	Nowe Brzesko****	0,2617	0,2746	0,3132	0,3195	0,3175	0,3621	0,2904	0,298	0,2581	0,279	0,2896	0,2931	0,275	0,2874	0,3383
94	Nowy Targ	0,2661	0,2647	0,2782	0,2843	0,2857	0,2932	0,3339	0,3383	0,3305	0,34	0,3859	0,3307	0,3548	0,329	0,3368
95	Nowy Wiśnicz	0,3179	0,3381	0,314	0,3387	0,3622	0,3587	0,3398	0,3501	0,3354	0,3651	0,3665	0,4074	0,3961	0,3787	0,3828
96	Ochotnica Dolna	0,2363	0,2941	0,3502	0,2883	0,295	0,3157	0,3409	0,3135	0,3176	0,3157	0,3735	0,3444	0,3587	0,3412	0,3298
97	Olesno	0,3213	0,2568	0,2706	0,2797	0,3043	0,3016	0,3	0,2913	0,2704	0,2722	0,2724	0,2673	0,2804	0,2664	0,2772
98	Olkusz	0,4782	0,4732	0,4652	0,464	0,4602	0,4505	0,4354	0,4346	0,4356	0,4256	0,4072	0,4039	0,4087	0,3914	0,3923
99	Osiek	0,3261	0,3226	0,346	0,3072	0,3551	0,3535	0,3587	0,404	0,3821	0,3991	0,4829	0,4157	0,4037	0,3568	0,3715
100	Oświęcim	0,3835	0,3684	0,3842	0,3793	0,4226	0,4164	0,4216	0,4315	0,4092	0,4184	0,4583	0,4211	0,4185	0,3961	0,3965
101	Pałecznica	0,2069	0,2035	0,2771	0,2306	0,2821	0,2212	0,2816	0,3183	0,4072	0,2902	0,3	0,3126	0,3544	0,3181	0,3877
102	Pcim	0,2759	0,2709	0,3048	0,2876	0,2924	0,2891	0,2938	0,3183	0,3509	0,31	0,3215	0,3498	0,3431	0,3168	0,3339

103	Piwniczna-Zdrój	0,262	0,2773	0,2692	0,2826	0,3551	0,3618	0,3309	0,3585	0,3233	0,3691	0,3672	0,3202	0,3057	0,3069	0,3068
104	Pleśna	0,2582	0,267	0,2827	0,2879	0,2901	0,2901	0,3096	0,3232	0,3224	0,3205	0,3076	0,3351	0,3232	0,3021	0,3114
105	Podegrodzie	0,2085	0,2374	0,2387	0,2421	0,2603	0,3039	0,2818	0,3233	0,3478	0,327	0,3626	0,3661	0,3422	0,3225	0,3467
106	Polanka Wielka	0,3286	0,3378	0,3647	0,3519	0,3469	0,357	0,3603	0,3914	0,4073	0,3981	0,4545	0,4109	0,4265	0,4032	0,4284
107	Poronin	0,3349	0,3261	0,3945	0,3833	0,3391	0,3405	0,3226	0,3502	0,3502	0,3354	0,3359	0,366	0,3711	0,3588	0,3645
108	Proszowice	0,3342	0,3029	0,297	0,2924	0,3136	0,2956	0,2979	0,3259	0,3172	0,3263	0,3142	0,332	0,3285	0,3311	0,3511
109	Przeciszów	0,3062	0,3211	0,3172	0,3144	0,3502	0,412	0,4002	0,3693	0,3479	0,3317	0,3395	0,3955	0,4197	0,3864	0,3918
110	Raba Wyżna	0,2724	0,3214	0,3316	0,2633	0,2731	0,2709	0,3091	0,3171	0,3169	0,3643	0,3364	0,324	0,3147	0,2973	0,2937
111	Rabka-Zdrój	0,4083	0,4008	0,3598	0,334	0,3458	0,3419	0,3357	0,3485	0,3461	0,3876	0,3426	0,352	0,3618	0,3597	0,3816
112	Raciechowice	0,2449	0,2525	0,2485	0,2544	0,2837	0,3049	0,3337	0,3128	0,3405	0,3465	0,3549	0,3359	0,3316	0,2949	0,3024
113	Racławice	0,2096	0,2238	0,2135	0,2113	0,2538	0,2894	0,2608	0,3125	0,2887	0,2556	0,2535	0,3065	0,2742	0,251	0,273
114	Radgoszcz	0,2227	0,2225	0,2343	0,2514	0,2588	0,2702	0,3037	0,2522	0,2699	0,2627	0,265	0,2495	0,2531	0,2546	0,2608
115	Radłów***	0,2706	0,2766	0,2687	0,2992	0,3297	0,3235	0,3376	0,3389	0,4383	0,3445	0,3391	0,333	0,3447	0,3281	0,3566
116	Radziemice	0,2155	0,2175	0,2408	0,2442	0,2539	0,2284	0,2678	0,2463	0,2278	0,2435	0,2918	0,2542	0,2404	0,2579	0,2648
117	Ropa	0,2506	0,274	0,2641	0,2709	0,2815	0,3023	0,3055	0,403	0,3381	0,338	0,331	0,3424	0,3518	0,3404	0,3801
118	Ryglice	0,2233	0,2319	0,225	0,2493	0,2474	0,2622	0,2667	0,2605	0,2707	0,2868	0,2877	0,3142	0,3331	0,3034	0,3328
119	Rytro	0,2227	0,2554	0,2551	0,2818	0,3502	0,2894	0,2549	0,2678	0,2761	0,2696	0,294	0,3048	0,2949	0,2898	0,2935
120	Rzepiennik Strzyżewski	0,1836	0,1886	0,1866	0,2029	0,2097	0,2073	0,1992	0,2421	0,2299	0,2676	0,2889	0,312	0,2806	0,2631	0,3184
121	Rzezawa	0,2847	0,305	0,3275	0,3141	0,3326	0,3384	0,3616	0,3482	0,3561	0,3717	0,3813	0,3875	0,4132	0,389	0,3819
122	Sękowa	0,2457	0,328	0,2841	0,2762	0,3411	0,3765	0,322	0,3463	0,349	0,3174	0,3195	0,4152	0,3466	0,4657	0,3709
123	Siepraw	0,397	0,4069	0,3801	0,393	0,4283	0,4925	0,4232	0,4883	0,4481	0,4471	0,4866	0,4858	0,4544	0,4489	0,4541
124	Skała	0,3505	0,3457	0,3738	0,3583	0,3894	0,3957	0,4196	0,4327	0,4202	0,3996	0,4338	0,4059	0,4211	0,384	0,4072
125	Skawina	0,4711	0,491	0,5138	0,4579	0,4938	0,5247	0,4809	0,562	0,5063	0,5192	0,5134	0,5222	0,5294	0,5045	0,5114
126	Skrzyszów	0,3299	0,3556	0,3347	0,3461	0,3571	0,3678	0,3865	0,3833	0,3849	0,3822	0,3686	0,3798	0,3908	0,3679	0,3932
127	Słaboszów	0,1531	0,1497	0,1892	0,1924	0,1787	0,1626	0,1633	0,2232	0,1877	0,1795	0,1846	0,1778	0,1929	0,1703	0,2178
128	Słomniki	0,2987	0,3321	0,3253	0,3067	0,3042	0,3269	0,3244	0,3667	0,3294	0,3954	0,4023	0,3842	0,3722	0,3408	0,3458

129	Słopnice	0,2261	0,2472	0,2555	0,2812	0,2989	0,3159	0,3865	0,3544	0,3439	0,4145	0,3904	0,395	0,3757	0,3796	0,3681
130	Spytkowice	0,3541	0,3477	0,3433	0,3436	0,3585	0,3854	0,4135	0,3665	0,4209	0,3835	0,3993	0,4205	0,3929	0,3736	0,3726
131	Spytkowice	0,2853	0,3422	0,3409	0,3368	0,3415	0,3617	0,4004	0,4133	0,3646	0,3873	0,3725	0,3495	0,3655	0,3342	0,3649
132	Stary Sącz	0,3052	0,3287	0,3369	0,3239	0,3465	0,3513	0,3777	0,3909	0,3902	0,3948	0,3987	0,4648	0,4557	0,4321	0,4484
133	Stryszawa	0,2846	0,2535	0,243	0,2464	0,2603	0,264	0,3086	0,3106	0,3073	0,3454	0,3656	0,3218	0,3125	0,2753	0,2977
134	Stryszów	0,3851	0,2987	0,2833	0,2776	0,3064	0,3444	0,3264	0,3336	0,3597	0,3544	0,3715	0,3776	0,3971	0,3875	0,3727
135	Sułkowice	0,3553	0,3511	0,3949	0,3363	0,3699	0,3829	0,412	0,4536	0,4157	0,4084	0,39	0,3831	0,378	0,3792	0,3881
136	Sułoszowa	0,3204	0,2527	0,3297	0,2888	0,2648	0,3137	0,2976	0,3107	0,4038	0,3166	0,3258	0,3824	0,3425	0,3092	0,3251
137	Szaflary	0,2453	0,2526	0,294	0,2565	0,2896	0,2993	0,2446	0,2584	0,2668	0,2887	0,3496	0,3158	0,3453	0,3155	0,3503
138	Szczawnica	0,4169	0,3915	0,4563	0,514	0,4975	0,4354	0,3743	0,391	0,5077	0,4105	0,3733	0,4092	0,4007	0,371	0,4107
139	Szczucin**	0,2468	0,267	0,3895	0,3185	0,2778	0,3497	0,335	0,2982	0,3008	0,3464	0,3407	0,2693	0,2676	0,2692	0,2796
140	Szczurowa	0,2404	0,2594	0,2526	0,2907	0,3571	0,3083	0,296	0,3578	0,2852	0,2706	0,2876	0,3175	0,3248	0,2927	0,2881
141	Szerzyny	0,2156	0,2912	0,3101	0,2885	0,2854	0,264	0,271	0,2784	0,2816	0,3036	0,3268	0,3298	0,2726	0,2863	0,2843
142	Świątniki Górne	0,4487	0,4672	0,4764	0,4452	0,474	0,4885	0,5039	0,4965	0,5202	0,5378	0,5481	0,6036	0,539	0,5215	0,5196
143	Tarnów	0,4278	0,4062	0,4057	0,4177	0,4183	0,4291	0,4234	0,4322	0,4168	0,429	0,4299	0,4455	0,4413	0,4022	0,4348
144	Tokarnia	0,2493	0,2434	0,2528	0,2453	0,2886	0,2903	0,2649	0,2901	0,2837	0,3146	0,3129	0,3009	0,2989	0,3075	0,2956
145	Tomice	0,3887	0,3695	0,3745	0,3671	0,3678	0,382	0,3531	0,4029	0,3828	0,3892	0,3844	0,4113	0,3807	0,3676	0,3961
146	Trzciana	0,2923	0,2965	0,2887	0,3185	0,4239	0,4166	0,3738	0,3745	0,3785	0,3889	0,3864	0,4256	0,4299	0,4064	0,426
147	Trzebinia	0,4735	0,5037	0,4686	0,4493	0,4632	0,4643	0,4695	0,4504	0,456	0,4481	0,4302	0,4164	0,4184	0,3835	0,3933
148	Trzyciąż	0,218	0,2447	0,254	0,2501	0,2708	0,2798	0,2817	0,2879	0,2724	0,2708	0,2916	0,3241	0,347	0,2929	0,2782
149	Tuchów	0,2776	0,278	0,2851	0,2885	0,2995	0,314	0,3412	0,3467	0,3319	0,3277	0,3186	0,3399	0,3307	0,3147	0,3489
150	Tymbark	0,3168	0,3513	0,3413	0,3491	0,3436	0,365	0,3637	0,4046	0,3686	0,3955	0,3944	0,4096	0,3675	0,3573	0,3881
151	Uście Gorlickie	0,3219	0,3451	0,4109	0,3651	0,3942	0,4008	0,4058	0,4064	0,3787	0,4051	0,3974	0,4011	0,4082	0,3781	0,3974
152	Wadowice	0,4698	0,4651	0,4643	0,4443	0,4457	0,4526	0,4339	0,4401	0,4905	0,4518	0,4596	0,483	0,4768	0,4581	0,4721
153	Wieliczka	0,4776	0,5036	0,4947	0,4868	0,5222	0,4943	0,5545	0,5748	0,5611	0,5712	0,556	0,5528	0,571	0,5683	0,5816
154	Wielka Wieś	0,5548	0,6085	0,6391	0,5856	0,5852	0,565	0,6445	0,6483	0,6778	0,6443	0,6642	0,6796	0,6573	0,6108	0,6312
155	Wieprz	0,3282	0,3406	0,3127	0,3154	0,3434	0,3361	0,355	0,3836	0,3895	0,423	0,3899	0,3877	0,3723	0,3553	0,3767

156	Wierzchosławice	0,3049	0,2951	0,368	0,3511	0,4427	0,3394	0,3509	0,3542	0,3625	0,3608	0,3395	0,3506	0,3688	0,3496	0,3813
157	Wietrzychowice	0,2496	0,2874	0,2186	0,284	0,2407	0,2301	0,3073	0,2432	0,2181	0,2472	0,275	0,2632	0,225	0,2187	0,2456
158	Wiśniowa	0,2996	0,3121	0,3205	0,3112	0,3283	0,304	0,3167	0,3235	0,3372	0,3602	0,3554	0,3546	0,3979	0,3611	0,3651
159	Wojnicz*	0,3114	0,3331	0,3344	0,3084	0,3291	0,353	0,3311	0,3598	0,3494	0,3483	0,3399	0,355	0,3432	0,3375	0,377
160	Wolbrom	0,3661	0,3669	0,3568	0,3482	0,3464	0,3442	0,3495	0,3681	0,3795	0,3893	0,4132	0,4315	0,3989	0,3723	0,3741
161	Zabierzów	0,4705	0,5001	0,5491	0,5115	0,5452	0,5257	0,5608	0,581	0,5974	0,6206	0,6129	0,606	0,6144	0,55	0,611
162	Zakliczyn	0,263	0,2597	0,2594	0,2556	0,2921	0,3015	0,3002	0,331	0,3266	0,327	0,3416	0,3582	0,3479	0,335	0,3422
163	Zator	0,388	0,3988	0,4667	0,3933	0,4696	0,4467	0,4173	0,4784	0,4653	0,4732	0,4681	0,4843	0,4763	0,4386	0,4888
164	Zawoja	0,268	0,2554	0,2522	0,2377	0,2831	0,2646	0,2854	0,2976	0,3154	0,3205	0,3081	0,3195	0,3011	0,2851	0,2979
165	Zembrzyce	0,3616	0,3486	0,2726	0,2838	0,2948	0,2699	0,2746	0,3736	0,3294	0,3651	0,339	0,3895	0,3834	0,3084	0,321
166	Zielonki	0,5477	0,6038	0,5839	0,5615	0,5783	0,5783	0,5852	0,611	0,6071	0,6076	0,5935	0,6581	0,67	0,6214	0,6294
167	Żabno	0,3237	0,324	0,3181	0,3068	0,3684	0,3968	0,3711	0,3765	0,3634	0,362	0,3677	0,3593	0,3527	0,3546	0,3777
168	Żegocina	0,3304	0,3464	0,3759	0,3845	0,3736	0,4017	0,4106	0,4219	0,385	0,3822	0,4483	0,4617	0,4179	0,3768	0,429

** Według stanu na 1 styczeń 2007 r. status miasta nadano miejscowości wiejskiej Wojnicz pow. tarnowski. Tym samym zmienił się charakter z gminy wiejskiej na gminę miejsko-wiejską.*

*** Według stanu na 1 styczeń 2009 r. status miasta nadano miejscowościom wiejskim, tj. Szczucin pow. dąbrowski oraz Bobowa pow. gorlicki. Tym samym zmienił się charakter z gmin wiejskich na gminy miejsko-wiejskie.*

**** Według stanu na 1 styczeń 2010 r. status miasta nadano miejscowości wiejskiej Radłów pow. tarnowski. Tym samym zmienił się charakter z gminy wiejskiej na gminę miejsko-wiejską.*

***** Według stanu na 1 styczeń 2011 r. status miasta nadano miejscowości wiejskiej Nowe Brzesko pow. proszowicki. Tym samym zmienił się charakter z gminy wiejskiej na gminę miejsko-wiejską.*

****** Według stanu na 1 styczeń 2019 r. status miasta nadano miejscowości wiejskiej Koszyce pow. proszowicki. Tym samym zmienił się charakter z gminy wiejskiej na gminę miejsko-wiejską.*

Tabela A.1. Syntetyczna miara rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa małopolskiego w latach 2007-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych w niniejszej pracy badań.